

ŒEYH AHMED NŪŒĪ

TEVŒĪHU'L-LETĀ'İF

SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

Tevşihu'l-Letâ'if

Yazar: Doç. Dr. Enes Yıldız

ORCID: 0000-0003-3614-579X

Selçuk Üniversitesi Yayınları No: 2024-001

16 Şubat 2024

ISBN (PDF): 978-975-448-241-6

DOI: <https://doi.org/10.59726/SUPress/9789754482416>

Anahtar Kavramlar: 1. Şeyh Ahmed Nüşî 2. Tevşihu'l-Letâ'if 3. Mesnevi

Atıf için:

Yıldız, E. (2024). *Tevşihu'l-Letâ'if*. Selçuk Üniversitesi Yayınları.
<https://doi.org/10.59726/SUPress/9789754482416>

Selçuk Üniversitesi Yayınları, Bilimsel Yayınlar Koordinatörlüğü bünyesindedir.

Yayıncı: Selçuk Üniversitesi Yayınları

Yayıncı Sertifika Numarası: 43463

Bilimsel Yayınlar Koordinatörü: Prof. Dr. Erhan Tecim

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Uçar

Adres: Selçuk Üniversitesi Yayınları, Alaeddin Keykubat Yerleşkesi, Akademi Mah. Yeni İstanbul Cad. No: 369 Posta Kodu: 42130 Selçuklu-Konya / TÜRKİYE

Web: yayinevi.selcuk.edu.tr

e-posta: yayinevi@selcuk.edu.tr

Tel: 0 (332) 241 00 41

Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) lisansı altındadır. Bu lisansın bir kopyasını görüntülemek için şu adresi ziyaret edin: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Bu lisans, yazar atfının açıkça belirtilmesi koşuluyla, ticari kullanım için değil, kişisel kullanım için çalışmanın herhangi bir bölümünün kopyalanmasına izin verir.

Tevşihu'l-Letâ'if

Author: Assoc. Prof. Enes Yıldız

ORCID: 0000-0003-3614-579X

Selcuk University Press: 2024-001

February 16, 2024

ISBN (PDF): 978-975-448-241-6

DOI: <https://doi.org/10.59726/SUPress/9789754482416>

Keywords: 1. Şeyh Ahmed Nûşî 2. Tevşihu'l-Letâ'if 3. Mathnawi

Cite This:

Yıldız, E. (2024). *Tevşihu'l-Letâ'if*. Selcuk University Press.
<https://doi.org/10.59726/SUPress/9789754482416>

Selcuk University Press is under the body of Scientific Publications Coordinatorship.

Publisher: Selcuk University Press

Publisher Certification Number: 43463

Scientific Publications Coordinator: Prof. Dr. Erhan Tecim

Editor: Asst. Prof. Abdullah Uçar

Address: Selçuk Üniversitesi Yayınları, Alaeddin Keykubat Yerleşkesi, Akademi Mah. Yeni İstanbul Cad. No: 369 Posta Kodu: 42130 Selçuklu-Konya / TÜRKİYE

Web: yayinevi.selcuk.edu.tr

e-mail: press@selcuk.edu.tr

Phone: 0 (332) 241 00 41

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

This license allows for copying any part of the work for personal use, not commercial use, providing author attribution is clearly stated.

ŞEYH AHMED NÛŞÎ

TEVŞÎHU'L-LETÂ'İF

Doç. Dr. Enes Yıldız

**Hakkını ödeyemeyeceğim eşim Hülya Yıldız,
gözyaşlı kızımlarım Zeynep ve Halide için...**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	5
ÖN SÖZ	8
KISALTMALAR.....	10

BÖLÜM I NÜŞİ'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI	12
1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	17
1.3. ESERLERİ.....	25
1.3.1. Tevşîhu'l-Letâ'if.....	25
1.3.2. Mir'âtü'z-Zamân.....	25
1.3.3. El-Kasîdetü'n-Nüşîyye.....	25
1.3.4. Dîvân	25

BÖLÜM II TEVŞİHU'L-LETÂ'İF

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	29
2.1.1. Nazım Şekli.....	29
2.1.2. Mesnevinin Adı.....	29
2.1.3. Şairin Adı ve Mahlası.....	30
2.1.4. Eserin Yazılış Tarihi.....	30
2.1.5. Bölümler ve Başlıklar	31
2.1.6. Beyit Sayısı	32
2.1.7. Kafiye ve Redif.....	32
2.1.8. Vezin.....	37
2.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	39
2.2.1. Dîbâce.....	41
2.2.2. Giriş Bölümü.....	43
2.2.2.1. Bismelenâme.....	43
2.2.2.2. Tevhit.....	45
2.2.2.3. Na't	47
2.2.2.4. Hz. Ebu Bekir Methiyesi	49
2.2.2.5. Hz. Ömer Methiyesi.....	51
2.2.2.6. Hz. Osman Methiyesi	52
2.2.2.7. Hz. Ali Methiyesi	53
2.2.2.8. Hz. Hasan ve Hüseyin Methiyesi.....	54
2.2.2.9. Nasihatnâme.....	55
2.2.2.10. Sultan I. Ahmet Methiyesi.....	56
2.2.2.11. Şeyh Abdülaziz Methiyesi.....	58
2.2.2.12. Aşî Efendi Methiyesi.....	59
2.2.2.13. Şeyh Abdülaziz Mersiyesi	59
2.2.2.14. Sebeb-i Te'lîf.....	61
2.2.2.15. Münacat ve Şikâyet	63
2.2.3. Asıl Bölüm.....	63
2.2.3.1. Aşk-ı Hakîkî.....	63
2.2.3.2. Gurur	66
2.2.3.3. İlim ve Cehalet.....	68
2.2.3.4. Adalet.....	72

2.2.3.5. Dünyanın Faniliği.....	75
2.2.3.6. Seher Vakti Uyanık Olmak	78
2.2.3.7. İhlas	81
2.2.3.8. Sabır	84
2.2.3.9. Sebat ve Hz. Muhammed Yolunda Fedakârlık.....	88
2.2.3.10. Allah'a Niyaz	91
2.2.4. Hâtime.....	95
2.3. DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ	99
SONUÇ	120
KAYNAKÇA.....	122

BÖLÜM III METİN

3.1. METİN KURULUMUNDA İZLENEN YOL	126
3.2. NÜSHALARIN TAVSİFİ.....	128
3.3. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	130
3.4. TENKİTLİ METİN.....	131

ÖN SÖZ

Okumakta olduğunuz bu eser, klasik Türk edebiyatı manzum nasihatnâme geleneğinin önemli bir halkasını oluşturmaktadır. *Tevşîhu'l-Letâ'if* adlı bu mesnevi, XVII. yüzyıl divan şairlerinden Şeyh Ahmed Nûşî tarafından kaleme alınmıştır. Kaynaklarda Nûşî'nin hayatı hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Doğumu ve ölümü hakkında elimizde kesin bilgi bulunmayan Ahmed Nûşî Efendi, Tireli Aysî Efendi'nin oğludur. Dönemin âlimlerinden Abdülaziz Efendi'den dersler alan Nûşî'nin eserlerinden *Tevşîhu'l-Letâ'if*, *Mir'âtü'z-Zamân*, *El-Kasîdetü'n-Nûşîyye* ve bir kısım şiirleri elimizde bulunmaktadır.

Tevşîhu'l-Letâ'if adlı bu önemli nasihatnâme üzerine çalışma fikri, Medine Ârif Hikmet Kütüphanesindeki araştırmalarımız sırasında hâsıl oldu. XVII. yüzyıl divan şairlerinden Remzî'nin *Fehmînâme*'sini neşre hazırlarken *Tevşîhu'l-Letâ'if*'i tevafuk eseri gördük. Literatür taraması sonucunda Nûşî ve *Tevşîhu'l-Letâ'if* üzerine hiçbir bilimsel çalışma yapılmadığına şahit olduk. Bugüne kadar ihmal edilmiş ve günyüzüne çıkmamış bu önemli manzum nasihatnâmenin her yönüyle araştırılmaya muhtaç olduğu kanaatiyle mesnevi üzerine çalışmaya başladık ve çalışmalarımızın sonunda bu eser ortaya çıktı.

Tevşîhu'l-Letâ'if ile ilgili bu kitap üç bölümden oluşmaktadır: Çalışmanın ilk bölümünde XVII. yüzyıl divan şairlerinden Şeyh Ahmed Nûşî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri tanıtılmıştır. Tezkireler başta olmak üzere diğer biyografik kaynaklarda şair veya mesnevisi hakkında çok az bilgiye ulaşılmıştır. Bu nedenle Şeyh Ahmed Nûşî'nin hayatı ve edebî kişiliği hakkındaki bilgi ve değerlendirmelerin çoğunluğu *Tevşîhu'l-Letâ'if*'ten yola çıkılarak ortaya konmuştur.

İkinci bölümde söz konusu mesnevi biçim, içerik, dil ve üslup özellikleri bakımından incelenmiştir. "*Tevşîhu'l-Letâ'if*'in Şekil Özellikleri" başlığı altında "*nazım şekli, mesnevinin adı, şairin mahlası, eserin yazılış tarihi, bölüm ve başlıklar, beyit sayısı, kafiye, redif ve vezin*" üzerinde durulmuş ve tanık beyitler verilerek mesnevinin şekil özellikleri ortaya konmuştur. *Tevşîhu'l-Letâ'if*'in muhteva özellikleri ise eserdeki konu sıralarına göre tek tek incelenmiştir. Nûşî bu eserde nasihatlerini okuyucuya aktarırken dîbâce bölümünde de belirttiği gibi önemli ve etkili bir yol izlemiştir. Şair, mesnevinin dîbâce bölümünde şöyle der: "... bir makâle iki hikâye eyleyüp *Tevşîhu'l-Letâ'if* nâm virilmişdür." Görüldüğü gibi Nûşî, mesnevisinde önce bir konuyu işler ardından konu ile ilgili iki hikâye anlatır. *Kıssadan hisse* aldirmek yani ilgili konuya uygun iki *temsîl* vermek suretiyle nasihatleri okuyucuların daha rahat anlamaları sağlanmıştır. Ayrıca Nûşî, makâle ve hikâyelerden sonra birkaç beyitle kendi nefesine seslenir ve bölümde işlenen mevzu ile ilgili kendine nasihat eder ve dualarını sıralar. Divan edebiyatı mesnevi geleneğine uygun bir şekilde tertip edilen *Tevşîhu'l-Letâ'if*'in asıl bölümünde şairin "*makâle*" olarak adlandırdığı şu on konu işlenir: "*Aşk-ı hakîkî, gurur, ilim ve cehalet, adalet, dünyanın faniliği, seher vakti uyanık*

olmak, ihlas, sabır, sebat ve Hz. Muhammed yolunda fedakârlık, Allah'a niyaz ve dua." Nasihat edilen her *makâleden* sonra ise "*hikâye*" adı verilen bölümlerde yirmi olay/vakıa/hikâye anlatılır. *Tevşîhu'l-Letâ'if*'in muhteva özellikleri başlığında mesnevi tertibine bağlı kalınarak başlık başlık incelenmiş ve hikâyelerin özeti verilmiştir. Bu bölümün sonunda mesnevinin dil ve üslup özelliklerini de bulmak mümkündür. Eserin şekil, muhteva, dil ve üslup incelemeleriyle ilgili bulgu ve ileri sürülen görüşler tanık beyitlerle ortaya koyulmaya çalışılmış ve alınan örnek beyitlerin sıra numarası da parantez içerisinde verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde *Tevşîhu'l-Letâ'if*'in metni ortaya konmuştur. Metin, *Tevşîhu'l-Letâ'if*'in ulaşabildiğimiz üç nüshası üzerinden kurulmuştur. Bu nüshalardan birincisi Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümünde 26/811 arşiv numarasıyla; ikincisi İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümünde NEKTY01868 arşiv numarasıyla ve üçüncüsü Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Ek bölümünde 00118 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Şunu belirtmek isteriz ki tenkitli metni ortaya koyarken bazı problemlerle karşılaştık. Bu nedenle eserden veya bizden kaynaklı yanlış ve eksikliklerin olacağı muhakkak ve tabiidir. Eksiklik ve kusurlar noktasında yapılacak eleştiri, metin kısmında teklif edilecek farklı okuma öneri ve uyarıların çalışmamıza ve bize katkı sağlayacağını belirtmek isteriz. Temennimiz *Tevşîhu'l-Letâ'if*'in yeni nüsha veya nüshalarının bulunmasıyla en kâmil metnin ortaya çıkmasıdır. Eksikliklerine rağmen bu çalışmanın klasik Türk edebiyatı manzum nasihatnâme geleneğine katkı sağlaması dileğiyle...

Doç. Dr. Enes YILDIZ

KISALTMALAR

age.	: adı geçen eser
AKMB	: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
Ank.	: Ankara
b.	: Beyit
bk.	: bakınız
böl.	: Bölümü
C	: cilt
Ed.	: Editör
Hz.	: Hazreti
hzl	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
M	: Miladi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
No.	: Numara
öl.	: Ölüm yılı
S.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Ü	: Üniversite
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vr.	: Varak
Yay.	: Yayınları/Yayınevi
yy.	: yüzyıl

BÖLÜM I

NÛŞÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Biyografik kaynaklarda “Nûşî” mahlasını kullanan *Mevlânâ Nûşî¹*, *Ali Nûşî Efendî²* ve *Şeyh Ahmed Nûşî* olmak üzere üç şair bulunmaktadır. Bu kitabın

¹ **Mevlânâ Nûşî:** XVI. yüzyıl şairlerinden Nûşî, Konyalıdır. Sehi Bey onun benzersiz bir yiğit olduğunu söyler ve şiirlerini över: “*Konyalıdır. Nihâyet-i derecede hoş-tab‘ ‘âşıkâne ve nâzûk güzel rindâne eş‘ârı ve sözleri var. Ve kendüsi bî-mânend mahbûb şekker-band yigitdür. Ve bu matla‘ anundur ki zikr olunur.*

Matla‘

*Harâbât ebliyem zâhid yirümdür künc-i meyhâne
Ayaga düşdüm anuñçün bana el viridi peymâne”*

Edirneli Nazmî'nin *Mecma‘u'n-Nezâ'ir*'inde de şu şekilde bir gazeli vardır:

Cân dirîğ eyler benümçün dir imiş cânân beni
Ey dirîgâ öldürür göz göre bu bühtân beni

Döne döne akıdır gözüm yaşın dülâbvâr
Çerh-i dún inletdügince ey dil-i nâlân beni

Her seher kûyuñda bülbülveş hezâr âh itme kim
Gül yüzünçün eylemişdür âleme destân beni

Ben ki esrâr-i leb-i mey-gûnuñ ile mest idüm
Nergis-i mestün hayâli cyledi hayrân beni

Gülşen-i kûyında işüm aqlamakdur *Nûşiyâ*

Bülbül-i giryân idinmiş ol gül-i handân beni (İpekten vd, 2017: 175; İpekten vd, 1988: 352; Köksal, 2017: 1636)

² **Ali Nûşî Efendî:** XVII. yüzyıl sanatçılarından Ali Nûşî Efendî hakkında da elimizdeki bilgiler kısıtlıdır. Asıl adı Ali olan şair, İstanbulludur. Divan kâtipliği yapan sanatçı 1062 (1651-1652) yılında vefat etmiştir. Safâî, şair hakkında şunları söyler (Altuner, 1989: 820-821; İpekten vd, 1988: 352):

“Nâmı Ali’dür. İstanbul’dan zuhûr itmışdür. Evâ’il-i hâlinde tahsîl-bizâ’a-i ma’ârifet ve tekmil-i iktisâb-ı kitâbet ve fenn-i inşâda izhâr-ı mahâret ve hüsn-i hattıda ziyâde kudret kesb itmekle divân-ı sultânî kâtipleri zümresine ilhak ve ol ‘asrun şu‘arâsından olup bin altmış iki târihinde fevt olmağla Vecdî bu târihi nazm itmışdür. Târih: Nûş-ı cân ola velî Nûşî’ye bu câm-ı fenâ (Sene 1062) Mezbûrun eş‘ârından bir iki beyt tahrîr olındı:

*Şeb-geh-i fânüs hayâli yaktılar mestâneler
Hâk-rizinden güzel nakş aldılar pervâneler*

*Mihr-i rûy-ı yâre karşı cân virüp pervâneler
Bir ayakla raks iderler subha dek peymâneler”*

konusu olan *Tevşihu'l-Letâ'if* adlı mesnevinin müellifi bu şairlerden Şeyh Ahmed Nûşî'dir.

XVII. yüzyıl divan şairlerinden olan Nûşî'nin hayatı hakkındaki bilgiler son derece sınırlıdır. Doğumu ve ölümü hakkında elimizde kesin bilgi bulunmayan Ahmed Nûşî Efendi; müderris, fakih, müfessir Tireli Aysî Mehmed Efendi'nin³ oğludur. Mevlevî şairlerden Aysî Mehmed Efendi, miladi XVI. asrın sonları ile XVII. asrın başlarında yaşamış, değişik medreselerde müderrislik yapmış ve muhtelif ilim dallarına ait pek çok eser telif etmiş önemli bir âlimdir. Nûşî de *Tevşihu'l-Letâ'if* mesnevisinin bir bölümünde, 772-779. beyitlerinde babasını metheder. Şair, Aysî Efendi'nin "*ahlakını, ilmîni, faziletlerini, şairliğini, kemalâtını, irfanını, belâgatini, sözlerini...*" uzun uzun övdükten sonra babasına dua eder. Nûşî bu bölümde babasından ayrı düştüğünü ve babasına kavuşma arzusunu da dile getirir:

Vâlidür Nûşî-i bi-çârenüñ
Gönli murâdudur ol âvârenüñ

---

³ Asıl adı İsâ'dır. 980/1572-73 yılında Aydın/Tire'de doğmuştur. Babasının adından dolayı Himmet-zâde sanıyla bilinir. Aysî Mehmed Efendi çocukluk ve gençlik yıllarını Tire'de geçirmiş, dolayısıyla eğitim ve öğretim hayatına yine burada, kendi memleketinde başlamıştır. Buradaki tahsilini tamamlayan Aysî Mehmed Efendi daha sonra İstanbul'a giderek II. Selim'in hocası 'Atâullah Efendi'den ders almıştır. İstanbul'daki tahsilini tamamladıktan sonra 25 akçe yevmiye ile Bayındır Hacı Sinan Medresesine tayin edilmiş, burada ilmî üstünlüğünü göstererek kısa sürede şöhrete kavuşmuştur. Aysî Mehmed Efendi uzun müddet müderrislik yaptıktan sonra inzivaya çekilmiş, bu inziva hayatı süresince ilimle meşgul olmuş ve birçok eser telif etmiştir. Telif ettiği ilmî eserlerin mükâfatı olarak Tire'deki İbn-i Melek medresesine tayin edilmiş, bu medresede birkaç sene ders okutmak ve eser telif etmekle meşgul olmuştur. 1040/1630-31 yılında Manisa, 1047/1637-38'de Sofya, 1049/1639-40'da Üsküdar kadılığı yapmış, 1061/1650-51'de Üsküdar Kadılığı ve Mekke-i Mükerrreme payesi ihsan edilmiştir. Döneminin entelektüellerinden bir şairin, adı olan İsâ'ya üç nokta konması hâlinde Aysî olacağını ileri sürünce uğur sayarak mahlasını Aysî olarak seçmiştir. Bir vesile ile İstanbul'a giden müellif cemaziyelülâ 1061/ Nisan-Mayıs 1651'de vefat etmiştir. Vefat ettiğinde 81 yaşında olan Aysî, Edirne kapısı haricindeki Emir Buhârî zâviyesi civarında, Kemal Paşa-zâde'nin yakınına defnedilmiştir. Ölümüne "*Oldu Aysî cinânda vâsıl-ı 'ays'*" mısrası tarih olarak düşülmüştür. Aysî Mehmed Efendi, hayatının büyük bir kısmını talebe okutmakla ve ilmî eserler telif etmekle geçirmiştir. O tefsîr, fıkıh, kelâm, belâgat, tasavvuf, lügât vb. ilim dallarına ait ilmî ve edebî kudretinin göstergesi olan pek çok eser telif etmiştir. Müellifimizin günümüze ulaşan eserleri şunlardır: El-Munekkahâtu'l-Meşrûha fi'l-Me'âni ve'l-Beyân, Rûhu'ş-Şurûh, Miftâhu't-Tukâ, El-Muknî' (er-Risâletu'l-Mantukıyye), Şerhu Hadîsi "İnneme'l-a'mâlu bi'n-Nıyyât", Hakâiku'l-Usûl, Netâyicu'l-Ezhân min İlmi'l-Kelâm, Şerhu Kitâbi's-Sarf ve't-Tasrîf, Telhîsu Ravzatî'l-'Ulemâ (Abdulkadiroğlu, 1999: 285; Aksoyak, 2020; Genç, 2000: 361; Güleç, 1991: 287; İpekten vd, 1988: 57; Özcan, 1989: 3/164-195; Uzunoğlu, 2014: 93-99).

Hzret-i Hâk 'ömrini ma'mür ide
Şâm u seher gönlini mesrür ide

Düşdi gönül gurbet ile miñnete
Şaldı felek n'eyleyelüm fûrkat

Bir gün olur vaşl ile dil-şâd olur
Vuşlat-ı cânân ile âbâd olur

Hicr ile çok çekdi bâlâ-yı gamı
Kalmadı bir hem-nefes ü hem-demi

Kaldı gam-ı fûrkat-i yâr ile zâr
Yoğdur o bî-çäreye bir gam-küsâr

Dâd âyâ kâdir-i feyyâz dâd
Kaldı felâketde dil-i nâ-murâd

Fûrkat ile hâli diger-gündür
Bağrı gam-ı gurbet ile hündür (b. 772-779)

Bursalı Mehmed Tahir, Ayşî Mehmed Efendi hakkında bilgi verdikten sonra oğlu Nûşî ile ilgili şunları söyler: “*Oğlu Nûşî Ahmed Efendi de pederi gibi seçkin ediplerden bir zat olup eserlerinden meşhur (Kaside-i Tantaraniye naziresi) bu kitabın müellifi tarafından görülmüştür.*” (Yavuz & Özen, 1972: 259).

Nûşî'nin bazı şiirlerini ihtiva esen bir mecmuada “*Kaside-i Nûşî Berây-ı Gencer-i Bayındır*” başlıklı 18 beyitlik bir kasidede bir mekân ve bu mekânın güzellikleri methedilir. Nûşî Ahmed Efendi, Tire'de doğmuş ve babası da Tire'nin hemen kuzeyinde yer alan Bayındır'da müderrislik yapmıştır. Ahmed Nûşî Efendi'nin, doğduğu topraklara çok yakın bir konumda olan Bayındır'da babasıyla birlikte bulunduğu düşünüldüğünde bu toprakların bereketini ve güzelliklerini öven bir şiir yazmış olması da son derece doğal görünmektedir (Top, 2019: 4).

Nûşî'nin açıkça ifade ettiğine göre hocası Abdülaziz Efendi'dir. Nûşî, *Tevşîhu'l-Letâ'if*'in dîbâce bölümünde ve giriş kısmında (b. 564-697) hocası Şeyh Abdülaziz Efendi'yi methetmiştir. Ayrıca hocası Abdülaziz Efendi'nin ölümü üzerine bir mersiye de yazmıştır (b. 786-847). Şairin yaşadığı dönem ve hocası hakkındaki nitelemeler düşünüldüğünde Nûşî'nin hocası Abdülaziz Efendi,

kuvvetle muhtemel Karaçelebi-zâde Abdülaziz⁴ Efendi'dir. Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi'nin 1068 (1657-1658) yılında vefat ettiği ve Nûşî'nin hocasının ölümüne mersiye yazdığı (b. 786-847) bilgisinden hareketle Nûşî'nin 17. yüzyılın ikinci yarısını gördüğünü söyleyebiliriz.

Nûşî'nin eserlerinden ve *Tevşihu'l-Letâ'if* mesnevisinden yola çıkarak iyi bir eğitim aldığını söyleyebiliriz. Nûşî'nin dinî ilimlere hâkim, edebî birikimi yüksek, şiir dili oturmuş ve belli bir seviyede, Farsça ve iyi derecede Arapça bilen entelektüel ve babası gibi çok yönlü bir sanatçı olduğunu eserlerinden anlayabiliyoruz.

Şair kendisine “*tatlı, bal, içki, işret, içen, içici*” anlamlarına gelen Farsça “*nûş*” kelimesinin nispet eki almış hâli olan “*Nûşî*” mahlasını seçmiştir. Bu mahlası nasıl ve niçin seçtiğini bilemiyoruz. Ancak şairin babasının mahlasının geldiği “*ayş*” ile

---

⁴ Abdülaziz Efendi, köklü bir Osmanlı ulema ailesi olan Karaçelebi-zâdelere mensuptur. Mevlânâ'nın soyundan gelen büyük dedesi Hüsameddin Efendi, Sadrazam Karamânî Mehmed Paşa'nın kardeşidir. Dedesi Muhyiddin Efendi Şehzade Mustafa'nın hocalığını babası Hüsameddin Efendi ise bir dönem Rumeli kazaskerliği yapmıştır. Abdülaziz Efendi, 1000/1592 yılında Bursa'da dünyaya gelmiştir. Henüz yedi yaşındayken babasını kaybetmiş, bu nedenle ağabeyi Mehmed Efendi'nin yanında yetişmiştir. İstanbul, Bursa ve Edirne'de farklı medreselerde müderrislik yapmış, I. Mustafa zamanında, 1032/1623 yılında cereyan eden Fatih Camii olayına katıldığı gerekçesiyle İstanbul'dan uzaklaştırılmış ve Bursa Molla Hüseyin Medresesi'ne tayin edilmiştir. IV. Murad tahta çıkınca affedilmiş ve Süleymaniye Medresesi'nde kendisine görev verilmiştir. 1033/1624 yılında kadılık mesleğine geçiş yapmış, sırasıyla Yenişehir, Mekke, Edirne ve İstanbul kadısı olmuştur. IV. Murad Lehistan seferine çıktıktan sonra İstanbul'da ortaya çıkan yağ sıkıntısının müsebbibi İstanbul kadısı Abdülaziz Efendi olduğuna kanaat getirilince padişah kendi eliyle yazdığı fermanla Abdülaziz Efendi'nin Adalar civarında boğaza atılmasını emretmiştir. İnfaz gerçekleşmek üzereyken Sadrazam Bayram Paşa'nın araya girmesiyle Abdülaziz Efendi ölmekten son anda kurtulmuş ve cezası Kıbrıs sürgünü olarak değiştirilmiştir. Yaklaşık bir buçuk yıl süren Kıbrıs sürgünü yine bazı devlet erkânının araya girmesiyle sona ermiştir. 1045/1636'da İstanbul'a dönmüş, fakat IV. Murad'ın vefat ettiği 1049/1640 yılına kadar resmî bir görev alamamıştır. 1050/1641'de Dimetoka kendisine arpalık olarak verilmiş ve o da burada eser telif ederek vaktini geçirmiştir. Sultan İbrahim'in tahttan indirilmesinde mühim bir rolü olan, ona karşı sert sözler söylemekten çekinmeyen ve Şehzâde IV. Mehmed'in tahta çıkmasına yardım eden Abdülaziz Efendi ile Vâlide Kösem Sultan'ın arası bu olaylar nedeniyle açılmıştı. Mayıs 1651'de şeyhülislam olan Aziz Efendi, Kösem Sultan'ın öldürülmesinden sonra yaşanan siyasi çekişmeler neticesinde Eylül 1651'de azledilmiştir. Sadece dört ay süren şeyhülislamlığı, Sakız sürgünüyle son bulur. Sakız'dayken saraya defalarca mektuplar ve şiirler yazdığı hâlde kendini affettiremez. Fakat 1062/1652 yılında Bursa'ya gelmesine izin verilir. Ocak 1658 yılında Bursa'da vefat eden Aziz Efendi vasiyeti gereğince Timurtaş Muallimhanesi yakınlarındaki Devciler Kabristanı'na defnedilmiştir. Azîzî mahlasıyla şiirler yazan ve bir divançesi bulunan Abdülaziz Efendi, eserlerini daha ziyade mensur olarak kaleme almıştır. Veysî, Nergisî, Okçu-zâde Mehmed Şâhî gibi inşâ sanatının zirve şahsiyetlerinin yaşadığı bir çağda yaşayan müellif, üslûp olarak aynı şekilde inşâyı benimsemiş ve adı geçen kişiler arasında seçkin bir yer edinmiştir. *Divânçe, Gülşen-i Niyâz, Münâcât, Mir'âtü's-Safâ, Ravzatü'l-Ebrârî'l-Mübîn bi-Vekâyi-i Selefi-i Mâziyye ve'l-Abbâr, Zeyl-i Ravzatü'l-Ebrâr, Süleymân-nâme, Zafer-nâme* eserlerinden bazılarıdır (Benli, 2021).

“nûş” kelimesinin “zevk ü sefa, cümbüş” anlamında “ayş u nûş” olarak kullanılması dikkat çekicidir. Asıl adı Ahmed olan şair “*Derviş Nûşî ve Şeyh Nûşî*” şeklinde iki lakapla da anılır.

Kaynaklarda Nûşî'nin ne zaman vefat ettiğine dair bir bilgi de bulunmamaktadır. 17. yüzyılın ikinci yarısını gördüğünü tahmin ettiğimiz şairin *Tevşihu'l-Letâ'if* mesnevisindeki Sultan I. Ahmed methiyesinden mesnevisini 1603-1617 yıllarında yazdığını söyleyebiliriz.

1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Biyografik kaynaklarda Nûşî ve eserleri ile ilgili çok az bilgi bulunduğu için edebî kişiliği ile ilgili de herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu nedenle Nûşî'nin edebî kişiliği ile ilgili görüşlerimiz tamamen *Tevşihu'l-Letâ'if* ve elimizde bulunan şiirlerine göre şekillenmiştir. Mesneviden ve şiirlerinden hareketle Nûşî'nin edebî kişiliği hakkında genel değerlendirmeler yapabiliriz.

Tevşihu'l-Letâ'if'te özellikle sebep-i te'lif bölümünde Nûşî'nin edebî görüşleri hakkında ipuçları vardır. Buna göre Nûşî, şiirde “*irfan ve hikmeti*” önceler ve arar. Bu bölümde şair, öncelikle bahar mevsimini tasvir eder. Bahar tasvirinden sonra teşbih ve mecazlarla belagat meydanını bahara benzetir. Bu baharın bâdesi ise “*irfan*”dır. Kendine seslenen şair, *irfan kadehinin şarabını* içmesini böylece belagat deryasının coşacağını söyler. Nûşî'ye göre şair, düşünce baharında gezmeli, fesahat ile konuşmalı ve fazilet/meziyetler kuşunu avlamalıdır. Tatlı dilli kalemi eline alarak gönüllere ferahlık veren sözler söylemelidir. Nükte haremünde bayrak kaldıran bir şair, güneş gibi ayrıcalık kazanacaktır.

Nûşî'nin edebî kişiliği ile ilgili önemsedığı bir husus da “*nâme-i hikmet*” yani şiirde hikmetli sözler olmasıdır. Şiirde hikmeti arayan şairin kalemi de belagat madeninin külüngü olur:

Eyle mey-i sâgar-ı ‘irfânı nûş
Ki eyleye deryâ-yı belâgat hürüş

‘Arşa-i gül-zârı güzâr eyle gel
Murğ-ı mezâyâyı şikâr eyle gel

Gülşen-i fikretde idüp cüst ü cû
Eyle feşâhat ile biraz güft ü gü

Ol harem-i nüktede râyet-firâz
Tâ bulasın mihr-şifat imtiyâz

Al elüñe hâme-i şîrîn-zebân
İt suhan-ı sîne-güşâ-yı beyân

Rütbe-i i‘câz ile hem-pâye ol
Şâhid-i icâz ile hem-sâye ol

Eyleme içnâb-ı şuffâh-ı suhan
Tâ ki ola ğayret-i dürr-i ‘Aden

Demdeme-i nazma ser-âgâz kııl
Ṭab^ç-ı suḥan-sāzuñı mümtāz kııl

Ḥāme ger nāme-i ḥikmet olup
Ṭiṣe-zen-i kân-ı belāgat olup

Bülbül-i îcāzı ḥōṣ-āvāz kııl
Fazl u kemāl ehlini îcāz kııl (b. 905-914)

Nûşî bir şair olarak öz güveni yüksek biridir. *Tevşîhu'l-Letâ'if*'in sebab-i te'lif bölümünde kendini över. Ayrıca yine bu bölümde “*dolaylı fabriye*” yoluyla hâtifin diliyle kendini metheder. Nûşî, kendisini “*sarrâf-ı ma'ânî (mana sarrafı) gevher-i pâkîze-i kân-ı suhan (kelam madeninin saf cevheri), nâdire-perdâz-ı bezm-i kelâm (kelam meclisinin güzel ve ince söz söyleyeni)*” gibi sıfatlarla vasıflandırır:

Ol yüri ey ṭab^ç-ı mezâmin-şiken
Gevher-i pâkîze-i kân-ı suḥan

Şî'r ile şarrâf-ı ma'ânî olup
Sa'y ile nuḳâd-ı mebânî olup

İt suḥan-ı pâk ile her şubḥ u şām
Nâdire-perdâzî-i bezm-i kelâm

Çünkü bulursın gel bâğ-ı cihân
Âḥir olur mazhar-ı ṭiṣ-i zebân (b. 915-918)

Nûşî, hâtifin dilinden kendini överken aynı zamanda edebî görüşlerini de ifade etmeyi sürdürür. Buradan anladığımızı göre Nûşî, yadigâr olarak bırakacağı eserinde *bikr-i ma'nâ* yani *söylenmemiş sözlerin, şî'r-i selîs* yani *düzgün akıcı şiirin, marifetin, hikmetin, hakikatın* peşindedir:

Olmuş iken böyle taḥayyur-nümâ
Güşuma hâtifden iriṣdi nidâ

Destüñe al kill-i güher-bāruñı
Eyle ser-âmedîne güftāruñı

Tâ ki olup pîr ü semt-i selef
Ehl-i dile ol yürü hayr-ı hâlef

Hâmeñi kıl diğkat ile muttaşıl
Tâze iken kâ'ide-i ehl-i dil

Sen de koyup 'âleme bir hûb eşer
Maẓhar-ı feyz ol yine şâm u seher

Şânuñı şâyeste-i evşâf kıl
Hâmeñi vaşşâf-ı suhan-şâf kıl

Şafha-i 'âlemde koyup yâdigâr
Lâyık-ı medh ol yürü her rûzgâr

Besle koyup dehre çerâğ-ı suhan
Bir gül-i nevreste-i bâğ-ı suhan

Tâ ki o şâyeste-i efkâr ola
Ehl-i dile maṭmaḥ-ı enzâr ola

Eyleyüp izhâr-ı suhan perveri
Anda nişâr it nice gevherleri

Diller aña tâ ki harîdâr ola
Vaşlına hem-vâre taleb-kâr ola

Câmi'-i envâ'-i hikâyât olup
Şâmil-i eşnâf-ı rivâyât olup

Mecma'-ı ezhâr-ı leṭâ'if olup
Menba'-ı envâr-ı ma'ârif olup

Gülşen-i 'irfâna olup yâdigâr
Olsun o gül gibi tarâvet-şî'âr

Olsun o gülzâr-ı leṭâfet-enîs
Menba'-ı ser-çeşme-i şî'r-i selîs (b. 932-949)

Tevşihu'l-Letâ'if'in hâtîme kısmında da fahriye beyitleri bulunmaktadır. Bu beyitlerde şair, nefesine seslenir ve *icat kaleminden* el çekmesini söyler. Nûşî'nin sözleri öyle bir incidir ki Aden incileri bile bu sözleri kıskanır. Şair, fahriyesinde şiiri ile güzel koku arasında bir ilişki de kurar. Nûşî'nin fahriyesi şöyledir:

Çek elüñi hâme-i icâddan
K'oldı sözüñ gayret-i dürr-i 'Aden

'Anber-i sârâya olup ta'ne-zen
Oldı dilüñ lahlaḥa-süz-ı suḥan

Nâfe-i Tâtâra odur bûy-dih
Ṭabla-i 'aṭṭâra odur şân-nih

Meclis-i yârâna ḳoduñ câm-ı pend
Ḥâṭır-ı ḥussâduña virdüñ gezend

Ṭurra-i maḳşûdı ser-efrâz idüp
Naḥl-i murâdâtuñı mümtâz idüp

Sîne-i a'dâyı figâr eyledüñ
Düşmeni âlâm ile zâr eyledüñ

Sâḡar-ı 'irfânı idüp nûş-ı cân
Buldı şafâ şevḳ ile rûḥ-ı revân (b. 3139-3145)

Nûşî, mahlasının geçtiği bazı beyitlerde de kendini över ve öz güvenini buralarda da gösterir. Şair "*Nûşî-i irfân neverd, Nûşî-i sâhib-şu'ûr, Nûşî-i dâniş-firâz, Nûşî-i dâniş-karîn, Nûşî-i dâniş-nüvâz, Nûşî-i sâhib-hüner*" şeklinde bilgili, kültürlü, irfan sahibi, hünerli biri olduğunu söyler.

Tevşihu'l-Letâ'if'in dîbâce ve giriş bölümündeki methiyelerden onun tam bir âl-i beyt ve dört halife muhibbi olduğunu görüyoruz. Gerçi mesnevi geleneğimizde birçok eserde dört halife methiyesine yer verilmiştir. Ancak Nûşî'nin övgülerindeki ayrıntı, samimiyet, coşkunluk ve tasannusuz anlatım onun edebî kişiliğinin bir yönünün de âl-i beyt ve dört halife sevdalısı bir şair olduğunu gösterir.

Özgün bir şair olmaya çalışan Nûşî, doğal olarak kendinden önce yazılan nasihatnâme türü eserlerden ve şairlerden etkilenmiştir. Bu yönü ile Nûşî, edebî ve kültürel arka planı güçlü bir şairdir. *Tevşihu'l-Letâ'if*'in sebep-i te'lîf

bölümünde de Câmî, Nizâmî, Hoca Kirmânî gibi şairleri ve eserlerini zikreder:

Tuĥfe-i Câmî gibi kâmillere
Cür'a resânende ola dillere

Ĥazret-i Ĥocaya olup dil-perîz
Ravzatü'l-Envârına olsun nazîr

Tuĥfetü'l-Esrâr Nizâmî-şîfat
Velvel-endâz ola ol 'âkıbet (b. 952-954)

Nûşî'nin edebî kudreti ile edebî sanatları kullanma mahareti arasında sıkı bir bağlantı olduğunu söyleyebiliriz. Gözlem gücü ve tasvir kabiliyeti çok güçlü olan şair; edebî sanatlara, kelime ve harf oyunlarına yer verir. Mesnevîde özellikle benzetme temelli edebî sanatlarla sıklıkla karşılaşırız. Bunun yanında *mübalağa*, *hüsn-i ta'lîl*, *tezat*, *tenasüp*, *tekrir*, *telmih* ve *tevriye* sanatlarını da ustalıkla kullanmıştır. Nûşî özellikle methiye bölümlerinde teşbih, mecaz ve tekrar sanatını başarılı bir biçimde kullanır. Bu noktadan Nûşî, tasvir kabiliyeti yüksek bir şairdir. Örnek olarak aşağıda besmelenâme ve Hz. Ebu Bekir methiyesinden bazı beyitler verilmiştir:

Besmeledür pertev-i nûr-ı ezel
Besmeledür meş'ale-i lem-yezel

Besmeledür şem'î-i şebistân-ı dil
Zulmet olur anuñ ile muzmaĥîl

Besmeledür lâzım-ı fetĥ-i maĥâl
Besmeledür maĥfel-i saĥ-ı maĥâl (b. 14-16)

Birisi ser-defter-i dîvân-ı şıdĥ
Şâh-ı serâ-perde-i evvân-ı şıdĥ

Şadr-nişîn-i ĥarem-i aşdıĥâ
Tâc-ı ser efrâz-ı ser-i evliyâ

Manzar-ı ĥaşr-ı ĥilâfet-mekîn
Küngüre-i şarĥ-ı sa'âdet neşîn

Ser-suĥan-ı şafĥa-i cünd-i kirâm
Mefĥar-ı aşĥâb-ı fazîlet nizâm

Manzar-ı mennân-ı 'adîmü'z-zevâl
Mazĥar-ı elĥâf-ı qadîmü'n-nevâl

Menba'-ı ser-çeşme-i ĥulq u şiyem
Ma'den-i gencîne-i fazl u kerem

Zîver-i gülzâr u serây-ı cinân
Pertev-i Firdevs-i sa'âdet nişân

Şuĥka-firâz-ı 'ilm-i ihtîşâş
Tırra-tırâz-ı qalem-i ihtîşâş

Maĥfil-i eyvân-ı şadâkat-mekân
Şâh-ı bülend-efser ü vâlâ nişân

Naĥl-i ser-efrâz-ı çemenzâr-ı dîn
Mîve-i mümtâz-ı nihâl-i yakîn (b. 212-221)

Nûşî'nin edebî kişiliğinin bir yönü de *tahkiyevî anlatım* kabiliyetidir. *Tevşihu'l-Letâ'if* nasihatnâme türünde kaleme alınmış bir mesnevidir. Mesnevide şair vermek istediklerini “*dâstân...*” şeklinde başlayan hikâyeler üzerinden verir. Şairin bu hikâyelerden maksadı “*kıssadan hisse*” vermektir. Bu noktadan baktığımızda Nûşî; *sahneleme, diyalog, monolog* gibi tahkiyevî unsurları yerinde ve başarılı şekilde kullanmıştır.

Tevşihu'l-Letâ'if teki bahariyelerden, aşkı konu alan bölümden ve hikâyeler arasındaki şairin kendine seslendiği ve sâkînâme başlığında değerlendirebileceğimiz beyitlerden Nûşî'nin rind bir yanının da olduğunu görüyoruz. Bu bölümlerde şair rind kişiliğinin yansıması olarak aşkı, şarabı, sarhoşluğu, sevgiliyi konu alır ve içkiye, güzellere ilgisini açıkça ifade eder:

Gel berü ey sâķî-i nûşîn-keĥâm
Cümcüme-i 'aşķı baĥa şun müdâm

Nûşî-i bî-çâreyi mestâne kıĥ
Meş'ale-i mihrüñe pervâne kıĥ

Câm-ı muhabbet ile hürüş eylesün
Sînesi deryâ gibi hûş eylesün (b. 1154-1155)

Nûşî'nin edebî kişiliği hakkındaki değerlendirmelerimizi mesnevisi dışındaki şiirlerinden yola çıkarak da yapabiliriz. Nûşî'nin, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T743 numarada kayıtlı şiir mecmuasından derlenmiş 9 kasîde, 10 tahmîs, 7 müseddes, 3 tesdîs, 2 tercî'-bend, 34 gazel, 1 kıt'a olmak üzere toplam 66 şiiri bugün için elimizde bulunmaktadır. Genel olarak Nûşî Efendi'nin ahenk, dil ve üslup konusunda klasik üslubun değerlerini kendi şiirlerinde yaşatmaya çalıştığı görülmektedir. Şiirinde dil bakımından öne çıkan söyleyiş özellikleri *akıcılık* ve *açıklıktır*. Bu noktadan Nûşî Efendi'nin akıcı anlatımı temin etmek maksadıyla ses, kelime ve mısra tekrarlarından önemli ölçüde yararlanmaya çalıştığını görürüz. Nûşî Efendi'nin kendi şiiri için kullandığı "*selîs*" (düzgün, akıcı [anlatış]) sıfatı da onun akıcı söyleyiş hassasiyetine işaret eder vaziyettir. Bu noktada Nûşî'nin özellikle gazellerinin kolayca söyleniverdikleri izlenimini uyandıracak derecede rahat ve açık bir söyleyiş havası taşıdıkları rahatlıkla söylenebilir. Ayrıca şairin, benzetme sanatlarına tasvirî anlatım çerçevesinde önemli ölçüde ilgi göstermekle birlikte, edebî sanatlarla örülü derin anlamlı beyitler kurmaktan kaçınmaya çalıştığı yani anlatımını olabildiğince sadeleştirmeye gayret ettiğini eklemek gerekir. Nûşî Efendi'nin, şiire konuşma dilinin doğallığını kazandırabilmek ve şiirde manayı daha estetik, canlı ve etkili sunabilmek için deyimlerden önemli ölçüde istifade ettiği görülmektedir. Şeyh Nûşî Efendi'nin şiirlerini, ağırlıklı olarak âşıkane ve rindane duyuşun klasik anlatım öğeleriyle şekillendiği görülmektedir. Âşık-sevgili-rakip üçgeninde konumlanan âşıklık hâllerinin Klasik şiirin müşterek motif ve hayalleri kurgulandığı görülmektedir (Top, 2019: 24-25).

Tevşihu'l-Letâ'if'in dîbâce bölümünden yola çıkarak Nûşî'nin nazım alanında olduğu gibi inşa da usta bir sanatkâr olduğunu söyleyebiliriz. Mesnevinin dîbâce bölümündeki ağır ve ağdalı dil, şairin bu yöndeki mahareti ve kabiliyetini gösterir. Nûşî usta bir şair olduğu kadar mâhir bir nâsirdir.

Sonuç olarak *Tevşihu'l-Letâ'if* adlı mesnevisinden ve şiirlerinden yola çıkarak XVII. yüzyıl divan şairlerinden Şeyh Ahmed Nûşî'nin edebî kişiliği ile ilgili şunları söyleyebiliriz: Gözlem gücü yüksek olan Nûşî tasvirî ve tahkiyevî anlatımda gayet başarılıdır. Şiirde akıcılık ve açıklığı önemseyen şair, nazım tekniğine ve mesnevi geleneğine hâkim, edebî sanatları kullanmakta mâhirdir. Birçok dinî nasihatnâme mesnevisinde olduğu gibi Nûşî de dinî referansları kullanmış, nâsih ve münekkîd sıfatıyla nesillere öğütler vermiş, ferdî ve ictimâî hayatla ilgili eleştirilerini dile getirmiştir. Şair eserini kuruluktan ve monotonluktan kurtarmak için edebî sanatları ustaca kullanmış ve tahkiyevî

unsurlarla mesnevisine renk katmıştır. Nûşî'nin bir yönü de rindâne tavırlarla aşka ve sevgiliye bakmasıdır. Hacimli bir eser olan *Tevşîhu'l-Letâ'if*, tasvirî bölümler ve hikâyelerle kurgu bakımından gayet sağlam bir eserdir. Nûşî'nin kendinden önceki nasihatnâme müelliflerinden özellikle de İran şairleri Câmî, Nizâmî ve Kirmânî'den etkilendiğini söyleyebiliriz. Mesnevisi dışındaki şiirlerinde ise Nûşî'nin Bâkî'den etkilendiği görülmektedir.

1.3. ESERLERİ

Şeyh Ahmed Nûşî'nin kaynaklarda zikredilen veya elimizde olan toplam üç eseri bulunmaktadır. Bu eserler *Tevşihu'l-Letâ'if*, *El-Kasîdetü'n-Nûşîyye* ve *Dîvân*'dır.

1.3.1. Tevşihu'l-Letâ'if

Bu kitabın konusu olan *Tevşihu'l-Letâ'if*, Şeyh Ahmed Nûşî'nin Türkçe kaleme aldığı nasihatnâme türündeki mesnevisidir. *Tevşihu'l-Letâ'if* adlı mesnevisinin araştırmalarımız sonucu ulaşılabildiğimiz üç nüshası bulunmaktadır. Bunlar Medine (Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü, arşiv no: 26/811); İstanbul Üniversitesi (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü, arşiv no: NEKTY01868) ve Süleymaniye Kütüphanesi (Halet Efendi Ek, arşiv no: 00118) nüshalarıdır.

1.3.2. Mir'âtü'z-Zamân

Nûşî'nin diğer bir mesnevisi *Mir'âtü'z-Zamân*'dır. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, NEKTY10850 arşiv numarasında kayıtlıdır. 43 varaktan oluşan mesnevi, talik hat ile yazılmış olup tek sütun ve 23 satırdır. 1943 beyitlik mesnevi aruzun hezec bahrinin "*mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün*" kalıbı ile kaleme alınmıştır. *Tevşihu'l-Letâ'if* tarzında yazılan mesnevi, tahkiye ve tasvirleri ile dinî-nasihatnâme türündedir.

1.3.3. El-Kasîdetü'n-Nûşîyye

El-Kasîdetü'n-Nûşîyye, Nûşî'nin Arapça olarak yazdığı mensur bir eserdir. Arap Dili ve Edebiyatı ile ilgili olan eserin nüshası, Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 5866/3 arşiv numarasında kayıtlıdır. Taç filigranlı, 210x150-150x90 mm. ebatlarındaki eser 23 satır hâlinde kırma nesih ile yazılmıştır.

1.3.4. Dîvân

Esrâr Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye* adlı eserinde Nûşî'nin babası Aşî Efendi hakkında bilgi verirken Nûşî'nin Dîvân'ı ile ilgili şunları söyler: "*Aşî mahlasıyla şî'r ü inşâda müsellemin-i şu'arâ-yı zamân oldılar ve Dervîş Nûşî ile meslek-i nazmda hem-pâ olup hattâ ekser ikisinin Dîvânları bir mücelleddelarada/mahalde görülmüşdür.*" (Genç, 2000: 362). Buradan anladığımıza göre Nûşî, babası ile birlikte şiir söylemiş hatta bir Dîvân tertip etmiştir. Ne yazık ki Nûşî'nin Dîvân'ı şu an için elimizde yoktur. Ancak Nûşî'ye ait, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T743 numarada kayıtlı şiir mecmuasında derlenmiş; 9 kasîde, 10

tahmîs, 7 müseddes, 3 tesdîs, 2 terci‘-bend, 34 gazel, 1 kıt‘a olmak üzere toplam 66 şiir elimizde bulunmaktadır (Top, 2019; Top, 2021). Aşağıda Nûşî'nin şiirlerinden iki örnek verilmiştir:

Gazel-i Bâkî Tahmîs-i Nûşî Efendi Rahmetullâhi ‘Aleyh

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

I

Ne râz-ı ‘îş ü nûşa duhter-i rez gibi mahrem var
Ne fasl-ı mevsim-i ‘îşret gibi ferhunde bir dem var
Ne mânend-i safâ-yı bezm-i mey bir ‘îş ü ‘âlem var
Ne câm-ı bâde-i gülgûna benzer yâr-ı hem-dem var
Ne sadr-ı suffice-i meyhâne gibi cây-ı hurrem var

II

Dil-i bî-çâre mâ‘il vuslat-ı cânân ise müşkil
‘Adûlar vasla hâ‘il gülşen-i ümmîd bî-hâsıl
Dem-â-dem sâgar-ı hicrân idüpdür ‘aklumu zâ‘il
Beni ‘ayb eylemen dâ‘im olursam mest ü lâ-ya‘kıl
Ki bî-hûş olmuşam âsûde kılmaz bende bir gam var

III

Olur pehlû olursa tâ seher bir serv-i sîm-âsâ
Neşât-engîz ü şevk-âmîz ü gam-fersâ vü rûh-efzâ
Ne zîbâ söylemiş bu beyti gör ol şâ‘ir-i dânâ
Gam-ı hicrânda hâlet var dimişler ehl-i derd ammâ
Mülâyim dil-ber-i şûhun dem-i vaslında ‘âlem var

IV

‘Adû-yı kâfir ikdâm idüp iy hûrî-nazar her gün
Cemâlün cennetin seyr itmege eyler sefer her gün
Senün gibi melek-sîmâyı seyrâna gider her gün
Ruhun bâgın rakîb-i dîv-sîret seyr ider her gün
Yüzünü göremez yıllarca ammâ bunda âdem var

V

Olur bezm-i belâgatde tabî‘at **Nûşiyâ** sâkî
Pey-â-pey sâgar-ı ‘irfân ider mestâne ‘uşşâkî
Ne hâcet gayra güftârun hoş eglar cân-ı müştâkî
Safâ-yı safvet-i tab‘un yiter eglence iy **Bâkî**
Bihamdillâh ne gam yirsin elünde sâgar-ı Cem var

Gazel-i Bâkî Tahmîs-i Nûşî Rahmetullâhî 'Aleyh*mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

I

Gönül bir kuldur anı dergeh-i sultâna tapşurdum
 Yâhûd bir mübtelâ dil-hastedür Lokmâna tapşurdum
 Revân-ı nâ-tüvânı şâh-ı mülk-i câna tapşurdum
 Dil-i pür-derd-i mecrûhı der-i cânâna tapşurdum
 Varup dârü'ş-şifâya yine bir dîvâne tapşurdum

II

Yanagi bûstânın seyr idüp maksûduma irdüm
 Gülistân-ı cemâlinden gül-i ümmîdimi dirdüm
 Makâm-ı 'arza irdüm ravza-i ikbâline girdüm
 Ruh-ı gülgûnına ol goncenün dil murgını virdüm
 Yine bir bülbülü gûyâ gül-i handâna tapşurdum

III

Bu dil gencînesin zabt itdi tâ kim turre-i dil-ber
 Güzeller gönlümi almaga andan çok zamân ister
 'Aceb müşkil tılsım itdüm ki feth itmez dil-âverler
 Nigeh-bân eyledüm genc-i gama bir heft-ser ejder
 Hayâl-i zülfini çün bu dil-i vîrâna tapşurdum

IV

Bu Zâl-i köhne-sâlün sihri bî-pâyân-imiş bildüm
 Hilâli cümle halka hançer-i hicrân-imiş bildüm
 Nişân-ı tîr-i mekri sîne-i insân-imiş bildüm
 'Acûz-ı kahbe-zen dehrün çü kasdı cân-imiş bildüm
 Erenler himmetinde ben anı merdâne tapşurdum

V

Bu meydân-ı mahabbetde semend-i himmeti sürdüm
 Vücûdum **Nûşiyâ** ser-menzil-i maksûda ırgürdüm
 Bu sevdâ-y-ile çıkmak başa mümkün degül gördüm
 Ser-i zülfî ucından 'âkıbet cân terki[ni] urdum
 Girüp meydâna **Bâkî** topumu çevgâna tapşurdum (Top, 2019: 31-33)

BÖLÜM II
TEVŞİHU'L-LETÂ'İF

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Nazım Şekli

Tevşihu'l-Letâ'if, mesnevi nazım şekli ile yazılmıştır. Divan şiiri mesnevi geleneğinde şairler bazen mesnevilerin monotonluğunu kırmak için farklı nazım şekillerine yer verirler. Bu nazım şekilleri çoğunlukla gazel, kıt'a, beyit, rubâ'î olur. Farklı nazım şekillerini kullanmak özellikle tahkiyevî mesnevilerde ruhsal tasvirler ve kahramanların iletişimi açısından önemli rol oynarlar. *Tevşihu'l-Letâ'if* te bu durumu göremeyiz. Mesnevinin içerisinde başka bir nazım şekli ile yazılmış şiir bulunmamaktadır.

2.1.2. Mesnevinin Adı

Nûşî, mesnevisinin adını hem dîbâcede hem de sebab-i te'lîf bölümünde zikreder. Buna göre mesnevi iki Arapça kelimeden oluşan bir terkiptir. İlk kelime Arapça "*vişâh*" kelimesinden gelen "*tevşih*"dir. Çoğulu "*tevşihât*" olan kelime "*süsleme, süslendirme, süslü elbise giydirme; mukayyed kafiye ile şiir yazma; Kur'ân'î usul, adab ve erkânı ile okuma; mevlid bahirleri arasında dinî ve tasavvufî mahiyette kaside ve beste okuma; Türk dinî müziğinde bir şekildir ki na't-ı peygamberîye verilmiş bir addır.*" (Devellioğlu, 2004: 1104), anlamlarına gelmektedir. İkinci kelime ise Arapça "*latîfe*" kelimesinin çoğulu olan "*letâ'if*" kelimesidir ki "*hikâyeler, latîfeler, güldürecek güzel sözler*" anlamına gelir. Nûşî bu iki kelimeyi kullanarak mesnevisine "*hikâyeleri, latîfeleri süslemek*" anlamına gelen "*Tevşihu'l-Letâ'if*" adını vermiştir. Mesnevinin adı bir yerde vezin gereği "*Tevşih-i Letâ'if*" şeklinde geçmektedir. Dîbâcede mesnevinin adı şu şekilde geçer: "... bir makâle iki hikâye eyleyüp ***Tevşihu'l-Letâ'if*** nâm virilmiştir.":

Eyledi hâtif baña çün kim nidâ
Oldum aña cân ile fermân-revâ

Aldum ele bir suhan-ârâ kalem
Vaşf olunan 'arşaya dikedüm 'alem

Eyledüm ol meslege maqdûrî şarf
Bulmağışün menzil-i kâm-ı şigerf

Bâdeye-i fikrete 'azm eyledüm
Kâm-ı dile niyyeti cezm eyledüm

Bu varakı cân ile İcâd idüp
Hâtır-ı vîrânemi âbâd idüp

Nâmını *Tevşih-i Letâyif* didüm
Nâdire-sencân-ı ma'ârif didüm (b. 955-960)

Mesnevinin ismiyle ilgili şunu da ifade etmek gerekir ki Süleymaniye nüshasında mesnevi "*Letâ'ifu'l-Eş'âr*" ismi ile kayıtlıdır.

2.1.3. Şairin Adı ve Mahlası

Asıl adı *Ahmed* olan şair, kendisine "*Nûşî*" mahlasını seçmiştir. Bu mahlası niçin ve nasıl seçtiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Mesnevilerde şairler genellikle eserin hâtime kısmında mahlaslarını zikrederler. Nûşî ise hikâyeler arasına yerleştirdiği ve nefesine hitaben yazdığı kısa bölümlerde sık sık mahlasını zikreder. Şair bazen "*Nûşiyâ*" şeklinde kendine seslenir bazen de mahlasıyla birlikte kendisi için "*bî-çâre, hâlis-fu'âd, sâhib-ferâg, mihr-iktisâb, gaflet-perest, irfân-neverd, âvâre-dil, sâhib-şu'ûr, dâniş-firâz, dâniş-karîn, dâniş-nüvâz, şeydâ, ferhunde-dem, sâhib-hüner*" sıfatlarını kullanır:

Sen de eyâ **Nûşî**-i gaflet-perest
Olma şaşkın câm-ı gürür ile mest (b. 1418)

Sen de bul ey **Nûşî**-i şâhib-şu'ûr
Şubh u mesâ feyz-i seherden sürür (b. 2209)

Kıble-i hacâta gelüp **Nûşiyâ**
Eyle du'â devletine dâ'imâ (b. 680)

Kağbe zen-i dehre şaşkın **Nûşiyâ**
Olma cihân içre muhabbet-nümâ (b. 1970)

2.1.4. Eserin Yazılış Tarihi

Bazı mesnevilerde çoğunlukla hâtime bölümünde eserin sona erdiği tarih belirtilmiştir. Eserin bitiş tarihi *doğrudan tarih verme, hicrî yıl olarak ifade etme, yıl-ay-gün belirtme, ebcedle tarih düşürme...* gibi farklı şekillerde olabilir. *Tevşihu'l-Letâ'if* in ne zaman yazıldığı veya ne zaman tamamen erdiği ile ilgili kesin bir bilgi elimizde yoktur. Ancak mesnevisindeki Sultan I. Ahmed methiyesinden mesnevisini 1603-1617 yıllarında yani XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde yazdığını söyleyebiliriz.

2.1.5. Bölümler ve Başlıklar

Divan edebiyatında mesnevilerin tertibi belli bir plana göredir. Belli bir konuyu işleyen, bağımsız bir kitap olarak yazılmış mesnevilerin planları, çoğunlukla “giriş bölümü, konunun işlendiği bölüm ve bitiş bölümü”nden oluşur (Ünver, 1986: 432 & Kartal, 2014: 93). Mesnevideki bölümler ve beyit aralıkları aşağıdaki gibidir:

1. Dîbâce
2. Giriş bölümü: b. 1-963
3. Konunun işlendiği bölüm: b. 964-3153
4. Bitiş bölümü: b. 3154-3183

*Tevşihu'l-Letâ'if*te klasik mesnevi bölümlerinden çoğuna yer verilmiştir. Dîbâce ile başlayan ve 14 kısımdan oluşan eserin giriş bölümünde “*besmelenâme, tevhit, na't, Hz. Ebu Bekir methiyesi, Hz. Ömer methiyesi, Hz. Osman methiyesi, Hz. Ali methiyesi, Hz. Hasan ve Hüseyin methiyesi, nasihatnâme, Sultan Ahmed methiyesi, Abdülazîz Efendi methiyesi, Aysî Efendi methiyesi, Şeyh Abdülazîz Efendi mersiyesi ve sebeb-i te'lîf*” bulunmaktadır. *Tevşihu'l-Letâ'if*in dîbâce bölümü mesnevinin giriş bölümünün özeti gibidir. Dîbâcede sırasıyla “*tevhit, na't, Hz. Ebu Bekir methiyesi, Hz. Ömer methiyesi, Hz. Osman methiyesi, Hz. Ali methiyesi ve sebeb-i te'lîf*” bölümleri bulunmaktadır.

*Tevşihu'l-Letâ'if*te asıl bölüm 55 kısımdan oluşmaktadır. Konular başlıklarla bölünmüş ve başlıklar surh/kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Başlıklardaki ifadelerle baktığımızda ilgili bölümün muhtevasını açıklar ve bölümün hangi konuyu işleyeceğini belirtir. Mesnevideki ilk bölümlerin, methiye muhtevalı kısımların ve hikâyenin anlatılacağı fasılların başlıkları uzundur. Bunların yanında kısa başlıklar da bulunmaktadır. Başlıklarda dikkat çeken husus ise Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerden oluşması, dilinin manzum kısımlara kıyasla ağır ve ağıdalı olmasıdır. Hatta bazı uzun başlıklarda Türkçe kelimelerin hiç kullanılmadığı görülür. Methiye muhtevalı başlıklarda konu kim ve ne ise onun övüldüğü kalıp ifade ve terkipler bolca kullanılmıştır. Hikâye fasıllarında ise genellikle “*dâstân-ı...*” şeklinde başlanıp bölümün mahiyeti aktarılmıştır. Bölüm uzunluklarında belli bir ölçü yoktur. Şairin tercihi ve konunun muhtevasına göre bölümler farklı uzunluktadır. Başlıklarda secilerin de kullanılması dikkat çekicidir. Şairin bölüm aralarında kendi nefesine seslendiği kısımlar birkaç beyitten oluşurken hikâye bölümleri konuya göre uzar gider. Mesnevi “*hâtîme-i kitâb-ı belâgat-nisâb*” başlıklı 30 beyitlik bir hâtîme ile son bulur. Sonuç olarak *Tevşihu'l-Letâ'if*, dîbâce ve 70 manzum bölümden oluşan gayet hacimli bir mesnevidir.

2.1.6. Beyit Sayısı

Bir şiirin beyit sayısı o şiirin şekli özelliklerinin bir yönünü oluşturur. Divan şiirinde özellikle gazel ve kaside nazım şeklinde, istisnâî örneklerle karşılaşılsa da kaç beyit olacakları yönünde bir genellemeye gidilmiştir. Gazel ve kasidenin en az ve en çok kaç beyit olacağı kesin kurullarla belirlenirse de gazel 5-15, kaside 15-99 beyitlik nazım şekilleri olarak görülür. Mesnevi nazım şeklinde beyit sayısı ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü mesnevîde gazel ve kasidedeki gibi şairi bağlayan kafiye düzeni yoktur. Mesnevinin beyitleri kendi arasında kafiyeli olduğu için yüzlerce hatta binlerce beyitlik mesnevîler kaleme alınmıştır. Mesnevîlerin beyit sayıları konuya, konunun işleniş tarzına, şairin tercih ve kabiliyetine göre değişir. Bütün mesnevîlerde bulunmamakla birlikte, bazı şairler eserlerinin kaç beyit olduğunu bildirirler. Şairin bildirdiği sayı ile eldeki nüshaların beyit sayısı her zaman aynı olmayabilir. Bu durum, şairlerin beyit sayısını yuvarlayarak vermesinden ya da müstensihlerin ihmalinden kaynaklanır. Öte yandan, esere şairin sonradan eklemeler yapması ve önceden verdiği beyit sayısını değiştirmesi de böyle bir sonuç doğurabilir (Ünver, 1986: 449; Yıldız, 2019: 149).

Tevşihu'l-Letâ'if, 3183 beyitten oluşan hacimli bir mesnevîdir. *Tevşihu'l-Letâ'if*'in şu an için elimizde biri eksik üç nüshası bulunmaktadır. Medine ve İstanbul Üniversitesi nüshalarını beyitler açısından kıyasladığımızda büyük farklılığın olmadığını görürüz. Bu noktadan 11, 12, 19 ve 142. beyitler Medine nüshasında, 1014. beyit ise İstanbul Üniversitesi nüshasında bulunmamaktadır. Yani iki nüsha arasında sadece 5 beyitte farklılık vardır. Divan şiiri geleneğinde bazı mesnevîlerde mesnevinin kaç beyit olduğu söylenir. Ancak *Tevşihu'l-Letâ'if*'te iki nüshada da mesnevinin beyit sayısı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

2.1.7. Kafiye ve Redif

Hacimli bir mesnevi olduğu için *Tevşihu'l-Letâ'if*'te mücerred, mürdef, müesses ve mukayyed olmak üzere farklı kafiyelere yer verilmiştir. Bunlar içerisinde de en çok mücerred ve mürdef kafiyeden yararlanılmıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki *Tevşihu'l-Letâ'if*'te kafiyesiz beyit bulunmamaktadır. Kafiye kullanımına baktığımızda Nûşî'nin sağlam bir kafiye bilgisi ve güçlü bir kafiye tasarrufu olduğunu görürüz. Mesnevîdeki farklı kafiye türlerine birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

Mücerred Kafiye:

Ka'be olupdur aña hâk-i *kadem*
Oldı anuñcün harem-i *muhterem* (b. 96)

Bunca şalâbetüñe o şâh-ı *ezel*
Virdi o serkeşlere hep bî-*halel* (b. 111)

Pertevinüñ zerresi mihr-i *felek*
Hâdim-i kâşânesi hayl-i *melek* (b. 127)

Hâlîk-ı mennâna *senâ* eyledi
Ümmeti olmağa *du'â* eyledi (b. 161)

Zağmetin her biri *rahmet* bilür
Hıdmetini cânâna *minnet* bilür (b. 190)

Mürdef Kafiye:

Cümlesini server-i *dîn* eyledi
Dâver-i iklîm-i *yakîn* eyledi (b. 117)

Her birisi da'vet-i *imân* eyledi
'Âlemi İslâmla *şadân* eyledi (b. 118)

Cennet-i a'lâda idüp şubh u *şâm*
Câm-ı gül-endâm ile 'ayş-ı *müdüâm* (b. 2340)

Menzil olup zâtına kaşr-ı *kemâl*
Şâh-ı celâl eylese 'arz-ı *cemâl* (b. 2341)

Devlet odur gönlün olup *şad-kâm*
Nâzır-ı dîdâr olasın ber-*devâm* (b. 2342)

Müesses Kafiye:

Bâde-i tevhidün odur *sâğarı*
Meclis-i taḥkâkün odur *zîveri* (b. 173)

Nüşî-i bî-çâre *inâyet* umar
Yevm-i kıyâmetde *şefâ'at* umar (b. 202)

Lütfün o nâ-şâda *sa'adet* yeter
Zâtına tevfiḳ ü *hidâyet* yeter (b. 203)

Çadri mehi evc-i *sa'âdetdedür*
Gün yüzi hüd burc-ı *leţâfetedür* (b. 593)

İlmine 'irfânına *gâyet* mi var
Fazl u kemâlâta *nihâyet* mi var (b. 740)

Mukayyed Kafiye:

Vâkıf-ı esrâr-ı heme *gayb* odur
Şâh-ı serâ-perde-i lâ-*rayb* odur (b. 57)

İlmine nisbet idi *gayb* yok
Zât-ı qadîminde anuñ '*ayb* yok (b. 59)

Her birisi bir yere *sarf* eyledi
Kesb-i murâdât-ı *sigerf* eyledi (b. 147)

Çalbini Hâk 'aşkına *rabt* eyledi
Himmet ile nefsini *zabt* eyledi (b. 235)

Dehr-i denî saltanatın itdi *terk*
Âhirete eyledi a'mâli *berk* (b. 279)

Tevşihu'l-Letâ'ifte "revîde tekellüf" adı verilen revînin kelimenin aslı harflerinden olmaması az da olsa karşılaştığımız bir husustur. Aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi "-ele" kafiyesi "velvele" kelimesinde kelimenin aslı harfi iken "ele" kelimesi bir isim ve ekten oluşur:

Şaldı Süleymân-şıfat *velvele*
Hâtem-i tevfiķi gösterdi *ele* (b. 489)

Nüşî'nin kafiye seçiminde az da olsa Arapça veya Farsça bir sözcükle Türkçe bir sözcüğü beraber kullanma tasarrufu da görülür. Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçe kelimelerle kafiyelendirilmesinde Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlülerle Türkçe kelimelerdeki ünlü harflerin kullanıldığı da görülür:

Pîre-zen-i dehre gönül virme *gel*
Mîve-i a'mâliñe virür *halel* (b. 441)

Alsa siper destine Zâl-ı *felek*
Def idemez tîğini çekse *emek* (b. 534)

Câna şafâ rûha gıdâdur *sözi*
Zaḥma şifâ çeşme cilâdur *nûrı* (b. 770)

Ḳanı gönül Hâzret-i 'Ayşî ki *ol*
Bulmuş idi menzil-i fevze *vusûl* (b. 818)

Mesnevîde sadece Türkçe kelimelerden oluşan kafiyeler çok az yer almaktadır. Aşağıdaki ilk örnekte görüldüğü gibi kafiye kelimeleri hem Türkçe hem de zamir olabilir:

Maṭlabına vâsıl ide Hâḳ *seni*
Lüṭfuña ger maḫhar iderseñ *beni* (b. 671)

Şem'î-i fûrûzân-ı hedâdur *yüzi*
Âyine-i nûr-ı şafâdur *özi* (b. 711)

Tevşihu'l-Letâ'if'te kafiye kullanımı divan edebiyatı kafiye geleneğindeki “göz için kafiye” anlayışı ile paraleldir. Ancak şair, bazı beyitlerde özellikle Arapça ve Farsça kelimelerle Türkçe kelimelerin kafiye olarak kullanıldığı veya sadece Türkçe kelimelerin kafiye olduğu beyitlerde kafiyenin sağladığı ahenkten yeterince yararlanamamıştır. Aşağıdaki beyitlerde kafiye sesleri arasındaki ahenk zayıftır:

Şeyḫ 'Azîzün baña göster *nûrın*
Sem'üme güş itdür o pîrün *sözün* (b. 783)

Ḳanı gönül Hâzret-i 'Ayşî ki *ol*
Bulmuş idi menzil-i fevze *vusûl* (b. 818)

Tevşihu'l-Letâ'if'te kafiye hususlarında çok az gördüğümüz bir durum da “*ikfâ*”dır. İkfâ, revî harfinin mahreç yakınlığı olan bir başka harfe dönüşmesidir. Aşağıdaki beyitte “*ta'ab ve hep*” kelimeleri arasında “*b ve p*” seslerinin yakınlığını görürüz:

Leşkeri gönderi çün ol bî-*ta'ab*
Zelzele düşdi dil-i küffâra *hep* (b. 2508)

Tevşihu'l-Letâ'if hacimli bir mesnevi olduğu için ek hâlinde, ek+kelime veya kelime grubu hâlinde ve kelime veya kelime grubu hâlinde çok fazla redif bulunmaktadır. Aşağıda bu rediflere bazı örnekler verilmiştir:

Ek hâlinde:

Hem-nefesi hür ile *gilmândur*
Hem-demi vildân ile *rıdvândur* (b. 317)

Olmış idi ol dür-i *pâkizesi*
Güş-i dil-i pâkünün *âvizesi* (b. 412)

Bir gün olur h̃âb-ı ecel *gözlerün*
Kimse işitmez o zamân *sözlerün* (b. 444)

Ek+kelime veya kelime grubu hâlinde:

Tiği ki bir şîr-i *şecâ'atdür ol*
Âyine-i şahid-i *nuşretdür ol* (b. 367)

Lütf ü cemâl ile *meleksin bugün*
Gulgüle-endâz-ı *feleksin bugün* (b. 663)

Ṭûṭî-i pâkize-*suhandur femi*
Lücce-i lü'lü'-i *'Adendür femi* (b. 712)

Kelime veya kelime grubu hâlinde:

Hañçer-i gam cânıma kâr *eyledi*
Zaḥm-ı elem gönlümi zâr *eyledi* (b. 308)

'Âkıbet o şahı şehîd *itdiler*
Vâşıl-i dîvân-ı Mecîd *itdiler* (b. 436)

Rezme kaçan ḥaşm ile âheng *olur*
Sâm u Nerîmâna cihân teng *olur* (b. 546)

Devlet-i dünyâya esîr *olma gel*
Mâ'il-i sulṭân u vezîr *olma gel* (b. 789)

*Tevşihu'l-Letâ'if*te redif kelimelerinde dikkat çeken bir husus da Arapça ve Farsça kelimeler yanında Türkçe birçok fiil ve ismin redif olmasıdır. Mesnevide en çok kullanılan Türkçe redif kelimeleri şunlardır: “*olur, ol, olma, olan, yeter, eyledi, eyledüm, eyleyen, eylesün, eyleme, var, gibi yeter, yok, odur, eder, bilir, olmaya, bugün, benüm, beni, aşk, sakın, degül, kıl, kılıp, nedür, olma gel, olmaz ol, ermeye, ede, et, bulur, gerek, gider, gibi.*”

2.1.8. Vezin

Şiirin önemli bir şekli özelliği olan aruz ölçüsü nazım şekilleri ve türleri için ayırt edici bir unsur değildir. Hem müstakil hem de küçük mesneviler için aruzun özel bir kalıbı yoktur ama mesnevilerde genellikle kısa vezinler kullanılmıştır. Özellikle uzun mevzular ile hikâyelerin yazımında kullanılan mesnevilerde, hem konuların işlenip anlatılması hem de okunup ezberlenmesine sağladığı büyük kolaylıktan dolayı, oluşumundan itibaren Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında genellikle aruzun kısa kalıpları tercih edilmiş ve kullanılmıştır (Kartal, 2014: 84). Ahmet Kartal, 727 mesnevide kullanılan aruz kalıpları incelemesinde önce kalıpları gösteren bir tablo vermiş ardından şu sonuca varmıştır: “*Bu tabloya göre Türkçe mesnevilerde en çok kullanılan ilk üç kalıp % 36.31 ile “fâilâtün fâilâtün fâilün”, % 27.92 ile “mefâilün mefâilün feülün” ve % 10.73 ile “feilâtün mefâilün feilün” olarak görülmektedir. Diğer kalıplar ise % 10’nun altında kalan rakamlarla temsil edilmektedir. Remel bahrinin diğer kalıbı olan “feilâtün feilâtün feilün” % 7.02, uzun kalıplar ise % 1.28’lik orana sahiptir. Remel bahrinin kalıpları birlikte değerlendirildiğinde ortaya % 44.61’lik bir sonuç çıkmaktadır ki, bu da neredeyse mevcudun yarısına tekabül eder.*” (Kartal, 2014: 90).

Bazı mesnevilerde genellikle hâtime bölümünde mesnevinin hangi kalıpta kaleme alındığı belirtilir. Nûşî mesnevisinin kalıbını belirten bir beyit yazmamıştır. *Tevşihu'l-Letâ'if*te aruzun kısa kalıplarından remel bahrinin “*fâilâtün fâilâtün fâilün*” kalıbı kullanılmıştır. Görüldüğü gibi mesnevilerde en çok kullanılan kalıp *Tevşihu'l-Letâ'if*te de kullanılmıştır.

Nûşî, aruz kullanımında son derece başarılıdır. Her eserde olduğu gibi *Tevşihu'l-Letâ'if*te de “*tavsil/vasl (ulama), vasl-ı ayn, imâle, medd, zihaf, kasr*” gibi aruz tasarrufları vardır. Şair, ayrıca uzun ünlü bulunduran Arapça ve Farsça kelimelerin yanında uzun ünlü bulundurmeyen Türkçe kelimelerde ve eklerde de imâle yapmıştır. Genel olarak bakıldığında *Tevşihu'l-Letâ'if*te bütün kusurlara rağmen aruz, gayet başarılı ve ustaca tatbik edilmiştir. Aşağıda aruz tasarruflarına birkaç örnek verilmiştir:

Gel berü ey kilk-i cevâhir-nişâr
 Hâm-d-i Hudâ ‘arşasın eyle medâr (b. 41)

Halkı *ı*der maz*har-ı* feyz-*i* nevâl
Lütf-ı *Hudâdandur* 'adîmü'z-zevâl (b. 85)

Hüsrev-i iklîm-i kazâ *vü* kader
Şâh-ı diyâr-ı kerem *ü* dâd-ger (b. 101)

Zimmete medhûnî *farz* eyledüm
Hâlümi sulţâna 'arz eyledüm (b. 674)

Çünkü olur zînet-i dünyâ dürüg
Hâne-i dehr olsa *n'ola* bî-fürüg (b. 807)

Olmuş idi ol *dür*-i pâkîzesi
Güş-i dil-i pâkünüñ âvîzesi (b. 412)

Kılmadı ol hoş *hat* ü şîrîn kâr
Hâme-i şîmînini gevher-nişâr (b. 2162)

Kimseden *ümmîd*-i vefâ eyleme
Cânüña bî-çâre cefâ eyleme (b. 2760)

Mihr-i şafâ-yı dile irdi küsûf
Ol *meh*-i tâbâna iricek husûf (b. 310)

Geşt ü güzâr eyler iken Cebrâ'il
Olmuş iken ol *şeh*-i dîne delil (b. 1124)

Gel berü ey *sâki*-i nüşîn-keleâm
Cümcüme-i 'aşkı baña şun müdâm (b. 1154)

Gel berü ey hâme-i şîrîn-zebân
Eyle biraz *vâdi*-i 'aşkı beyân (b. 1042)

Nüşî-i bî-çâreyi mestâne kıl
Meş'ale-i mihrüñe pervâne kıl (b. 1155)

Dünyede envâ'-ı kemâlât çok
'İlm ü 'adalet *gibi* bir nesne yok (b. 1660)

2.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Tevşihu'l-Letâ'if, divan şiiri mesnevi geleneğinde olduğu gibi klasik tertibe göre düzenlenmiştir. Mesnevi; *mensur bir dîbâce, giriş bölümü, asıl bölüm ve hâtîme* olmak üzere dört kısımdan oluşur:

Dîbâce: *Tevşihu'l-Letâ'if*'de başlıklarla ayrılmış 7 bölümden oluşan bir dîbâce bulunmaktadır. Bu 7 bölümde sırasıyla *tevhit, na't, Hz. Ebu Bekir methiyesi, Hz. Ömer methiyesi, Hz. Osman methiyesi, Hz. Ali methiyesi ve sebab-i te'lîfir*.

Giriş Bölümü: *Tevşihu'l-Letâ'if*'in 1-1041. beyitleri giriş bölümüdür. Giriş bölümü "*besmelenâme, tevhit, na't, Hz. Ebu Bekir methiyesi, Hz. Ömer methiyesi, Hz. Osman methiyesi, Hz. Ali methiyesi, Hz. Hasan ve Hüseyin methiyesi, nasihatnâme, Sultan I. Ahmet methiyesi, Şeyh Abdülaziz methiyesi, Aşî Efendi methiyesi, Şeyh Abdülaziz Efendi mersiyesi, sebab-i te'lîf, münacat ve şikâyet*" olmak üzere on beş kısımdan oluşur.

Asıl Bölüm: *Tevşihu'l-Letâ'if*'in 1042-3085. beyitleri asıl bölümdür. Asıl bölüm şairin dîbâcede "...*bir makâle iki hikâye* eyleyüp *Tevşihu'l-Letâ'if* nâm virilmişdür." şeklinde belirttiği üzere 10 makâle ve 20 hikâyeden oluşur. Şair öncelikle tasvirî kısımlar olan makâlelerde nasihat vereceği konuyu anlatır. Daha sonra okuyucunun "*kıssadan hisse*" çıkarması için makâle bölümünde üzerinde durduğu konu ile ilgili 2 hikâye anlatır. Nûşî, makâle ve hikâyelerden sonra da birkaç beyitle kendi nefesine seslenerek bölümde işlenen mevzu ile ilgili kendine nasihat eder ve dualarını sıralar. Mesnevinin esasını oluşturan bu 10 makâle ve 20 hikâye şöyledir:

Makâle 1: *Aşk-ı Hakîkî*

Hikâye 1: Miraç gecesinde Hz. Cebrail'in sidre-i muntehâdan ileriye gidememesi.

Hikâye 2: Padişahın ihsanına mazhar olabilmek için bir güzelin, âşığından padişahın gazeline bir nazire yazmasını istemesi ve nazireyi kendi yazmış gibi padişaha sunması.

Makâle 2: *Gurur*

Hikâye 1: Bir padişahın güzeller güzeli kızının malına, mülküne ve güzelliğine güvenip gururlanması ve sonunda hüsrana uğraması.

Hikâye 2: Hz. Cebrail'in hâlet-i ikbâline ve kuvvet-i iclâline mağrur ve mesrur olup bir anlık tekebbürü.

Makâle 3: *İlim ve cehalet*

Hikâye 1: Bir kocakarının cehaleti nedeniyle şeytana kanması.

Hikâye 2: Âlim bir zatın cahil bir şeyhe intisabı ve şeytanın vesvese ve iğvalarına karşı ilmiyle karşı gelmesi.

Makâle 4: *Adalet*

Hikâye 1: Zalim bir padişahın bir saray yaptırması, bu sarayda işrete dalarak her şeyi unutup halkına zulmetmesi, hiç kimsenin nasihatini dinlememesi ve sonunda Azrail'in eliyle helak olması.

Hikâye 2: Zâlim Haccac'ın görüp âşık olduğu güzeli yanına alması ve daha sonra sebepsiz yere öldürmesi.

Makâle 5: *Dünyanın faniliği*

Hikâye 1: Yaşlı, çirkin ve kötü huylu bir kadına benzeyen fani dünyanın kıyamet gününde cennete girmek ve müminlerle nikâhlanmak istemesi, hiçbir müminin bu kocakarıyı kabul etmemesi ve sonunda fani dünyanın cehenneme gitmesi.

Hikâye 2: Azrail'in Beyazıd'a gelerek Allah'a vuslatı haber vermesi ve ölüm anında Beyazıd'ın şeytanı mağlup etmesi.

Makâle 6: *Seher vakti uyanık olmak*

Hikâye 1: İki putperestin birbirlerine âşık olması ve seher vakti uyanık olmaları sebebiyle cennete girmeleri.

Hikâye 2: Seher vaktini ibadetle geçiren bir gazinin yanına birini alması, savaş meydanında yanına aldığı kişinin şehit olması ve savaşın sonunda şehit olan kişinin dirilerek gaziyi düşman elinden kurtarması.

Makâle 7: *İhlas*

Hikâye 1: İhlâslı bir zatın samimi ve içten şekilde Hz. Muhammed'i öven bir beyit yazması ve bu şiir nedeniyle cennete girmesi.

Hikâye 2: Savaş bittikten sonra bir kâfirin Hz. Ali'nin yüzüne tükürmesi ve Hz. Ali'nin ihlası zedelememek için o kâfiri affetmesi.

Makâle 8: *Sabır*

Hikâye 1: Bir kahramanın savaş meydanındaki zaferleri ve mübarek bir zatın gaziye gazaplanmama, gururlanmama, nefisle mücadele ve sabırla ilgili nasihatleri.

Hikâye 2: Hz. Ali ve bir Yahudi'nin zırh meselesi yüzünden mahkemelik olması.

Makâle 9: Sebat ve Hz. Muhammed yolunda fedakârlık

Hikâye 1: Kâfirlerin Hz. Muhammed'i öldürmeye karar vermeleri ve Hz. Muhammed'in hicret için yola çıkarken yatağına Hz. Ali'yi yatırması.

Hikâye 2: Ay parçası gibi bir güzelin yoluna bir âşığın çıkması, ne yaparsa yapsın sevgilinin yolundan ayrılmayan âşığın sebatı neticesinde sevgiliye kavuşması.

Makâle 10: Allah'a niyaz ve dua

Hikâye 1: Gurur ve tekebbürle dalalet düşen bir zatın ölüm vaktinde gafletten uyanması ve Allah'a niyazı neticesinde kurtulması.

Hikâye 2: Hz. Azrail'in bir gün Hz. İbrahim'in yanına gelerek onun canını alması.

Hâtîme: *Tevşihu'l-Letâ'if*'in 3086-3183. beyitleri hâtîme kısmıdır. Hâtîme kısmı 4 bölümden oluşur. Şair öncelikle "*elinden geleni yaptığını, herkese kendi amelinin hoş geldiğini*" ifade için bir hikâye anlatır. Hikâyeden sonra nefesine seslenerek nasihatlerini ve dualarını sıralar. Ayrıca bu bölümde kitabı bitirdiği için Allah'a şükreder, ümit ve arzularını sıralar, mesneviyi nasıl yazdığını anlatır, mesneviyle neleri yaptığını ifade eder, fahriye yoluyla kendini metheder ve dualarla eseri sonlandırır.

2.2.1. Dîbâce

Yukarıda ifade edildiği gibi mesnevinin dîbâce kısmı, başlıklarla ayrılmış 7 bölümden oluşmaktadır. Dîbâcenin muhtevasına baktığımızda mesnevinin giriş bölümünün özeti şeklindedir. Bu bölüm tevhit, na't, dört halife methiyesi ve sebep-i te'lîf fasıllarından meydana gelir. Giriş bölümünde uzun uzun işlenen bu konular dîbâcede muhtasar bir şekilde yer alır. Dîbâcedeki bölümlerde "*medâyah-i resûlullâh, medâyah-i kerîme-i ashâb, medâyah-i kerîme-i Fârûk, mehâmid-i enîka-i 'Osmân, me'âsir-i hamîde 'Alî, sebep-i te'lîf*" şeklinde başlıklar bulunmaktadır. Görüldüğü gibi başlıklarda Hz. Muhammed ve dört halifeyi övmek amacıyla yazıldığı vurgulanır. Dîbâcenin sebep-i te'lîf bölümü de nazım kısmındaki (b. 848-963) "*Der-sebeb-i te'lîf-i kitâb-ı müsemmâ...*" başlıklı bölümün özettir.

Tevhit bölümüne hamd ile başlanır ve hamd etmenin sürekliliği ve gerekliliği üzerinde durulur. Daha sonra Allah'ın kudret sıfatı ve "*kün feyekûn*" emriyle âlemi yoktan var etmesi göz önüne serilir. Kâinatın ayakta durması, sürekli bir tebeddülün olması, bir nizam içerisinde bu sistemin devam etmesi gibi dünya ile ilgili tasavvurların Allah'ın gücü ve kudreti neticesinde olduğu da uzun cümleler ve ağdalı bir üslupla anlatılır. Nüşî, tevhitte sonra Hz. Muhammed ve

dört halifeyi makamları, ilimleri, faziletleri, lakapları, kişilik özellikleri, alâmet-i fârikaları ile divan şiiri anlam ve mazmun dünyasına paralel bir şekilde kalıp ifadelerle methetmiştir. Şair, sebep-i te'lîf bölümünde ise önce hocası Şeyh Abdülaziz Efendi'yi över. Bu methiyeden sonra hasb-ı hâline geçer. Bahar mevsiminde cihanın güzelliği karşısında kendi hâlini ve zamanın geçmesini düşünürken hâtiften bir ses gelir. Hâtif, Nûşî'ye zamanını boşa geçirmemesini ve insanlara bir yadigâr bırakmasını söyler. Hâtife göre Nûşî eğer “*verd-i âbdâr*” yani taze, parlak ve güzel bir gül gibi eser yazarsa ebedî baharı yakalayacaktır. İnsan yaşlansa, mevsimler değişse bile bırakılan bu eser sayesinde fenâ rüzgârı bu bahara hiçbir zaman hazanı getiremeyecektir. Bu gül sayesinde, ebedilik iştiağı içinde olan Nûşî'nin baharı her dem taze ve ferhunde-âsâr olacaktır. Şair, hâtifin bu sözü ve tavsiyesini emir kabul eder. Emre imtisal ederek “*bir makale ve iki hikâye*” üzerine kurulu *Tevşihu'l-Letâ'if* nâm bir eser yazar. Nûşî, eserinin yazılma hikâyesini bu şekilde anlattıktan sonra dua ile dîbâceyi bitirir.

Ağır ve ağıdalı bir dille yazılan dîbâce bölümünde dikkat çeken bazı hususları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Yaklaşık 7 varaktan oluşan dîbâce bölümü tamamen mensurdur, aralarda manzum kısımlar bulunmamaktadır.

- Dîbâce bölümü mesnevinin sadece giriş bölümündeki tevhit, na't, dört halife methiyesi ve sebep-i te'lîf kısımlarının özetidir. Dîbâcede söylenenler benzer bir şekilde giriş bölümünün ilgili faslında ayrıntısıyla işlenir.

- Dîbâce bölümü sanatlı ve ağır bir dille yazıldığı için Arapça ve Farsça zincirleme tamlamalar ve birleşik yapılar sıklıkla görülür.

- Nûşî, dîbâce bölümünde Allah, Hz. Muhammed ve dört halife ile ilgili yüceltici ve övgü ifade eden sıfatları -yer yer aynı anlama gelen kelimeler de olsa- çok fazla kullanmıştır.

- Özellikle na't, dört halife methiyesi ve sebep-i te'lîfteki bahar tasvirlerinde teşbih ve mecaza dayalı “*tasvirî anlatımda*” Nûşî gayet başarılıdır. Edebî sanatları ustaca kullanan şair, bu bölümlerde birbirine benzer ve birbirinden farklı birçok “*somutlaştırma*” yapmıştır.

- Nûşî, dîbâce bölümünde nesirde kafiye olarak adlandırdığımız *seciyi*, kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini dikkate alarak *tenasübü*, *eş anlamı kelimeleri* ve *simetrik terkipleri* sıklıkla kullanmıştır. Böylece şair, hem ahengi yakalamış hem de az sözle çok şey anlatabilmiştir.

- Dîbâcede bir üslup özelliği olarak “*sebk-i Hindî*” tarzında çokça karşılaştığımız “*somutlaştırma*”larda “*alışılmamış bağdaştırma*”yı Nûşî çokça kullanmıştır. Bu tür terkiplerde şair, soyut kavramlarla somut unsurları bir araya getirir ve böylece soyut unsurları teşbih ve mecaz yoluyla somutlaştırır.

- Dîbâce bölümünde manzum bölümlerin aksine ayetlerden kısmen iktibasların yapıldığı da görülmektedir.

2.2.2. Giriş Bölümü

2.2.2.1. Bismelenâme

İslam'da her hayrın başı olarak görülen besmele, dinî eserlerin yanında edebî eserlere de konu olmuştur. Mesnevi ve divanlarda edebî bir tür teşkil edecek sayıda besmele manzumesi bulunmaktadır. Müstakil veya bir bölüm olarak karşımıza çıkan besmele manzumelerinde şairler besmeleyi teşbih ve mecazlarla tasvir etmişler, bismelenin faydalarını ve gerekliliğini vurgulamışlar ve besmeleyi oluşturan harfler üzerinden çeşitli benzetmeler yapmışlardır. Nûşî de mesnevisinin başında besmele ile ilgili müstakil bir bölüm yazmıştır. Nûşî'nin bismelenâmesi okunduğunda mesnevinin tümüne hâkim olan bir üslup özelliği olarak somutlaştırmayı görürüz. Şair “*besmele nedir?*” sorusunun cevabını “*matla, süs, anahtar, süsleyici, saç, parlaklık, ışık, gonca, lale, dayanak, sofa, dal, meyve, söz, hilye, kol, pençe, tarayıcı, meşale, mum, mahfel, tuğra, sancak, bayrak, mürşid, maden, mahzen, kaynak, elmas, rehber*” üzerinden benzetmeler yaparak okuyucuya verir.

“Besmele nedir?” sorusunun cevabını şu şekilde alabiliriz: “*Kur’ân-ı Kerîm divanının girişi/doğuş yeri besmeledir. Allah’ın beratının (Kur’ân) unvanının süsü besmeledir. Hidayet gelininin yüzünün hilyesi besmeledir. Fatiha’yı süsleyen besmeledir. Nimetler/cennet kapısının kilidini açan anahtar besmeledir. Din güzelinin saçını tarayan, süsleyen besmeledir. Yakîn güzelinin gönlü cezbeden saç besmeledir. Kur’ân’ın dibâcesinin süsü besmeledir. Hakk’ın parlak mumunun ışığı besmeledir. Din bahçesinin el değmemiş goncası besmeledir. Din çimenliğinin lâle-i nu’mânı besmeledir. Hikmet köşkünün dayanağı besmeledir. Safa fidanının canlar bağışlayan meyvesi besmeledir. Kur’ân’ın saçını tarayan besmeledir. “Lem-yezel (sonsuzluk, beka)” meşalesi besmeledir. Gönlün harem dairesinin/yatak odasının mumu besmeledir. Şeriat meydanının sancağı ve hikmet ülkesinin bayrağı besmeledir. Gönül ehlinin mürşid-i kâmilî besmeledir. Deliller ve hükümler madeni, hakikatler ve esrar mahzeni besmeledir. Hikmet çeşmesinin membaı, kudret hazinesinin mahzeni besmeledir. Fatiha hazinesinin anahtarı besmeledir. Allah yolunun rehberi besmeledir.”* Nûşî bu ve buna benzer şekilde besmeleyi tasvir eder ve daha sonra bismelenin harflerine geçer.

Besmele manzumelerinde harflerle ilgili teşbih, mecaz ve hayaller de önemli yer tutar. Nûşî daha çok besmele harflerinin şekilleri üzerinden hayaller kurarak harfleri şöyle tasvir eder: “*Be*” beka ilminin yolu, kemal ehlinin bahçesidir. Noktası ise fehmedilmeye muhtaçtır. “*Sin*” dalalet ehline zincirdir. “*Mim*” marifet mecrası, letafetin can bağışlayan çeşmesi, kudret pençesinin gölgesi, hidayet bahçesinin servisidir. “*Elif*” gibi dümdüz olan Allah’a yakın olur. “*Lam*” ledün ilmini icat ederken “*he*” hidayet semtini irşat eder. “*Medd*” Allah’ın yardım

ipidir. “Mim” hakikat çeşmesi, dakayıkın keskin hançeri, hakikatlerin dünyayı zapt eden kılıcıdır. “Elif”ler iman okudur. “Ra”lar keskin hançerdir.

Nûşî'nin değindiği bir konu da bismelenin faydaları ve bu konudaki nasihatidir. Zulmeti darmadağın eden besmele, Allah'a yakınlığı sağlar. Bir insan besmele kılıcıyla meydana girerse şeytan ordusunu perişan eder. Allah'a kavuşmak isteyen kişiye rehber besmeledir. Besmele, Allah yolunun kılavuzu olduğu için insan sabah akşam ona tabi olmalıdır. Kim besmeleyi rehber edinirse maksadına ulaşır (Yıldız, 2020: 626-627):

Bismillâhırrahmânırrahîm
Maṭla‘-ı dîvân-ı kelâm-ı qadîm

Zîver-i ‘unvân-ı berât-ı Hudâ
Hîlye-i ruhsâr-ı ‘arûs-ı hüda

Fâtiha-ârây-ı kitâb-ı hakîm
Kıfl-güşâyende-i bâb-ı na‘îm

Mâşîta-i turra-i maḥbûb-ı dîn
Zülf-i dil-âvîz-i nigâr-ı yaqîn

Revnağ-ı dîbâce-i dîvân-ı Hâk
Rüşenâ-yı şem‘-i fûrûzân-ı Hâk

Gonca-i dūşîze-i gülzâr-ı dîn
Lâle-i nu‘mân-ı çemenzâr-ı dîn

Mesned-i eyvân-ı merâyâ-nişîn
Şuffe-i kâşâne-i hikmet-mekîin

Şâh-ı ‘inâyet-i ber-bâğ-ı hedâ
Mîve-i cân-baḥş-ı nihâl-i şafâ

Ser-suḥan-ı şafḥa-i fazl u kemâl
Hîlye-ger-i ṭal‘at-ı ḥüsn ü cemâl (b. 1-9)

“Bâ”sı beḳâ ‘ilmine minhâcdur
Noḳtası fehm itmege muḥtâcdur

Bâğçedür “bâ”sı kemâl ehline
Silsiledür “sîn”i dâlâl ehline

Noğçasıdur ‘ayn-ı ‘ulûma sevâd
Sa‘y-i belîğ ile bulursun murâd

“Mîm”i ki mecrây-ı ma‘ârifdür ol
Çeşme-i cân-bağş-ı leţâfetdür ol (b. 27-30)

2.2.2.2. Tevhit

Nûşî, tevhidine “*besmele-hamdele-salvele*” ile başlama geleneğine uygun bir şekilde tahmid ile giriş yapar. Tahmid, Allah’ın mevhibâtına karşı kulların şükürünü/hamdini ifade eder. Nûşî, kaleme seslenerek Allah’a hamd arasında gezmesini ister. Çünkü izzet, Allah’a hamd ile bulunur. Hamd sözü/yemini insanın tabiatını süslerken, hamd nakdi insanın canına sermaye olarak yeter. Hz. Muhammed şöyle buyurmuştur: “*Eğer bir sözde hamd olmazsa o söz cüzzamlı ve ebterdir.*” Kerem dolu hamd olmazsa o işte veya sözde hata ve kusur kaçınılmazdır:

Gel berü ey kilik-i cevâhir-nişâr
Hamd-i Hudâ ‘arşasın eyle medâr (b. 41)

Eyle mehâmid haremde hırâm
Tâ bulasın ‘izzet ile ihtirâm (b. 42)

Tab‘uñı pür-zîver ider ‘ıkd-ı hamd
Cânüña sermâye yeter naqd-i hamd (b. 46)

Hamd-i Hudâ olmasa bir sözde ger
Eczem ü ebter didi hayru’l-beşer (b. 47)

Nûşî, tahmidden sonra tevhidinde kozmolojik unsurları işler. Burada Nûşî, Allah’ın kudretini ifade etmek için *beşerileştirme (humanisation)* yoluyla Allah’ı bir padişaha benzetir. Zamanı ve zemini yaratan, dokuz kat gök kubbeyi inşa eden, felekleri devrettiren mekânsızlık memleketinin padişahı Allah’tır:

Mücid-i nüh-ķubbe-i jengâr odur
Muhteri‘-i günbed-i devvâr odur (b. 53)

Fâtır-ı eyvân-ı zemîn ü zamân
Pâdişeh-i memleket-i lâ-mekân (b. 55)

Nûşî, Allah'ın kudretine ve yoktan yaratmasına değindikten sonra ilmini ve zatını konu alır. Bütün her şeye vâkıf olan ve her şeyi bilen Allah'tır. Onun ilminden hiçbir şey gizli kalmaz. Varlık, Allah'ın zatına mahsustur. Hiçbir insan aklı, vâcibu'l-vücûd olan Allah'ın varlığını anlayamaz. Varlığı noksandan münezzehe olan Allah'ı anlayabilmek ancak onun öğrettiği isim ve sıfatlar ve gösterdiği fiiller nisbetinde olabilir:

Kendüsini kendü bilür lâ-yezâl
Kimse anı bilmege yoğdur mecâl (b. 61)

Peyk-i 'uğûl eylese bîn yıl güzâr
Eyleyemez menzil-i fehmin medâr (b. 63)

Allah'ın kulları için en büyük ve önemli ismi veya sıfatı "*Rahmân*" ve "*Rahîm*" olmasıdır. Bütün yaratılmışlar Allah'ın lütfuna ve ihsanına muhtaçtır. Kim Allah'ın lütuf kapısına giderse onun ihsanına mazhar olur. Kullarına yardımcı olan, onların ellerinden tutan, kullarının özrünü/tövbesini kabul eden, dertlere derman olan sonsuz merhametli, mağfîret sahibi Allah'tır. Kim ki Allah'ın kapısına gelip günahları nedeniyle samimi bir şekilde yalvarır ve af dilerse Allah, kuluna merhamet eder, ona tevfiğ ve hidayet kılar ve onu lütfuyla bahtiyar eder:

'Âlem anuñ lütfına muhtâcdur
Lütfi cihân ehline minhâcdır (b. 79)

Oldur olan kullarına dest-gîr
Oldur olan râhîm-i püziş-peziş (b. 88)

Oldur olan zağm-ı dile çâra-sâz
Oldur iden bendelerin ser-firâz (b. 89)

Pîşesidür şefkât ile merhamet
'Adetidür rahmet ile mağfîret (b. 90)

Kim ki çapusunda şadâkat kılar
Hâğ aña tevfiğ ü hidâyet kılar (b. 94)

Oldur olan ğâfir-i zenb-i 'ibād
Oldur olan vâhib-i genc-i murād (b. 95)

2.2.2.3. Na't

Nûşî, na't-ı şerîfnde öncelikle somutlaştırma ve tasvirî anlatımla Hz. Muhammed'i teşbih ve mecazlara başvurarak tavsif ve tarif eder. Teşbih ve mecaz temelli bu tasvirlerde amaç peygamberin “şevketi, yüceliği, azizliği, güzelliği ve Allah'a kurbiyetini” en iyi şekilde dile getirmektir. Nûşî “şeriatın dünyayı gören gözünün aydınlığı, İslam'ın harem dairesinin parlayan mumu, saadet sarayının kubbesinin tepesi, hikmet seccadesinin safhası, peygamberlerin rehberi, peygamberler divanının serveri, cömertlik mutfağının oduncusu...” gibi birçok teşbih ve mecazla Hz. Muhammed'in yüceliğini anlatmaya çalışmıştır:

Rüşenâ-yı çeşm-i cihân-bîn-i şer'
Şem'-i fûrûz-ı harem-i dîn-i şer' (b. 124)

Küngüre-i kaşr-ı sa'âdet-mekân
Şafha-i seccâde-i hikmet-nişîn (b. 125)

Server-i dîvân-ı rûsul Muştafâ
Oldur olan piş-rev-i enbiyâ (b. 186)

“Levlâk” hitabına mazhar olan Hz. Muhammed'in izzet kapısının toprağı gökler kadardır. Kapısında melekler hizmetçi olarak beklemektedir. Onun nurunun zerresi gökteki güneş gibidir. Âlemlere rahmet olarak gönderilen peygamberin lütuf suyuyla zaman, zemin ve varlık dolmuştur:

Pertevinün zerresi mihr-i felek
Hâdim-i kâşânesi hayl-i melek (b. 127)

Tıoldı nem-i lütfi ile bî-gümân
Kevn ü mekân ile zemîn ü zamân (b. 199)

Nûşî'nin na't-ı şerîfnde Hz. Muhammed'in mucizeleri de önemli bir yer tutar. Allah diğer peygamberlere vermediği birçok mucizeyi Hz. Muhammed'e vermiştir. Allah'ın Hz. Muhammed üzerindeki lütfuna miraç mucizesi şahit olarak yeterlidir. Allah her peygambere kabul edilecek bir dua hakkı vermiştir.

Bütün peygamberler bu dünyada o hakkını kullanmış, sadece Hz. Muhammed hakkını âhirete saklamıştır. Hz. Muhammed o hakkını herkesin “*nefsî nefsi*” dediği o çetin günde ümmetinin affi için kullanacaktır. Hatta Hz. İsa, Hz. Muhammed’in bu yüce mertebesini görünce onun ümmeti olmak için Allah’a yalvarmıştır. Allah da İsa peygamberin bu duasını kabul buyurmuştur. Hz. Musa da Hz. Muhammed’in ümmeti olmak için dua etmiştir ancak Allah onun duasını kabul etmemiştir:

Ḥazret-i mennân Ḥudâvendigâr
Virdi aña mu‘cize-i bî-şümâr (b. 133)

Virmedi ol kâdir [u] ḥayy u kerîm
Kimseye bir böyle naşîb-i ‘azîm (b. 138)

Ḥazret-i Ḥaḫdan dükeli enbiyâ
İstedi bir maḫşûd-ı ‘âlî-bahâ

Her birisi bir yere şarf eyledi
Kesb-i murâdât-ı şigerf eyledi

Ümmetiçün şakladı şâh-ı rûsul
Ḥüsrev-i seyyâre-i sipâh-ı rûsul

Yevm-i kıyâmetde kamu enbiyâ
Kûşe-i ḥayretde iken dâ’imâ (b. 146-149)

Ḥazret-i ‘Îsâ gibi ‘âlî makâm
Gördi anuñ mertebesin bî-gümân

Ḥâlîk-ı mennâna şenâ eyledi
Ümmeti olmağa du‘â eyledi (b. 160-161)

Nûşî, na‘t-ı şerîfnde hilye türünde gördüğümüz gibi peygamberin “*boyu, ağzı, konuşması, saçı, yüzü, gözleri, dudakları*” gibi bedenî özelliklerini benzetmelerle tasvir etmiştir:

La‘li şeker-bâr u cevâhir-nişâr
Nuḫkı dürer-bâr u dekâyık-dişâr

Zülfi şeb-i kâdr u yüzi rûz-ı 'îd
Cebhesi mâh-ı harem-efrûz-ı 'îd

Gözleri şebbâz-ı sa'âdet şikâr
Zülfi hümâ-yı felek iştiâr

Çeşme-i kevşer fem-i şîrînidür
Câm-ı rahîki leb-i nûşînidür (b. 168-171)

Nûşî, na't-ı şerîfinin sonunda Hz. Muhammed'in şefaatinin umduğunu söyler ve münacatını dile getirerek bu bölümü sonlandırır:

Nûşî-i bî-çâre 'inâyet umar
Yevm-i kıyâmetde şefâ'at umar (b. 202)

Baħr-i ma'âşîye düşüp ol fakîr
Oldı aña künc-i nedâmet maşîr (b. 205)

Zenb ü günâh ile olup muttaşîf
Oldı kuşûrına yine mu'terif

Rûz-i cezâda ol aña dil-gîr
Olmaya tâ hâk-i ħasâret-maşîr (b. 206-207)

2.2.2.4. Hz. Ebu Bekir Methiyesi

Nûşî, Hz. Ebu Bekir ve diğerk halifeleri medh-i çâr-yâr geleneğinde olduğu gibi kalıplaşmış lakap, unvan ve kişilik özellikleriyle tavsif eder. Bunun yanında somutlaştırma yoluna giderek methiyelerde farklı benzetme ve mecazlar da yapar. Nûşî'nin Hz. Ebu Bekir ile ilgili nazara verdiği en önemli özellikleri geleneksel olarak "sıddik olması, hicret sırasında peygambere mağara arkadaşlığı etmesi ve peygamberi ilk tasdik edenlerden birisi olmasıdır." Nûşî'nin Hz. Ebu Bekir için zikrettiği bazı övgü ve tavsif ifadeleri örnek olarak verilmiştir: "Ser-defter-i dîvân-ı sıdk, şâh-ı serâ-perde-i evvân-ı sıdk, ser-suhan-ı safha-i cünd-i kirâm, menba'-ı ser-çeşme-i hulk u şiyem, zîver-i gülzâr-ı serây-ı cinân, ma'den-i gencîne-i fazl u kerem, nahl-i ser-efrâz-ı çemen-zâr-ı dîn, mîve-i mümtâz-ı nihâl-i yakîn."

Birisi ser-defter-i dîvân-ı sıdk
Şâh-ı serâ-perde-i evvân-ı sıdk (b. 212)

Menba^ç-ı ser-çeşme-i hulk u şiyem
Ma^çden-i gencine-i fazl u kerem (b. 217)

Naḥl-i ser-efrâz-ı çemenzâr-ı dîn
Mîve-i mümtâz-ı nihâl-i yakîn (b. 221)

Ya^çnî Ebû Bekr-i şadâkat güzîn
Akdem-i aşhâb-ı hilâfet karîn (b. 222)

Evvel odur da^çvâtı taşdıķ iden
Mes^ç'ele-i hikmeti taḥkîķ iden (b. 225)

Olmağ ile pişrev-i aşdıķâ
Adına şiddîķ didi Muştafâ (b. 226)

Olduğičün şıdķla şöhret pezîr
Şâh-ı rusûl itdi anı evvel vezîr (b. 227)

Hız. Ebu Bekir yüce yaradılışı ve üstün vasıflarıyla ashabin reisi olmuştur. O, aynı zaman da küffar ile mücadele etmiş, bütün ömrünü ibadetle geçirmiş, nefsinin ve vaktini kötü işlerle zayi etmemiş, dünya zinetine nazar kılmamıştır. Nûşî, bunları söyledikten sonra dünyanın faniliği ile ilgili nefsinin nasihat eder ve dünyanın kimseye kalmayacağını söyler:

Âteş-i şemşîrin idüp pür-şerer
Eyledi küfr ehlini zîr ü zeber (b. 230)

Nefsini zabt eyledi teşnî^çden
Şakladı evkâtını taşnî^çden (b. 232)

Zînet-i dünyâya nazar kılmadı
Bâğçe-i meyli güzer kılmadı (b. 234)

İmdi bu ahvâli yürî fikr kııl
‘Âķıbet emiri gönül zıkr kııl (b. 240)

Çalmayıcak anlara mülk-i cihân
Saña çalır mı ‘aceb ey ĥurde-dân (b. 242)

2.2.2.5. Hz. Ömer Methiyesi

Nûşî; adalet tahtının sultanı, kerem diyarının şahı, cömertlik fidanının canlar bağışlayan meyvesi olarak gördüğü Hz. Ömer'i öncelikle teşbih ve mecazlarla tavsif eder. Bu tavsiflerde vurguladığı hususlar Hz. Ömer'in *adaleti, Allah yolundaki cehd ve gayreti, faziletleri, kâfirlere karşı mücadelesi, fetih ve zaferleridir.* Hz. Ömer ile ilgili bazı övgü ve tavsif ifadeleri şunlardır: “*Sultân-ı serîr-i adl, râyet-bâlâ-yı mehâbet-firâz, şâh-ı diyâr-ı kerem, gâzî-i mansûr-ı sa'âde-nişân, kâtil-i küffâr-ı cehennem-mekîn, mîve-i cân-bahş-ı nihâl-i kerem, şem'-i şebistân-ı dil-fürûz-ı dîn, günbed-i eflâk-ı salâbet-mekîn, menba'-ı ser-çeşme-i mahlûk, fâzıl-ı dâna-dil ü âli-güher.*”

Birisi sultân-ı serîr-i 'adl
Hüsrev-i efdal ü emîr-i 'adl (b. 249)

Râyet-i bâlâ-yı mehâbet-firâz
Şâh-ı diyâr-ı kerem ü imtiyâz (b. 250)

Mîve-i cân-bahş-ı niâl-i kerem
Şâh-ı harîm-i harem-i muhterem (b. 257)

Ser-'alem efrâz-ı garâz-ı yakîn
Şem'-i şebistân-ı dil-fürûz-ı dîn (b. 258)

Hz. Muhammed “*Benden sonra bir peygamber gelecek olsaydı o Ömer olurdu.*” şeklinde buyurarak Hz. Ömer'i taltif etmiştir. Yaratılmışlar pınarının kaynağı olan Hz. Ömer “*Fârûk*” unvanıyla anılmaktadır. O, adalet tahtında öyle bir padişahdır ki düşmanları onu gördüğünde titrerdi. Bu durumda bile Hz. Ömer, o kadar faziletli bir sahabeydi ki dehr-i denîyi terk edip âhiret için çalışmıştır:

Didi aña fahr-i cihân Muştâfâ
'Âleme ser-tâc-ı risâlet-nümâ

'Âleme şimdengirü gelse resûl
Bulsa nübüvvet haremine vuşûl

Fazl ile ser-defter olaydı 'Ömer
Şâh-ı rusûl olaydı nâm-ver (b. 274-276)

Taht-ı 'adâletde 'aceb şâh idi
Salţanat-ı 'adl aña bir câh idi

Görse 'adû rûyını lerzân idi
Bîm-i helâkıyla girîzân idi (b. 281-282)

2.2.2.6. Hz. Osman Methiyesi

Nûşî, Hz. Osman methiyesinin ilk beyitlerinde “*iki nur sahibi*” unvanıyla anılan sahabeyi “*edeb, ilim, hidayet, fazilet, kemâlât, hilm*” noktasından över. Hz. Osman o kadar faziletli, edepli ve yumuşak huylu bir sahabedir ki bu özellikleri nedeniyle Hz. Muhammed iki kızını vermiştir. Hatta Hz. Muhammed “*Eğer üçüncü kızım olsa onu da Osman ile nikahlardım.*” buyurmuştur. O kadar hayâ sahibi ve halîm bir kişiydi ki melekler bile ondan hicap ederlerdi. Hz. Osman'ın bir özelliği de Kur'an-ı Kerim'i iki kapak arasına toplattırıldığı için “*câmi'-i Kur'an*” şeklinde anılmasıdır. Nûşî'nin Hz. Osman ile ilgili bazı övgü ve tavsif ifadeleri şunlardır: “*Evreng-nişîn-i edeb, pâdişeh-i şuffe-mekîn-i edeb, câmi'-i âyât-ı kelâm-ı kadîm, vâkıf-ı esrâr-ı kadr-şîme-gîr, kâşif-i üstâd-ı kazâ-yı kadîm, velvele-ârâ-yı diyâr-ı şîmâl, gulgule-endâz-ı bilâd-ı kemâl, cilve-dih-i şâhid-i fazl ü kemâl, musaddak-ı esrâr-ı 'alîm ü halîm, nâdire-perdâz-ı miftâh-ı 'ulûm.*”

Birisi evreng-nişîn-i edeb
Pâdişeh-i şuffe-mekîn-i edeb (b. 285)

Velvele-ârâ-yı diyâr-ı şîmâl
Gulgule-endâz-ı bilâd-ı kemâl (b. 289)

Şöyle halîm idi o gerdün cenâb
Ki andan iderlerdi melekler hicâb

Olduğuçün hilmde ol pîşvâ
İki kızın virdi aña Muştafa

Didi eger şâlişe olsa 'ayân
'Akd-i nikâh eyler idüm bî-gümân (b. 292-294)

Nûşî, methiyesinde Hz. Osman'ın şehit edilmesini de konu alır. Bir gün Hz. Osman evinde Kur'an okurken bozguncular, haramzâdeler, kalleşler ve nifak ehli kişiler odaya girerler. Hz. Osman'ı Kur'an okurken görürler ve rahle başında şehit ederler:

Ya'nî o dānā-yı belâgat-nişân
Muşhafa nâzır turur iken hemân

Geldi harâm-zâde ü kâllâşlar
İrdi cihân fitnesi evbâşlar

Hîle ile dârı dolup girdiler
Ol şehi çün muşhaf okur gördüler

Katli tarîkına kamu girdiler
'Âkıbet ol şâhı şehîd itdiler (b. 300-303)

2.2.2.7. Hz. Ali Methiyesi

Nûşî, Hz. Ali methiyesinde öncelikle diğer methiyelerde olduğu gibi Hz. Ali'yi tavsif ve tarif eder. Methiye üzerinde durulan konular ise Hz. Ali'nin *"kahramanlıkları, cenkleri, zü'l-fikârı, Döldül'ü, cesareti, gücü, savleti, Hayber'i fethi, Anter'i öldürmesi, ilim şehrinin kapısı olması"*dır. Nûşî'nin Hz. Ali ile ilgili bazı övgü ve tavsif ifadeleri şunlardır: *"Şehen-şâh-ı bilâd-ı 'ilim, şîr-i Hudâ, kâfile-sâlâr-ı diyâr-ı neberd, resm-i kemâlât-ı şecâ'at, gonca-i gülzâr-ı velâyet, mîve-i büstân-velâyet, şehen-şâh-ı mülk-i şecâ'at, Haydar-ı kerrâr, pîş-rev-i ceş-i peygamber, mahzen-i gencîne-i 'aşk-ı Îlâh."*

Biri şehensâh-ı bilâd-ı 'ilm
Hânkah-ı fazl u 'imâd-ı 'ilm (b. 320)

Haydar-ı kerrâr-ı dem-i kâr-zâr
Taht-ı şecâ'atde yel-i kâm-kâr (b. 324)

Gonca-i gülzâr-ı velâyet-âverd
Mîve-i bustân-ı kerâmet-âverd (b. 335)

İRse kaçan şiddetle zü'l-fikâr
Miğfer-i gerdün olamaz pây-dâr (b. 342)

'Âlemi çok geşt ü güzâr eyledi
Zümre-i küffârı şikâr eyledi (b. 348)

Nûşî'nin vurguladığı bir nokta da Hz. Muhammed'in kızı Fatıma'yı Hz. Ali'ye vermesidir. Hz. Ali ile Fatıma'dan Aden incisi gibi Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin dünyaya gelmiştir. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin kemal bağının meyveleri, cemal göğünün güneşi gibidir:

Virdi aña Fâıımayı Muştafa
İtdi anı manzar-ı 'ayn-ı vefâ

Fâıımadan oldu iki dürr-i 'Aden
Biri Hüseyin ü biri dağı Hasan

İkisi de mîve-i bâğ-ı kemâl
İkisi de mihr-i sipihr-i cemâl (b. 392-394)

2.2.2.8. Hz. Hasan ve Hüseyin Methiyesi

Nûşî, dört halife methiyesinden sonra Hz. Hasan ve Hüseyin methiyesine geçer. Methiyelerde Nûşî, Hz. Hasan ve Hüseyin'in faziletlerini, Hz. Muhammed'in torunları olduklarını, takvalarını ve ibadetlerdeki hassasiyetlerini konu alır. Genel olarak baktığımızda şaire göre Hz. Hasan; *din bahçesinin gülü, din bostanının el değmemiş goncası, Hz. Muhammed'in gözünün nuru, kemal ve hünerin tertemiz meyvesi, hüner göğünün yüce ayı, cennet bahçelerinin bülbülü, belagat mülkünün şahı, salâh ve felâh ikliminin servisi, Hz. Muhammed'in gönül bahçesinin goncası, fahr-i âlem Hz. Mustafa'nın gönül eğlencesidir:*

Birisi verd-i çemenistân-ı dîn
Gonca-i düşîze-i bostân-dîn (b. 398)

Resm-i 'ibâdetde mümtâz idi
Bâğ-ı hulûş içre ser-efrâz idi (b. 410)

Olmış idi ol gül-i hâtır-güşâ
Gonca-i gülzâr-ı dil-i Muştafa (b. 411)

Şehitler divanının serveri, Hak defterinin baş sözü, şehitler tahtının şahı, kerem ve kemal bahçesinin goncası, cennet bahçesinin gülü Hz. Hüseyin, Kerbela'da düşman karşısına çıkmış ve birçok düşmanı ayakaltına alıp öldürmüştür. Ancak Hz. Hüseyin bu cenkte şehit olmuştur. Zaten Hz. Hüseyin bir gece dedesini rüyasında görür. Hz. Muhammed ona, cennette meleklerin kendisi için bir saray

hazırladığını söyler. Hz. Hüseyin de bu rüya sonucunda şehit olacağını anlar. İnsan, Hz. Hüseyin'i haşre kadar da methetse binde bir özelliğini beyan edemez:

Server-i dīvân-ı şehîdân odur
Ser-suhan-ı defter-i Yezdân odur (b. 419)

Medhîni haşre dek itseñ beyân
Biñde biri vaşfinuñ olmaz 'ayân (b. 420)

Bir gice rü'yâda o şâh-ı cihân
Gördi resülû's-şeqaleyni 'ayân (b. 422)

Yapdı melâyik saña hõş bir sarây
Eylediler her tarafın tuhfe cây (b. 424)

Şîr-i jiyân eyledi 'azm-i kıtâl
İtdi 'adü leşkerini pây-mâl (b. 433)

'Âkıbet o şâhı şehîd itdiler
Vâsıl-ı dīvân-ı Mecîd itdiler (b. 436)

2.2.2.9. Nasihatnâme

Nûşî, Hz. Hasan ve Hüseyin methiyesinden sonra kendisine dünyanın ve fani işlerin terki hakkında nasihatlerini sıraladığı bir bölüm yazar. Şair ilk beyitlerde tecrit ile kendine seslenir ve "*pîre-zen-i dehre (ihtiyar dünyaya)*" gönül verme, der. Çünkü dünya sevgisi ve fani işlere gönül vermek "*mîve-i a'mâle*" zarar verip bu hayırlar meyvesini bozacaktır. Nûşî bir beyitte fani dünyayı *mekkâr* yani hilekâr olarak nitelendirir. Düzenbaz dünyanın lütuflarına aldanan kimsenin gönlüne sonunda gam ve sıkıntı çöker. O nedenle "*sehhâr*" ve "*mekkâr*" olan fani dünyadan kaçınmak gerekir. Dünya ve fani işler ne olursa olsun bir gün ölüm gelip çatacaktır. Ecel geldikten sonra sözleri kimse işitmeyecektir. Bundan önce Süleyman peygamber, Keykubat, İskender, Neriman, Sam, Rüstem, Sührab gibi nice kişiler gelmiş ancak hiç kimseye bu cihan mülkü kalmamıştır. İnsan makamı felekler kadar yüce de olsa ecelle birlikte harap olup gidecektir. Sonuç olarak önemli olan Allah'a tevekkül içinde olmak, ibadet etmek ve ahiret için çalışmaktır:

Sen de gel ey Nûşî-i hâliş-fu'ad
Hâlıkâ teslîm ile kıl ittiḥâd (b. 439)

Pîre-zen-i dehre gönül virme gel
Mîve-i a'mâliñe virür hâlel (b. 441)

Lütfına aldanma bu mekkârenün
Âhîr ider gönlüñi pür-ğam senün (b. 447)

İmdi bu sehhâreden it ihtirâz
İtme bu mekkâreye 'arz-ı niyâz (b. 450)

Anlara da kalmadı mülk-i cihân
Lâzım iken 'âleme ol serverân (b. 464)

İmdi gönül tã'ate peyveste ol
Rište-i a'mâle hemân beste ol (b. 467)

2.2.2.10. Sultan I. Ahmet Methiyesi

Mesnevilerin giriş bölümünde, dönemin padişahının övgüsü geleneğine uygun olarak Nûşî de Sultan I. Ahmet'i metheden bir bölüm yazmıştır. Nûşî, klasik Türk edebiyatı methiye türünde olduğu gibi padişahı “*kahramanlık, adalet, ihsan, cömertlik, kerem, merhamet, zekâ*” özelliklerini geleneksel kalıplarla abartılı şekilde dile getirir. Sultan I. Ahmet'in yüceliği, kahramanlığı ve hâkimiyeti ifade edilirken tarihî, dinî ve mitolojik şahıslarla karşılaştırma, benzetme ve üstün görme yoluna gidilmiştir. Nûşî, Sultan I. Ahmet için “*şâhenşâh-ı hâver-i zemîn, hüsrev-i bâlâ-nişîn, hüdâvend-i memâlik-sitân, mesned-i evvân-ı sa'âdet-mekân, server-i şâhân, şâh-ı atâ-bahş, gevher-i deryâ-yı kerem*” gibi kalıp övgü ifadeleri kullanır. Nûşî, sultanı tarif ve tasvir ettikten sonra öncelikle sultanın cesareti ve savaş meydanındaki kahramanlığını nazara verir. Daha sonra avcılığı, korkusuzluğu ve şecaatini Şahnâme kahramanlarından Rüstem, Zal, Kahraman, Efrasiyap, Sührab ile kıyaslarla ortaya koyar. Sultan; akli, cesareti ve savaşlarıyla Allah'ın lütfuna nail olmuş, nice zaferler ve fetihler kazanmıştır:

Ya'nî hüdâvend-i memâlik-sitân
Mesned-i evvân-ı sa'âdet-mekân

Velvele-ârây-ı zamân-ı himem
Gulgüle-endâz-ı sipîhr-i kerem

Server-i şâhân-ı sa'âdet-nişân
Şâh-ı 'aṭâ-baḥş u cevâhir-feşân

Ser-'alem-efrâz-ı diyâr-ı cemâl
Hâkim-i dânâ-dil-i şeh-r-i kemâl (b. 482-485)

Hüsrev-i Cem-şevket ü Cemşîd-kâr
'İzzet ile Dârâ-yı Sikender-tebâr (b. 490)

Oldı o düşmen-şiken-i nîze-dân
Ma'reke-ârâ u memâlik-sitân (b. 510)

Gürz-i girânında görüp şiddeti
İki kat oldı felegün kâmeti (b. 535)

Oldı o şâhenşeh-i 'âlî-nazar
Mâlik-i gencîne-i fetḥ ü zafer (b. 554)

Sultan I. Ahmet'in önemli vasıflarından biri de adalet ve cömertliğidir. Sultanın adalet ve ihsanı ile memlekete düzen gelmiş, herkes huzur içinde yaşamaktadır. İhsanı ile insanlar öyle memnundur ki kimsenin âhı göklere çıkmaz. Bulutlar onun cömertlik denizinin bir damlası, güneş ise himmetinin zerresidir:

Lütfunı cüyende zemin ü zamân
Sâye-i 'adlinde emîn ü emân (b. 532)

Reşhasıdır lütfi yemmînün şehâb
Himmetinün zerresidür âfitâb (b. 539)

Nûşî, methiyelerini geleneksel olarak dua beyitleriyle bitirir. Duasında şair, Sultan I. Ahmet'in devlet ve izzetle mutlu mesut yaşamasını, saltanatının devamını niyaz eder:

Devlet ile ḥurrem ü ḥandân ola
'İzzet-i câvîd ile şādân ola

Dâyim olup şâh-ı celâlet-nişân
Rif'at-ı kâdriyle ola hem-'inân (b. 562-563)

2.2.2.11. Şeyh Abdülaziz Methiyesi

Nûşî, Sultan I. Ahmet methiyesinden sonra Şeyh Abdülaziz övgüsüne geçer. Tüm methiyelerde olduğu gibi burada da teşbih ve mecazlarla mübalağalı bir anlatım vardır. Methiyede Şeyh Abdülaziz “*faziletleri, zekâsı, ilmi, kemâlâtı, belagati, cömeretliği, himmeti, kelamı, yüz güzelliği, gönül temizliği*” gibi noktalardan hem siret hem de suret güzelliği ile övülür. Nûşî, Şeyh Abdülaziz için “*bülbül-i gülcâr-ı belâgat, meh-i burc-ı cemâl, velvele-ârâ-yı sipîhr-i kemâl, şeh-i ehl-i temyîz, meh-i evc-i sa’âdet, kâfile-sâlâr-ı cihân-ı kerem, nâdire-perdâz-ı belâgat, nükte-ger-i bezm-i fesâhat, şeh-i iklim-i kemâl, hudâvend-i zamân, mâlik-i genc-i ‘atâ*” gibi övgü ifadeleri kullanır. Dikkat çeken bir husus da Nûşî’nin Şeyh Abdülaziz’i *dünyaya adalet dağıtması, düşmanla savaşması, celali* noktasından bir padişah gibi tasvir etmesidir. Hüzüün, dert, bela ve gam içinde olan Nûşî’nin isteği Şeyh Abdülaziz’in “*dergâh-ı efzâl*” ve “*hâne-i lütfuna*” sığınmak ve “*rişte-i ihsânına*” yapışmaktır. Böylece gönül yaraları Şeyh Abdülaziz’in lütuf merhemiyle iyileşecektir. Nûşî methiyesini Şeyh Abdülaziz’e dua ile bitirir:

Ehl-i kemâle kapusudur penâh
Oldı anuñ fazlına ‘âlem güvâh (b. 578)

Zâtı anuñ ‘âleme devlet yiter
Himmeti dünyâyâ sa’âdet yiter (b. 584)

Fazl u kemâlâtına gâyet mi var
Lütf ile ihsâna nihâyet mi var (b. 588)

Görse ‘adû hışmını lertzân olur
‘Âlem anuñ başına zindân olur (b. 597)

Gönlüni dil menba‘-ı şefkat bilür
Bir nazaruñ ‘ayn-ı ‘inâyet bilür (b. 632)

Merhem-i elţâf ile ey dil-nüvâz
Zahm-ı dil-i zârıma ol çâre-sâz (b. 661)

Ayağa düşdüm gama oldum esîr
Ol baña ey şâh-ı kerem dest-gîr (b. 667)

Maşsudın Allâh müyesser kıla
Zâtını ma‘mûr u mu‘ammer kıla (b. 684)

2.2.2.12. Ayšî Efendi Methiyesi

Nûşî, methiyeler bölümünde babası Ayşî Efendi'ye de yer ayırır. Nûşî, Ayşî Efendi'yi hem Mevlevî bir şair, hem de müderris ve fakih olduğu için “*ilim, hikmet, irfan, fazilet, kelam, belagat, ilim meclisi, zekâ, tarikat, ibadetler*” gibi yönlerden mübalağalı şekilde över ve övgülerin sonunda ona dua eder:

Dâniş ü 'irfân ile mümtâz idi
Gülşen-i hikmetde ser-efrâz idi (b. 700)

'Âlemü'n ol fâzıl u dânasıdur
Dâniş ile velvele-ârâsıdur (b. 704)

Nâdire-perdâz-ı belâgatdür ol
Mîr-i suhan-sâz-ı feşâhatdür ol (b. 715)

Bedrağa-i semt-i haqîkatdür ol
Râh-rev-i meslek-i hikmetdür ol (b. 726)

Mîve-i bostân-ı şerî'atdur ol
Naḥl-i çemen-zâr-ı tarîkatdur ol (b. 749)

Dâniş ü 'irfân ile 'arîfdür ol
Server-i iḳlîm-i ma'arîfdür ol (b. 750)

Vâlididür **Nûşî**-i bî-çârenü'n
Gönli murâdıdur ol âvârenü'n (b. 772)

Ḥâzret-i Ḥaḳ 'ömrini ma'mûr ide
Şâm u seḫer gönlini mesrûr ide (b. 773)

2.2.2.13. Şeyh Abdülaziz Mersiyesi

Nûşî, methiyeden sonra hocası için bir mersiye yazar. Mersiyenin kelime anlamı ağlamak, ağıt söylemektir. Edebî terim olarak, birinin ölümü üzerine duyulan acıyı anlatmak üzere yazılan şiirler mersiye olarak adlandırılır (Akkuş, 2007: 153). Başta padişah ve devlet büyüklerinin ölümü üzerine yazılan mersiyeler zaman içerisinde genişleyerek sevilen kişilerin ve yakınların ölümü üzerine de yazılmıştır. Nûşî de birçok mersiye gördüğümüz gibi ölüm üzerine

duydıkları acıyı ifade ederken ahirete irtihal eden hocası Şeyh Abdülaziz'i övmüş ve onun için dua etmiştir. Nûşî, mersiyesinin başında dünyanın faniliği ve geçiciliği üzerine nasihatler verir ve kimsenin dünya işlerine gönül vermemesini ister. Çünkü sonunda ecel pençesi insanı yakalayacaktır. Bundan önce birçok peygamber, birçok sultan, birçok makam sahibi gelip geçmiştir. Din divanının önde geleni Ayšî Efendi de ölüp gitmiştir. Şair, hocasının ölümünden duyduğu acıyı dile getirdikten sonra onun için dua ederek bölümü bitirir:

Devlet-i dünyāya esîr olma gel
Mâ'il-i sulţān u vezîr olma gel (b. 789)

Olma bu kâşāneye peyveste dil
Dâr-ı cihān kimseye bâķî degül (b.792)

'Ālem-i fāniye nazar kılma gel
Bâğçe-i 'ömrüñ ider pür-ħalel (b. 808)

Çanı gönül Ĥazret-i 'Ayşî ki ol
Bulmuş idi menzil-i fevze vuşül (b. 818)

Gitdi o ser-defter-i dîvān-ı dîn
Ağlasun aña bu zamān u zemîn (b. 819)

Mātemi dünyāyı idüp teng ü tār
Oldı dil-i dehre ķasāvet-şî'ār (b. 830)

Görmez olup bâğ-ı cihānı 'uyün
Oldı gönüller elem ile zebün (b. 831)

Gözler remz-i hicr ile ķan ağlasun
Fürķat ile sîne ciger şağlasun (b. 832)

Sāğar-ı Firdevs ile sermest ola
Şāhid-i iķbāl ile hem-dest ola (b. 846)

Rüz-ı kıyāmetde o 'ālî-mākām
Mazhar-ı elţāf ola āħir tamām (b. 847)

2.2.2.14. Sebeb-i Te'lîf

Mesnevilerin giriş bölümünde şairler “*sebeb-i nazm, sebeb-i te'lîf-i kitâb, sebeb-i tahrîr, bâ'is-i nazm, der-beyân-ı sebeb-i nazm-ı kitâb...*” gibi çok farklı başlıklarla eserini niçin ve nasıl yazdığını açıklayabilir. Nûşî de giriş bölümünün son kısmında sebeb-i te'lîf bölümü kaleme alarak *Tevşîhu'l-Letâ'if*'i niçin ve nasıl yazdığını açıklar. Nûşî'nin bu mesneviyi yazma sebebi, hâtiften gelen bir sesin

⁵ Ahmet Kartal sebeb-i te'lîfleri ve örnek mesnevileri 24 başlıkta şöyle vermiştir:

1. Bir gece, Allâh'tan şairin gönlüne gelen bir ilham dolayısıyla.
2. Şair düşünde veya kendi âleminde dalmışken, Hâtiften gelen bir sesin ondan böyle bir mesneviyi yazmasını istemesi.
3. Şairi rüyasında, kendisinden önce yaşayan büyük şairlerden birinin görevlendirmesi.
4. İnzivaya çekilen şairin zaruret içindeyken ansızın gelen bir ilham vesilesiyle.
5. Şairin düşünde sultanı görmesi, sultanın ona neyinin olduğunu sorması. Bu düşün, şairin şiirinin olup olmadığı tarzda tabir edilmesi dolayısıyla.
6. Şairin, bir mecliste dostlarıyla oturup sohbet ederken, onların zikri geçen konuda ondan bir eser yazmasını istemesi.
7. Şairin hamse yazma isteği, dostlarının bu yolda onu teşviki.
8. Şairin, bir mecliste dostlarıyla oturup meşhur bir mesneviyi okurken, arkadaşlarının ondan benzer bir eser yazmasını istemesi.
9. Şairin, yeis içinde geçen ömrüne hayıflanıp isminin baki olması için bir eser yazmak istemesi.
10. Şairin, eline geçen “Deşt-i Kıpçak” veya “Tatar dili”nde yazılmış bir eseri, Türk diline kazandırmak istemesi.
11. Zamanın sultanı veya başka bir devlet büyüğünün, yabancı dilde yazılmış beğendiği bir eserin, Türk diline kazandırılmasını bizzat şairden istemesi.
12. Önceden tercüme edilen eseri pek yararlı olmadığı, bu işten anlamayanların Türkçeye layıkıyla aktaramayacağını, bu işi en iyi kendisinin yerine getireceği düşüncesi.
13. Kendisini himaye edecek bir kişi arayan şairin, hami bulunca ona bir eser hediye etme kaygısı.
14. Dönemin hükümdarına ithaf etmek için.
15. Şairin arkadaşlarını şairdeki şiiriyet yeteneğini fark edip, ona bir eser yazarak sultana sunmasını tavsiye etmesi.
16. Şairin, hikâye kahramanı ile kendi yaşantısı arasında ilgi kurması.
17. Subh-ı sadık vaktinde, şairin elindeki kalem dile gelip kendisinden böyle bir eser yazmasını istemesi.
18. Bir şairin, kendi mesnevisine nazire yazılamayacağı iddiasına karşı.
19. Sultanın, *Hüsrev ü Şîrin* tarzında bir kitap araması, şairin bu tarzda bir eser yazarak sultana arz etmek istemesi.
20. Sultanı övmek için.
21. Sultanın gönlünü açmak ve onu hoşnut etmek için.
22. Durumunu sultana arz ederek bir makam elde etmek için.
23. Yârâna yani “Mevlevîlere” hediye etmek için.
24. Şairin babasının isteği üzerine. (Kartal, 2014: 137-139).

ondan böyle bir mesneviyi yazmasını istemesidir. Şair, sebab-i te'lif bölümüne bahariyye ile başlar. Sebeb-i te'lifin bahariyye kısmında cihanın taze can bulması, çiçeklerin açması, kuşların ötmesi, suların çağlaması renkli ve canlı şekilde tasvir edilir. Şair, kendisine şöyle seslenir: *“Ey ferağat sahibi Nûşî, sen de gel aşk şarabı ile gül bahçesinde gezin ve eteğini güllerle doldur. Her sabah akşam gül bahçesine gelerek gönlüne ferah dolsun ve sürekli eğlence içinde ol. Aşk şarabını içerek zamanın mihnetini unut. Eline lezzetli şarabın kılıcını alarak düşüncelfikir askerini tarumar et. İrfan kadehinden şarabı içerek belagat deryasını coştur. Böylece gül bahçesinde murg-ı mezâyâyı avla. Fikir gülşeninde gezip fesabat ile konuş, eline tatlı dilli kalemi alarak gönül açan sözleri beyan eyle. Belagat madeninini kazması olan kalem, hikmetli sözler söylesin. Şiirlerinde mana sarrafi ol. Birgün gelecek bu güzel bahar mevsimi gidecek, sen de güçten kuvvetten düşüp hastalanıp yaşlanacaksın.”* Hayrete düşmüş Nûşî bu şekilde kendine seslenip düşünürken kulağına hâtiften bir ses gelir. Hâtif, Nûşî'ye şunları söyler: *“Ey dünya gamıyla mahzun, fitne zincirine meftun olan Nûşî! Bu kadar meşakkat, sıkıntı, gam eziyet çekme. Bu kadar dert ve eziyetle vaktini zayi etme. Eline cevherler saçan kalemini al ve sözlerini söylemeye başla. Böylece sen gönül ehlinin hayırlı bir evladı olacaksın. Sen de bu âleme güzel bir eser koyarak sabah akşam feyze mazhar ol. Güzel bir eseri yadigâr olarak koyarsan senden sonra gelenler seni hayırla yâd eder ve överler. Öyle güzel bir eser yaz ki inciler saçsın. Bütün gönül ehli onun müşterisi olsun ve ona ulaşmak için sürekli istekli olsun. Bu eserin içerisinde hikâyeler, rivayetler, latifeler ve marifetler olsun.”* Hâtif, Nûşî'ye bu şekilde seslenip bir eser yazmasını isteyince şair de hiç vakit kaybetmeden eline kalemi alır ve yazmaya başlar. Sonuçta nâmına *“Tevşihu'l-Letâ'if”* dediği eseri yazar:

Sen de gel ey Nûşî-i şâhib-ferâğ
Eyle mey-i 'aşk ile gülgeşt-i bâğ (b. 889)

Olmış iken böyle taḥayyur-nümâ
Güşuma hâtifden irişdi nidâ (b. 932)

Sen de koyup 'âleme bir ḥüb eşer
Mazhar-ı feyz ol yine şâm u seḥer (b. 939)

Şafḥa-i 'âlemde koyup yâdigâr
Lâyık-ı medḥ ol yüri her rûzgâr (b. 941)

Gülşen-i 'irfâna olup yâdigâr
Olsun o gül gibi tarâvet-şî'âr (b. 948)

Eyledi hâtif bana çün kim nidâ
Oldum aña cân ile fermân-revâ (b. 955)

Aldum ele bir suhan-ârâ kalem
Vaşf olınan 'arşaya dikdüm 'alem (b. 956)

Nâmını *Tevşih-i Letâyif* didüm
Nâdire-sencân-ı ma'ârif didüm (b. 960)

2.2.2.15. Mûnacet ve Şikâyet

Nûşî, sebep-i te'lîf bölümünden sonra mûnacetini ve zamandan şikâyetini (b. 964-1041) dile getirir. Bölümün başında birçok mûnacatta gördüğümüz gibi Allah'ın isimleri sayılır. Sayılan bu isimler Allah'ın “*merhamet ve bağışlaması*” ile ilgili esmalardır. Nûşî, iki cihanın sultanı bâkî Allah'ın kudretiyle bu cihanı yarattığını, merhameti ve ihsanıyla bütün gönülleri şâd ettiğini, âşıkların hasta gönüllerinin şifası olduğunu ifade ettikten sonra içinde bulunduğu durumu ve şikâyetlerini sıralar. Şairin içinde bulunduğu durum özetle şöyledir: “*Muradına erişememiş, hasta gönlünde mecal kalmamış, gönlü mihnet ve gam tuzağına kapılmış, aceleci ve merhametsiz felek canına elem ve ıstırap vermiş, hicran rüzgârı rahat sancağını tersine çevirmiş, bela askeri sabrını almış, tahammülü bitmiş, ceza askeri canını talan, kalbini viran eylemiş, firkat ateşiyle ciğeri yanmış, gönül ceza kuyusunda esir kalmış, gönlüne lale misali kan dolmuştur.*” Bu durumdaki şair, mûnacetinca Allah'tan merhamet ve şefkat umarak ihsanını ve lütfünü bekler ve rahata kavuşmak için yalvarır. Çünkü bütün dertlerin devası, bütün hastalıkların ilacı Allah katındadır. Allah'ın keremine sığınan şair, lütuf kapısında kurtuluş yeri bulamazsa feleğin cevri ile gönlü güçsüz ve aciz kalacaktır. Şair “*macera*” olarak adlandırdığı durumunun nihayetinde Allah'tan “*lüt-f-i visali*” ister. Çünkü bu duruma düşmesinin asıl sebebi güzeller güzeli sevgilinin vuslatı istememesidir.

2.2.3. Asıl Bölüm

2.2.3.1. Aşk-ı Hakîkî

Nûşî, bu bölüme kaleme seslenerek başlar ve tatlı dilli kaleminden *vâdî-i aşkı* beyan etmesini ister. Şair, aşknâmesinde aşkı çeşitli teşbih ve mecazlarla tarif ve tavsif eder, aşkın nelere vesile olduğunu söyler. Esasında asıl istenmesi gerekenin, hakîkî ve bâkî olanın Allah aşkı olduğunu söyler. Önemli olan âşğın *aşk-ı mecâzîden aşk-ı hakîkîye* erişmesidir. Nûşî'ye göre aşk “*canana vuslat bağı, safâ*

bostanının meyvesi, vefa gülzarının goncası, iki cihanın şevk mayası, gençlik bahçesinin bülbülüdür.” Kâinatın ezgisi, mümkünatın demdemesi aşk iledir. Can ve gönül aşk ile mümtaz olur. Aşk kılıcının şulesi zamanı tutar. Aşk aslanı feleği avlar. Canın eğlencesi ve gönlün sürur vesilesi aşktır. Kim aşk meclisinde bir kadeh yudumlarsa zamanın mihnetini unuttur. Aşk şarabı yaşlıları gençleştirir. Şairin bu bölümde okuyucuya tavsiyesi ise bir gül-i nevresteye gönlünü vermesi, aşk hastalığına yakalanması ve sevgilinin kapısının kölesi olmasıdır. Çünkü hakikate erişebilmek için aşk-ı mecâzî bir köprüdür. Diğer tavsiyeleri ise şehvet şarabıyla sarhoş olmamak, fânî âleme/dostlara/güzellere gönül bağlamamak, güzellerden vefâ ummamaktır. Asıl olan ve talep edilmesi gereken şey ise Allah aşkıdır:

Gel berü ey hâme-i şîrîn-zebân
Eyle biraz vâdî-i ‘aşkı beyân (b. 1042)

‘Aşk iledür zezeme-i kâyinât
‘Aşk iledür demdeme-i mümkünât (b. 1045)

Cân u gönül ‘aşk ile mümtâz olur
Bâğ-ı muhabbetde ser-efrâz olur (b. 1048)

Mîve-i bostân-ı şafâ ‘aşkdur
Gonca-i gül-zâr-ı vefâ ‘aşkdur (b. 1049)

Kim ki bu meclisde kadeh nûş ider
Mihnet-i devrânı ferâmûş ider (b. 1070)

‘Aşk-ı Hudâvende taleb-dâde ol
Silsile-i guşşadan âzâde ol (b. 1116)

‘Âlem-i fânîye gönül bağlama
Nâr-ı firâkıyla ciger tağlama (b. 1120)

Cân ile Mevlânun olup ‘aşığı
Eyle bu ‘âlemde gönül şadıķı (b. 1122)

Nûşî, aşk-ı hakîkîyi anlatabilmek için miraç gecesinde Cebrail’in durumunu da anlatır. Mîraçta Hz. Muhammed’e rehber olan Cebrail, Sidre’ye varınca ilerlemeyi durdurur. Bunun üzerine Hz. Muhammed şöyle der:

Aña didi pîş-rev-i enbiyâ
Lütf ile ey bedrağa-i aşfiyâ (b. 1126)

Olmuş iken baña refîk-i şefîk
Görmüş iken saña şadîk-i haķîk (b. 1127)

Sidrede almaq ne revâdur saña
Şānuña şāyeste mi resm-i nevā (b. 1128)

Hz. Muhammed'in sorusuna Cebrail "Benim bundan öteye gitmeye mecalim yoktur. Eğer bundan öteye gidersem kolum kanadım yanar. Ey hidayet semtinin sāliki sen yürü. Allah'ın lütfu sana rehber olacaktır." şeklinde cevap verir. Böylece Hz. Muhammed aşk-ı hakîki ile Allah'a kavuşur. Şair bu olay üzerinden hakîkî aşka erişilmesi gerektiğini söyler. Aşk yolunda akıl değil gönül lazımdır. Mecâzî aşk ise hakîkî aşkın köprüsüdür:

Rāh-ı muhabbetde alender-dil ol
'Aşk ile 'ālemde şafā menzil ol (b. 1150)

antaradur 'aşk-ı mecāzî dilā
Semt-i haķîkiye olur reh-nümā (b. 1153)

Aşk-ı hakîki ile ilgili diğer hikâye şöyledir: Bir zaman yüce ve ulu bir padişah vardır. Bu padişahın zatı gibi ilmi de mümtazdır. Öyle yüce ve büyük bir şairdir ki yazdığı gazelleri Fars şairlerden Hassan, Nizâmî, Firdevsî, Câmî, Attar kıskanmakta, yazdığı mana dolu şiirlere gıpta etmektedirler. Padişah bir gazel yazdığı zaman diğer şairler o gazele nazireler yazıp padişahın lütfuna, ihsanına mazhar olmaya çalışırlardı. Temiz yaradılışlı bir şair/sevgili de şairlerin sultanın gazeline nazireler yazıp lütfuna nail olduklarını görür ve bir nazire de kendisi yazmak ister. Sultanın gazeline nazire yazma arzusuyla fikir bahçesinde gezmeye başlar ve taze, parlak bir gazel gülü aramaya başlar. Böylece bu gülü padişaha sunarak vuslat-ı maksûd ile şādân olacaktır. Ancak ne yaparsa yapsın, ne kadar düşünürse düşünsün hayalini kurduğu nazireyi yazamamaktadır. Bunun üzerine maksat hazinesine ulaşabilmek için âşığına şöyle bir teklifte bulunur: "Ey hoş üsluplu şair! Sen padişahın gazeline bir nazire yaz. Ben de bu nazireyi kendim yazmış gibi sultana arz edeyim ve şairlik yaratılışındaki yüceliği sultana göstereyim. Emsalsiz bir gazel sunarak ihsana mazhar olayım. Sen de bu ihsana vesile olmuş olursun. Bunun karşılığında her ne talep edersen yapmaya hazırım. Eğer bu nazireyi yazarsan senin gönlünü lütfumla mesrur ederim." Vuslat ümidini gören âşık da

“*Senin yoluna şair değil canımı bile feda ederim.*” diyerek bu işi kabul eder. Âşık hiç vakit kaybetmeden mücevherler saçan kalemini ele alır ve padişaha layık bir gazel yazar. Âşık, yazdığı gazeli sevgiliye verir ve şöyle der: “*Bu yüce gazeli al ve padişaha arz et. Makbule değer bu gazel ile maksadına nail olacaksın.*” Sevgili, nazireyi alır ve sultana sunar. Böylece gönlü gam ve mihnetten kurtulur. İnce manalı sözlerden anlayan padişah nazireye bakar ve nazireyi çok beğenir. Sultan, bu güzel gazeli kimin yazdığını merak eder. Sultanın yanındakiler gazeli getiren sevgiliyi anlatmaya başlarlar. Sevgiliyi öylesine tarif ederler ki sultan güzeli görmeden, dinleyerek yani kulaktan âşık olur. Sultanın gönlünde aşk hissi giderek artar ve sonunda nazireyi yazan güzeli huzuruna getirmelerini emreder. Bu emirle güzeli padişaha getirirler ve vuslat gerçekleşir. Bu haberi duyan âşık yani gazeli yazan asıl kişi ise hicran mihnetiyle oracıkta teslim-i cân eder.

Nûşî bu hikâyeyi anlatarak hakikî aşkı ve gerçek âşığın hâlini ortaya koyar. Ona göre gerçek âşık fırkat karşısında canını teslim edebildir. Şair, hakikî aşkı böyle beyan ettikten sonra gerçek aşk gamına erişebilmek, muhabbet meclisinde aşk şarabını içerek sarhoş olabilmek için nefesine nasihatlerde bulunur:

Sen de gel Nûşî-i mihr-iktisâb
Eyle der-i ‘aşka tamâm intisâb

Eyle vücüduñ gam-ı ‘aşk ile kâl
Tâ k’olasın sîm-i ‘adîmü’l-mişâl

Bezm-i muhabbetde olup bâde-nüş
Eyle yûri şevk ile cüş u hurûş (b. 1247-1249)

2.2.3.2. Gurur

Nûşî, aşk-ı hakikîden sonra *gurur* ve *tekebbür* konusunda nasihatlerini sıralar. Şair, okuyucuya sözlerini dikkat ile dinlemesini ve nasihatlerini can kulağına küpe yapmasını ister. İnsan, gönül kuşunu gurura av yapmamalı, gurur tuzağına düşmemelidir. Gurur doğanının pençesi insanı gam tuzağına çeker. İnsan ne kadar yüce ve yüksek de olsa gurura kapıldığı zaman alçalır. Gurur, insanın yüzündeki güzelliği ve letafeti yok eder. Kadri yüce insana tekebbür yakışmaz. Hz. Yusuf’un kardeşleri bir an gurura kapıldıkları için sonları hüsrana olmuştur:

Ey meh-i ruşâr ile meşhûd olan
Tal’at ile ‘âleme manzûr olan (b. 1250)

Ġonca-i dūşîze-i bâġ-ı cemâl
Nahl-i şafâ-mîve-i râġ-ı kemâl (b. 1251)

Sözlerimi diġkat ile gūş kıł
Pendimi cân gūşına mengūş kıł (b. 1260)

Murġ-ı dilüñ eyleme şayd-ı ġurür
Olma şaġkın beste-i ġayd-ı ġurür (b. 1261)

Pençe-i şebbâz-ı ġurür âdemi
Lâ-büd ider dâm-ı ġamuñ maġremi (b. 1262)

Nûşî, gururun ve tekebbürün insanı ne hâle getirdiġi ile ilgili şöyle bir hikâye anlatır: Bir zaman yüce bir padişahın kemal ve cemaliyle âleme şöhret salmış güzel bir kızı vardır. Bu kız, şimşir ağacı gibi boyu, cana hayat veren ve güzel sözler söyleyen dudakları, şirin dudakları, itidal bahçesinin fidanı gibi kâmeti, billur sinesi, cadı gözleri, letafet gülü gibi gülüşü, gönül aldatan edası, âleme misk yayan saçları, sabrı yok eden işveleri, ince beli ile herkesin konuştuġu, hayran kaldığı bir güzeldir. Cümle şehzadeler ve diġer memleketlerin şahları bu güzele vuslat arzusuyla yanıp tutuşmaktadır. Canlarını ve bütün mülklerini vermelerine rağmen hiçbir bu güzeli alamamış, imkânsız bir hayal ile günlerini geçirmişlerdir. Zaten babası da verilen hiçbir şeye kanaat etmeyen açgözlü biriymiş. Güzelliġi ve letafetiyle herkesin konuştuġu bu kız bütün cihanın kendisine hayran ve âşık olduġunu görür ve gurur kadehi ile sarhoş olur. Artık gurur sarhoşluġu aklını almıştır. Gurur sarhoşu güzel, şöyle düşünmeye başlar: *“Acaba benim güzelliġim gibi bir güzellik dünyada var mıdır? Güneş ve ayın güzelliġi benim güzelliġime zerre kadar denk midir? Ben güzellik, letafet ve cazibede benzersizim. Bütün cihan benim aşk ipimin bendesidir. Herkes benim aşkım ile derlidir. Herkesin arzusu bana kavuşmaktır. Güneş ve ay gece gündüz benim dudaklarımı öpmek arzusuyla dönerler. Ancak kimse benim vuslatıma layık değildir. Benim yüce yaradılışıma muvafık biri yoktur.”* Gurur sarhoşu güzel, Allah'ın inayet ve hidayetini anmadan böyle düşündüġü için sonu hüsrân olur. Çünkü insandaki bütün kemâlât ve güzellikler Allah'tandır. Eğer Allah güzellik bahçesine yağmur yağdırmazsa bir gün gelir nuhûset rüzgârı o bahçeyi tarumar eder böylece ikbal meyvesi talan olur. Güzelliġine mağrur olan kız mutlu ve mesut iken bir an gelir ve fenâ rüzgârı babasının mülkünü hebâ eder. Padişahın ne şânı ne şöhreti ne de malı mülkü kalır. Bu felaketin sonunda güzel kıza âşık olanlar da aşklarından vazgeçerler, kızın etrafından dağılıp giderler. Böylece kızın güzellik meşalesi

söner. Artık kendisini isteyen kişilere güzelliğini arz etse de kimse yüzene bakmaz. Felek tersine dönmüş artık güzel kız, âşıklarına yalvarmaya başlamıştır. Bu hüsrânın sonunda kız bir oduncu ile evlenmek zorunda kalır. Gece gündüz zillet ile aç kalır ve zerre kadar ekmeğe muhtaç hale gelir.

Bu konuda diğer bir vakıa da Cebrail ile ilgilidir. Meleklerin şahı olan Cebrail bir hizmete azmetmiş ve verilen emirleri göz açıp kapanıncaya kadar kusursuz bir şekilde yapmıştır. Cebrail, hâlet-i ikbâlîne ve kuvvet-i iclâlîne mağrur ve mesrur olunca göğe çıkmış ve oradan birçok meleği kolu kanadı kırık, hasta ve perişan hâlde görmüştür. Onlara bu hâllerinin ne için böyle olduğunu sorar. Melekler şöyle der: “*Ey yüce Allah'ın habercisi! Her birimiz Cibril olmuştuk. Bu makam ve mevkiye gelince gururlandık ve sonumuz hüsrân oldu. Gurur bizi dalalet ateşine saldı. Can ve gönül kadehimiz kırıldı.*” Bu sözleri duyan Cebrail hemencecik tevbe eder, Allah da Cebrail'in samimi tevbesini kabul buyurur.

Nûşî bu mevzuda da kendi nefesine seslenerek gaflet etmemesinin ve gurur sarhoşu olmamasını nasihat eder. İnsan her nefeste Allah'ı zikretmelidir:

Olma şaşkın gırre olup **Nûşiyâ**
Beste-i ser-rişte-i dâm-ı 'anâ (b. 1400)

Sen de eyâ **Nûşî-i** gaflet-perest
Olma şaşkın câm-ı gurûr ile mest (b. 1418)

2.2.3.3. İlim ve Cehalet

Nûşî'nin *gerdanlık* olarak isimlendirdiği bölümlerden üçüncüsü *ilim* ve *cehalet* üzerinedir. İrfan ehli kişilerden nakl olduğuna göre kim ilim talep ederse melekler o kişiye şefkat ile kanat gererler. İlim talebesi geçim sıkıntısı çekmez. İlim, insanı muradının hazinesinin mahzenine ulaştırır. Gece gündüz durmadan ilim tahsili için çalışan kimse zevk ve safaya nail olur. Nûşî'nin ilim yolunda giden kişiye bir nasihati de bilgisiz, cahil zahide uymamasıdır. Cehalet tekkesine oturan kişi kendini hile ve dalaletle atar. Cehalet; heva ve heves semtinin rehberidir. Bin yıl ibadet eden câhile karşı âlim, nefesine uyup fâsıklık yapıp cehenneme gitse sonunda Allah, âlimi ilmi nedeniyle cehennemden çıkarıp cennetine kor. İlim insan bedenindeki can gibidir. Câhil kişi cansız bir bedendir:

Âyine-i ma'rifet-i **Hağğâ** bağ
Tâ görine çeşmüñe envâr-ı **Hağğ**

‘İlme çalış şâm u seher tâ saña
Hâsıl ola mâye-i zevk ü şafâ

Eyleme ey sâlik-i semt-i hedâ
Zâhid-i bî-‘ilme şaşkın iktidâ (b. 1429-1431)

Şavma‘a-i cehle olan cân-nişîn
Kendin ider mekr ü dâlâlet-ğarîn (b. 1435)

‘İlm ki cân-ı ten-i insândur
Câhil olanlar ten-i bî-cândur (b. 1450)

‘İlm iledür vuşlat-ı âmâl-i dil
‘İlm iledür cevdet-i aḥvâl-i dil (b. 1451)

Nûşî, cehaletin insanı ne hâle getirdiğini göstermek için bir kocakarı vakıası anlatır. Vakıa şöyledir: Bir zaman beli bükülmüş, güngörmüş, tecrübeli bir kocakarı vardır. Bu kocakarının bir özelliği de insanlarla fazla muhatap olmayıp gece gündüz ibadet etmesidir. Vaktini taat ve ibadetle geçiren kocakarı intisap ettiği şeyhe gider, onun verdiği nasihatleri can kulağı ile dinlerdi. Bir gün o kocakarı, şeyhinin önüne gelip mevizelerini dinlemeyince şeyh merak edip müritlerine kocakarının nerede olduğunu sorar. Müritler, kocakarının nerede olduğunu, hasta mı yoksa başka bir derdi mi olduğunu bilmediklerini söylerler. Aslında alçak şeytan Cibril suretinde kocakarıya gelip onu aldatmıştır. Lanetli şeytan bir domuzu getirmiş ve kocakarıya domuzun Burak olduğunu söylemiştir. Ardından şu sözleri söyler: *“Bunca zaman ömrünü ibadetle geçirdin ve artık kemâlâta erdin. Bundan sonra senin layık olduğun yer Adn cennetinin bahçeleri ve saraylarıdır. Allah bana şöyle dedi: “Kulum bana çok ibadet etti ve bunca yıldır zahmet çekti. Git onu cennetime koy. Cennette arzu ettiği gibi yesin, içsin.”* Bu sözleri duyan kocakarı hemencecik yüzünü yere koyar ve şeytana, ruhunu almasını, Burak’a binerek kendisini cennete götürmesini söyler. Şeytan da domuzu çeker ve kocakarıyı pis bir yere getirir. Şeytan sihir yoluyla o pis yeri latif, güzel, Firdevs cennetinin bahçeleri gibi gösterir. Şeytanın vesveseleriyle kendinden geçen kocakarı maksadına eriştiğini, bundan sonra gönlüne hiçbir zaman gam ve kederin erişmeyeceğini zanneder. Şeytan yine hile ile kocakarıya necasetlerden yedirir. Bu hâl üzerine nice zaman geçer. Yüce şeyhin kocakarının hâlini gözetlemesi için görevlendirdiği bir kişi vardır. Görevli kişi kocakarının cehalet nedeniyle dalaletle düştüğünü, kötü işler yaptığını görür ve gelip hemen şeyhe haber verir. Şeyh, kocakarıyı yanına çağırır ve düştüğü durumu anlatır. Cehaletin

insanı ne duruma getirdiği ile ilgili nasihat eder. Sonunda da kocakarı hidayete erer ve tevbe ederek kendini şeytanın elinden kurtarır.

İlim ve cehaletle ilgili diğer hikâye şöyledir: Bir zaman ilmiyle maruf, gece gündüz irşat için çalışan, heva ve hevesine uymayan, marifet için gayret sarf eden âlim bir kişi vardır. Marifet talebinde bulunan bu zat bir şeyhin nâmını duyar ve yanına gelir. Bu mürit, sünnet ve adaba muvafık sözler söyleyen şeyhin yüzünü hidayet mumu gibi görür ve ona intisap eder. Ona göre bu şeyh, ezeli feyz çeşmesinin menbaı, irşat hazinesinin madenidir. Şeyhin yüzü ise inayet güneşi, hidayet gülzarının süsüdür. Mürit hemen şeyhinin hizmetine girer ve onu taklit etmeye başlar. Şeyh de müridine hüsn-i nazarla bakıp yanına oturtur. Esasında dalalet yolunda olan şeyh, müridine şöyle der:

Bir gün aña şeyh-i dâlâlet-ķarîñ
Didi ki ey serv-i çemen-zâr-ı dîn

Olduñ eyâ mihr-i sipihr-i sedâd
Şemse-i eyvân-ı refîc-i reşâd

Vâsıl-ı Hâķ olmağa şâyestesin
Mertebe-i vuşlata peyvestesin

Vâķı'a-i vaşluñı gördüm tamâm
Ol bu gice nâzır-ı semt-i merâm

Şubħa dek encüm gibi bî-dâr ol
Vuşlat-ı settâra sezâ-vâr ol

Muntazır ol şâhid-i ihsânına
Vaz'-ı ser it ribķa-i fermânına (b. 1569-1574)

Bu söz üzerine saf gönüllü mürşit, sahtekâr şeyhe dolayısıyla da Allah'ın feyzinin nazil olacağına, geceleyin Allah'ın iclal ile arz-ı likâ edeceğine inanır. Bir ümit ile evine gelen mürit etrafına bakmaya başlar. O anda karşısında bir nur görür ve şöyle bir ses gelir: *“Ben senin eşi benzeri olmayan Allah'ım. Bana secde et ki ilahî tecelliye şahit olma nuru gönlüne aksetsin. Sen gece gündüz benim vuslatımı arzu edip her yerde beni arıyordun, benim lütuf çeşmeme susamıştın, artık muradına ve vuslata eriştin. Ne istiyorsan benim atıfetimden sual et. Mekremet kapım sana her zaman açıktır. İstediklerini vererek gönlünü endişelerden azad kılam.”* Bu sözler üzerine mürit, konuşanın şeytan olduğunu anlar ve mekândan münezze Allah'ın

dünyada vücudunu ayan etmeyeceğini derk eder. Şeytanın iğva ve vesveselerine karşı mürit şu şekilde cevap verir:

Sen ki o şeytân-ı hîle-pîşesin
Şubh u mesâda sitem-endîşesin

Hâne-i a‘mâli idüp zîr-i hâk
Zümre-i zühhâdı idersin helâk

‘Âşıkâ hâşâ mülk-i lâ-mekân
Eyleye dünyâda vücüdün ‘ayân

Milket-i ‘uqbâya o maḥşûsdur
Cennet ehâlisine menşûşdur (b. 1608-1611)

Şeytanı ilzam eden mürit sabah olunca doğruca cahil şeyhin yanına gider. Şeyh, müridi Allah’ın zatına vasil olduğunu ümit ederek karşılar, ona izzet ve ikramda bulunur. Cahil şeyh diğer müritleri de çağırarak Allah’a vuslatın nasıl bir feyz olduğunu anlatmasını ister. Böylece oradaki herkes Allah’ın visal sofrasından nasiplenecektir. Bunun üzerine mürit, cahil ve sahtekâr şeyhe kahrederek şöyle der: *“Ey dalalet ehlinin başı! Seni dünyaya rezil edeceğim. Sen bunca müslümanı cehaletinle idlal etmekte. Müslümanlara tuzak kurarak onları aldatıyorsun.”* Temiz gönüllü ve ilim sahibi mürit bu şekilde cahil ve sahtekâr bir şeyhin foyasını ortaya çıkarır.

İlim ve cehalet bahsinin sonunda da Nûşî, nefisine seslenerek konu ile ilgili hem nasihat eder hem de duasını yapar:

Eyleme ey Nûşî-i ‘irfân-neverd
Râh-ı cehâletde özün ‘arşa-gerd

Ol yürü ey sâlik-i semt-i hüda
‘Âzim-i ser-menzil-i ‘ilm-i Hudâ

Eyleme nâ-dâna tenezzül şaḥın
Aḳletine ḳılma taḥammül şaḥın

Dünyede envâ‘-ı kemâlât çok
‘İlm ü ‘adâlet gibi bir nesne yok

Fazl u kemâlâta muḥabbet gerek
Kişver-i 'ilmünde 'adâlet gerek (1657-1661)

2.2.3.4. Adalet

Nûşî, adaletle ilgili nasihatlerini padişahlar üzerinden verir. Celalet mülkünün padişahı gurur şarabının sarhoşu olmamalıdır. Bir padişah adaletsizlik yapıp zulüm semtinde yol alırsa mazlumların âh rüzgârı padişahın sarayını yerle bir eder. Padişahlar zulüm ve haksızlıktan kaçınıp adalet bağında gezmelidirler. Ümidin temeli adalet eliyle sağlamlaşır. Bekayı arzulayan kişi adaletten bir an olsun sapmamalıdır. Adalet aynı zamanda insanı bela okundan koruyan bir kalkandır. Hidayet makâmına nail olmak isteyen adaleti rehber kılmalıdır. Celal tahtında gururlanan kişi bilmelidir ki felek bir gün o tahtı tersine çevirir. Adaleti tesis edecek kişiler kıyamet gününde yaptıklarından hesap verecektir. Âdil olan kişi kıyamet günü Hz. Muhammed'in sancağı altında gölgelenecektir. Zulüm karanlığı içinde olan kişi Allah'ın nurundan ümidini kesmelidir. Zalimin ömrü ne kadar uzun olursa olsun kıyamet günü Allah'ın hışmı yapılan zulmün intikamını alacaktır.

Nûşî; adalet ve zulüm ile ilgili derslerini vermek için şöyle bir kıssa anlatır: Bir zamanlar halkına zulmeden, adaletsizliği ile nam salmış bir padişah vardır. Bu padişah her tarafı kusursuz, eşsiz ve güzel bir saray yaptırır. Yanına ahababını alarak bu saraya yerleşir ve gece gündüz eğlenip yer, içer. Öyle bir işrete dalar ki bütün sıkıntıları unuttur, sabah akşam gönlünü eğler. Padişah yaptırdığı bu mükemmel saraya bir nöbetçi de koymuştur. Nöbetçinin görevi, saray tarafına bakan bir kişi görürse gidip o kişinin kellesini almaktır. Zalim padişah öylesine gurur sarhoşu olmuştur ki ne müslüman ne kâfir ne komşu ne misafir kimseyi tanımaz hâle gelir. Kim sarayına bakarsa onu nöbetçi eliyle öldürtür. Padişahın devrinde yaşayan kemal sahibi bir aziz bu zulmü duyar ve padişaha şu şekilde nasihat eder:

Vardı aña pend ü naşîḫat kılup
Câdde-i inşâfa delâlet kılup

Didi aña ey zübde-i nev'-i beşer
Taht-ı celâletde olan nâm-ver

Munca Müselmânı kırup bî-günâh
Eylesin rüy-ı vücûduñ siyâh

Rûz-ı cezâ kıdî olıcağ Hudâ
‘Adl ile itdikde cihâna cezâ

Zulm ile şol kıatl olınan müslimân
Hakka dir ey şâh-ı ‘adâlet-güzîn

Zulm-i şarih itdi bu zâlim tamâm
Yirde kıoma kıanumuz it intikâm

‘İlmüne pûşide degül hâlimüz
Sensin olan vâhib-i âmâlimüz

Dir saña ol demde şeh-i zü’l-celâl
Hışm ile ey mesned-i cünd-i dâlâl

Munca vücûdı niçün itdüñ telef
Zulm ile ey tîre-dil-i nâ-halef

Böyle didikde şeh-i ‘âlî-cenâb
Aña ne şüretle virürsin cevâb (b. 1772-1781)

Padişah bu nasihat ve sözler üzerine azizi ölümle tehdit eder ve huzurundan kovar. Nasihatlerinin hiçbir fayda vermediğini gören aziz de terk-i diyar ederek kendini inzivaya çeker ve bütün vaktini ibadete ayırır. Bir gün Azrail tebdil-i kıyafet ile sarayın önüne gelir ve saraya bakmaya başlar. Nöbetçi bir kişinin saraya dikkatle baktığını görür. Saraya bakan kişiyi casus zanneden nöbetçi canını almak için korkusuzca üzerine yürür. Nöbetçi, Azrail’i öldürmeye niyet ettiği an helak olur ve yere düşer. Bu haber padişaha ulaşır. Padişah çıkıp Azrail’i görür ve korkusundan bütün askerlerini gönderir. Ancak Azrail gelen bütün askerleri helak eder. Artık sadece padişah kalmıştır. Padişah Azrail’e kim olduğunu sorunca Azrail şu cevabı verir: “Ben ölüm meleğiyim. Senin canını almaya geldim. Ettiğin zulümler nedeniyle senin yerin cehennem ateşidir.” Azrail, padişaha aman bile vermeden canını oracıkta alır. Padişahın yaptırdığı sarayı da yerle bir ederek halkı bu zalimden kurtarır. İnzivaya çekilen ve ibadetten başka bir şeyle uğraşmayan mübarek aziz de artık dünyadan bıkmış, ölümü arzulamaktadır. Dost şekline giren Azrail, azizin yanına gelir ve selam verir. Azrail, azize bunca zamandır ibadetlerle meşgul olduğunu, dünyanın sıkıntılarını ve faniliğini, insana eninde sonunda ölümün geleceğini, hiçbir şeyin bu dünyada kalmayacağını, dünya zevklerinin içinde elem olduğunu söyler. Ve sonunda Allah’ın keremine ve

rahmetine mazhar olmak için Allah'ın huzuruna gitmeyi teklif eder. Bu teklifi kabul eden aziz, yağdan kıl çekercesine kolay bir şekilde ruhunu teslim eder.

Nûşî; *zulm* ve *cehalet* bahsinde zalim Haccac ile ilgili kısa bir vakia anlatır. Olay şöyledir: İnsanlara devamlı zulmeden Haccac, zalimliği ile dinin çehresini karartmıştır. Haccac bir gün güzeller güzeli bir dilber görür ve o anda âşık olur. Haccac görüp çok beğendiği güzeli yanına alır ve onunla konuşmaya başlar. Daha sonra hiç kimsenin beklemediği şekilde celladını çağırır ve dilberi öldürmesini ister. Etrafındakiler şaşkınlık içinde şöyle derler:

Didiler ey şâh-ı hasâret-nedîm
Eyledüñ ol nevrese zulm-i 'azîm

Cevr ile ol şâhı helâk eyledüñ
Kesdüñ anuñ başını hâk eyledüñ

Cevr ü sitem şânuña lâyıķ mıdur
Kâ'ide-i 'adle muvâfık mıdur (b. 1863-1865)

Haccac da yaptığı işin sebebini şöyle açıklar: *“O güzeli gördüm ve sevdim. Güzelliği ile beni gönlü yaralı bir âşık etti. Onu öldürmekle aslında ben ona bir ihsanda bulundum. Onu saadet sultanı yapmak için yani cennete ulaşması için öldürdüm.”*

Nûşî, cehaletin ve zulmün ne derece olduğunu, insanın nefesine ancak bu kadar zarar ziyan verebileceğini anlatabilmek için bu olayı nakleder. Daha sonra adalet, cehalet, zulüm konularında duasını ve nefesine nasihatlerini sıralar:

Kendüñi ey **Nûşî** sitemden şaķın
Şadme-i şemşîr-i elemden şaķın (b. 1873)

Olma şaķın mest-i şarâb-ı dâlâl
'Aķluñ alur neşve-i câm-ı melâl (b. 1875)

Her nefes Allâha niyâz eyle gel
Olmaya tâ cân u dilüñ pür-hâlel (b. 1876)

Hâzret-i mennâna muḥabbet gerek
Pîre-zen-i dehre 'adâlet gerek (b. 1877)

2.2.3.5. Dünyanın Faniliği

Nûşî, kötü ve yaşlı bir kadına benzettiği dünyanın güzelliğine esir olunmaması gerektiğini söyler. Fani dünyanın her işi şerlidir. Fani işlere gönül bağlayan kişi dert ve eleme gönül vermiş demektir. Fani dünya, insanı bir an vuslat ile mutlu eder, ardından bin gün fırkat belasına salar. Faniliğin ihsan tanesi de bela tuzağıdır. Dünya ve fani işlerine nazar eden kişi ömür aynasına zarar verir. İnsan dünya malı ve mülkü için gururlanmamalıdır. Bir gün gelir her şeyi yerle bir olur. Dünya güzelinin sözlerine aldanan âşıkların sonu dalalet kuyusu ve mihnet vadisidir. Dünya güzeline gönül veren kişi, ciğerini uğursuzluk ateşi ile dağlar. Nûşî, fani dünyaya karşı alternatif olarak insanın kendisini tamamıyla ibadete vermesini öğütler. Çünkü ebedî mutluluk ancak Allah rızası için ihlasla çalışmaktan geçer.

Nûşî yine bu bölümde ayrı bir başlıkla *“pîre-zen, pîre-zen-i dehr, Zâl-ı zamân, zen-i köhne-sâl, mel’ûn, kahbe, ‘acûze-i dehr, zen-i fersûde-ten, zen-i nâ-halef”* ifadeleriyle dünyayı yaşlı, çirkin ve kötü bir kadına benzeterek ondan uzak durulmasını öğütleyen şöyle bir olay anlatır. Yaşlı, çirkin ve kötü huylu bir kadına benzeyen dünya, âhirette Allah’a seslenir ve şunları der:

Yevm-i kıyâmetde gelüp ol la’în
Hakka diye ey şeh-i cân-âferîn

Vir beni bir mü’min-i şâfi-dile
Tâ ki benüm cânuma râhat gele

Olsun o cennetde baña hem-mizâc
Ben ideyin anuñ ile imtizâc

Bâğ-ı na’îm içre idüp zevk-i tâm
‘Aş-ı müdâm eyleyelüm şubh u şâm

Gönlümüze şevk ile tolsun sürür
Eyleyelüm bezm-i şafâda huzûr

Şîr ü şeker gibi idüp ihtilâţ
Tatlu sözüm gönlüne virsün neşât

Mâlik olup bencileyin hem-sere
Gönlüne şadî vü meserred ire

‘Arz-ı cemâl eyleyeyin mihr-vâr
Zerre kadar kılmaya ğam âşikâr (b. 1934-1941)

Allah da müminlere yaşlı, çirkin ve kötü huylu bir kadın gibi olan dünyanın isteğini söyler. Allah’ın hitabı üzerine müminler kocakarıya bakarlar. Ehl-i iman, nazar edince yüzü, dişleri, saçları, gözleri, burnu, başı, sözleri hülâsa her şeyiyle çirkin, murdar, necis birini görürler. Bu manzara karşısında müminlerin hepsi yüzünü çevirir ve *“Allah’ım bundan bizi uzak tut. Bizi bundan kurtar. Bize böyle bir zen-i nâ-halef gerekmez. Bu kocakarı insan vücudunu telef eder.”* diyerek Allah’a yalvarırlar. Allah da dünyaya kimsenin kendisini kabul etmediğini, yerinin cennet değil cehennem olduğunu söyler ve onu ateşe atar:

Hağ diye ey pîre-zen ol sen melûl
Kimse seni itmedi hergiz kabûl

Var yûri düzağda yer it muttaşıl
Gülşen-i cennet saña lâyıķ degül

Kim seni dünyâda idindi qarîn
Sen de var ol aña itâ‘at-güzîn

Zümre-i küffâr ile it imtizâc
Saña ‘azâb içre olur hem-mizâc

İtdiler ikrâh kamu müslimîn
Kâfir ile ol yûri düzağ-mekîn

Var seni küffâr kabûl eylesin
Yoğsa seni mü’mîn olan n’eylesin (b. 1964-1969)

Bu konuda diğerk hikâye şöyledir: Hidayet ikliminin padişahı Beyazıd kendini ibadete vermiş, gönlü Allah cezbesiyle dolmuş biridir. Dünya işlerinden tamamıyla sıyrılmış, kalbini Allah’ın feyziyle saflaştırmıştır. Bu hâl üzerine nice zaman geçer ve Beyazıd velayet padişahı olur. Bir gün Azrail gelerek artık vuslat zamanının geldiğini, bozulmuş dünya yuvasının âşığın gönül kuşuna mekân olamayacağını, Allah’a giderek onun ihsanına mazhar olmasını söyler. Azrail bunları söyledikten sonra cânib-i Hakk’a doğru revan olur. Beyazıd ise bu haber üzerine hastalanır ve yatağa düşer. Beyazıd tam sekerat anındayken yani ruh kuşu

ten kafesinden çıkmak üzereyken şeytan gelir ve vesvese vermeye başlar. Şeytanın kelâm-ı kabîhi şu şekildedir:

Hâlet-i nez^c üzere iken şeyh-i dîn
Geldi 'Azâzil-i hasâret-güzî'n

Başladı vesvâs u dessâs-fiken
İtmege idlâli ol îmân-şiken

Didi ki ey maḥzun-ı ihlâş-ı hâş
Oldı elemden dil ü cânuñ ḥalâş

Olmaduñ aşlâ baña bir kez muṭî^c
Zâtuña maḥşûş bu vaz^c-ı bedî^c

Ehl-i şafâ ḥâlet-i ünsiyyede
Saña nazar kuvvet-i qudsiyyede

Böyle gerek silm ü sedâd u şalâh
Ancaḫ olur rüşd ü reşâd u felâh

Söyledi mel'ün-ı merîd-i fazîh
Nice bunuñ gibi kelâm-ı kabîh (b. 2009-2015)

Şeytan gurur kadehiyle Beyazıd'ı sarhoş etmek için birçok tezvîrat ve vesvese fısıldar. Amacı ise Beyazıd'ın âhirete günahkâr/rû-siyâh olarak gitmesini sağlamaktır. Ancak Beyazıd bütün bunların lanetli şeytanın işgâları olduğunu anlar. Beyazıd ağlayarak Allah'a şu şekilde yalvarır ve sonunda iman ile ruhunu teslim eder:

Ağladı cân ile o dem Bâyezîd
Oldı Hudâvendi 'atâsın mürîd

Hâḫḫa didi ey Şamed-i lâ-yezâl
Aldı benüm gönümi ceş-i melâl

Câna hücum itdi 'adû-yı dâlâl
Şaḫla beni ey melik-i lâ-yezâl

Yoḥsa benüm ḥāşıl-ı dīnüm biçer
Râs-ı dālâlet baña çok iş geçer

Pençe şalup baña peleng-i ğavâ
Eylemek ister 'amelüm zîr ü pâ

Diş biledi şîr-i dālâlet tamâm
Eyle benüm cānumı dāru's-selâm

Şakla beni ḥîle-i şeytāndan
Dīnümi ol âfet-i devrāndan (b. 2026-2032)

Nûşî, dünya güzeline aldanmama ile ilgili kendi nesfine şu nasihatleri verir ve bu konuda da duasını eder:

Kaḥbe zen-i dehre şakın **Nûşiyâ**
Olma cihân içre muḥabbet-nümâ

Nefs ile şeytāna idüp imtişâl
Olma ser-efgende-i bezm-i dālâl

Rişte-i tevfiķe dilün beste kııl
Çâh-ı belâdan özüñi reste kııl

Her nefes Allâha münâcât idüp
Eşigüñi kıble-i ḥacât idüp

'Urve-i vüşķasını kııl i'tisâm
Cāyuñ ider ravza-i dāru's-selâm (b. 1970-1974)

2.2.3.6. Seher Vakti Uyanık Olmak

Nûşî, seher kuşuna seslenerek seher vaktinde uyanık olmanın feyizlerini anlatmasını ister. Seher vakti uyanık olmak ikbal sebebidir. İnsan seher vaktinde behâyim gibi uyumamalı, seher kuşu gibi uyanık olmalıdır. Feyz-i seher, insana mâye-i devlet olarak yeterlidir. Seher vaktinde sıdk ile uyanık kalan, iki dünya saadetine nail olur. Seher vakti uyanık kalmak ömrün ve rızkın artmasını sağlar. Seher vakti yapılacak en feyizli şey ise zikir ve ibadetle meşgul olmaktır. Seher vakti uyuyanlar ise hayvanlar gibi belki de *"bel hümm adall"* yani hayvanlardan daha aşağı olur.

Nûşî, seher vaktinin feyzi ve bereketi için putperest iki âşğın hikâyesini anlatır. Olay şöyledir: Aşk ile her dem hurûş eyleyen bir meyhaneci çırağı vardır. Bu meyhane çırağının dudakları senbuse tatlısından daha leziz, sözleri bal ve şeker, yüzü ay, kaşı hilal gibidir. Letafet göğünde yüzünün güzelliği karşısında güneş zerre kadar kalır. Her güzel gibi bunun da âdeti âşıklarına cevri ü cefa etmektir. Meyhane çırağı ince beli, güzellik göğünün hüması olan saçı, celal yuvasının şahbazı gözleri, cellad gamzeleri, mahmur bakışları ile âşıkların akıllarını baştan almaktadır. Böylesine güzel meyhane çırağı bir gün gönünü gül yüzlü bir saneme/sevgiliye kaptırır. Meyhane çırağının âşık olduğu dilber de gözü, yüzü, gamzesi, boyu, dudakları, yanağı, gülüşü, saçları ile güzellikte dillere destandır. Hem meyhane çırağının hem de âşık olduğu dilberin binlerce müştakı vardır. Bu ikisi âdeti iki belanın bir yere gelmesi gibiydi. Sanki birisi ay birisi de parlak güneşti. Din şişesini kırarak putperest olan bu iki güzel, vuslat için çok emek sarf etmelerine rağmen felek vuslata mani olur. İki güzel de aşk gülşenini bulup çemen kuşu gibi seher vaktinde uyanık kalırlar ve mihnet gülbününde dertleşirler. Her ne kadar bu dünyada vuslata erişememişlerse de seher vaktinde uyanık kalmaları nedeniyle o vaktin feyzinden nasiplenmişlerdir. Onlar kavuşmadan ölüp gittikten sonra Allah'ın mübarek bir kulu rüyasında bu iki güzelin cennet bahçesinde kavuştuklarını görür. Putperest olmalarına rağmen seher vaktinin bereketi ve feyziyle ne muratları varsa cennette ona mazhar olmuşlardır. Bir kişi gelir ve Allah'ın özü sözü doğru kuluna bu iki kişinin kâfir olmalarına rağmen nasıl cennete girdiklerini sorar. Mübarek kişi de şu cevabı verir:

Didi olup iki gül-i tâze-fer
‘Aşk ile çün kıyım-i vakt-i seher

Her dem iderdi ol iki pür-hurûş
Murğ-ı seher gibi ser-âgâz-ı cüş

Nağme-i hicrâna ser-âheng idüp
Hâne-i ârâmı dahı teng idüp

Nâle-i dil-sûzı merâm eyleyüp
Perde-i ‘uşşâkı maqâm eyleyüp

Olmış idi iki meh-i dil-fürûz
Âteş-i hicrân ile çün sine-sûz

Anlar idüp bir şaneme çün niyâz
Vaşl ile isterler idi imtiyâz

Haqqâ olup lîki haqqîkatde ol
Bulmuş idi evc-i kabûle vuşûl

Feyz-i seher anlara itdi eşer
İrdiler âmâle olup kâm-ber

Anlara Hâlık dem-i âhîr hemân
Eyledi îmânı 'atâ bî-gümân

Buldılar ol iki sa'âdet-nişân
Kuvvet-i îmân ile kaçır-ı cinân

Bâğ-ı emânîde olup ser-firâz
İkisi de buldu tamâm-imtiyâz

Haqqdan irüp anlara feyz-i felâh
Buldılar eyvân-ı şafâda necâh

Dilleri maşşûd ile şadân olup
Yüzleri güller gibi handân olup

Maţlab-ı a'lâya tamâm irdiler
Sâğar-ı maşşûda müdâm irdiler

Cümcüme-i vaşl ile mestândur
Vaşıl-ı kâm-ı dil-i cüyândur (b. 2194-2208)

Nûşî, seher vakti uyanık kalmanın ehemmiyetiyle ilgili önemli bir hikâye daha anlatır. Olay şöyledir: Bir zaman kılıç kullanmada çok mahir cesaretli bir gazi vardır. Cenk erbabının serveri, savaş ashabının seyyidi bu gazi gece gündüz kâfirleri katletmekle meşguldür. Bir gün o hüner ordusunun komutanı kahraman gazi, düşmanları yerle bir edip bağrılarını kanla doldurmak için savaş meydanına gider. Bu gazinin bir özelliği de seher vaktinin feyzinden nasiplenmesidir. Bu nedenle savaş meydanında yanına kimseyi almaz, tek başına düşman askerlerini kıyıp geçirirdi. Kahraman gazi etrafına bakarken bir kişi gelir ve gazinin dizini öper. Adamın muradı gazinin yanında kalıp savaşmaktır. Gazi de adamı kırmayıp

yanına kabul eder. Düşman ordusunun casusu uzaktan bu olayı görür ve hemen orduya haber verir. Bu haber üzerine bütün ordu gelir ve kızıl kıyamet kopar. Düşman ordularına karşı kükreyen aslan gibi iki kişi dimdik ayakta durur. İki aslan düşman askerlerinin kanını toprağa dökerler ve ceng meydanı kırmızılıktan lale bahçesine döner. Ancak gazinin yanına gelen kişi savaş meydanında şehadet şarabını içer. Gazi ise tek başına savaş meydanını düşmana dar eder. Savaşın sonunda sadece gazi ve düşman askerlerinin komutanı kalır. Gazi ve komutan bir anlaşmaya giderek sabaha kadar sulh ilan ederler. Sabah olunca ikisi de ellerine ağır topuzlarını alırlar ve cenge başlarlar. Atlarından inip yerde ceng ederken bir anda gazinin ayağı bir çukura düşer. Gazi ayağını kurtarmaya çalışsa da buna muvaffak olamaz. Düşman ordusunun komutanı da hançerini gazinin boynuna dayar ve şunu söyler: *“Şimdi söyle bakalım benim elimden seni kim kurtaracak.”* Gazi de bu söz üzerine şöyle der: *“Beni kullarının yardımına koşan, kullarına merhametli, dertlere lütfuyla derman olan, gönülleri ihsanı ile şâd eden, hastalara şifa veren, kâdir-i mutlak olan Allah kurtaracak.”* Kâfir *“Sen Allah’a itimat ededur, o seni kurtarmaya kâdir midir?”* der ve hançerini sallar. Komutan tam gaziye öldüreceği an şehit olan kişi bir anda kalkar ve kılıcıyla kâfirin başını koparır. Gazi de yaşadığı bu olay nedeniyle hemencecik Allah’a şükreder.

Her bölümde olduğu gibi seher vakti uyanık olmanın faydaları bahsinde de Nûşî nefesine nasihat eder:

Sen de bul ey Nûşî-i şâhib-şu‘ür
Şubh u mesâ feyz-i şeherden sürür

Ķâyim olup vaqt-i seher cüş kıl
Ķuşşa-i devrânî ferâmûş kıl

ĶaĶka niyâz eyle gönülden tamâm
Tâ k’olasız pâ-nih-i evc-i merâm (b. 2209-2211)

2.2.3.7. İhlas

Nûşî, ihlas ile ilgili bölümde *“ey zâhid-i pâkîze-kâr”* şeklinde zahide seslenerek hile ve ikiyüzlülükten uzak durmasını söyler. İnsan, dünya leşi için imanını kirletmemelidir. Nûşî dünyanın nasıl kötü bir yer olduğunu mecaz ve teşbihlerle uzun uzun anlatır. Örneğin dünyanın peykesinin şarabı, kahr; maşrabasının şerbeti, zehir; meyhanesinin köşesi, sitem yeri; şarap kadehi, gam mayası; yeni yetişmiş lalesi, ciğer kanı; köşkünün sofası ve iclal mahfili, cehennem; karıncası, kaygı yılanı; koyunu, sitem kurdu; çeşmesi, dert ve melal

suyudur. Bu nedenle bâkî şarabı bulmak isteyen kişi kevser sâkîsinin elinden içmelidir. İhlâssızlık ve hile ile mey-i dehri içip sarhoş olan kişi zillete düşer. Yüce Allah'a layık olan, ihlasla yapılan ameldir. Hile ve ikiyüzlülük rütbece aynıdır. İki de ebedî talihsizliğe götürür. Zerk ve nifak ehlinin durumu şöyledir: Allah; zerk ve nifak ehlini ihsanıyla cennetine koyar. Ancak gönüllere ferahlık veren bâd-ı nesîm esince yani cenâb-ı Hak, arz-ı cemâl eyleyeceği zaman Allah tarafından şöyle bir nidâ duyulur: *“Zerk ve nifak ehlinin yüzlerini çevirin. Çünkü onlar ihlaslı değillerdir. Benim cemalimi seyretmek ve cennet sarayları onlara layık değil.”* Böylece zerk ve nifak ehlinin gönüllerini cehennem ateşi yakar. Cennette iken cehennem azabı çekerler. Bir şair ihlas ile Hz. Muhammed'i öven beyitler yazarsa Allah bir beyte karşılık cennette bin tane kusursuz saray verecektir.

Nûşî, ihlasla yapılan bir işin insana neler getireceğini şu olayla anlatır: Bir zaman güzel sözler söyleyen, kemâlât şarabıyla çoşan, hikmetli kıssalar anlatan, tatlı dilli mümtaz bir kişi/şair vardı. Bu kişi zaman sâkîsinin elinden fenâ kadehini içip âhirete göç ettiği dostlarının gönüllerine hicran ateşi düşer. Bütün cihan, vefat eden yüce zatın matemini tutmaktadır. Bir gece mübarek bir zat, ölen kişiyi rüyasında görür. Vefat eden kişi elinde altından yapılmış bir kadeh, yanında güzel gözlü huriler, maksadına erişmiş, huld-ı berinde/cennette zevk ü safa içerisindedir. Gece gündüz gülmanlarla lezzetli şaraplar içmekte, Firdevs cennetinin bahçe ve saraylarında huzurlu bir şekilde dolaşmakta, tevhit şarabıyla sarhoş olmakta, Selsebil çeşmesiyle rahat içinde yaşamaktadır. Ölen kişiye cennetin ve bu kadar izzetin niçin verildiğini soranlara ise Hz. Muhammed'i överken ihlas ile yazdığı bir beytin bütün bunlara vesile olduğunu şu şekilde söyler:

Didi o hōş-lütf u belîgu'l-maķāl
Bir gün idüp nazma tamâm iştiğāl

Aḥmed-i muḥtârı idüp medḥ-i tām
Eyler iken medḥi belāğat-nizām

Şâdır olup dilden o demde hemîn
Cân ile bir beyt-i leṭâfet-ķarîn

Na'ıt-ı resûl oldu o beyt-i güzîn
Oldı nazar-gerde-i cân-âferîn

Hōş gelüp Allâha tamâm ol kelām
İtdi beni sâkin-i beyt-i merām

Hışt-ı hülûş ile o ma'mûr idi
Anuñiçün Hâlika manzûr idi

Viridi Hudâvend-i cezilü's-süyüb
Lütf ile bir beytime biñ kaçır-ı hûb

Cânum evin taldurup âmâl ile
Viridi şafâ devlet ü iqbâl ile

Beyt-i murâdâta olup cân-nişîn
Oldı vücûdum şeh-i huld-ı berîn

Oldı baña anuñiçün fetḥ-i bâb
İtdi meni beyt-i maķāşid-me'âb

'Arz idicek Hâlika bir beyti dil
Eyledi biñ kaçır-ı 'atâ muttaşıl

'Arz ide bir bende-i zillet-maşîr
Şâhına bir tuhfe-i hâtır-pezîr

Anuñ ile 'arza-i ihlâş ide
Beyt-i huşûş içre dilin hâş ide (b. 2422-2434)

Nûşî, samimiyet ile ilgili Hz. Ali'nin başından geçen şu olayı anlatır: Hz. Muhammed'in göz bebeği, kahramanların serveri, evliyaların başı, Allah'ın aslanı, gazilerin rehberi, din düşmanlarını yok eden, velayet ikliminin padişahı yani faziletiyle müsellemler Hz. Ali, elinde Zülfikar, altında Düldül her dem Allah yolunda savaş için hazır beklemektedir. Hz. Ali'nin kılıcının hedefi din düşmanlarının kalbidir. Hz. Ali bir gün kılıcını kuşanır ve din düşmanlarıyla cenk etmeye gider. Bu haberi duyan düşmanların gönüllerine korku ve titreme düşer. Hz. Ali, cenk meydanına çıkar ve derya misali küffâr askerlerinin içine korkusuz bir aslan gibi gider. Savaş meydanında kızıl kıyamet kopar. Allah'ın aslanı öylesine savaşır ki kılıcının ateşiyle düşmanları yakıp geçer. Kana boyanmış kılıcıyla o kadar çok kâfir öldürür ki savaş meydanı düşman kanlarıyla Ceyhan nehrine dönüşür. O savaş günü Hz. Ali'nin mızrağı, düşmanları kapam engerek yılanı; kılıcı da çift başlı bir yılan gibi olur. Düşman askerlerinin içerisinde kahramanlığı ile emsalsiz bir kişi vardır. Sâm misali cesur bu kişi, İslam askerlerini bozguna uğratmıştır. Savaş meydanında Haydar-ı Kerrâr bu kişiyle karşı karşıya

gelir. Hz. Ali bir gürz darbesiyle düşmanı yere düşürür ve eline hançerini alıp kâfirin boynuna dayar ve onu İslam'a davet eder. O anda kâfir Hz. Ali'nin yüzüne tükürür. Allah'ın aslanı Hz. Ali de yüzüne tükürdüğü için kâfiri öldürmez, serbest bırakır. Bu acayip işin sebebini soranlara ise şöyle demiştir: *“Eğer kâfir yüzüme tükürdüğü an onu öldürseydim ihlâssızlık yapıp nefsim için öldürecektim. Bir anlık hiddet ile onu öldürseydim, nefsin hissesi karıştığı için ihlasım zedelenecekti. Önemli olan bir işi Allah rızası için yapmaktır.”*

Didi o sultân-ı laṭîfu'l-kelâm
‘Âkıbet-endîş ü sa‘âdet-nizâm

Pür-ğam idüp gönüm o ḥâlet benüm
Nefsüme güç geldi emânet benüm

Ben ğarâz-ı nefis ile kâr eylemem
Sîne-i ihlâşî figâr eylemem

İtsem anı küşte-i şemşîr-i tîz
Nefse uyup itmiş oldurdum sitîz

Böyle gerek resm-i ḥulûş ey gönül
Ancağ olur tarz-ı ḥuşuş ey gönül (b. 2558-2562)

Nûşî, anlattığı bu vakialardan sonra ihlas kazanmak, ihlaslı olmak ile ilgili şu şekilde dua eder ve nefesine nasihatte bulunur:

Sen de eyâ **Nûşî**-i dâniş-firâz
Ḥaḳḳa ḥulûş ile bulup imtiyâz

Ṭâ‘at u ihlâş ile ḥoş-kiş ol
Şâm u seher ‘âkıbet-endîş ol

Eyleme i‘râzına nefsün nigâh
Şabr u taḥammülle var ol kâm-ḥ‘âh (b. 2563-2565)

2.2.3.8. Sabır

Nûşî, sabır ile ilgili bölüme *“ey sâki-i nûşîn-keḷâm”* şeklinde tatlı sözlü sâkiye seslenerek başlar. Cihanda sabır ve tahammül gibi bir kemâlât yoktur. İnsanın

dünya sıkıntılarına, dert ve gam yüküne, felaketlere sabır ve tahammül göstermesi gerekir. Nefsin hastalık ve belalarına karşı çare sabırdadır. Önemli olan bir konu da sıkıntı, felaket, dert ve hastalıkları şikâyet tarzında izhâr-ı gam etmemek yani sıkıntılarını insanlara açmamaktır. Bütün bunlar Allah'ın bir imtihanıdır ve bu imtihanda başarılı olanlar da sabır gösterenlerdir. Allah, sabredenleri ihsanıyla muratlarına kavuşturur. Sabredenler sonunda ecr-i cezîle kavuşacaklardır. Esasında sabrıyla nefsini zabt eyleyen kişiye mert derler. Dünya dertleri ve sıkıntılarına karşı sabr-ı cemîl gösteren kişiler cennette meleklerle olacaktır.

Nûşî; sabır, tahammül ve nefisle mücadele ile ilgili şu vakiayı anlatır: Bir zaman çok cesaretli kahraman bir gazi vardı. Bu gazi küffâr ve füccârla savaşır, dinin izzetini yüceltmeye çalışırdı. Cenk meydanında erkek aslan gibi coşar, düşman sinelerine korku yağdırırdı. Kılıcının ateşiyle kâfirleri yakar, düşmanın bağrını kanla doldururdu. Onun işi, gece gündüz savaşarak düşman kellelerini toprağa düşürmekti. Şecaatte mümtaz olan bu yiğit, kimseye baş eğmezdi. Bir gün bu gazi yine bir savaş meydanında düşman askerlerini zir ü zeber ederek birçok kelle koparır, savaş meydanını kâfire dar eder. Allah'ın lütfuyla zafere erişir ve herkes bu cesaret ve kahramanlık karşısında onu tebrik eder:

Şānuña şāyeste dilīri senūñ
Zātuña maḥşūş emīri senūñ

Ancağ olur ceng ise ey ser-firāz
Bulduñ o vādīde tamām imtiyāz

Ḳuvvet-i şemşīr ile leyl ü nehār
Eyledūñ İslāmı selāmet-şī'ār

Ḥāzret-i Ḥāğ Ḳuvvetūñ itsūn füzūn
Eyle 'adū sancağını ser-nigūn

Her-dem olup zūr ile şemşīr-bāz
Rāyet-i İslāmı idüp ser-firāz

Eyle şecā'at 'alemin ser-bülend
İrmesūñ iḳbālūñe hergiz gezend (b. 2655-2660)

Gazinin zaferini görenler arasında Allah dostu, mübarek, takva sahibi, ermiş bir kişi vardır. Allah dostu bu kişi, muzaffer olan gaziye *gazablanmama*, *gururlanmama*, *nefisle mücadele ve sabır* ile ilgili şöyle der:

Aña didi ol kişi ey tîğ-bâz
Dinle sözüm tâ k'olasın ser-firâz

Kezm-i gâzabdur hüner ey şaf-şiken
İtdüğün evzâ'ı hüner şanma sen

Hî̄n-i gâzab şabr u taḥammül kılan
'Âkıbet-i ḥâli te'emmül kılan

Lâ-büd olur merd-i hüner-perver ol
Âḫir olur mülk-i dile server ol

Ḥaşm ile ceng eylemek âsândur
Belki o maḫdûr-ı her insândur

Nesf ile ammâ katı düş-vârdur
Âdeme zîrâ ki ḥayl-i kârdur

Her kim idüp düşmen-i nefis ile ceng
Eyler anuñ başına dünyâyı teng

Oldur olan merd-i şecâ'at-ḫarî̄n
Kârına hem-vâre hezâr âferî̄n

Yohsa senüñ cünbüşüñ ey zür-kâr
Hî̄ç degül lâyıḫ-ı medḫ-i kibâr

Virse saña şetm ile düşmen ta'ab
Aña idüp şabr ile kezm-i gâzab

Erlık idüp 'afv idesin anı sen
Olmayasın ol kişiye dil-şiken

Şabr idesin cân u dile cebr idüp
İtdüğine ḫalmayasın şabr idüp

Ḥazret-i Yezdân ḫadîmü'l-keḫâm
İtdi keḫâmında anı medḫ-i tām

Olmasa güç gâyet o kâr-ı 'asîr
Olmaz idi lâyıķ-ı medh-i kâdîr

Aña heves eyle ki şubh u mesâ
Tâ olasın mazhar-ı medh-i Hüdâ

Her kim ola mazhar-ı şabr-ı cemîl
Oldı nazar-gerde-i şâh-ı celîl (b. 2666-2681)

Konu ile ilgili diğer hikâye şöyledir: Kelam ehli, hisse dolu ibretlik bir olay naklederler. Allah'ın aslanı, hidayet nuru, vefa güneşinin ışığı, safâ mumu, ezeli feyz çeşmesinin kaynağı, Allah'ın kerem nurunun doğuş yeri, evliyalar haremının ışığını parlatan, hidayet ehlinin mahfilinin meşalesi olan Hz. Ali, adaletle hükmederken bir Yahudi yanına gelir. Her işi hile, şer, fesat, dalalet ve fitne olan bu Yahudi, zırh çalmak iftirasıyla ilgili Hz. Ali'ye şunları söyler:

Hâzret-i Kerrâra o tezvîr-kâr
Didi ki ey hâkim-i 'âlî-tebâr

'Âlemi 'adlünle idüp şâd-kâm
Buldı cihân 'adlün ile intizâm

Dâdı idüp pîşe vücûduñ tamâm
Buldı cihân sâye-i 'adlünle kâm

Lîki baña zulm idüp ey dâd-kâr
Eyledün anuñla beni dil-figâr

Cevr ü sitem şânuña lâyıķ mıdur
Pîşe-i inşâfa muvâfıķ mıdur

Benden alup bir zirih-i zer-nigâr
Virmedün ey hâkim-i devlet-şi'âr

Oldı baña ol zirih-i sîm-bîz
Cevşen-i nüh-tüy-ı felekden 'azîz (b. 2712-2718)

Yahudi'nin söylediği yalandan başka bir şey değildir. Çünkü Allah'ın aslanı Hz. Ali insanlara zulmedecek, Yahudi'nin zırhını çalacak biri değildir. Hz. Ali bu iftirayı inkâr edince Yahudi mahkemeye gideceğini söyler. O zaman mahkeme reisi de adaletiyle meşhur, hatır için iş yapmayan Kadı Şüreyh'dir. Hz. Ali ve Yahudi, Kadı Şüreyh'in huzuruna gelirler, ayağa kalkarlar ve mahkeme başlar. Söze Yahudi başlar ve yalancı şahitleriyle birçok yalan ve iftira uydurur. Sonunda Kadı Şüreyh, görülen deliller neticesinde Yahudi'yi haklı bulur. Hidayet hazinesinin mâliki Hz. Ali de gazablanmaz ve sabırla mahkeme kararını kabul eder. Mahkeme sonucunda Yahudi'ye kin duyup düşmanlık etmez, gazabıyla onu öldürmez. Olay karşısında Hz. Ali'nin duruşunu, sabrını, samimiyetini, tevazusunu, teslimiyetini, hakkaniyetini hayret ve ibretle izleyen Yahudi hemen Müslüman olur. Hz. Ali de Yahudi'nin ihtidası üzerine Allah'a hamd eder ve Müslüman olan Yahudi'ye bir zırh hediye eder.

Sabır, tahammül, tevazu ve hakikat ile ilgili Nûşî'nin dua ve nefesine nasihatleri şu şekildedir:

Sen de gel ey Nûşî-i dâniş-nüvâz
Şabr u tevâzu'la olup ser-firâz

Tâ'at-ı Yezdâna enîs ol müdâm
Bâde-i maşşûd ile bul câm-ı kâm

Her dem olup şâhid-i şabra qarîn
Eyle özün taht-ı sa'âdet-nişîn

Dâlle-i maşşûduñı 'âlemde bul
Şabr u haqîkatde şebât üzre ol (b. 2751-2754)

2.2.3.9. Sebat ve Hz. Muhammed Yolunda Fedakârlık

Nûşî'ye göre kim sabit-kadem olursa o kişi mutlaka maksadına erişir. Dünya ve âhîret hazinelerine erişmek, mutluluk ülkesine kavuşmak isteyen kişi sabır ve sebat etmelidir. Bu dünyada artık vefa ve safadan eser kalmamıştır. Güzellere zaten kısmet olarak cefa verilmiştir. Bu nedenle akıllı kişi bu dünyada kimseden vefa ummaz. İnsanın yapacağı en iyi şey Hz. Muhammed'in yolunda sebat etmesi ve vaktini ibadet ve taat ile geçirmesidir.

Nûşî, peygamber yolunda sebat ve fedakârlıkla ilgili Hz. Ali'nin başından geçen şu olayı anlatır: Hz. Muhammed, insanlığı İslam'a davet ettiği zaman dalalet ehli küffârın sinelerine korku düşer. Hz. Muhammed'in tevhit davasını

engellemek için bir araya gelip ne yapacaklarını konuşmaya başlarlar. O uğursuz ve talihsiz güruh istişareleri sonunda Hz. Muhammed'i öldürmeye karar verirler. Kavilleşmeleri üzerine alacakaranlıkta bir araya gelirler ve *sâlik-i semt-i fesâd* olurlar. Küffâr, Hz. Muhammed'i katletmek için yola çıktıklarında lanetli şeytan yaşlı bir adam kılığında önlerine çıkar. Şeytanla bir olup hepsi bu işi nasıl yapacaklarını düşünmeye başlarlar. İçlerinden bir tanesi şu fikri ileri sürer: "*Hepimiz bir olalım, cümleten saldıralım ve Muhammed'i öldürelim.*" Bu fikri beğenen şeytan, bu işin gece yarısı yapılmasını söyler ve gece buluşmak üzere dağılırlar. Hayatı boyunca hiç uyumayan şeytan, o gece Allah'ın hikmetiyle uykuya dalar ve uyandığında gün çoktan ağarmıştır. Şeytan daha sonra türlü sözlerle kâfirleri galeyana getirir ve hepsi hançer, kılıç, gürz, kemend ne bulursa kuşanıp yola çıkarlar. Şeytan önde kâfirler arkada Hz. Muhammed'i öldürmeye giderlerken Hz. Ali karşısına çıkar. Dalalet güruhu Hz. Ali'den peygamberin nerede olduğunu sorarlar. Hz. Ali ve kâfirler arasında şu konuşma geçer:

Andan idüp fahr-i cihâni su'âl
Didiler ey şîr-i meşâf-ı celâl

Çande firâr itdi Muḥammed 'acep
Bulmağa 'azm eyler idük anı hep

Anlara o şîr-i şecâ'at-pezîr
Didi ki ey t̄ayife-i nâ-güzîr

Şimdi sizi tu'me-i şemşîr idüp
Kimüfûzi beste-i zencîr idüp

Gösteririn fahr-i cihâni size
Tîğ ile ol rûḥ-ı revânî size

Lerze düşüp cümleñ endâmına
Duymadılar şavlet-i aqdâmına (b. 2858-2863)

Hz. Ali'nin bu cesaret ve savleti karşısında korkan tâife-i dâlle titreyerek kaçarlar ve fesat kılıcını bir daha ellerine almazlar. Allah, Cebrail'e habibinin yanına gitmesini, selam ve dua götürmesini emreder. Allah'ın muradı Hz. Muhammed'in yanına Hz. Ebu Bekir'i de alarak hicret etmesidir. Bu emir üzerine Hz. Muhammed, Hz. Ali'yi yanına çağırır ve hicret edecekleri için yatağında yatmasını söyler. Bu sözü duyan Hz. Ali, düşmanlardan bir nebze bile

korkmadan Hz. Muhammed'in yatağına yatmayı kabul eder. Zaten Hz. Ali ömrünü, malını ve canını peygamber yolunda fedâ etmiştir. Allah, Hz. Ali'nin bu sebat ve fedakârlığını meleklerle örnek olay diye gösterir.

Konu ile ilgili diğer hikâye şöyledir: Bir zaman letafet burcunda ay parçası gibi bir güzel vardır. Bir gün o ay yüzlü güzel yolda giderken âşıklarından biri gelir ve ona bakar. Güzel, kendisine bakan ve can ile âh eyleyenin divane âşıklarından ve güzellik mumunun pervanelerinden biri olduğunu anlar. Bunun üzerine hışm ile bakan güzel, âşığının başında yedi yara açar. Muhabbet taşı âşığın başında yedi gül çıkarır ve âşık bu durumdan çok memnun kalır. Yine günlerden bir gün âşık uyanır ve dilberin yanına gider. Sevgiliyi yolda bulan âşık, kafasını sevgilinin toğrağına koyar. Sevgili de yine hışm ile âşığın başına seng-i 'itâb yani azarlama taşı vurur. Bu azarlama aslında âşığın yarasını tazelemektedir. Âşığın âhı ve çektiği cefalardan kurtuluşun olmadığını anlayan dilber âşığa şöyle der:

Gördi hâlâş olmağa yokdur mecâl
Didi ki ey 'âşık-ı âşüfte-hâl

Var filân yirde bir ehl-i kemâl
Hüsni ile hürşîd-i sipihr-i cemâl

Dilber-i mümtâzdur ol mâh-veş
Aña göre zerre degüldür güneş

Hüsni ile meşhûr-ı cihândur o şâh
Âni ile manzûr-ı zamândur o mâh

Yok saña çok benden ümîd-i vefâ
Var aña ol mihr ü muhabbet-nümâ

Ol ki güzellikde ser-efrâzdur
'Âşıka ihsân ile mümtâzdur

Kulları yüz cümleyüz ol dilberüñ
Ol gül-i düşîze-i behcet-verüñ

Var aña ol bende ki ser-dârdur
Hüblara kâfile-sâlârdur (b. 2939-2946)

Sevgilinin bu sözü üzerine âşık şunları söyler: *“Ey mutluluk verici ay! Benim güneş gibi parlak yüzlü sevgilim sensin. İmtiyaz haremının şahı sensin. Ben kulunu ellere muhtaç eyleyerek gönlüme gam yolu açma. Ey kerem mülkünün şahı, muhterem padişahım! Beni reddetme.”* Bu sözleri duyan ve âşıktaki sebatı gören sevgili, merhamete gelir ve âşığı kendine mahrem eder.

Nûşî bu bölümün sonunda Hz. Muhammed'in yolunda fedakârlık ve sabit-kademlikle ilgili şu dua ve nasihati eder:

Sen de ço ey **Nûşî**-i şeydâ-revân
Hâk-i râh-ı Aḥmed-i muḥtâra cân (b. 2912)

Riṣûnî dergâhına cârüb kıl
Hidmetini cânuña maḥlûb kıl (b. 2913)

Cân ile ey **Nûşî**-i ferḥunde-dem
Eyle dilüñ şıdḳ ile şâbit-ḳadem (b. 2956)

Dergeh-i Yezdâna münâcât kıl
Şâm u seḥer 'arza-i ḥâcât kıl (b. 2957)

Eyle niyâz-ı mülk-i zü'l-celâl
Maḥlab-ı a'lâya dilerseñ vişâl (b. 2958)

2.2.3.10. Allah'a Niyaz

Nûşî, Allah'a niyaz konusuna *“ey sâlik-i semt-i safâ”* şeklinde safâ semtinin sâlikine seslenerek başlar. İnsan gaflete dalıp vaktini boşa geçirmemelidir. Huzura kavuşmak isteyen mümin özellikle seher vakitlerinde Allah'ın merhametine ve mağfiretine sığınmalıdır. Allah, insana kendini ifade etmesi ve niyazda bulunması için çok vakit vermiştir.

Allah'a niyaz ile ilgili ilk hikâye şöyledir: Bir zaman ilim ve irfan sahibi bir zat vardı. Allah'ın sırlar hazinesinin mahzeni olan bu zat bütün vaktini ilim, irfan ve ibadete ayırırdı. Bu zat kendince yüce bir makama çıkınca gurura kapılarak kuvvetine itimat eder, Allah'ın adını anmaz olur. O kadar kibirlenir ki kendi kendine şunları söylemeye başlar:

Ġirre olup bir dem o şâhib-kemâl
Didi ki eyâ melik-i zü'l-celâl

İtdi mi halk anı ki 'âlemde tâ
Ola fazîletde mu'âdil baña

Cehlle idüp cümle fûhûl i'tirâf
Baħr-i kemâlümden ider iğtirâf

Kimdür o kes kim beni ilzâm ide
Rište-i ilzâmı baña dâm ide

Ma'rifet-âmûz-ı efâzıl benem
H'âce-i bâzâr-ı fazâ'il benem

Nâdire-perdâz u suħan-perverem
Bâğçe-i diğķate zînet-i kerem

Vâkıf-ı esmâ vü müsemmâ benem
Kâşif-i esrâr-ı mu'ammâ benem

Gelse 'Azâzîl-i hîle-pîşe ger
Eylese bahş ol sitem endîşe ger

Sa'y idüp idlâle o mel'ûn tamâm
Çursa benüm şayduma bîñ dürlü dâm

Her ne kadar eylese şarf-ı mecâl
Eyleyemez beste-i dâm-ı dâlâl

Söyleşemez ol ser-i ehl-i fesâd
Eylese bîñ kerre cidâl ü 'inâd (b. 2980-2990)

Gurur şarabıyla sarhoş olan zat, bunun gibi sözler söyleyerek Allah'ın ihsanını, lütuflarını unuttur. Artık dalalet kuyusuna düşen gafil bir an olsun rabbine itimat ederek ona niyazda bulunmaz. Bu sözler Allah'ın hoşuna gitmez. Bu gurur nedeniyle tîr-i kazâ bu zatın sinisini hedef alır. Kaderin elem fırtınasıyla vücut gülzarının goncası solar. Hâlet-i nez' üzereyken yani can çekişirken şeytan, adamın yanına gelir. Sûret-i hak ve sûret-i sâlih şeklinde gelen şeytan türlü vesvese, yalan ve hilelerle adamı ilzam etmeye çalışır. Bir zaman sonra şeytan, adamı yalan ve hile ipiyle tuzağa düşürür. Bunca zaman insanlara din ve irfan dersi veren kemâlât sahibi bir kişi artık şeytanın dalalet ipine bağlanmıştır.

Şeytanın kölesi olan adam bir an kendine gelir ve samimi bir şekilde Allah'a niyaz etmeye başlar. Adamın tevbesi, münacatı ve duası şu şekildedir:

Haqqı tutup rüy-ı niyâzı hemîn
Didi ki ey şâh-ı cihân-âferîn

‘İlm-i ezel zâtuña maşşûşdur
Şân-ı hüdü bahşuña menşûşdur

Sensin olan vâkıf-ı ahvâl-i dil
Sensin olan vâhib-i âmâl-i dil

Sensin olan râhim-i pûziş-pezîr
Sensin olan şâh-ı ‘inâyet-maşîr

Sensin olan ‘acize dâyim mu‘în
Sensin olan zâlime her dem mühîn

Eyle benüm gadrümi şâhâ kabûl
Eyleme i‘râz ile gönülüm melûl

Munca zamândur dem-i ‘irfân ile
Nâfe-güşâ olmuş idüm cân ile

Olmış iken nâtıka-i hōş-mağâl
Lağlağ-perdâz-ı harem-i kemâl

‘Äleme enfâs-ı Mesîhâ-şîfat
Bağş-ı hayât itmiş iken ‘âkıbet

Bister-i gâfletde beni nefsi dün
Eyledi şeytân ile her dem zebun

Oldı dil-i bî-meded ü pür-kuşûr
Nefse uyup beste-i bend-i gurûr

Dâm-ı ser-encâma düşüp derd-mend
Haste olup oldu ‘aceb müstemend

Saňa şıgındum beni kırtar şehâ
Kıl harem-i lütfuñı cây-ı rehâ (b. 3028-3040)

Adam bu şekilde kusurunu, noksanlığını, gâfilliğini ve tekebbürün insanı ne hâle getireceğini anlar ve merhametli Allah'ın mağfiretine sığınır. Bu tevbe-i nasûh karşısında Allah'ın feyiz rüzgârı eser. Keramet ehli bir şeyh, adamın bu hâline vâkif olur ve hemen yardımına koşar. Allah'ın inayetiyle şeyh, şeytanın esiri olmuş tevbekârı kurtarır. Adamın samimi niyazı olmasaydı hayatı boyunca yaptıkları boşa gidecekti.

Konu ile ilgili diğer hikâye şöyledir: Azrail bir gün Hz. İbrahim'in yanına gelerek ona Allah'ın selamını getirir ve ruhunu alacağını söyler. İbrahim peygamber, Azrail'in ruhunu kabzetmek emriyle geldiğini işitince şöyle der:

Çünkü işitdi bu kelâmı Halîl
Didi ki ey peyk-i cenâb-ı celîl

Hakka di kim döstuna lâyıķ mıdur
Kâ'ide-i şıdka muvâfık mıdur

Kim taleb-i cân ide aħbâbdan
Ola tamâm anlara hâtır-şiken

Baňa Halîlüm diyü itdi vedâd
Şimdi nedür rûhı talebden murâd (b. 3072-3075)

Bu soru karşısında Azrail hemen cenâb-ı celîlin huzuruna gider ve Hz. İbrahim'in söylediklerini arz eder. Allah da bu soru karşısında şöyle bir cevap verir:

Hâzret-i kıddüs-ı kerîmü'l-me'âb
Didi ki ey peyk-i itâ'at-nişâb

Aña di kim döst olup dil-şiken
Cân şaķınur mı 'acabâ döstdan (b. 3078-3079)

Bu sözü işiten Azrail hemen Hz. İbrahim'in yanına gider ve Allah'ın sözünü beyan eder. Yüce gönüllü Hz. İbrahim mülzem olduğunu anlar ve teslim-i rûh eder.

Her bölümün sonunda olduğu gibi bu faslın da sonunda Nûşî, ihlas, Allah'a niyaz, gururlanmama ve münacat ile ilgili şu şekilde nefesine seslenir ve dua eder:

Sen de gel ey **Nûşî**-i şâhib-şu'ûr
Olma şaķın mest-i şarâb-ı gurûr (b. 3059)

Fitne-i şeytâna olursañ maħal
Eyle ricâ-yı kerem-i lem-yezel (b. 3061)

Cânuñ idüp 'arza-i rabb-i celîl
Hâzret-i kıddûs ile var ol ħalîl (b. 3062)

Böyle gerek Hâķķa ħulûş ey gönül
Ancaķ olur resm-i ħuşûş ey gönül (b. 3083)

Kâr-ı ħulûş ile gelüp **Nûşiyâ**
Kesb-i ħuşûş eyle şabâĥ u mesâ (b. 3084)

Cânı fedâ eyle reh-i Hâķķa gel
Tâ k'olasın mazĥar-ı lütf-ı ezel (b. 3085)

2.2.4. Hâtîme

Nûşî, mesnevisinin sonuç bölümünde “*her kişiyeye kendi ameli boş gelir*” mantığından yola çıkarak “*ĥikâyet-i ber-muktezâ-yı hasb-ı hâl*” başlığında şöyle bir hikâye anlatır: Bir zamanlar Şam'da oturan, boyu gayet uzun bir Arap vardı. Tüccar olan bu Arap'ın karga misali kara yüzlü, çirkin yedi tane oğlu bulunmaktadır. Çirkinliklerine rağmen Allah onlara çok mal mülk vermiştir. Yedi kardeş de babaları gibi ticaretle uğraşmaktadır. Bir gün Arap, Rum diyarına gitmeye karar verir. Bu yolculuğu haber alan Şam hükümdarı Arap'ı yanına çağırır ve Rum diyarından güzeller güzeli iki gulam getirmesini söyler:

İtdi tedârik o ser-i ehl-i kâam
Tıydu anuñ niyyetini mîr-i Şâm

Da'vet idüp anı bilâ-irtiyâb
Didi ki ey tâcir-i devlet-me'âb

Baña getir iki ħulâm-ı ħüzîn
Her birisi ola şabâĥat-ķarîn

Ruĥları çün lâle-i câvîd ola
Kulları ĥöd pençe-i ħurşîd ola

Yüzleri bir şu'le-i rahşân ola
Sözleri şehd-i şeker-efşân ola (b. 3104-3108)

Arap bu sözleri duyunca hükümdarın isteğini kabul eder ve yola çıkar. Arap, uzun bir zaman hükümdarın istediği gibi güzel iki gulam arar ama gönlüne göre bulamaz. Şam'a eli boş dönen Arap, hükümdarın huzuruna çıkar ve iki oğlunu arz ederek şöyle der:

Didi ki ey hâkim-i iklîm-i Şâm
Eyledüm etrâfî taleb şubh u şâm

Bunlara hem-sâye güzel bulmadum
Bunlara hem-pâye bedel bulmadum

Bunlar ile ğayrısı ey şeh-r-yâr
Şu'le-i hürşide göre zerre-vâr

Her birisi hıdmete şâyestedür
Dergeh-i efdâlüne dil-bestedür

Her birisi mâha mişâl oldılar
Hâl-i ruh-ı hüsn ü cemâl oldılar

Ġayrıya lâyıķ degül ey şâd-kâm
Saña sezâ-vâr bu iki gulâm

Görmedüm ey hâkim-i 'âlî-maķâm
Tal'at ile bunlara beñzer gulâm (b. 3114-3120)

Padişah, istediği iki güzel gulama karşı siyah tenli ve çirkin iki oğlunu getiren Arap'ın bu arzını/hediyesini kabul eder. Çünkü mürüvvetli padişah şunu çok iyi bilmektedir: *“Herkes kendi evladı ve herkese kendi ameli hoş gelir.”*

Nûşî bu kıssayı anlatmasındaki muradını da kısaca açıklar. Her kişi kendi gücü ve kuvveti nisbetinde bir şeyler ortaya koyar. Her kişiye kendi yaptığı hoş gelir. Nûşî de gece gündüz düşünerek ve çalışarak istidadı nisbetinde böylesine bir mesneviyi ortaya koymuştur. Şairin bu eserinde elbette hatalar ve kusurlar bulunmaktadır. Ancak şairinin gözünde bu mesnevi *“pür-nüket ve pür-savab”*dır. Nûşî de ezeli feyze mazhar olabilmek için kendi hâlinde bir iş yapmış, bir eser ortaya koymuştur.

Nûşî, son bölümden hemen önce kısa bir fasılla fahriyeye birlikte nefesine nasihatlerde bulunur. Şair öncelikle kendine seslenerek *icat kaleminden* elini çekmesini söyler. Bu beyitte şair, sözlerini bir inciye benzetir. Nûşî'nin sözleri öyle bir incidir ki Aden incileri bile bu sözleri kıskanır. Şairin sözlerinin kaynağı olan gönlü, Tatar miskinın kokusunu yayarken güzel kokular satan kişinin tablasına şan verir. Nûşî bu mesnevisiyle yârân meclisine bir nasihat kadehi koymuş, hasetçilerin ve düşmanların gönüllerini de ziyana uğratmıştır. Aslında Nûşî bu eseriyle murat fidanını mümtaz kılmıştır. İrfan kadehini yudumlayan şairin canı şevk ile safâ bulmuştur. Şair bu bölümde nefesine hitap ederek dünya zinetine aldanmamasını nasihat eder. Çünkü erbâb-ı saadet dünya devletini sinek kanadı gibi görmüşlerdir. Sonuç olarak şair, cevherler saçan gönlünden çıkan bu eseriyle insanlara bir yadigâr bırakmıştır:

Çek elüñi hâme-i ĩcâddan
K'oldı sözün gayret-i dürr-i 'Aden (b. 3139)

Meclis-i yârâna kuduñ câm-ı pend
Hâtır-ı hussâduña virdün gezend (b. 3142)

Sâğar-ı 'ırfânı idüp nûş-ı cân
Buldı şafâ şevk ile rûh-ı revân (b. 3145)

Hâlîka şükr eyle ki ol kâm-bağş
Oldı bu güftâruña encâm-bağş (b. 3146)

Zînet-i dünyâya kılup i'tibâr
İtme vücüduñ gam ile hâk-sâr (b. 3147)

Gördiler ebrâr-ı sa'adet-heves
Devlet-i dünyâyı çü perr-i mekes (b. 3148)

Gülbün-i dünyâya kılup yâd-gâr
Oldı dilün hâlka cevâhir-nişâr (b. 3150)

Oldı kelâmuñ yine her şubh u şâm
Mâ-şadağ-ı nükte-i hayru'l-keâm (b. 3153)

Nûşî, mesnevinin son kısmında, yardımıyla eserini nihayete erdirdiği için Allah'a şükrederek söze başlar. Şair bu eseriyle âleme marifetler hazinesi, letafet meclisine latif ve ince sözler, irfan bahçesine taze bir gül bırakmıştır. Bu eser vesilesiyle ümit goncası açılmış, lütuf şebnemi imtiyaz bulmuş, maksad servisi salına salına yürümüştür. Şairin temennisi bu eserin zarar görmemesi, bir sayfasının bile ziyana uğramamasıdır. Diğer bir arzusu bu eserin dostların sinesine safalar vermesidir. Nûşî, mesnevisini engellere, dertlere ve sıkıntılara rağmen gece gündüz uğraşarak kaleme almıştır. Bu nedenle esere inayet ve insaf ile bakılmalıdır. Eser hatasıyla savabıyla ortaya çıkmıştır. Bu mesnevinin her bir sayfası gece gündüz elmaslar saçan bir engin deniz gibidir. Şairin ümidi bu eserin/yadigârın irfan meclisine inciler saçmasıdır:

Minnet o mennâna ki bî-irtiyâb
‘Avni ile buldı nihâyet kitâb (b. 3154)

Bezm-i letâfetde letâ’if kodum
‘Âleme bir genc-i ma‘ârif kodum (b. 3155)

Gonca-i ümîdüm olup ser-firâz
Şebnem-i lütf ile bulup imtiyâz (b. 3159)

‘Ar‘ar-ı maqşûdum olup hûş-hırâm
Oldı nihâyetde letâfet-makâm (b. 3160)

Hakdan ümîdüm budur ol verd-i ter
Görmeye devrân-ı fenâdan zarar (b. 3162)

Munca mevâni‘ nice işgâl ile
Yazdum anı derd ü gam-ı bâl ile (b. 3167)

‘Ayn-ı inâyetle nigâh eyleyin
Kavline inşâfı güvâh eyleyin (b. 3168)

2.3. DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Tevşihu'l-Letâ'if'in dil ve üslup konusu ele alınırken öncelikle eserin kurgusu ve eserde izlenen yöntemle değinmek gereklidir. Divan şiiiri nasihatnâme geleneğinde şairlerin nasihatlerini ve mesajlarını daha etkili hâle getirebilmek için izledikleri yöntemlerden biri “*kıssadan hisse çıkarma*” yöntemidir. Bu yolla anlatılan kıssa, okuyucu için örnek bir olay veya temsil olur. Böylece verilmek istenen ileti daha net ve kolay bir şekilde okuyucuya aktarılır. Nûşî de dîbâce bölümünde “...*bir makâle iki hikâyeye eyleyüp Tevşihu'l-Letâ'if nâm virilmiştir.*” şeklinde belirttiği gibi mesnevinin asıl bölümünü, makale ve bu makalede işlenen konu ile ilgili iki hikâyeye üzerine kurmuştur. Bu noktadan bakıldığında *Tevşihu'l-Letâ'if*'in çok sağlam bir kurguya sahip olduğu söylenebilir. Eserin makale kısımlarında tasvirî anlatımla belli bir konu işlenir, hikâyeler kısmında tahkiyevî anlatımla konu ile ilgili iki hikâyeye/olay anlatılır. *Tevşihu'l-Letâ'if*'in sağlam kurgusu ile ilgili şunu da belirtmek gerekir. Makale ve bu makale ile ilgili iki hikâyeden oluşan her fasılda birkaç beyitlik bölümlerle şair, tecrid sanatıyla kendine seslenir ve bölümde hangi konu ile ilgili nasihat edilmişse onunla ilgili dua ve münacatını sıralar. Böylelikle şair hem okuyucuya hem de kendi nefesine dönük tenbihlerini sıralar. Okuyuculara kıssadan hisse yoluyla “*Bu kıssadan hisseni al, bu kıssayı dinle, bu kıssaya nazar kıl, bu kıssadan ibret al.*” şeklinde emir ve rica ifadeleriyle “*pür-hisse ve pür-ibretlik*” örnek vakalar anlatır. Bu olaylardan kendine hisse çıkardığını da söyler:

Şâm u seher ma'rifet-endîşe ol
Kıssadan al hisse şafâ-bîşe ol (b. 1456)

Naql olunan kıssaya kıl dikkati
Kıssa-ı pür-hişşeden al 'ibreti (b. 2334)

Böyle beyân eylediler kıssayı
Kıssa-i pür-ibret ü pür-hişşeyi (b. 2692)

Ben de eyâ Nûşî-i şâhib-hüner
Kıssa-i pür-hişşeye itdüm nazar (b. 3132)

Esere anlatım teknikleri açısından baktığımızda *tasvirî anlatımın Tevşihu'l-Letâ'if*'in hacmiyle paralel olarak önemli ve geniş bir yer tuttuğu görülür. Mesnevinin giriş bölümü ve şairin “*makale*” olarak isimlendirdiği bölümlerde kişi, durum, mekân ve zaman tasvirlerini görürüz. Tasvir, tahkiyevî bölümler

haricinde müstakil bölümler hâlinde bulunur. Tasvirî anlatımın olduğu bölümlerde Nûşî'nin edebî sanatları kullanmadaki maharetini açık bir şekilde görürüz. Edebi sanatlarla kurgulanan kişi tasvirleri divan şiiri tasvir geleneğinde olduğu gibi teşbih, mecaz ve mübalağalarla örülüdür ve bu tasvirlerde Nûşî realist değildir. Mesnevideki bütün kişi tasvirleri subjektiftir. *Tevşîhu'l-Letâ'if*'in giriş bölümünde Hz. Muhammed, dört halife, Hz. Hasan ve Hüseyin, Sultan Ahmed, Abdülaziz Efendi, Ayşî Efendi methiyelerinin başlangıç bölümleri kişi tasvirlerine güzel örneklerdir. Ayrıca kişi tasvirlerini mesnevinin asıl bölümlerindeki tahkiyevî bölümlerde de sıklıkla görürüz. Nûşî'nin tüm güzellik unsurlarıyla sevgiliyi, istifham, teşbih ve mecaza dayalı olarak tasvir ettiğini görürüz. *Tevşîhu'l-Letâ'if*'teki tasvirlere baktığımızda tamamına yakını anlatıcı dilindedir. Kahramanların konuşmasına dayalı tasvirlerin mesnevinin akıcılığına hizmet ettiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Aşağıda mesnevinin giriş bölümünde yer alan şahıs methiyelerinden örnek tasvir beyitleri verilmiştir:

Şadr-nişîn-i harem-i aşdıķā
Tâc-ı ser efrâz-ı ser-i evliyâ

Manzar-ı kaçır-ı hilâfet-mekîn
Küngüre-i şarh-ı sa'âdet-nişîn

Ser-suĥan-ı şafĥa-i cünd-i kirâm
Mefĥar-ı aşĥâb-ı fazîlet-nizâm

Manzar-ı mennân-ı 'adîmü'z-zevâl
Mazĥar-ı elĥâf-ı kadîmü'n-nevâl

Menba'ı ser-çeşme-i ĥulķ u şiyem
Ma'den-i gencîne-i fazl u kerem (b. 213-217)

Câmi'-i âyât-ı kelâm-ı kadîm
Muşaddaķ esrâr-ı 'alîm ü ĥalîm

Vâķıf-ı esrâr-ı kadr-şîme-gîr
Kâşif-i üstâd-ı kaçâz-yı kadîm

Nâdire-perdâz-ı şuffâĥ-ı 'ulûm
Muşĥaf-ı irşâd-ı hidâyet-rüsûm

Velvele-ârâ-yı diyâr-ı şimâl
Gûlgüle-endâz-ı bilâd-ı kemâl (b. 286-289)

Velvele-ârây-ı zamân-ı himem
Gûlgüle-endâz-ı sipihr-i kerem

Server-i şâhân-ı sa'âdet-nişân
Şâh-ı 'aṭâ-baḥş u cevâhir-feşân

Ser-'alem-efrâz-ı diyâr-ı cemâl
Ḥâkim-i dâna-dil-i şehri-i kemâl

Gevher-i deryâ-yı kemâl-i kerem
Der-i dil-ârâ-yı şadâkat-şiyem (b. 483-486)

Tevşîhu'l-Letâ'if'te kişi tasvirlerinde sevgili ve sevgilinin güzellik unsurlarının anlatımı da önemli bir yer tutar. Bu tasvirlerde de subjektif olan Nûşî, çoğunlukla fizikî tasvirler yapar. Sevgili ve sevgilinin güzellik unsurları özellikle teşbihlerdeki müşebbehün-bihlerde divan şiirindeki sevgili ile aynıdır. Kısacası mesnevîde olaylarda anlatılan sevgili gazellerden fırlamış gibidir. Aşağıda mesnevîde anlatılan örnek olaylardaki güzellerin tasvirlerinden bazı beyitler verilmiştir:

Şîve-i şimşâd-ı kaddi dil-güşâ
Bâde-i nûşîn lebi cân-fezâ

Nâṭıqası çeşme-i şîrîn zülâl
Kâmeti naḥl-i çemen-i i'tidâl

Sînesi billür-şifat dil-fürüz
Tâbiş-i ḥurşîd daḥi sine-süz

Ġamzesi cādü-yı hayâl-efzûn
Ḥandesî bir verd-i leṭâfet-ḡarîn

Şîveleri ḡâṭır-ı 'âşık firîb
'İşveleri düzd-i metâ'-ı şekîb

Ṭurrasınun mâşîta üftâdesi
Serv-i sehî ḡaddinün âzâdesi (b. 1292-1297)

‘Ârızı hırşîd ü kaşî mäh-ı nev
Olmış idi ‘aşkına ‘âlem girev

Lebleri senbüse-i terden lezîz
Sözleri hõd şehd ü şekerden lezîz

Ṭal‘atı meh-pâre vü kaşî hilâl
Kendüsi sulṭân-ı serîr-i cemâl

Ġamzesinüñ ehl-i vefâ hastesi
Zülfünün erbâb-ı şafâ bestesi

Evc-i leṭâfetde olur zerre-veş
Şu‘le-i ruhsârına nisbet güneş

Şadme-i peygâr ile o büt-perest
Mihrüñ ider şîşe-i hüsnin şikest

Zülf-i dil-âvîzin idüp pür-girih
Rište-i her cāna olur ‘ukde-nih

Ġabgabı nârenci şafâ-baḥş-ı cān
Sîb-i zeneḥdānı ṭarâvet-nişân

Zülf-i ‘abîr-efgeni ‘anber-şiken
Nâṭıkası tûṭî-i şekker-şiken

Büy u behâcetde saçı müşg-nâb
Ḥüsn ü leṭâfetde yüzi âfitâb

Sînesi cüşende ḥam-ı mey gibi
Nâṭıķı nâlende dem-i mey gibi

Ṭal‘at-ı pākîzesi bâğ-ı vefâ
La‘l-i lebi bâde-fürüş-i şafâ

Dîni gibi rahmet ü inşâfı süst
Cevri dil-i ‘aşıķa ammâ dürüst

İnce beli mûy-i dil-âvîz hem
Bend-i kemer halka-i mîm-i 'adem

Zülfi hümâ-yı felek-i hüsn ü ân
Gözleri şebâz-ı celâl-âşiyân

Ġamzesi cellâd u gözi mest-i h'âb
'Âşıka cevri eylemege pür-şitâb

Ġonca-i düşîzesi nevrete şeng
Gönlin ider 'âşıkun ammâ ki teng (b. 2069-2085)

Tevşihu'l-Letâ'ifte tasvirî anlatımda dikkat çeken bir bölüm vardır. Şair, dünya ve dünya işlerinin fâniliğini, insana dünyadan hayır gelmeyeceğini bir örnek olay üzerinden anlatır. Bu örnek olayda *temsili teşbihle* dünya ile yaşlı ve çirkin bir kadın arasında ilişki kurulur ve dünya, yaşlı ve çirkin bir kadın olarak tasvir edilir:

Mebreze beñzer femi çirkîn bûy
Yesteh-i bārân-zede-i zişt-rûy

Cânı yakup her sözi eyler figâr
Şanki zebânında zebânîsi var

Dişleri h'öd çirk ü necâset yeri
Semm ü helâhil tolu araları

Yir süpürür lebleri ğâyet kabîh
Cîfe-i murdâr aña nisbet melîh

Zahm-şifat gözleri pür-kîh ü hûn
Çihresi ğâyetde fezâhat-nümûn

Şanki eşk yağrıdur gözleri
Cânı hırâş eyler anuñ sözleri

Burnı iki falya aķar âb-ı çirk
Toptolu ider aĝzını seyl-âb-ı çirk

Başı belâ kühı iki gūşı ğār
Şacı şeb-i şüm u iki kaşı mār

Çeşmi anuñ çeşme-i kaṭrāndur
Çihresi hōd boḫluca bostāndur

Burnı anuñ küngüre-i bām-ı şirk
Ağzı çepel-hāne-i fersüde çirk

Her sözi bir ḫaçer-i ālüde-zehr
Kendisi bir ḫaḫbe-i dīrīne-dehr

Çihre-i fersüdesi niḫbet-nümün
Şüret-i murdārı nuḫüset-füzün

Peyker-i nā-şüstesi menḫüsdur
Hey'et-i nā-puḫtesi kābüsdur

Kelle-i fersüdesi menküsdur
Şekli 'abūs işleri ma'küsdur

Elleri nā-şüstedür ammā nedür
Kolları üstün bezir-hānedür

Böyle kıyāfetde görüp ol zeni
Her birisi diye ki ḫurtar beni (b. 1946-1961)

Yukarıdaki örnek beyitlerde görüldüğü gibi kişi tasvirlerinin çoğunluğu fiziki tasvirlerdir. Mesnevîde yer yer durum tasvirleriyle kişilerin ve hikâye kahramanlarının psikolojisi hakkında da bilgi sahibi oluruz. Özellikle sevgili tasvirlerinin olduğu yerlerde âşığın ruhsal tasvirlerini de görebiliriz. Bu beyitlerde hicran/firkat başta olmak üzere aşk, acı, hasret, iç çatışma gibi âşığın yaşadığı duygular konu edilir. Bununla ilgili örnek birkaç beyit aşağıda verilmiştir:

Qaldı gönül pâdişehüm nā-murād
Olmadı dil hāne-i kāma 'imād

Bir yaña çarḫ-ı felek-i pür-şitāb
Cāna virir çoḫ elem ü ıztırāb

Haste-dilüm qalmanı bende mecâl
Oldı vücüdüm ğam ile pây-mâl

Düşdi gönül dâm-ı ğam u miñnete
Ya'nî belâ-yı elem-i fûrķate (b. 975-978)

Munca zamândur felek-i dil-şiken
İtdi ferâğat baña raħm itmeden

Dil mey-i hicrân ile rüsvâydur
Aña ħarâbât-ı belâ câydur

Şarşar-ı hicrân-ı felâket-nümün
Eyledi râħat 'alemin ser-nigün

Qalmanı şabr itmege hergiz mecâl
Oldı dil-i bî-mededüm ħaste-ħâl

Minderi ħârdur döşegi ħâredur
Miñnet-i hicrân ile âvâredür

Çekmişken bunca belâ ü emek
Şimdi revâ mi baña cevr-i felek (b. 981-986)

Aldı belâ 'askeri her yanımı
İtdiler âzurde dil u cânımı

Cünd-i cefâ cânımı tâlân ider
Ĥânķah-ı ħalbümi vîrân ider

Bir yañadan tâb-ı ğam-ı iştiyâķ
Bir yañadan süşiş-i nâr-ı firâķ

Bir yañadan derd-i dil-i bî-mecâl
Eyledi berg-i emelüm pây-mâl

Bâd-ı firâķ eyledi cândan güzâr
Küy-ı dilüm itdi benüm ğubâr

Ḥāk-ı sitem eyledi cāna eşer
Âyine-i ḳalbüme virdi keder

Dil elem-i fūrḳat ile ḥāk-sār
Oldı gözüm yaşı benüm cübār (b. 1011-1017)

Tevşîhu'l-Letâ'if bir nasihatnâme kitabı olduğu için ahlakî mesajlar veren beyitlerde amaç okuyucuya bir mesaj vermek olduğundan buralarda “doğrudan anlatım”ı görürüz. Ahlakî ve hikemî bölümlerde/beyitlerde sanat kaygısı ikinci plandadır. Nûşî, vermek istediği mesajları/nasihatleri okuyucuya rahat bir şekilde aktarmak için buralarda sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır:

Bir gün olur ḥāb-ı ecel gözlerün
Kimse işitmez o zamān sözlerün (b. 444)

Lütfına aldanma bu mekkārenün
Aḥir ider gönölünü pür-ğam senün (b. 447)

Umma vefā bu zen-i mekkāreden
Gönölün ider fūrḳat ile pür-miḥen (b. 452)

Miḥnet-i hicrān ile bī-mār ider
Soñra saña şanma ki tīmār ider (b. 453)

İmdi gönül ṭāte peyveste ol
Rište-i a'māle hemān beste ol (b. 467)

Virme dilün zīnet-i dünyāya gel
Gülşen-i a'mālün ider pür-ḥalel (b. 468)

Ḥaḳḳa tevekkülle ser-efrāz ol
Ṭā'at-i Yezdānda mümtāz ol (b. 470)

Her kim ider emr-i Ḥaḳḳa inḳiyād
Lā-büd olur nāyil-i genc-i murād (b. 471)

Yād idüp Allāhı her işde tamām
Eyle dilün nā'il-i evvān-ı kām (b. 1399)

Her nefes Allâhî dilünden koma
Sübha-i ezkârî elünden koma (b. 1401)

Tevşihu'l-Letâ'if'te mekânlar ismen zikredilir ve mekân tasvirlerine az yer verilir. Dîbâce ve sebab-i te'lîf bölümlerinde bahar mevsiminin anlatıldığı kısımlarda bağ ve bahçe tasvirleri dikkat çeker. Bunun yanında meclis, saray ve hikâye kahramanlarının bulunduğu mekânlar az da olsa tasvir edilmiştir. Mekân tasvirlerinde az ve silik de olsa mekân-psikoloji özdeşleştirmesinden baktığımızda dış âlemin kahramanların ruh dünyasına göre şekillendiğini görürüz. *Tevşihu'l-Letâ'if*'te zamanla ilintili olarak bahar mevsimi tasvirlerini görürüz. Ayrıca hikâyelerde “*bir zaman, zamanın birinde, var idi, bir gün...*” gibi ifadelerle belirsiz bir geçmiş zikredilir. Bazı hikâye kahramanları ve olaylar gerçek kişi olduğundan olayın ne zaman geçtiği bilinir. Aşağıda zaman ve mekân tasvirini görmek açısından mesnevinin manzum bölümündeki sebab-i te'lîfte yer alan bahar tasvirinden örnek beyitler verilmiştir:

Bir dem olup feyz-i şeh-i Kird-gâr
Tâzeledi âlemi ebr-i bahâr

Hayli güzellendi cemâl-i çemen
Zülfine meşşâta olıcak semen

Güller idüp bülbüle arz-ı cemâl
Bülbül ider anlara dil pây-mâl

Şâm u seher bende-şîfat cûylar
Şâh-ı gülün pâyine yüzler sürer (b. 848-851)

Lâle tutup elde ayağı müdâm
‘Aş u şafâ eyler idi şubh u şâm

Nergis o dem bâğa olup dîde-bân
Yâd ayakdan şaşınur idi hemân

Sâye-i eşcârda şubh u mesâ
Bûkalemün pister idindi şabâ

Geldi diyü gülşene şâh-ı bahâr
Ferş-i zümürüd döşedi rûzgâr

Görmemi sen 'ar'ar-ı 'âlî-mağâm
Şahn-ı çemen-zârda eyler hırâm (b. 855-859)

*Tevşîhu'l-Letâ'if*te tahkiyevî unsurlardan en çok kullanılan anlatım tekniği *sahneleme tekniği*dir. Şair, hâdiseleri okuyucunun gözünde canlandırmak için bu tekniği etkili ve canlı bir biçimde kullanmıştır. Özellikle savaşların sahnelenmesi mesnevideki akıcılık ve heyecanın belli bir noktada tutulması açısından önemlidir. Mesnevinin asıl bölümündeki hikâyeler kısmında şair, olayın uzunluğuna paralel sahneleme tekniğini kullanmıştır. Aşağıda bir gazinin ayağının çukura düşmesi ve düşmanın onu öldürmeye azmetmesi olayı örnek olarak verilmiştir:

İndiler ol iki dilîr-i cihân
Yirde cidâl eylediler bir zamân

Düşdi ayağı çukura bî-gümân
Ġâzî-i rezm-âverüñ ol dem hemân

'Azmine irdi bu belâdan zarar
Viridi dil-i pâkine miñnet keder

Olmayıcağ pâyı anuñ pây-dâr
Bî-meded oldı o felâket-medâr

Başdı anı kâfir-i dûzağ-mekîn
Aldı ele hançer-i tîzin hemîn

Didi kim eyler seni benden hâlâş
Tâ k'olasız gûşe-i râhatda hâş

Şimdi kim olur saña ey hiç kes
Lütf ile kırtarmağa feryâd-res

Didi o meftûn-ı ğam-ı rûzgâr
Ġâdir-i muñlağdur o Perverdigâr

Oldur olan kıllarına dest-gîr
Oldur olan râhim-i pûziş-pezir

Derdlere lütf ile dermân ider
Dilleri ihsân ile şādân ider

Hasteye lütfuyla şifâlar virür
Hâtır-ı gam-gîne şafâlar virür

Didi ol mel'ûn-ı 'adâvet-nihâd
Eyleye tır sen de aña i'timâd

Ol seni kırtarmağa kâdir midür
Pişe-i tahtlîşde mâhir midür

Böyle diyüp hançerin itdi yaluñ
Tâ yağa kül eylese cismüñ anuñ

Çalkup ol demde o şehîd-i sa'îd
Urdı kılıç kâfire itdi şa'îd

Çurdu ayağ üzre o gâzî hemân
Eyledi şükr-i ni'am-i müste'an

Bağdı 'adû başı olup hâk-sâr
Yirde yatur sîm ü zeri bî-şümâr (b. 2268-2284)

Nûşî mesnevisinde tahkiyevî bölümlerde *özetleme tekniğ*inden de faydalanır. Özetlemeler zaten çok uzun olmayan hikâyelerde kişilerin tanıtılması ve olaylardan haberdar edilmesi için kullanılmıştır. Nûşî bazen de hikâye kahramanının vaka zamanından önceki yaşantısından haberdar etmek için birkaç beyit yazmıştır. Bu beyitlerde kahramanı kısaca tanıtır ve asıl olaya geçer. Bazı yerlerde ise Nûşî, daha önce anlattığı bir hâdiseyi tekrardan anlatmamak yani tekrara düşmemek için kahramanlar arası diyalogdan faydalanarak özetler. Aşağıda, Şam'da yaşayan ve yedi oğlu olan bir Arap'ın hikâyesinden bazı beyitler özetleme tekniğine örnek olarak verilmiştir. Nûşî bu hikâyede öncelikle adamı ve oğullarını tanıtır. Asıl olay ise Arap'ın Rum diyarına gitmesi ve oradan padişaha layık iki gulam getirmesi görevidir. Şair asıl olaya geçmeden önce özetleme tekniği ile Arap'ın önceki yaşantısından, fiziğinden, ne iş yaptığından ve ailesinden okuyucuyu haberdar eder ve asıl olaya geçer:

Var idi bir köhne 'Arab kayr-fâm
Sâkin idi Şâmda her şubh u şâm

Olmış idi rîşî dırâz u sepîd
Şekl-i ğarîb üzre olurdu bedîd

Ġâyet ile kâmeti bâlâ idi
Kaddi anuñ şan şeb-i yeldâ idi

Lîki nihâyetde olup mâl-dâr
H'âce-i simsâr idi leyh ü nehâr

Yedi oğul virmiş idi aña Hâk
Her birisi yek-sebağ u yek-nesağ

Kara idi cümlesinüñ yüzleri
Zâğ-şifat çatsız idi sözleri

Sâye şalup anlara perr-i hü mâ
Olmış idi her biri devlet-nümâ

Tâ'ir-i devlet konup anlara hem
Olmış idi cümlesi 'izzet-ğaşem

Virmiş idi çeşm-i tama' lâ-yezâl
Gözler idi gözleri mâl ü menâl

Her dem olup derd ü belâdan berî
İt gibi cân besler idi her biri

Cümlesi hey'etde olup şan kelâğ
Zişt ü siyeh-rû idi mânend-i zâğ

Tâcir olup her birisi şubh u şâm
Bulmuş idi râh-ı ticâretde kâm

Her birisi Şâma virüp iştihâr
Şâm u seher eyler idi kesb-i kâr

Râh-ı ticâretde gidüp şâma dek
Eyler idi sa'yini aḡşama dek

'Ömrlerin kâra koyup şubh u şâm
Eyler idi her biri taşşîl-i kâm (b. 3086-3102)

*Tevşihu'l-Letâ'if*te eleştirel anlatımı da görürüz. Nûşî, eleştirel anlatımla şikâyetlerini dile getirir. Eleştirel anlatımda Nûşî daha çok kendi dilinden veya âşığın dilinden içinde bulunduğu hâli anlatır, felekten ve zamandan şikâyetlerini sıralar. Bu noktadan bakıldığında muradına erişememiş, hasta, mihnet ve gam içinde, firkat ve bela askerinin tasallutunda kısacası acı ve elem içerisinde bir âşık veya şair karşımızda görülür. *Tevşihu'l-Letâ'if*te bunların yanında edebî eleştiri başlığı altında değerlendirebileceğimiz beyitler de vardır. Burada şair “nev-heves” ve “sâde-hâl” olarak nitelediği ve şiirden, nükteden, mazmundan anlamayan kişileri eleştirir:

Şimdi nice nev-heves ü sâde-ḥâl
Ṭa'n ile yârâna virür iḥtilâl

Añlamayup nükte-i mazmûnı ol
Gözlemeyüp lülü-i meknûnı ol

Kendüni şarrâf-ı cevâhir şanur
Vâkıf-ı esrâr-ı nevâdir şunur (b. 3171-3173)

Divan edebiyatı nasihatnâme geleneğine baktığımızda şairlerin nasihatnâmelerinde ayet ve hadis iktibaslarına, atasözlerine yer verdikleri sıklıkla görülür. Ayrıca toplumsal birikimin değer ve yargılarının hülâsası olarak değerlendirebileceğimiz atasözleri, pendnâmeleri besleyen kaynaklar arasında yer alır (Gökalp, 2012: 405). Dil zenginliği olarak görülen deyimlerin yerinde kullanılması da şairin üslubu açısından önemlidir. Manayı kuvvetlendirmek, söze renk ve ahenk katmak, duygu ve düşünceleri daha etkili ifade etmek, az sözle çok şey anlatmak gibi işlevleri olan deyimler şairler tarafından sıklıkla kullanılmıştır. Deyimler vesilesiyle şairler meramlarını daha açık, net ve etkili bir biçimde ifade etmişler; anlatımı çekici kılmışlar; söyleyişlerine derinlik ve çok katmanlı bir yapı kazandırmışlardır (Ayçiçeği, 2018: 164; Kaya, 2011: 15). Bu noktadan baktığımızda Nûşî'nin gayet hacimli olan mesnevisinde birkaç ayet ve hadis dışında metinlerarası ilişki bağlamında değerlendirdiğimiz ayet ve hadis iktibaslarına yer vermemesi ve hiç atasözü kullanmaması dikkat çekicidir. *Tevşihu'l-Letâ'ife* kalıp sözler, halk söyleyişleri ve deyimler noktasından baktığımızda bunların mesnevinin hacmine göre az kullanıldığını söyleyebiliriz. Aşağıda *Tevşihu'l-Letâ'if*te kullanılan bazı deyim örnekleri verilmiştir:

Emek çek-:

Çekmişken bunca *belâ ü emek*
Şimdi revâ mi baña cevr-i felek (b. 986)

Gönlü düş-:

Düşdi anuñ *gönlüne* bu ârzü
Gülbün-i fikretde idüp cüst u cü (b. 1183)

Toprağa düş-:

Hâke düşüp ol şeh-i gâflet-ķarîñ
Oldı teni künc-i ĥasâret-nişîñ (b. 1372)

Baş eĝ-:

Kimseye *baş egmez* iken lâ-cerem
Oldı ser-efgende-i bezm-i ʿadem (b. 1376)

Başına iş çık-:

Çıkmadı çün başa işi bî-gümân
Kaldı ayaklarda o duĥter hemân (b. 1389)

Taş üstünde taş kalma-:

Şöyle ĥarâb oldı o vîrâne daş
Kalmadı bir zerrece *taş üzre taş* (b. 1510)

Yaĝdan kıl çek-:

Eylemedi ķahr ile rencide-dil
Sâde *yaĝından şanasın çekdi kıl* (b. 1844)

Diş bile-:

Diş biledi şîr-i dâlâlet tamâm
Eyle benüm cānumı dâru's-selâm (b. 2031)

Ekmeĝi taştan çıkarma-:

İtmeĝi taştan çıkarup ol dilîr
Eyler idi ĥaşmı ĥasâret-pezîr (b. 2634)

Başdan aş-:

Başdan aşup cüşîş-i seyl-âb-ı ĝayz
Boĝdı ʿadü ĥaylini gird-âb-ı ĝayz (b. 2641)

İt kemiĝinden ilik um-:

Oldı ricâ-dâr-ı raķîb-i ĝabî
İt kemiĝünden ilik ummaķ gibi (b. 2762)

Ter düş-:

Ġāyetiyle *ter düşüp* ol dürr-i dāl
 ‘Āşîka ‘arz eyledi rüy-i celāl (b. 2925)

*Tevşîhu'l-Letâ'if*te tahkiyevî unsurlardan diyalog, monolog ve iç monolog olarak nitelendireceğimiz beyitler görürüz. Mesnevide 3. kişi anlatıcı kullanıldığından diyaloglarda genellikle “*didi*” konuşma ifadesinden yararlanılmıştır. Eserdeki bu tahkiyevî unsurlar dilde sadeleşmeyi sağlar ve aynı zamanda eseri konuşma diline yaklaştırır. Şunu da ifade etmek gerekir ki *Tevşîhu'l-Letâ'if*te az da olsa “*efendi, var yüri, eyle yüri, ey*” gibi günlük konuşma dilinde gördüğümüz bazı ifadeleri, söyleyiş özelliklerini ve ünlemleri de görürüz:

Didi ki ey gönca-ı gülzâr-ı dil
 Pāye-i maḡşûda yetiş muttaşıl (b. 1204)

Didi ki bilsem bu ġazel şāhibin
 K'eyledi ma'mûr ḡamu cānibin (b. 1220)

Didiler ey server-i kişver-ġüşā
 Bir şanem-i 'işve-ger-i dil-rübā (b. 1221)

Anı su'āl eyledi şeyḡ-i 'azîz
Didi n'îçün gelmedi ol bî-temîz (b. 1470)

Didi mürîdân-ı cemîlü's-şimāl
 Bilmezüz ey şeyḡ-i kerimü'l-ḡışāl (b. 1471)

Çünkü *su'āl itdi* o merd-i Ḥudā
 Virdi cevāb ol ser-i ehl-i hüdā (b. 2193)

Didi olup iki gül-i tāze-fer
 ‘Aşḡ ile çün ḡāyim-i vaḡt-i seḡer (b. 2194)

Nûşî, gurur konusunda nasihat ederken bir dilberin güzelliğine ve babasının malına güvenerik kibirlenmesi ve gurura kapılması olayını anlatır. Bu hikâyede dilberin kendi güzelliğı ile ilgili düşünceleri *iç monologa* güzel bir örnektir:

‘Aḡlın alup neşve-i cām-ı ġurûr
 Eyledi āşâr-ı nuḡûset zuḡûr

Germ olup duğter-i ħurşîd-fer
Didi 'aceb al'at-ı Şems ü amer

Zerre adar ħüsnüme hem-tâ mıdur
al'at-ı pāküm gibi zîbâ mıdur

Ĥüsn ü cemâlümdür olan dil-pezîr
Ĥüsnüme 'âlemde bulunmaz nazîr

Ĥüsn ü leâfetde benüm bî-bedel
Ân u melâĥatda benüm bî-ĥalel

Rište-i 'aşkumda cihân bestedür
Her birisi derdüm ile ĥastedür

Her birisi vuşlatuma teşnedür
Nîş-i nevâ dillerine deşnedür

Sürmek umar her şeh-i devlet-nümâ
Dâmenüme yüzlerini ĥâk-sâ

Şâm u seĥer 'aşk ile ay u güneş
Öpmek umar la'lümi peymâne-veş

Pâye-i behcetde ser-âmed menüm
Bâğ-ı leâletde sehî-ğadd menün

Kimse benüm vaşluma lâyığ degül
ab'-ı mu'allâma muvâfık degül

Olsa cihân milketine şeh-r-yâr
Eylemez kimseyi ĥiç iĥtiyâr

Şehler olup 'aşk ile lâlâlarum
Düşdi tamâm anlara ĥavğalarum

Eylemişüm nite ki dâm-ı 'anâ
'Âlemi pâ-beste-i ĥayd-ı belâ

Sünbül-i gîsûma muqayyed cihân
‘Aşkuma dil-beste kihân u mihân

Hüsnüm olup ‘âleme şâyi‘ hemîn
Tâlib aña Hüsrev-i hâver-zemîn (b. 1342-1357)

Yine şairin hikâye ve makâleler arasındaki nefesine seslenerek ettiği dualar ve niyazlarını da iç monolog olarak değerlendirebiliriz. Eserdeki dua beyitleri şairin iç dünyasına, düşüncelerine ve olayları algılayışına da ışık tutabilir:

Sen de eyâ **Nûşî**-i ğaflet-perest
Olma şaşkın câm-ı ğurûr ile mest (b. 1418)

Eyleme ey **Nûşî**-i ‘irfân-neverd
Râh-ı cehâletde özüñ ‘arşa-gerd (b. 1657)

Kendüñi ey **Nûşî** sitemden şaşkın
Şadme-i şemşîr-i elemden şaşkın (b. 1873)

Nûşî mesnevisinde beyte/beyitlere hitâbî ve samimi bir eda katan, şiirin mana ve ahengi üzerinde etkili olan nidâ ve istifhamdan da sıklıkla yararlanmıştır. Özellikle beyit başlarında “*ey, eyle, gel berü*” gibi hitab ve emirlerle/ricalarla kaleme, sâkîye, gönle, sâlike, şaire, sevgiliye, âşığa, nükte ve incelikleri anlayan kişiye, ğâfillere, seher kuşuna, padişaha veya kendi nesfine seslenir. Bunun yanında tahkiyevî kısımlarda nidâ ve istifhamın kahramanlar arası iletişiminde de etkisi vardır. Ayrıca iç monolog olarak değerlendirdiğimiz münacat ve dualarda şair, Allah’a seslenmiştir:

Gel berü *ey kîlk-i cevâhir-nişâr*
Hamd-i Hudâ ‘arşasın eyle medâr (b. 41)

Añla nedür bu sözi *ey nükte-ger*
Zerre kadar var ise fehmüñ eger (b. 181)

Qalmayacak anlara mülk-i cihân
Saña qalır mı ‘aceb *ey hurde-dân* (b. 242)

Sen de gel *ey Nûşî-i hâliş-fu’ad*
Hâliqa teslîm ile kıl ittiḥâd (b. 439)

Söz budur *ey mâlik-i genc-i 'atâ*
Yûsuf-ı ihsânüña olmaz bahâ (b. 640)

Ey şamed [ü] hayy-ı cihân-âferîñ
Şanı'-i kâşâne-i çarh-ı berîñ (b. 51)

Merhem-i elţâf ile *ey dil-nüvâz*
Zahm-ı dil-i zârıma ol çâre-sâz (b. 661)

Ayağa düşdüm ğama oldum esîr
Ol baña *ey şâh-ı kerem dest-ğîr* (b. 667)

K'ey gam-ı dünyâ ile maħzûn olan
Silsile-i fitneye meftûn olan (b. 933)

Didi o sâlâr-ı sipâh-ı kemâl
Lütf ile *ey sâlik-i semt-i vişâl* (b. 1129)

Ey nazâr-endâz-ı 'izâr-ı zamân
Mâyil-i müştâk-ı cemâl-i cihân (b. 1878)

Gel berü ey 'âşık-ı âlüde-'âkl
Eyle levmi-i kışşa-i dünyâyı nakl (b. 1927)

Gel berü ey murğ-ı seher nağme kıl
Ğonca-i dil tâ k'açıla muttaşıl (b. 2045)

Böyle gerek resm-i hulûş *ey gönül*
Ancağ olur tarz-ı husuş *ey gönül* (b. 2562)

Gel berü ey sâkî-i nüşîn-kelâm
Sâğar-ı la'lûñ bize lütf it müdâm (b. 2566)

Manayı kuvvetlendirmek maksadıyla, manzum ya da mensur bir parçada aynı kelimeyi veya kelime gruplarını birkaç defa tekrarlamaya tekrar sanatı denir (Külekcî, 2003: 163). Nûşî de tasvirlerini kuvvetlendirmek ve duygularını ifade etmek için bazı beyitlerde kelime veya kelime gruplarını tekrarlamıştır:

Besmeledür pertev-i nûr-ı ezel
Besmeledür meş'ale-i lem-yezel

Besmeledür şem'î şebistân-ı dil
 Zulmet olur anuñ ile mużmañil

Besmeledür lâzım-ı feth-i maķâl
Besmeledür mañfel-i sañh-ı maķâl (b. 14-16)

Her birisi şîr-i jiyân-ı vegâ
Her birisi ejder-i düşmen-rübâ

Her birisi pençe-zen-i cân-ı haşm
Her birisi hâdim-i eyvân-ı haşm (b. 551-552)

Birininün ğamzesi düzd-i şekîb
Birininün ħandesî ħaťır-firîb

Birininün tırrası abher-nesîm
Birininün sünbüli 'anber-şemîm

Birininün büsesi mülden laťif
Birininün 'arızı ğulden şerîf

Birininün kâmeti serv-i revân
Birininün kâküli 'anber-feşân

Birininün baťtı sa'âdet-eşer
Birininün şâlî'î ferħunde-ter (b. 2146-2150)

Tevşîhu'l-Letâ'if'te hâkim/İlâhî bakış açısı ve üçüncü kişi anlatıcıdan yararlanılmıştır. Bu nedenle anlatıcı olayların tamamına hâkimdir. Hikâyelerde bazı yerlerde anlatıcı olarak kahramanı görürüz ve olayı kahraman dilinden dinleriz. Mesnevîde şairin nefsine seslendiği birçok beyit bulunmaktadır. Anlatıcının kendine seslenmesi daha çok makale ve hikâye aralarındaki kısa bölümlerde görülür.

Aruzu başarıyla kullanan ve aruzun sağladığı ses ve ahenkten yaralanan Nûşî'nin dil özelliklerinden biri de akıcılıktır. *Tevşîhu'l-Letâ'if* XVII. yüzyılda kaleme alındığı için söz varlığı büyük ölçüde Türkçedir. Eserdeki tahkiyevî

bölümlerde dilin sadeleşmesinde şairin üslubunun da etkisi vardır. Bu sadeleşmede az kullanılmış olsa da deyimlerden yararlanmasının etkisi vardır. Eserin ortalama bir divan şiiri okuyucunun anlayabileceği hâlde olmasında nasihatnâme türünde kaleme alınması etkilidir. Ayrıca *Tevşihu'l-Letâ'if*'in mesnevi nazım şekli ile yazılması ve vakaya dayalı tahkiyevî bölümlerin varlığı da eserin dilini sadeleştirir. Ancak tasvirî anlatımın hâkim olduğu bölümlerde dilin ağırlaştığını görürüz. Öyle ki bazı beyitlerde hiç Türkçe kelime yoktur. Bunun aksine hikâyelerde özellikle konuşmaya dayalı beyitlerinde dil sadeleşir:

*Şadr-nişîn-i harem-i aşdıkā
Tâc-ı ser efrâz-ı ser-i evliyâ*

*Manzar-ı kaşr-ı hilâfet-mekîn
Küngüre-i şarh-ı sa'âdet-nişîn*

*Ser-suhan-ı şafha-i cünd-i kirâm
Mefhar-ı aşhâb-ı fazâlet-nizâm*

*Manzar-ı mennân-ı 'adîmü'z-zevâl
Mazhar-ı elîâf-ı kadîmü'n-nevâl*

*Menba'-ı ser-çeşme-i hulq u şiyem
Ma'den-i gencîne-i fazl u kerem (b. 213-217)*

Mesnevinin söz varlığı ile ilgili dikkat çeken bir husus da yer yer “*munca, menüm*” gibi Azeri Türkçesindeki bazı kelimelerin kullanılmasıdır:

Päye-i behcetde ser-âmed *menüm*
Bâğ-ı leâletde sehî-ğadd *menüm* (b. 1351)

*Didiler ey peyk-i cenâb-i celîl
Her birimüz olmuş idük Cibrîl* (b. 1413)

*Var idi anlarda meger bir kişi
Hakka hulûş idi anuñ her işi* (b. 2661)

Munca zamândur felek-i dil-şiken
İtdi ferâgat baña raħm itmeden (b. 981)

Munca zamân itmiş iken ol güzîn
 ‘Âleme ‘irfân ile ta’lîm-i dîn (b. 3025)

*Tevşihu'l-Letâ'if*te sadece üç kelimedede (*olavuz*, *tuymayavuz*, *çekmeyevüz*) birinci çokluk şahıs ekinde “-vUz” eki kullanılmıştır. İki kez de Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan ve “benim gibi” anlamına gelen zarf yani “*bencileyin*” geçmektedir:

Câm-ı muhabbet ile olup kıanzil
 Şevk ile dem-sâz **olavuz** muttaşıl (b. 1095)

Tuymayavuz cām-ı ğamuñ derdini
Çekmeyevüz faşl-ı hemüñ serdini (b. 2574)

Mâlik olup **bencileyin** hem-sere
 Göñlüne şādî vü meserred ire (b. 1940)

Olmış iken şâh-ı sipâh-ı kirâm
Bencileyin dūna idüp iltiyâm (b. 2742)

*Tevşihu'l-Letâ'if*in dil ve üslup özelliklerinde son olarak Nûşî'nin *edebî sanatları* ustaca kullanmasına ve aruzu son derece başarılı tatbik etmesinden kaynaklı *akıcılığına* değinebiliriz. Bir şairin edebî gücünün göstergelerinden biri de edebî sanatları ve aruzu ustalıkla kullanmasıdır. Nûşî de hüner göstermek, sözün büyüsunü ve etkisini arttırmak, ifade genişliği, az sözle çok şey anlatmak ve şiir dilindeki akıcılığı sağlamak için ele aldığı konuyu edebî sanatlar sayesinde ustalıkla anlatır. Özellikle tasvirî anlatımı gördüğümüz bölümlerde şair, edebî sanatları kullanmadaki hünerini göstermiştir.

SONUÇ

Tevşihu'l-Letâ'if, XVII. yüzyıl divan şairlerinden Şeyh Ahmed Nûşî tarafından kaleme alınmış nasihatnâme türünde bir mesnevidir. Kaynaklarda Nûşî'nin hayatı hakkındaki bilgiler oldukça sınırlıdır. Müderris, fakih, müfessir Tireli Aysî Mehmed Efendi'nin oğlu olan Nûşî'nin doğum ve ölüm tarihini kesin olarak bilemiyoruz. Babası gibi seçkin ediplerden olan Nûşî, dönemin mühim âlimlerinden Abdülaziz Efendi'den dersler almıştır. Eserlerinden ve *Tevşihu'l-Letâ'if* mesnevisinden yola çıkarak Nûşî'nin iyi bir eğitim aldığını, dinî ilimlere hâkim, edebî birikimi yüksek, şiir dili oturmuş, Farsça ve iyi derecede Arapça bilen entelektüel bir sanatçı olduğunu söyleyebiliriz. Nûşî'nin eserlerine baktığımızda *Tevşihu'l-Letâ'if* adlı mesnevisiyle birlikte *Mir'âtü'z-Zamân*, *El-Kasîdetü'n-Nûşîyye* ve bir kısım şiirlerinin elimizde olduğunu söyleyebiliriz.

Tevşihu'l-Letâ'if'in araştırmalarımız sonucu ulaşabildiğimiz üç nüshası bulunmaktadır. Bunlar Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümünde 26/811 arşiv numarasıyla; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümünde NEKTY01868 arşiv numarasıyla ve Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Ek koleksiyonunda 00118 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Mensur bir dîbâce ve 70 manzum bölümüyle hacimli bir mesnevi olan *Tevşihu'l-Letâ'if*'in beyit sayısı 3183'tür. *Tevşihu'l-Letâ'if*'in ne zaman yazıldığı veya ne zaman tamama erdiği ile ilgili kesin bir bilgi elimizde yoktur. Ancak *Tevşihu'l-Letâ'if*'te Sultan I. Ahmed methiyesi bulunduğu için mesnevisini 1603-1617 yıllarında yani XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde yazdığını söyleyebiliriz.

Tevşihu'l-Letâ'if'in tertibine baktığımızda ağır ve ağıdalı bir dille yazılmış dîbâce ve ardından 14 bölümlük giriş kısmı gelmektedir. Giriş bölümü "besmelenâme, tevhit, na't, Hz. Ebu Bekir methiyesi, Hz. Ömer methiyesi, Hz. Osman methiyesi, Hz. Ali methiyesi, Hz. Hasan ve Hüseyin methiyesi, nasihatnâme, Sultan Ahmed methiyesi, Abdülazîz Efendi methiyesi, Aysî Efendi methiyesi, Şeyh Abdülazîz Efendi mersiyesi ve sebeb-i te'lîf"ten oluşmaktadır. Mesnevinin asıl bölümü ise şairin "... bir makâle iki hikâye eyleyüp *Tevşihu'l-Letâ'if* nâm virilmiştir." şeklinde ifade ettiği gibi 10 "makâle" ve bu makalelerde işlenen konu ile ilgili 20 "hikâye"den oluşur. Divan edebiyatı mesnevi geleneğine uygun bir şekilde tertip edilen *Tevşihu'l-Letâ'if*'in asıl bölümünde şu 10 konu işlenir: "Aşk-ı hakîki, gurur, ilim ve cehalet, adalet, dünyanın fâniliği, seher vakti uyanık olmak, ihlas, sabır, sebat ve Hz. Muhammed yolunda fedakârlık, Allah'a niyaz ve dua." Nasihat edilen her makâleden sonra ise "hikâye" adı verilen bölümlerde şu 20 hikâye anlatılır: "Miraç gecesinde Hz. Cebrail'in durumu. Bir güzelin, padişahın gazeline bir nazire yazması olayı. Padişah kızının malına, mülküne ve güzelliğine

güvenip gururlanması olayı. Hz. Cebrail'in bir an gururlanması ve sonra tövbe etmesi. Bir kocakarının cehaleti nedeniyle şeytana kanması. Âlim bir zatın cahil bir şeyhe intisabı ve şeytanın vesveselerine ilmiyle karşı gelmesi. Zalim bir padişahın halkına zulmetmesi ve sonunda Azrail'in eliyle helak olması. Zâlim Haccac'ın bir güzeli öldürmesi. Yaşlı, çirkin ve kötü huylu bir kadına benzeyen fani dünyanın kıyamet gününde cennete girmek ve müminlerle nikâhlanmak istemesi olayı. Azrail'in Beyazîd'a gelerek Allah'a vuslatı haber vermesi ve ölüm anında Beyazîd'ın şeytanı mağlup etmesi. İki putperestın birbirlerine âşık olması ve seher vakti uyanık olmaları sebebiyle cennete girmeleri. Seher vaktini ibadetle geçiren bir gazinin savaşta düşman elinden kurtulması. İhlaslı bir zatın samimi ve içten şekilde Hz. Muhammed'i öven bir beyit yazması ve bu şiir nedeniyle cennete girmesi. Savaş bittikten sonra bir kâfirin Hz. Ali'nin yüzüne tükürmesi ve Hz. Ali'nin ihlası zedelememek için o kâfiri affetmesi. Bir kahramanın savaş meydanındaki zaferleri ve mübarek bir zatın gaziye nasihatleri. Hz. Ali ve bir Yahudi'nin zırh meselesi yüzünden mahkemelik olması. Kâfirlerin Hz. Muhammed'i öldürmeye karar vermeleri ve Hz. Muhammed'in hicret için yola çıkarken yatağına Hz. Ali'yi yatırması. Bir âşığın sevdiği yolundaki sebatı. Gurur ve tekebbürle dalalete düşen bir zatın ölüm vaktinde gafletten uyanması ve Allah'a niyazı neticesinde kurtulması. Hz. Azrail'in bir gün Hz. İbrahim'in yanına gelerek onun canını alması.”

Görüldüğü gibi Nûşî, mesnevisinde *kıssadan hisse* aldırma yöntemiyle nasihatlerini okuyucularına aktarmayı tercih etmiştir. Divan şiiri manzum nasihatnâme geleneğine baktığımızda *kıssadan hisse verme* kurgu ve yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Nev'îzâde Atâyî, *Sohbetü'l-Ebkâr* adlı mesnevisinde “*sohbet*” adını verdiği 40 konu ve her konudan sonra “*dâstân*” adını verdiği bölümlerde mevzu ile ilgili bir hikâyeye anlatır. Bu minvalde *Tevşihu'l-Letâ'if*'i gelenek içerisinde kıssadan hisse verme yöntemini kullanan, dinî konuları işleyen manzum bir nasihatnâme olarak konumlandırabiliriz.

Sonuç olarak XVII. yüzyıl divan şairlerinden Nûşî, *Tevşihu'l-Letâ'if* adlı dinî nasihat kitabıyla göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir sanatçıdır. Bu çalışma ile Nûşî'nin divan edebiyatı nasihatnâme tarihinde hak ettiği yeri alacağını ümit etmekteyiz. Bu vesilesiyle dinî nasihatnâme geleneğimize küçük de olsa bir katkı sağladığımızı ve Nûşî ile ilgili yapılacak yeni çalışmalar için bir kapı araladığımızı düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, A. (1999). *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'ar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Akkuş, M. (2007). *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*. Erzurum: Fenomen. Yay.
- Aksoyak, İ. H. (2020). *Ayşî/Îşî Îsâ Efendi/Hacı Himmî-zâde*. <http://teis.yesevi.edu.tr>, Erişim Tarihi: 20.11.2021.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Ankara: İnkılâp Yay.
- Akün, Ö. F. (1994). Divan Edebiyatı. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 9, S.389-427). Ankara: TDV.
- Altuner Üzer, N. (1989). *Safâî ve Tezkiresi (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks)*. Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Ayçiçeği, B. (2018). Bağdatlı Rûhî'nin (ö. 1014/1605-1606) Gazellerinde Deyimler. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 38, 163-202.
- Ayverdi, İ.; Topaloğlu A. (2007). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yay.
- Banarlı, N. S. (1971). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I.-II*. İstanbul: MEB. Yay.
- Benli, Ş. (2021). *Azîzî, Karaçelebi-zâde Abdülazîz Efendi*. <http://teis.yesevi.edu.tr>, Erişim Tarihi: 20.11.2021.
- Devellioğlu, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitapevi Yay.
- Dilçin, C. (1983). *Örneklemlerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK. Yay.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK. Yay.
- Genç, İ. (2000). *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîye*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Gökalp, H. (2009). *Mûyî Nâlân u Handân*. Adana: Karahan Yay.
- Gökalp, H. (2012). Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi. Aça, M., Kocakaplan, İ., Ceylan, Ö. (Ed.), *Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri Edebi Türler* (188-467). İstanbul: Kesit Yay.
- Güleç, H. (1991). Ayşî Mehmed Efendi. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 4, S. 287). Ankara: TDV.
- Gürgendereli, M. (2010). *Türkçe Mesnevîlerde Besmele Şiirleri*. İstanbul: Acar Bilgi Merkezi Yay.
- İpekten vd. (2017). *Sebî Beg Heşt Bibîşt*. Kültür ve Turizm Bakanlığı: <https://ekitap.ktb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 07.01.2022
- İpekten, H. (2003). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yay.

- İpekten, H. vd., (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Kaplan, M. (1990). *Hayriyye-Nâbî (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Kaplan, M. (2002). Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler. *Türkler Ansiklopedisi*, 11, 791-805.
- Kaplan, M. (2019). *Nâbî Hayriyye*. Kültür ve Turizm Bakanlığı: <https://ekitap.ktb.gov.tr>, Erişim tarihi, 07.01.2022.
- Kartal, A. (2014). *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevi*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yay.
- Kaya, B. A. (2011). Atasözleri ve Deyimlerin Dîvân Şiirinde Kullanımı ile Dîvânların Bu Söz Varlıklarımız Bakımından Önemi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6, 11-54.
- Külekçi, N. (2003). *Edebî Sanatlar*. Ankara: Akçağ Yay.
- Levend, A. S. (1943). *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: İnkılap Kitapevi Yay.
- Levend, A. S. (1963). Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 89-115.
- Levend, A. S. (1988). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: TDK. Yay.
- Özcan, A. (1989). *Nev'î-zâde Atâî Hadaiku'l-Hakaik Fi Tekmileti Ş Şakaik*. Ankara: Çağrı Yay.
- Pala, İ. (2003). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L&M. Yay.
- Pala, İ. (2006). Nasihatnâme. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 32, S. 409-410). Ankara: TDV.
- Şemseddin Sami (1986). *Kâmus-ı Türkî*. İstanbul: Endurun Kitabevi Yay.
- Top, Y. (2019). *Bir Şiir Mecmuası Vasıtasıyla Şiirlerinden ve Şairliğinden Haberdar Olduğumuz Şeyh Nûşî Efendi*. VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi.
- Top, Y. (2021). *Şeyh Nûşî Efendi ve Şiirleri*. Ankara: Gece Kitaplığı Yay.
- Tuman, Mehmed Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâilî-Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri II*. (Haz: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı), Ankara: Bizim Büro Yay.
- Ulucan M. (2012). *Türk Kültür ve Edebiyatında Pend (Öğüt) Geleneği*. Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri, 214-223.
- Uzunoğlu, V. (2014). Aysi Mehmed Efendi ve "İnneme'l-a'mâlu bi'n-Niyât" Hadisinin Şerhi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40, 91-138.
- Ünver, İ. (1986). Mesnevi. *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*. 415-416- 417/ Temmuz-Ağustos-Eylül, 430-563.

- Yavuz, A. F. & Özen, İ. (1972). *Osmanlı Müellifleri Bursalı Mehmed Tâhir Efendi*. I. Cilt. İstanbul: Meral Yayınevi.
- Yelten, M. (2017). *Sohbetü'l-Ebkâr*. Kültür ve Turizm Bakanlığı: <https://ekitap.ktb.gov.tr>, Erişim Tarihi: 22.03.2020.
- Yeniterzi, E. (2007). Anadolu Türk Edebiyatında Ahlakî Mesnevîler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, X/10, 433-468.
- Yıldız, E. (2019). *Divanlarda Küçük Mesneviler*. Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Yıldız, E. (2020). Nûşî'nin Tevşîhu'l-Letâ'if Adlı Mesnevisinde Yer Alan Bismelenâme. *Journal of Turkish Language and Literature*, 6/3, 615-635.

BÖLÜM III

METİN

3.1. METİN KURULUMUNDA İZLENEN YOL

1. *Tevşihu'l-Letâ'if*'in ulaşabildiğimiz üç nüshası bulunmaktadır.
2. Nüshalardan birincisi, Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümünde 26/811 arşiv numarasıyla; ikincisi İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümünde NEKTY01868 arşiv numarasıyla ve üçüncüsü ise Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Ek koleksiyonunda 00118 arşiv numarasıyla kayıtlıdır.
3. Süleymaniye nüshası diğer ikisine göre çok eksik olduğu için tenkitli metin Medine ve İstanbul Üniversitesi nüshaları üzerinden kurulmuştur.
4. Nüsha farklılıkları dipnotta gösterilmiştir.
5. Medine Ârif Hikmet Kütüphanesinde bulunan nüsha “M.”, İstanbul Üniversitesindeki nüsha “İÜ.” ve Süleymaniye Kütüphanesinde kayıtlı nüsha “S.” şeklinde kısaltılmıştır.
6. Metinde “*Adobe Garamond Pro*” adlı yazı tipi kullanılmıştır.
7. Beyitler tarafımızca numaralandırılmıştır.
8. Köşeli parantez “[ ]” içerisinde her iki nüshaya göre varak numaraları verilmiştir.
9. Bölüm başlıkları koyu ve italik olarak yazılmıştır.
10. Arapça veya Farsça kelimelerin başına gelen edat ve ön ekler, Farsça birleşik isimler, türemiş sıfatlar ve birleşik sıfatlar, Farsça benzetme edatları, Farsça ikili tekrarlar, yapım eki işlevindeki Farsça ekler kısa çizgi “-” ile ayrılmıştır.
11. Arapça ve Farsça kelimelerdeki hurûf-ı med olan “*elif, vâv, je*” harfleri “*â, ü, ve î*” şeklinde gösterilmiştir.
12. Mesnevîde “*b*” ile yazılmış “*-up*” zarf-fil eki, çeviri yazılı metinde “*p*” şeklinde okunmuştur.
13. “*dâyim-dâ'im*” örneğindeki kelimelerin yazılışında mesneviye bağlı kalınmış “*hemze*” veya “*je*”li yazılmıştır.
14. Atıf vâvları “*u, ü, vu, vü*” şeklindedir.
15. Farsça “*vâv-ı ma'dûle*” (˘) biçiminde gösterilmiştir.
16. Sonu şeddeli Arapça kelimeler çift ünsüzle yazılmıştır ancak bazı yerlerde vezin gereği tek ünsüzle yazılmıştır.
17. Çeviri yazılarda ‘*aşk-ışk*, ‘*ayş-ıyş* gibi iki şekilde okunabilen kelimelerin okunuşunda birlik sağlanmış ve tek şekil benimsenmiştir.
18. Metinde geçen özel isimlerin ilk harfi büyük yazılmış ancak ek geldiğinde

- kesme işaretiyle ayrılmamıştır.
19. Kelimeye birleşik yazılan “*ile*”ler bazı yerlerde vezin gereği ayrı yazılmış, kelime ve “*ile*” arasına kısa çizgi “-” koyulmamıştır.
  20. Metin tamiri yapılan yerler köşeli parantezle “[ ]” gösterilmiştir.
  21. Doğru okunduğundan emin olamadığımız yerlerde mısra sonlarına parantez içinde soru işareti “(?)” koyulmuştur.

3.2. NÜSHALARIN TAVSİFİ

Araştırmalarımız sonucu *Tevşihu'l-Letâ'if*'in üç nüshasını tespit edebildik. Birinci nüsha Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümünde, ikinci nüsha İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümünde bulunmaktadır. Bu iki nüshayı karşılaştırdığımızda aralarında birkaç beyit ve kelime dışında farklılık bulunmamaktadır. Yazılara baktığımızda ise iki nüsha da aynı müstensih kaleminden çıkmış gibidir. Üçüncü nüsha ise Süleymaniye Kütüphanesinde "*Letâ'ifu'l-Eş'âr*" adı ile kayıtlıdır. Üçüncü nüsha ilk iki nüshaya göre eksik bir nüshadır.

a. Medine Nüshası (M.)

Eserin Adı	: Tevşihu'l-Letâ'if
Yazarı	: Şeyh Ahmed Nûşî Efendi
Bulunduğu Yer	: Medine
Arşiv Numarası	: 26/811
Mesnevinin Başı	: Sipâs-ı bî-kıyâs ol Hudâvend-i eşîşü's-süyüb u Hudîvend-i bî-uyüb üzerine olsun ki... Bismillâhirrahmânirrahîm Maṭla'-ı dîvân-ı kelâm-ı ḳadîm
Mesnevinin Sonu	: Dehre o mecmû'a-i ferḫunde-nâm Encümen-efrüz ola âḫîr tamâm
Zahriye Kaydı	: Te'lîf-i Şeyḫ Nûşî nâmı Tevşihu'l-Letâ'ifdür. Ve minhü'l-îşmetu ve't-tevfîḳü'd-dâ'im Muḫammed 'Âşım şıḳḳ-ı şâliş Rif'at 'Oşmân Efendi-zâde
Kütüphane	: Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi
Koleksiyon	: Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü
Yaprak	: 81 varak
Boyut	: 7 x 21 mm.
Satır ve Sütun	: Çoğunluğu 21 satır, 2 sütun
Yazı Türü	: Ta'lik

b. İstanbul Üniversitesi Nüshası (İÜ.)

Eserin Adı	: Tevşihu'l-Letâ'if
Yazarı	: Şeyh Ahmed Nûşî Efendi
Bulunduğu Yer	: İstanbul

Arşiv Numarası	: NEKTY01868
Mesnevinin Başı	: Sipās-ı bî-kıyās ol Hüdāvend-i eşîşü's-süyüb u Hüdāvend-i bî-'uyüb üzerine olsun ki... Bismillāhirrahmānirrahīm Maṭla'-ı dīvān-ı kelām-ı qadīm
Mesnevinin Sonu	: Dehre o mecmū'a-i ferhunde-nām Encümen-efrüz ola āḫir tamām
Zahriye Kaydı	: Te'lîf-i Şeyh Nüşî nāmı Tevşihu'l-Letâ'ifdür. Min kütübî'l-fakîr 'Abdu'l-ḥaḫ re'îsü'l-eṭibbā'i's-sultāniyyi'l- müşerref be-pāye-i şadāret-i Anaṭolı, 27 rebî'ü'l-evvel, 1052 (25 Haziran 1642).
Kütüphane	: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi
Koleksiyon	: Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü
Yaprak	: 106 varak
Boyut	: 200 x 119 mm.
Satır ve Sütun	: 17 satır, 2 sütun
Yazı Türü	: Ta'lik

c. Süleymaniye Nüshası (S.)

Eserin Adı	: Letâ'ifu'l-Eş'âr
Yazarı	: Şeyh Ahmed Nüşî Efendi
Bulunduğu Yer	: İstanbul
Arşiv Numarası	: 00118
Mesnevinin Başı	: Sipās-ı bî-kıyās ol Hüdāvend-i eşîşü's-süyüb u Hüdāvend-i bî-'uyüb üzerine olsun ki... Şāḫ-ı 'ināyet-i ber-bāğ-ı hüdā Mîve-i cān-baḫş-ı nihāl-i şafā
Mesnevinin Sonu	: Dehr[e] o mecmū'a-i ferhunde-nām Encümen-efrüz ola āḫir tamām
Zahriye Kaydı	: -
Kütüphane	: Süleymaniye Kütüphanesi
Koleksiyon	: Halet Efendi Ek
Yaprak	: 50 varak
Boyut	: 189x107-127x67mm.
Satır ve Sütun	: 15 satır, 2 sütun
Yazı Türü	: Ta'lik

3.3. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ض	z, ḏ
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	ṯ	غ	ġ
پ	p	ف	f
ج	c, ç	ق	q
ح	ḥ	ک	k, g
خ	ḫ	ک	ñ
چ	ç	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	v, u, ū, ü, o, ö
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	لا	la, lā
س	s	ی	y, ı, i, ī
ش	ṣ	ء	ʾ
ص	ṣ		

3.4. TENKİTLİ METİN

[M. 1b] [İÜ. 1b]

Dibâce-i Kitâb-ı Müsteşâb Ez-tariḫ-i Menşûr

Sipâs-ı bî-kıyâs ol Hudâvend-i eşişü's-süyüb u Hudîvend-i bî-'uyüb üzerine olsun ki meḥâmid-i enîka-i sa'âdet-irtisâmı bâ'ış-i vüşül-i me'ârib-i ḥamîde vü sebeb-i ḥuşul-i meḥâlib-i 'adidedür ve medâyiḫ-i daḫîka-i leṭâ'if-i intizâmı 'illete istîfâ-yı ḥuzûz-ı cemîle vü bedraḫa-i menâhic-i idrâk-i emânî-yi ceziledür semend-i bād-pây-ı ḥâme-i şaḫâ'if-peymâ-yı hezârân iltimâs u iḫtirâhla seyyâh-ı imtidâḫında cenâh-ı necâhla her şabâh u revâḫ berây-ı fevz ü felâḫ-ı ser-menzil-i tekmi'l-i ḥamd-i Kird-gâr-ı ḫadîmü'n-nevâl ü müntehâ-yı merâḫil-i saḫîka-i medḫ-i perverdigar-ı 'adîmü'z-zevâle şitâbân ü zebân-ı zemî'u'l-cevelân serî'u't-tibyân berây-ı şeker-güzârı 'ırâş-ı evşâf u ezkârında medâl-aḫḫâb ve'l-edvâr püyân u cüyân olsalar 'âkıbetü'l-ḫâl leng ü lâl u sâmit-me'âl olup cenâb-ı bî-naẓîr-i pûziş-peẓîrine 'arza-i maḫdûr-ı pür-ḫuşûr ü beyân-ı meḫûd-ı mesâfî mevfur idüp peygûle-i 'acz u iztîrârda sâkin ü meḡâk-ı 'özr ü isti'zârda temekkün olurlar bir pâdişâh-ı melâyik-sipâhdur ki [İÜ. 2a] zîr-i perçem-i tûḡ-ı celâl ceberût-ı fîrûḡunda nüh-ḫayyâm-ı üstüvâr kıyâm mînâ-fâm ü heft-eyvân-ı zeberced 'alâ'î-i şâh-ı zerrîn a'lâm hem-çü mûr u mekes ve gülbün-i ḫadâyıḫ-ı cemâl-i bâ-kemâline nisbet zerrîn ḫadeḫ âfitâb u şeb-büy-ı mâhitâb mânend-i ḫâr [M. 2a] u ḫasdur ḫâşâ ki ḫâşâk-ı şevâ'ib-i imkân gülzâr-ı kibriyâ-nişân zât-ı ḫadîmetü'ş-şîfatındaki simât ü şumâtdan müberrâtdur nümâyân ü âyîne-i vücûd-ı pür-cûd-ḫadem-i şühûdındaki jeng-i taḡayyûr ü şîdâr-ı tebeddülde mücellâdur şüret-i ḫudûş 'ayân-ı evlâ ḫâzin-i gencîne-i esrâr-ı kün fe kân ü maḫâşır-perdâz-ı kâşâne-i kevn ü mekândur derûn-ı ser-evḫât-ı a'tâfında 'arâ'is-i elṭâf-ı sûtüde-ḫırâmı mâ-şadaḫ mezâmin-püşîde-i "*ḫûrun maḫşûrâtün fi'l-ḫiyâm*"⁶dur ḫüsrev-i ḫâver-zemîn ü şâh-mend-i çarḫ-ı berîn ḫırmen-i efdâlinde ḫûşe-çîn ü kâse-i mînâ-yı zer-kâr ü sâḡar-ı zerrîn-i zümür-rûd nigâr-ı bî-mişâl ḫâk-râh-ı ḫurşîd-i iştibâh bülend-i pây-gâh-ı iclâlinde sifâl belki ṫârem-i çârüm ü nüh-ḫıbbâb Cem-â-Cem celâlinde ḫabâbdur ol şâh-ı zü'l-celâl ü pâdişâh-ı bî-zevâl "*bi'l-ḡuduvvi ve'l-âşâl*" [İÜ. 2b]

⁶ "Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir." (Rahman, 55/72).

⁷ "O evlerdeki, Allah onların yüceltilmesine ve kendi adının içlerinde anılmasına izin vermiştir. Onlarda *sabah ve akşam üstleri* onu tesbih ederler." (Nur, 24/36).

laḥlaḥa-perdâz-ı⁸ nâfe-i kemâl ü şa'şâ'a-sâz-ı⁹ ḥurşîd-i cemâl ü micmere-gerdân-ı gülîstân-ı celâl ü nâfe-güşâ-yı çemen-zâr-ı efdâl ü reng-rez-i ezhâr-ı maḳâşîd u âmâl ü naḳş-tırâz-ı evvân-ı devlet ü iḳbâl ve zîver-fezâ-yı dîvân-ı 'izzet ü iclâldür şâh-ı firâzende-i bâma firûzende-i câmdan bâde-i germ ü rûşen-i la'l-fâm virüp ravza-i sîmîne-kâḥa devḥa-i zerrîne-şâḥdan ḥûşe-i envâr-feşân ü bâğ-ı firûze ferş-i ser-efrâz-ı 'arşa naḥl-i [M. 2b] ziyâ mîve-i şa'şâ'a-i bergden şu'le-nişân olmuştur aḥlas-ı eflâki güher-düz ü gevher-i seyyâresi şeb-efrûz idüp gülşen-i ḳalbe cigerden âb u sünbül-i câna ḥırzdan tâb virmişdür şâh-ı mâha aḥlas-ı şâmîyi ḥul'at-dih ü fark-ı ḥüsrev-i âfâḳa efser-i zerrîn-nih olmuştur 'ale'd-devâm ve 'ale'l-ittişâl ol 'âhil-i cezilü'l-efḳalûn keştî-i ibdâ'iyi deryâ-yı kāyinât u rāyet-i icâdi şahrâ-yı mümkünâtdadur manzara-i çenberi ve pencere-i şeşderi minâşsa-i 'arāyis-i zerre-i âfitâb-ı ḳudret u muḥîṭ-i ṭârem-i firûze-i naḳş-ı nîlgün u ḳulzum-ı zehḥâr-ı gerdün-ı bûḳalemün ḳatre-i nâ-çîz-i deryâ-yı bî-girân ḳuvvetidür şubḥ u şâm ḥabl-i metîn-i himâyet-i bî-inşirâm 'urvet-i vusḳâ-yı [IÜ. 3a] 'işmet-i bî-inḥâmına teşebbûş ü i'tişâm iden 'alâ merra's-şuhûr u el-a'vâm u 'alâ kerra'd-duhûr u ve'l-eyyâm mesned-nişîn-i küngüre-i kâm olmak maḥazz-ı kelâm degüldür bir pâdişâh-ı bî-nişândur ki maḳşûre-i lâ-mekânı mekân u 'alâyim-i bî-nişânı nişânıdur ḥadîḳa-i zât-ı ezeliyyesi ḳavâri'i şarşar-ı tebeddülât u gülbün-sıfât-ı ḳadîme-i ezhâr-ı mekârim-iştîmâl ü iştîmâr-ı merâhim-intihâli şavâri'i şademât-ı teğayyürâtdan muḳaddese ve münezzehedür zât-ı ḳadîme's-şîfât-ı fâyizü'l-berekâtı vücûd-ı pür-cûd-ı rufûd-nümûd u iclâl-i firûzını muḳteżî ve mehâyiḥ-i 'aliyye-i sa'âdet-istid'â vü 'inâyet-i [M. 3a] iḳtizâsı medâric-i celiyye-i süyüb-ı seniyye-i sa'âdet-intimâsına irtikâ vü i'tilâya bir mufdîdür yarlıg-ı belîgu't-tebliğdür ki ser-vâz¹⁰-ı sâmi-perdâz-ı sûtûde-i icâzı esâṭîr u servâ¹¹ olmadan şeḫîḳ u deḳâyıḳ-ı kelimât-ı ḳadîme-i belâgat 'ilmini çend el-ân-ı 'âlem fehmi itmekden raḥîḳdur.

Medâyiḥ-i Resûlullâh

Ve ṭarf-ı teḥâyâ-yı zâhire-i ihlâş-encâm ve tuḥfe-durûd-ı bâhire-i ḥulûş-endüd u ihtîşâş-ı intizâm ki maḡbûṭ-ı 'arāyik-i zü'l-ârâ-yı medâyiḥ-ârâ-yı belâgat-ittisâm belki maḥsûd-ı selâyıḳ-ı ülu'n-nehâ-yı deḳâyıḳ-intizâm u ḥaḳâyıḳ [IÜ. 3b] -irtisâmdur ravza-i muṭaḥhara-i 'anber-şemîm-i ḥ'âce-i kāyinât u gülbün-i abher-nesîm-i bâ'îş-i vücûd-ı mümkünâta 'arz olunur ki gülzâr-ı merḳad-ı sa'âdet-ezhârı ḥased-gerde-i riyâz-ı nûşîn-i ḥıyâz-ı cinân çemen-zâr-ı merşad-ı 'inâyet-eşmârı maṭmaḥ-ı enzâr-ı melâyik-i Yezdândur sâğar-ı tesnîm ü çeşme-i selsebil-i şîrîn-

⁸ laḥlaḥa-perdâz-ı: laḥlaḥa-i pervâz-ı IÜ.

⁹ şa'şâ'a-sâz-ı: şa'şâ'a-ı sâz-ı IÜ.

¹⁰ Der-kenâr: *kitâb* M., IÜ.

¹¹ Der-kenâr: *durûğ* M., IÜ.

zülâl arzû-mend-i la'l-i nûş-ḥand-ı selîsü'l-makâlidur ḥadîka-i ruḥsâre-i 'abîr-i sa'âdet-sirişti manzûr-ı çeşm-i arzû-yı şükûfe-hây-i bâğ-ı behiştür ḥayme-i zerrîn-ṭınâb şâh-ı ḥâver mehce-i çargâh-ı cemâl ve seb'-i tıbâk-ı zeberced revâk u zümürüd niṭâk ü sîmîn-ṭâk ḥalka-i dergâh-ı celâlidür nazar-ı pâk-i 'inâyet [M. 3b] nizâmından bu manzar-ı rûzgâr-fâm revnaç-ı dârü's-selâm bulmuşdur âteş-fürüz-ı maṭâbiḥ-i semâhat eyâdîsi ḥalîl ü murğ-ı ḥarîm-i sa'âdet-nesîm ḥarem-i 'amîmü'l-keremi Cibriıldür bâ'îş-i râhat-ı cân-ı rûḥu'l-Emîn nefehât-ı nâfe-i gîsü-yı müşk-bû ve menba'-ı ser-çeşme-i ḥayât-efzâ-yı Hızr-ḥâk-i ser-i küyüdur fark-ı 'arş-ı bülend-i ḥâk-pây-ı iksîr-i sa'âdet-zâyını tâc u kerrübiyyân-ı semiyyü'l-mekân cevvd-ı efdâl-ı sârrü'n-neḥâyizini minhâc itmişdür ḥalka-i zerdür ki mihri hilâl ü Hindü-yı gîsü-yı siyâhı Bilâldür kemer-i sa'âdet-zîverinden bedre-i bedr bir direm ü nazar-ı pâk-i 'inâyet-güzerinde ḥuld-ı berîn yek-ḥaremdür bir şâh-ı sa'âdet [İÜ. 4a] -güvâh u melâyik-sipâhdur ki sâye-i âfitâb-ı iştibâhı pâdişâh-ı rûşen-nigâha penâh u ḥarîm-i bülend-i pây-gâhı büse-gâh-ı mihr ü mâhdur ve manzûr-ı nazar-ı 'inâyet-i İlähdur âfitâb-ı 'arîz-ı 'âlem-efrûzı şemse-i beytü'l-ḥarâm u nûr-ı ḥurşîd-i cebîn-i mübîninden kâr-ı meh tamâmdur ḥazîne-i sîne-i bî-kînesi ki gencîne-i cevâhir-i esrâr-ı Yezdânî ve âyîne-i şafâ-âyîn-i envâr-ı sübhânîdür cevâhir-i zevâhir-i 'ilm-i İlähî vü leâlî-i meknûne-i mezâyâ-nizâm-ı ma'ârif-i nâ-mütenâhî ile zâhir ü kezîm ü zât-ı sûtûde-şîfât u ferḥunde simâtı [M. 4a] maşdüç-ı mediḥa-i "inneke le'alâ ḥulukın 'azîm"¹²dür çeşme-i ḥayvân-ı sâ'il âsitâne-i mekârim-i âşiyâne-i ikbâl ü ravza-i rıdvân-ı ḥâk-i ḥadâyık-ı 'izzet ü iclâlidür tayir-i cân-ı şehd-ı şeker-rîz-i la'l-i dil-âvîzinde bir mekes ü rûḥ-ı nebâtı dehân-ı cevâhir-feşânından bir nefesdür cân-ı 'azîz-i Yûsuf-ı Mısrı gulâm-ı la'l-i şîrîn şeker-mîzâc u vücûd-ı ciger-güşe-i ḥalîl ḳurbân-ı ḥâk-i pây-ı sa'âdet-i imtizâcdur nükheth-i enfâsı mâ-şadaç mazmûn-ı 'inâyet meknûn-ı yuḥyi'l-'izâm u melâyik-i 'izâma ḥıdmet-ı ḥarîm-i sa'âdet-nizâmı aḳşa'l-merâmdur.

Medâyiḥ-i Kerîme-i Aşḥab

Ve daḫı taḥiyyât u ta'zîm ü teslîmât u tefḥîm aşḥâb-ı kirâm-ı sa'âdet-nedîm ü aḥbâb-ı 'izâm-ı mekârim-i 'amîm [İÜ. 4b] üzerine olsun ki her biri maḳbûl-ı ḥuzûr-ı 'âṭîfet-meşmûl-i şâh-ı ḳadîm ü nâ'il-ı ḳuşûr-ı bî-ḳusûr-ı sa'âdet-medlûl-i bâğ-ı na'îmdür ḥuşûsan ol zümre-i maḳbûletü'l-a'mâl u maḥşûletü'l-âmâlün sâdât-ı müstaḥsenetü'l-'âdatı üzerine olsun ki evvelâ menba'-ı çeşme-i taḥḳîk ü maṭla'-ı envâr-ı ḥurşîd-i tedḳîk ve maḥzen-i esrâr-ı hidâyet-i tevḳîk ü refîk-i şefîk pîşvâ-yı tarîk-ı daḳîk ya'nî Ebû Bekr-i şiddîk ki garîk-ı deryâ-yı 'ibâdet ü ihlâş ü ḥarîk-ı tâbiş-i germiyyet-i nâr-ı muḥabbet [M. 4b] ü ihtîşâşdur ṭâvûs-ı zerrîn-per ü bâl ü sîmîn-ḳafes ser-ḥ'ân-ı cevâ'iz-i güşâyende-i neḥâyizinde bir mekesdür

¹² "Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin." (Kalem, 68/4).

ihtisâ-yı Cem-â-Cem-şadâkat zât-ı haķikü's-şadâret ü cedîrû's-siyâdetine maḥşûş ü şân-ı 'azîzü'l-'irfân ü gâğîru'l-bürhânına menşûşdur cenâb-ı şıdķ-intisâbına âb-ı sirîşk-i bî-ḥisâbla şehâb-ı insihâb idüp semâdan 'arız-ı gülzâr-ı ruḥsâr-ı sa'âdet-ezhârına şavb-ı taḥsîn ü âb-ı âferîn nişâr idüp ṭabaķa-i 'aliyye-i feyzine nâyil olmağa füyüz-ı huyüz-ı şıdķından mânend-i 'âyil-i sâyil olmuşdur.

Medâyiḥ-i Kerîme-i Fârûk

Ve şâniyen yâr-ı şânî refî'u'l-cenâb ü sâlâr-ı kitâyib-i aşḥâb ü serdâr-ı serâyâ-yı aḥbâb ü emîr-i dîvân-ı faşl-ı ḥiṭâb [İÜ. 5a] ü ser-defter-i seyyâh-ı aḳṭâb ya'nî 'Ömer bin el-Ḥaṭṭâb 'aleyhi rıdvanü'l-melikü'l-vehhâb ki midḥat-ı Fârûk şâyeste-i şân-ı şerîfi ve imâret ü 'adâlet sezâ-vâr-ı zât-ı laṭîfidür 'âmir-i kuşûr-ı 'adâlet ü naķş-ṭirâz-ı ma'mûre-i fazîletdür aşḥâb ârâd-ı maḥż¹³-ı kâlâ-yı bâlâ-yı kıymetine taḳdîr-i bahâ idemediler mihr-i 'âlem-efrüz gûşe-i bâm-ı 'adâletinden bir şerefe ve sipihr-i mehâbet-endüz ṭârem-i bülend-i ḳadr-fîrüzından¹⁴ bir ğurfedür kilki bedâyî'u's-silk-i şecâyâ-guşâ-yı ḥoş-ḥıram ü ḥâme-i zemî'ü't-tecvâl 'inâyet-intihâl ü cevâhir-nişârı miftâḥ-ı ḥazâne-i murâd u 'atabe-i 'aliyye-i [M. 5a] 'inâyet-iştimal ve südde-i seniyye-i sa'âdet-me'al ü fâyizatü'l-âmâli merşad-ı enzâr-ı ebrâr u aḥyâr mirşâd-ı şuleḥâ-yı 'ibâd-i şâh-ı îcâd-ı vâcibü't-ta'vîl ve'l-i'timâddur ke's-i diḥâķ-ı 'adâletini 'avâhil-i pesîn ihtisâba¹⁵ mâlik ü cevvd-ı fezâ'il-i 'amiķa ve menâhic-i fevâzil-i daķiķasına aḥbâr-ı ḥaṭîratü'l-aḥyâr ü neḥârîr-i eşişetü't-teḥârîr vecîzetü't-teḳârîr-i sâlik olmağa ḳâdir olmadılar tâ rûz-ı cezâ ol şâh-ı cemîlû's-şiyem ü cezîlû'l-kerem 'arşa-i 'adâletde 'âlem olmuşdur.

Mehâmid-i Enîķa-i 'Oşmân

Ve şâlişen mecma'u'l-baḥreyn ü menba'u'l-nehreyn u maṭla'u's-şemseyn ya'nî 'Oşmân zü'n-nüreyndür ki [İÜ. 5b] devlet-i dâreynele zât-ı sütüde-şafâyı fâ'iz ü ṭaraf-ı Yezdândan şân-ı sa'âdet-nişân u semâḥat-iḳtirânı maḥaṭṭ-ı 'avâṭif u cevâ'iz olmuşdur ḥîme-keş-i maṭbaḥ-ı cûd u rufûd şâh-ı sipihr ü şems-i evvân-ı şân-ı edeb-nişânı mâḥ u mihrdür noḳṭa-i per-gâr-ı zamân u zemîn ü maṭla'-ı ḥurşîd-i meķârim ü âfitâb-ı dîndür şâh-ı felek bende-i derbânı ve meş'ale-i mâḥ-ı şem'-i şebistânıdur kâffe-i melâyik-i 'izâm âdâbından ḥicâb u şeyâṭîn-i liyâm-ı ḥudûd inķizâbda inķitâm u iḥticâb itmişlerdür ḥadîķa-i ğalbâ-yı enîķa-i nübüvvet zâhîretü'l-ezhâr ü bâhîretü'l-esmârdur iki ğonca-i dūşîze-i [M. 5b] zehrâya ki bu sâḥile-i ğabrâda muzâḥî bulunmaya bâğbân-ı risâlet-i vesâṭeti ile dest-res bulup ḳafes-i 'âlemde şekker-sitân-ı sa'âdetden nâşî u fâşî olan iki ṭûṭî-i cân-ı şîrîn-i zebân u nūşîn-beyânla hem-nişîn ü hem-nefes olup emr-i Ḥâlîķu'n-nâs ile

¹³ maḥż: nehy M.

¹⁴ fîrüzından: firüz İÜ.

¹⁵ ihtisâba: ihtisâyâ M.

şâhbâz-ı tîz-perdâz-ı ecel ü bâz-ı şikâr kâr u bâz-ı fenâ-sâz u 'inâ perdâz-ı hâlel hirâsından ol iki tûṭî-i ḥoş-âvâz-ı belâgat-istînâs gülzâr-ı 'âlemde pervâze-âgâz itdikde şâh-ı mezbûr lâzîmü'l-ımtidâḥuñ şemâ'il-i [İÜ. 6a] marziyye-ḥamîde vü eṭvâr-ı pesendîde-i 'adîdesinden ḥabîb-i İlah u pâdişâh-ı sa'âdet-güvâh ya'nî sulṭân-ı risâlet-penâh “*aleyhi min selâmillâhi aṭyebehû ve ezkâh*” ḥâzretleri 'arz-ı şükrân eyleyüp mazḥar-ı ḥıṭâb-ı müsteṭâb “*levkânet 'indî şâlişetun le-zevvectükehâ*” kılmışlardır.

Me'âsir-i ḥamîde 'Alî

Ve râbî'an şâh-ı merdân ü şîr-i Yezdân ü dâmâd-ı faḥr-i cihân ü gönca-i düşîze-i pâlıze-i 'ırfân ü gevher-i pâkîze-i yek-dâne-i kân-ı imkân zümre-i a'dâ-yı bî-dîn ü eşkiyâ-yı cesâret-ḳarîn ü ḥasâret-âyîne-i peyveste-i gâlib ya'nî 'Alî bin Ebî Ṭâlibdür ki mevsûm-ı nâm-ı Murtażâ ü râyiz-ı seyyâh-ı “*lâ-fetâ*” vü ecdar-ı medîḥa-i “*hel atâ*”dur ḥudâvend-i Döldül ü zü'l-fiḳâr Ḥaydar-ı Kerrârdur ki kâffe-i ebṭâl [M. 6a] ü kümât bîm-i şemşîr-i cihân-gîr ü celâlet-peziirinden lertzân u girîzân u şademât-ı kûpâl-ı celâl-i işmâlınden yelân-ı cihân üftân ü ḥayrândur bâd-zen-i surḥ-aḥlâḳ-ı ḥamîdesi dest-i gülde vü ḥâsiyyet-i elṭâf-ı ḳadîmesi ṭab'-ı müldedür bezm-gâh-ı sipihr-i iştibâhı gülşen-i nîlüferi ü sâḳî-i meclis-i şafâ-münisi ḥavz-ı ḥâveridür nâvek-i tîz-peykân u cevşen-güzârı ciger-düz u nîze-i cân-sitân u sîne-güzâr-ı zehre-şikâf u cân-şikârı erḳam-ı Daḥḥâk-süzduz ḳulle-i küh-ı Ḳâf-ı [İÜ. 6b] rûz-ı meşâfda semm-i sûtür-ı menâzil-şikâfından ḥâk-i dâyire-i ebr ser-şemşîr-i celâlet-iştibâkından çâk olmışdur feyz-i güftâr-ı güher-bâr u gevher-nişârdurur bâr-ı ḳaṭarât-ı emṭâr u reşehât-ı enhâr-ı şümârındandır dâmen-i bahârîz-i dürr-i âb-dâr u terbiyye-i himem-i 'âliyye-i sa'âdet-iştimali ile kân-ı kemâline pür-güher yâd-gâr olmuşdur perçem-i râyât-ı zafer-gâyâtı gîsü-yı dil-cû-yı şâm u şukḳa-i a'lâm-ı fütühât-ı i'lâmı zîver-efzâ-yı kâşâne-i mînâ-fâmdur vâlid-i mâcid-i imâmeyn-i mükerremeyn ü hümâmeyn-i muḥteremeyndür ki birisi gönca-i nev-ḥîz-i bâgçe-i ḳalb-i mâsivâ-yı sülb-i Murtażâ vü naḥl-i düşîze-i sûtüde çemân-ı çemen-i seciyye-i semiyye-i Muşṭafâ vü nebiyy-i müctebâdur birisi cür'a-keş-i câm-ı şehâdet u sâgar-keş-i bezm-i sa'âdetdür ikisi de serv-i ḥoş- [M. 6b] reftâr-ı çemen-zâr-ı Firdevs ü tûṭî-i şekker-güftâr-ı gülzâr-ı Firdevsdür ikisi de şem'-i fûrûz-ı eyvân-ı cinân ü kâşâne-efrûz-ı ḥaṭîre-i ḳuds-i 'âlî-şândur ikisinin de neşîmen-gâh-ı 'arş-ı iştibâhı maḳşûre-i 'Adn u maḥfil-i menî'-i zemî'u's-sukûfi ma'mûre-i 'Adendür Ḥâzret-i Kird-gârı ḳadîmü'n-nevâl ü 'adîmü'z-zevâle “*bi'l-guduvvi ve'l-âşâl*”¹⁶ ḳarâ'at u ibtihâl olunur ki cümlesinin ḥadâyîḳ-ı enâyîḳ-ı merâḳıd-ı şerîfelerin ezḥâr-ı 'inâyet-i [İÜ. 7a] 'aliyyesi ile mu'aṭṭar u 'avâlim-i

¹⁶ “O evlerdeki, Allah onların yüceltilmesine ve kendi adının içlerinde anılmasına izin vermiştir. Onlarda *sabah ve akşam üstleri* O'nu tesbih ederler.” (Nur, 24/36).

merâşid-ı terîfelerin envâr-ı rahmet-i celiyyesi ile münevver eyleye.

Sebeb-i Te'lîf

Ol zamân ki mecma'ı 'ulemâ-yı 'Osmâniyye ve menba'ı fuzalâ-yı sübhâniyye vü muḳarrâ'ime-i nu'mâniyye olan sevâd-ı a'zam ü şehr-i mu'azzam ya'nî Ḳoştanîniyye ḥamâhallâhu 'an-küllil-beliyyeye 'âzim ü niyyeti câzim olup leyl ü nehâr u ser ü cihâr nice âlâm-ı şedâid ve eşkâm ü mekâ'id ü serzeniş-i rûzgâr zûr-kâr-ı fezâḥat-girdâr ü ḥasâret-îşâr ü şenâ'at-kâr ü dehâris-dişâr çeküp âḥir-kâr zât-ı sûtüde-şifât ü ferḥunde-simâtı fenn-i fazîletde müsellemler ü vücûd-ı pür-cûd-ı mekârim-endüdü merâsim-i câh u celâlde ser-engüşt-nümâ-yı 'âlem olan ḥ'âce-i bâzâr-ı fezâ'il ü manzûr-ı aḥdâḳ-ı efâzıl ya'nî 'Abdul'azîz Efendi ḥazretlerinin maḥdûm-ı güzîn-i serâçe-i sa'âdet-mekânlerine ḥıdmet-i ta'lîm [M. 7a] ü pîşe-i tefhîmde olup çok 'arîza-i ḥamâ-yi 'azîme ile ḥâlüm mükedder ü bâğçe-i şîḥhat u 'âfiyet şarî'a-i şarşar-ı eyyâm ü ḳârî'a-i belbâl-i nüḥ-a'vâm ile bî-fer ü zîver olmışdı ol dem idi ki şem'-i nev-bahârûn şu'le-i 'âlem-ârâsı çemen-fürüz u şahn-ı çemende sünbül-i 'ûd u micmer-i zerrîn gül-i 'ûd süz idi sebzeler ḥızr u süsen kilîm ḥâk-i çemen 'ıtr [İÜ. 7b] u Mesîḥâ-nesîm neşter-i ḥâr-ı erḳam-ı ḍaḥḥâk-ı gül ü sâgar-ı la'l-i eşḳar-ı ser-ḥâb-ı mül idi şâḥ-ı ḥamz mehd-i Mesîḥâ ü bülbül ü gül Vâmıḳ u 'Azrâ idi 'andelîb-i ḥoş-âvâza ser-âgâzda cûylar dem-sâz olup şahn-ı gülzâr reşk-i çemen-zâr-ı bâğ-ı behîşt ü zînet-i ezhâr-ı gayret 'arşa-i mînâ-yı firûze ḥîşt idi ḥadeng-i fikr ü naẓar cân u dilde güzâr idüp gördüm ki şadme-i rûzgâr-ı ḡaddâr âḥir-kâr zîver-i ezhâr ü revnaḳ-ı gülzârı perîşân u târumâr u eşk-i 'aşîḳ-ı bî-ḳarâr gibi ḥâk-sâr idüp güllerün evrâḳını şarşar-ı gerdün-ı felâket-nümün berbâd u hezârân bülbül-i bî-çâreyi künc-i ḥumülde nâ-şad ider bu ḥâleti mütezekkîr olup cânla mütefekkir iken ḥâtif-i gaybîden nidâ vü gûş-ı cânâ şadâ geldi ki ey meftûn-ı [M. 7b] bâlâ-yı efkâr-ı fâside vü meşḡul-i meşâḡal-i ezkâr-ı zâ'ide bî-hüde tazîyî-i evḳât u ta'tîl-i sâ'at idüp ezmân-ı ferḥunde-aḥyânı 'ale'l-ḥuşuş eşḥâr-ı sa'âdet-âşârı ve şerḥ-i şebâbı ki âvân-ı iktisâb-ı ma'ârif şafâ intisâbdur nâ-münâsib maḥalle maşrûf u ezmine-i mesâ'î-i cemîleyi şafâiyîḥ-i sâḥa-i şaḥḥ u ḫammâta ma'ḫûf eyleme belki şarf-ı maḳdûr u sa'y-i nâ-maḥşûr eyleyüp [İÜ. 8a] gülşen-i rûzgâr bir yâdigâr ya'nî bir verd-i âb-dâr ḳo ki Zâl-i zamân dest-i teḫâville evḳâtını perîşân idüp bâd-ı fenâ vezân olup gülzârına ḥazân yetürmeye her dem tâze bahâr u ferḥunde-âşâr ola didikde emr-i bî-mişâline imtisâl idüp bu ḳadar irtî'âş-ı ḥâl u iḫtilâc-ı bâlle şarf-ı mechûd u sa'y-i maḥdûd idüp bu varaḳa-i pür-ḳuşûr-ı tenmîḳına ḥasb olmaḳdadur mübâşir ü baḥşâyende-i baḥşende-i âmâle "bi'l-ḡuduvvi ve'l-âşâl"¹⁷ niyâz u ibtihâle müşâbir idüp bir maḳâle iki ḥikâye eyleyüp *Tevşihu'l-Letâ'if* nâm virilmişdür a'zam-ı me'mûl u

¹⁷ "O evlerdeki, Allah onların yüceltilmesine ve kendi adının içlerinde anılmasına izin vermiştir. Onlarda *sabah ve akşam üstleri* O'nu tesbih ederler." (Nur, 24/36).

ekrem-i mes'ûl oldur ki 'amelümüz mebrûr u sa'yimiz meşkûr u kuşûr-ı mevfürumuz ma'zûr ola meşâlibimiz manzûr olup sebab-i 'adâvet olmaya.

Der-evşâf-ı dekâyik-inşiyâm besmele-i güzîn-i hakâyik-intizâm ki tılsım-ı defâyin-i esrâr-ı hidâyet-ittisâm u gencîne-i ma'ânî-yi bedî'u'l-beyân-ı belâgat-irtisâm u 'urve-i vusûkâ-yı lâzîmetü'l-i'tişâmdur.

[M. 8a] [İÜ. 8b]

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Bismillâhirrahmânirrahîm
Maṭla'ı dīvân-ı kelâm-ı qadîm
2. Zîver-i 'unvân-ı berât-ı Hudâ
Hilye-i ruhsâr-ı 'arûs-ı hüdâ
3. Fâtiha-ârây-ı kitâb-ı hakîm
Ḳufl-güşâyende-i bâb-ı na'îm
4. Mâşıta-i ṭurra-i maḥbûb-ı dîn
Zülf-i dil-âvîz-i nigâr-ı yakîn
5. Revnağ-ı dîbâce-i dīvân-ı Hâk
Rüşenâ-yı şem'-i fûrûzân-ı Hâk
6. Ğonca-i düşîze-i gülzâr-ı dîn
Lâle-i nu'mân-ı çemenzâr-ı dîn
7. Mesned-i eyvân-ı merâyâ-nişîn
Şuffe-i kâşâne-i hikmet-mekîn
8. Şâh-ı 'inâyet-i ber-bâğ-ı hüdâ
Mîve-i cân-baḥş-ı nihâl-i şafâ
9. Ser-suḥan-ı şafḥa-i fazl u kemâl
Hilye-ger-i tal'at-ı ḥüsn ü cemâl
10. Sâ'id ü ser-pençe-i Ḳur'ân odur
Şâne-zen-i ṭurra-i Furḳân odur

11. Şâhid-i esrârûñ ol ebrûsıdur
Pençe-zen-i gîsû-yı dil-cûsıdur¹⁸
12. Mihr-i dil-efrûz-ı sa'âdetdür ol
Şem'î-şebistân-ı hidâyetdür ol¹⁹
13. Şu'le-firâz olmada ol ser-suhan
Mâh-ı şeb efrûze olur ta'ne-zen
14. Besmeledür pertev-i nûr-ı ezel
Besmeledür meş'ale-i lem-yezel
15. Besmeledür şem'î-şebistân-ı dil
Zulmet olur anuñ ile muzmañil
16. Besmeledür lâzım-ı fetḥ-i maḳâl
Besmeledür maḥfel-i saḥḥ-ı maḳâl
17. Oldı o bâlâ-yı serv rif'at-me'âb
Şân ile tuḡrâ-yı berât-ı kitâb
[İÜ. 9a]
18. Râyet-i meydân-ı şerî'atdur ol
Ser-'alem-i kişver-i ḥikmetdür ol²⁰
19. Kâfile-i sâlâr-ı sa'âdet odur
Ser-'alem-i kişver-i ḥikmet odur²¹
20. Ehl-i dile mürşid-i kâmindür ol
Ma'den-i aḥkâm u delâ'ıldür ol
21. Kufli-i der-i genc-i deḳâyıḳdur ol
Maḡzen-i esrâr u ḥaḳâyıḳdur ol
22. Fâtiḡanuñ oldı o rif'at-penâh
Ḳaşrına maḳşûre-i bî-iştibâh

¹⁸ Bu beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

¹⁹ Bu beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

²⁰ Ser-'alem-i kişver-i ḥikmetdür ol: Küngüre-i ḳaşr-ı ḥaḳîḳatdür ol, İÜ. ve S.

²¹ Bu beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

23. Menba[‘]-ı ser-çeşme-i hikmet odur
Mağzen-i gencîne-i kudret odur
24. Oldı o manzûr-ı Hudâ-yı kerîm
Gevher-i ser-tâc-ı kelâm-ı kadîm
[M. 8b]
25. Fâtihanuñ gencine miftâhdur
Gevher-i pâkîze-i fettâhdur
26. Böyle beyân itdiler ehl-i reşâd
Bsmelenüñ “sîn²²” ola semt-i sedâd
27. “Bâ”sı beķâ ‘ilmine minhâcdur
Noķtası fehm itmege muhtâcdur
28. Bağçedür “bâ”sı kemâl ehline
Silsiledür “sîn”i dâlâl ehline
29. Noķtasıdur ‘ayn-ı ‘ulûma sevâd
Sa‘y-i belîğ ile bulursun murâd
30. “Mîm”i ki mecrây-ı ma‘arîfdür ol
Çeşme-i cân-bağş-ı leţâ’îfdür ol
31. Sâye-i ser-pençe-i kudret odur
Serv-i çemen-zâr-ı hidâyet odur
32. Buldı “elif” gibi olan müstaķîm
Kurbîyet Allâhu raķîm ü kerim
33. “Lâm”ı ledün ‘ilmini icâd ider
“Hâ”sı hüdâ semtine irşâd ider
34. “Medd”i anuñ rişte-i tevfiķdür
“Mîm”i ser-çeşme-i taķķîkdür

---

²² sîn: sîni M.

[İÜ. 9b]

35. Hâçer-i sertîz-i deķâyıķdur ol
Tîġ-i cihân-gîr-i haķâyıķdur ol
36. Her “elif”i nâvek-i îmândur
“Râ”ları çün haçer-i burrândur
37. Kim ki o şemşîr ile meydân ider
Hayl-i şeyâtîni perîşân ider
38. Besmeledür rehber-i râh-ı Hudâ
Eyle aña leyl ü nehâr iķtidâ
39. Eyle anı cân ile sen reh-nümây
Tâ kılasın menzil-i maķşûdı cây
40. Ya'nî o ser-defter-i bâlâ-maķâm
Bedraķa-i hamd-i Hudâdur tamâm

*Mehâmid-i güzîn-i ân pâdişâh-ı iķlîm-i beķâ vü medâyiġ-i enîķa-i ân
dâver-i dâd-ârâ ki âferinde-i nüġ-tâķ-ı zümürriid-gün ü târem-i
çârümîn ü mübdî'-i in şavâmi'-i nîl-gün u 'ırâş-ı zemînest cellet
âlâ'ühü 'azume şânehü*

[M. 9a]

41. Gel berü ey kilk-i cevâhir-nişâr
Ĥamd-i Ĥudâ 'arşasın eyle medâr²³
42. Eyle meġâmid ġareminde ġırâm
Tâ bulasın 'izzet ile iġtirâm
43. Semt-i medâyiġde idüp cüst ü cü
Eyle bu vâdîde biraz ġüft u ġü
44. Ĥamd-i dil-âvîz ile taķ lâ-yezâl
Gerden-i ġüftârufâ 'ıķd-i lâ

²³ Der-kenâr: *ism-i mekân mine'd-devr*, İÜ.

45. Eyle yüri hamd-i dil-ârâyı sen
Mâşıta-i rüy-i 'arūs-ı suhan
46. Tab'ıñı pür-ziver ider ıkd-ı hamd
Cānuña sermāye yiter naqd-i hamd
47. Hamd-i Hudā olmasa bir sözde ger
Eczem ü ebter didi hayru'l-beşer
48. Bezm-i belāgatde dilā her kelām
Hamd-i Hudā olmasa olmaz tamām
49. Olmasa ger hamd-i şeh-i pür-kerem
Sehv ü haṭā şadır olur lā-cerem
[İÜ. 10a]
50. Eyle şenāsın o kerīmün 'ayān
Tā k'ışide vaşfını gūş-ı revān
51. Ey şamed [ü] hayy-ı cihān-āferīn
Şāni'-i kāşāne-i çarḥ-ı berīn
52. Hālīk-ı nüh-ṭāḳ-ı sipihr-i bülend
K'irmez aña seng-i belādan gezend
53. Mücid-i nüh-ḳubbe-i jengār odur
Muḫteri'-i günbed-i devvār odur
54. Pertev-i lüṭfi ki güher-rīz olur
Mihr-i cihān zerre-i nā-çiz olur
55. Fātır²⁴-ı evvān-ı zemīn ü zamān
Pādişeh-i memleket-i lā-mekān
56. Zāt-ı kadīmi şeh-i ḳaşr-ı ḳadem
K'iremez ol evvāna kemend-i 'adem

---

²⁴ Der-kenār: *hālīk*, İÜ.

57. Vâkıf-ı esrâr-ı heme-ğayb odur
Şâh-ı serâ-perde-i lâ-rayb odur
58. Pîşesidür lütf ile setr-i 'uyüb
'İlmine pûşide degüldür gıuyüb
59. 'İlmine nisbet idi ğayb yok
Zât-ı kâdîminde anuñ 'ayb yok
60. Bildi cihân gerçi ulûhiyyetin
Kimse velî bilmedi mâhiyyetin
61. Kendüsini kendü bilür lâ-yezâl
Kimse anı bilmege yoğdur mecâl
[M. 9b]
62. Zât u şifâtıdur anuñ lâ-cerem
Ĝulgule-endâz diyâr-ı kadem
63. Peyk-i 'uğül eylese bîn yıl güzâr
Eyleyemez menzil-i fehmin medâr
64. Zâti oluptur o şehûn lâ-yezâl
Velvele-ârâ-yı cihân-ı kemâl
65. Söyleyemez nice Aristo-makâm
Hikmetine hiç sözi mâlâ-kelâm
66. Zâti berî cevher ü a'râzdan
Fi'li dağı illete aĝrâzdan
[İÜ. 10b]
67. Bilmedi erbâb-ı kemâl ü yağîn
Kimdür o ħallâğ-ı cihân-ı âferîn
68. Zât u şifâtına ħayâl irmedi
Mihir ü cüdına zevâl irmedi
69. Varlık anuñ zâtına mağşüşdur
Naşş u eĝâdîş ile manşüşdur

70. Çıkmadan²⁵ eyvân-ı vücûda devân
Ketm-i 'ademden dağı mülk-i cihân
71. Bil ki haqîkatde hemân var odur
'Âleme bir şâh-ı kerem-kâr odur
72. Şâh aña dirler ki serîr-i ezel
Oldı aña câyufıa bî-ğalel
73. Eyledi zâtına şifât istinâd
Var iki cânibde tamâm ittiḥâd
74. Fi'li ğarazlarla mu'allel degül
Zâtı da noḡşâna mübeddel degül
75. Zâtına maḡşuş kemâl-i beḡâ
Zâtı vücûdını ider iḡtizâ
76. Oldur olan tãrem-ı çãrum-firãz
Şâh-ı diyâr-ı ḡadem ü imtiyãz
77. Meş'ale süzende-i beyt-i semâ
Şu'le-firãz-i şeb-i zulmet-nümâ
78. Ğulgule-endãz-ı felek lütfidur
Kãm-dih-i ins ü melek lütfidur
79. 'Âlem anuñ lütfına muḡtãcdur
Lütfi cihân ehline minḡãcdur
80. Kim ki ide bâb-ı laḡifin penâh
Mazḡar olur lütfına bî-iştibâh
81. Kim ki ḡapusında olur bendesi
Ḥãk-ı der-i fazluña efgendesi

---

²⁵ Çıkmadan: Çıkmadı M.

82. Lütf-ı firāvâne sezâ-vâr olur
Kâfile-i 'izzete sâlâr olur
[M. 10a]
83. Fâyiğ²⁶ ider 'âleme bî-iştibâh
Câ'ize²⁷-i şâh-ı melâyik-penâh
[İÜ. 11a]
84. Kaṭreyem lütfına nisbet-i biḫâr
Ġarḫa-i baḫr-i keremi mûr u mâr
85. Halkı ider maḫhar-ı feyz-i nevâl
Lütf-ı Hudâvend-i 'adîmü'z-zevâl
86. Vaşf-ı kemâlâtle mevşüfdur
Ka'ide-i faẓl ile ma'rüfdur
87. Sofra-i elṭâfi anuñ 'âmdur
Şânı cihân ehline in'âmdur
88. Oldur olan kullarına dest-gîr
Oldur olan râḫim-i pûziş²⁸-pezîr²⁹
89. Oldur olan zaḫm-ı dile çâre-sâz
Oldur iden bendelerin ser-firâz
90. Pîşesidür şefḫat ile merḫamet
'Âdetidür raḫmet ile mağfiret
91. Kim ki idüp zenb ü güneh bî-şumâr
Kesb-i zünüb eylese leyl ü nehâr
92. Şoñra peşîmân olup ol pür-günâh
Olsa cenâbından anuñ dâd-ḫ'âh

---

²⁶ Der-kenâr: *gâlib*, İÜ.

²⁷ Der-kenâr: *isâr*, İÜ.

²⁸ Der-kenâr: *özr*, İÜ.

²⁹ Der-kenâr: *kabûl idici*, İÜ.

93. 'Afv idüp ol âşimi şādān ider
Lütfi ile mazhar-ı ihsān ider
94. Kim ki kapusunda şadākat kıılır
Hāq aña tevfiķ ü hidāyet kıılır
95. Oldur olan ġāfir-i zenb-i 'ibād
Oldur olan vāhib-i genc-i murād
96. Ka'be olupdur aña hāk-i kadem
Oldı anuñçün harem-i muhterem
97. Mihr ile mehtāb iki çākeri
Kūh-ı kemer-beste ġulām-ı deri
98. Noķta kemālātına nisbet kitāb
Zerre cemāline nazar āfitāb
99. Server-i gerdün aña 'abd-i hāķīr
Hüsrev-i çarh emrine fermān-pezir
100. Şafha-nüvisende-i hūkm-i kazā
Hālīķ-ı taķdīr ü hūkūmet-nümā
[İÜ. 11b]
101. Hüsrev-i iķlīm-i kazā vü kader
Şāh-ı diyār-ı kerem ü dād-ger
102. Ey nice sulţān-ı celālet-nişān
Oldı aña bende-i bī-imtinān
[M. 10b]
103. Ey nice İskender-i gerdün-cenāb
Oldı aña 'abd-i itā'at-me'āb
104. Rüstem ü Sührāb ü Nerīmān u Zāl
Sām u Tehmeten nice merd-i cidāl

105. Dâ'ire-i dehre nişân aşdılar
Gerden-i gerdüna kemân aşdılar
106. Anları zâr eyleyemez şîr-i çarh
Bağlayamaz anları zencîr-i çarh
107. Çarha biri darb ide gürz-i girân
Kaddi ham-ender-ham olur bî-gümân
108. Olmaya şemşîrine tākāt-karîn
Miğfer-i pülād-ı sipihr-i berîn
109. Hāk olur ašlā idemez kimse hırz
Ger uralar kahr ile Elburza gürz
110. Şiddet-i kûpālî³⁰ olur bî-kemân
Şâ'ika-perdâz-ı ser-i düşmenân
111. Bunca şalâbetüñe o şâh-ı ezel
Virdi o serkeşlere hep bî-halel
112. Zûrları zûrına beñzer degül
Zerre kadar zûrına hem-ser degül
113. Kuvvet u kudret aña maşşüşdur
Zât-ı kuvâ-başşına menşüşdur
114. Uğrasa ger tiğ-i celâline kâf
Anı hemân ser-te-ser eyler şikâf³¹
115. Eylese şemşîr-i celâlin 'ayân
Ahras³² olur nâtiq-ı kerrübiyân³³
116. Olmağıçün şâhid-i dîn rû-nümâ
'Äleme ba's itdi rusül enbiya

---

³⁰ Der-kenâr: *vurmak*, İÜ.

³¹ Der-kenâr: *yaralar*, İÜ.

³² Der-kenâr: *bî-lisân*, İÜ.

³³ Der-kenâr: *melâ'ike-i mukarrabîn*, İÜ.

117. Cümlesini server-i dīn eyledi
Dāver³⁴-i iklīm-i yaqīn eyledi
[İÜ. 12a]
118. Her birisi da'vet-i ĩmān ide
'Ālemi ĩslām ile şādān ide
119. Anda huşūşan ki imāmü'l-hüdā
Server-i dīvān-ı resül Muştafā
120. Cānib-i Hāqdan bize devletdür ol
Cümlemüze bā'ış-i rahmetdür ol

*Der-beyān-ı evşāf-ı dil-pezīr-i ḥabīb-i Hudā-yı ekrem kim menba'ı
yenābī'u'l-me'āşir ve ş-şiyem ü ma'den-i cevāhirü'l [M. 11a] -fazl u
ve'l-keremdür ki medāyih-i enīka-i dil-güşāsi inşirāh-efzā-yı şudür-ı
ehl-i makāl u şafā-baḥş-ı nuḥūr-ı erbāb-ı kemāldür lā-zālet berekātu
evşāfehü müfāzaten 'alā-vüücüdi'l-meddāhın.*

121. Şallü 'alā Aḥmed-i ḥayrū'l-verā³⁵
Faḍḍalallahü 'alā el-enbiyā
122. 'Āmile Allāh bi-faḍlin 'azīm
Cāmile Allāh kıdāḥu'n-na'īm
123. Ersele bi-ḥaḥḳkı nebiyye'l-linā
Cā-i beşīran ve nezīran benā
124. Rüşenā-yı çeşm-i cihān-bīn-i şer'
Şem'-i fūrüz-ı ḥarem-i dīn-i şer'
125. Küngüre-i ḳaşr-ı sa'ādet-mekīn
Şafḥa-i seccāde-i ḥikmet-nişīn³⁶

³⁴ Der-kenār: *hākim*, İÜ.

³⁵ Der-kenār: *mahlūkāt*, İÜ.

³⁶ Der-kenār: *küngüre beden-i bâr u kal'a üzerinde yaparlar Ni'metullāh*, İÜ.

126. Hâk-i der-i 'izzeti eflâkdur
Midhat-i cân perveri levlâkdur
127. Pertevinün zerresi mihr-i felek
Hâdim-i kâşânesi hayl-i melek
128. Mu'cize-i işbe'î şakku'l-kamer
Midhatünün kemteri hayru'l-beşer
129. Vâddesinün kaḫresi baḫr-i muḫîḫ
Himmetinün hıḫtası şaḫn-ı besîḫ
[İÜ. 12b]
130. Bulmaz idi çâder-i 'âlem kıyâm
Himmeti olmasa 'ımâdu's-selâm
131. Başına elḫâf-ı Hudâ tâcdur
Şâhid aña leyle-i mi'râcdur
132. Virdi aña lütf-ı Hudâ-yı kerim
'Âlemi irşâda kitâb-ı ḫakîm
133. ḫâzret-i mennân [u] Hudâvendigâr
Virdi aña mu'cize-i bî-şümâr
134. Cümleden âyât-ı kelâm-ı kadîm
Feyz-resânende-i ḫalb-i selîm
135. Oldı o sulḫâna bilâ-iştibâḫ
Her birisi mu'cize-i pür-güvâḫ
136. Her birisi pâye-i i'câzda
Her birisi evc-i ser-efrâzda
137. Olsa biri birine 'âlem zâḫîr
Bir sözüne ḫiç diyemezler nazîr
[M. 11b]
138. Virmedi ol kâdir [u] ḫayy u kerîm
Kimseye bir böyle naşîb-i 'azîm

139. Dîni anuñ ğayrıyı nesh eyledi
Kâ'ide-i sâbıkı fesh eyledi
140. 'İlm-i ledünnî aña maşşûşdur
Zât-ı hedâ-kîşine menşûşdur
141. 'Adl ile 'âlemde o 'âlî-güher
Eyledi zulm ehlini zîr ü zeber
142. 'Âlem-i 'ulvîyi güzâr eyledi
Pâye-i kırbetde qarâr eyledi³⁷
143. Oldı o ser-tâc u imâmü'l-hedâ
Rûz-ı kıyâmetde şefî'u'l-verâ
144. Şöyle şefâ'at kıla kim sū-be-sū
Eyleye iblis-i la'în ârzū
145. Naql olur ba'zı ser-efrâzdan
Pâye-i taḥkîkle mümtâzdan
146. Hâzret-i Hâḡdan dükeli enbiyâ
İstedi bir maḡşûd-ı 'âlî-bahâ
[İÜ. 13a]
147. Her birisi bir yire şarf eyledi
Kesb-i murâdât-ı şigerf eyledi
148. Ümmetiçün şakladı şâh-ı rûsul
Hüsrev-i seyyâre-i sipâh-ı rûsul
149. Yevm-i kıyâmetde kamu enbiyâ
Güşe-i ḡayretde iken dâ'imâ
150. Dilleri âlâm ile lertzân iken
Bîm-i ser-encâmla ḡayrân iken

³⁷ Bu beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

151. Dillerine gelmeye duĥter püser
Her birinün kaçdı ola taĥlîş-i ser
152. Cümlesi nefsi diyeler bî-gümân
Olmayalar ġayrı tezekkür-künân
153. Böyle nehîb üzre iken enbiyâ
İrişe sâlâr-ı rusül Muşţafâ³⁸
154. Ümmetini eyleye Hâġdan taleb
Ķurtara bî-ġâreleri bî-te'ab
155. Yeryüzüne vaz'-ı cebîn eyleye
Ķalbini ihlâsa ġarîn eyleye
[M. 12a]
156. Ümmetine ide şefâ'atleri
Anlara şarf eyleye himmetleri
157. Her birini cennete îşâl ide
Vâşıl-ı gencîne-i iclâl ide
158. Böyle gerek şâh-ı kerîmü'ş-şiyem
Böyle gerek pâdişeh-i pür-kerem
159. Devlet anuñ kim aña ümmet ola
İki cihân içre sa'âdet bula
160. Hâzret-i 'İsâ gibi 'âlî makâm
Gördi anuñ mertebesin bî-gümân
161. Hâlık-ı mennâna şenâ eyledi
Ümmeti olmaġa du'â eyledi
162. Hâzret-i Hâġ itdi du'âsın ġabûl
Buldı murâdına o server vuşûl

³⁸ Der-kenâr: sâlâr-ı nakîb ü nâ'ib ü şahne vü ser-leşker ü ulu kimse Ni'metullâh, İÜ.

163. Hâzret-i Mûsâ gibi bir ser-firâz
 Ümmeti olmağa çoğ itdi niyâz
[İÜ. 13b]
164. İtmedi Allâh du'âsın kabûl
 Bulmadı ser-menzil-i kâma vuşûl
165. Cümle nebî taze mühür kızdılar
 Nâmını hâtemlerine yazdılar
166. Nicesi miftâh-ı kilîd-i murâd
 Goncesi zînet-ger-i gülzâr-ı dâd
167. Sâ'idi beyzâ-şiken ü şu'le-sâz
 Kâmeti serv-i harem-i imtiyâz
168. La'li şeker-bâr u cevâhir-nişâr
 Nuçkı dürer-bâr u deķâyık-dişâr
169. Zülfi şeb-i kıadr u yüzi rûz-ı 'îd
 Cebhesi mâh-ı harem-efrûz-ı 'îd
170. Gözleri şebbâz-ı sa'âdet şikâr
 Zülfi hümâ-yı felek iştihâr
171. Çeşme-i kevşer fem-i şîrînidür
 Câm-ı rahîķi leb-i nüşînidür
172. Ağzı ki cüyende-i ta'limdür
 'İzzet-i ser-çeşme-i tesnîmdür
173. Bâde-i tevhîdüñ odur sâğarı
 Meclis-i taķķiküñ odur zîveri
[M. 12b]
174. Ümmetinüñ fazlı benî âdeme
 Fazl-ı Hudâ gibi durur 'âleme

175. Tõğmadan evvel o şeh-i kām-kār
Çarḥ u zemīn üzre kı lup iftiḥār
176. Bende diyüp şām ü seher mihr ü mäh
Çeşm-i ḥaḳāretle iderdi nigāh
177. Çünkü zuhūr itdi şeh-i mürselīn
‘Arz-ı sürür itdi be-gāyet zemīn
178. Tõğduğı dem ol şeh-i ‘ālī-tebār
Eyledi çarḥ üzre tamām iftiḥār
179. Hōş gelüp Allāha o faḥr-ı güzīn
Oldı anuñ maḫzar-ı lütfi zemīn
180. Hākini pāk itdi şeh-i lā-yezāl
Anuñçün oldı yetimmü’l-ḥalāl
[İÜ. 14a]
181. Añla nedür bu sözi ey nükte-ger
Zerre kadar var ise fehmüñ eger
182. Hāk-ı muḥabbetle aña pāk ola
Pāye-firāzende-i eflāk ola
183. Mihrle pāk olmaya mı ehl-i dīn
Pāk olıcak ḥubb ile ḥāk-i zemīn
184. Mu’tiḳ-ı a’nāḳ-ı ümemdür o şāh
Oldı der-i lütfi ‘aḫyā penāh
185. Emri kaçan vārid ola bī-gümān
Serkeş iken rām ola şīr-i zamān
186. Server-i dīvān-ı rūsul Muşṭafā
Oldur olan piş-rev-i enbiyā
187. Hīme-keş-i maḫbaḫ-ı cüdi Ḥalīl
Murğ-ı ḥarīm-i ḥaremi Cibrīl

188. İtdi anı hâlîk-ı 'âlem penâh
Şâh-ı şiyem-h'âh u melâyık sipâh
189. Hıdmet iderler aña biñ cânla
Cânlarını yolına qurbânla
190. Zaḥmetini her biri raḥmet bilür
Hıdmetini cānāna minnet bilür
191. Anlara hep bâ'ış-i devletdür ol
Râbıḩa-i rişte-i 'izzetdür ol
[M. 13a]
192. Hüsrev-i ma'mûre-i temkîndür
Midḩati Ṭâhâ ile Yâsîndür
193. Ol ḩarem-ârâ-yı riyâz-ı cinân
Sâķî-i pür-lütf-ı ḩayyâz-ı cenân
194. Vâhib-i genc-i emel-i bâldür
Na'il-i gencîne-i iķbâldür
195. Zâtına aḩlâķ-ı kerem munḩaşır
Levḩ-i zamîrinde nedâ müstetir
196. Kimseden ol nâ'il-i genc-i belîğ
Eylemedi lütfını hergiz dirîğ
197. Şânına şâyeste kemâl-i kerem
Zâtına maḩşûş ḩıṣâl-ı kerem
[İÜ. 14b]
198. Ğarķa-i deryâ-yı nevâli cihân
Lütfını cüyende ḩamu ins ü cân
199. Ṭoldı nem-i lütfi ile bî-gümân
Kevn ü mekân ile zemîn ü zamân

200. Lütf u 'aṭāsını dil-i pür-melâl
İtdi der-i mekremetinden su'âl
201. Andan idüp ḳahr ile i'râz u ḳad
Eyleye ol sâ'ili ḥâşâ ki red
202. **Nûşî**-i bî-çâre 'inâyet umar
Yevm-i ḳıyâmetde şefâ'at umar
203. Lüṭfuñ o nâ-şâda sa'âdet yiter
Zâtına tevfiḳ ü hidâyet yiter
204. Dil keremün ḥûnına muḥtâcdur
Semt-i nevalün aña minhâcdur
205. Baḥr-i ma'âşīye düşüp ol faḳîr
Oldı aña künc-i nedâmet maşîr
206. Zēn ü günâh ile olup muttaşif
Oldı ḳuşûrına yine mu'terif
207. Rûz-i cezâda ol aña dest-gîr
Olmaya tâ ḥâk-i ḥasâret-maşîr
208. Şānuña maḥşûşdur iḥsân-ı 'âm
Zâtına menşûşdur efdâl-ı tām
209. Olduñ eyâ şâh-ı kerîm ü raḥîm
Mâ-şadaḳ-ı nükte-i ḥulḳ-ı 'azîm
210. Levḥ-i dilün âyîneden şâfdur
Ḥaḳ seni iḥlâş ile vaşşâfdur
[M. 13b]
211. Eyle şefâ'at baña rûz-ı şümâr
Çünki şeff'ümdür aña çâr-yâr

*Medâyiḥ-i selâṭin-i ekâlim-i dîn ü esâṭin-i kaşr-ı bülend-i yakîn ya'nî
 çehâr-ı yâr-ı güzîn rıdvânullâhî³⁹ 'aleyhim ecma'in evvel-i işân Ebû
 Bekr-i Şiddîk-ı şâhibü't-tahkîk ki refîk-i [İÜ. 15a] şefik bedrakâ-i
 tarîk-i sa'âdet ü râh-nümâ-yı semt-i hüdâyetist.*

212. Birisi ser-defter-i dīvân-ı şıdk
 Şâh-ı serâ-perde-i evvân-ı şıdk
213. Şadr-nişîn-i ḥarem-i aşdıka
 Tâc-ı ser efrâz-ı ser-i evliyâ
214. Manzar-ı kaşr-ı ḥilâfet-mekân
 Küngüre-i şarḥ-ı sa'âdet-nişîn
215. Ser-suḥan-ı şafḥa-i cünd-i kirâm
 Meḥar-ı aşḥâb-ı fazîlet-nizâm
216. Manzar-ı mennân-ı 'adîmü'z-zevâl
 Mazhar-ı elṭâf-ı kadîmü'n-nevâl
217. Menba'ı ser-çeşme-i ḥulḳ u şiyem
 Ma'den-i gencîne-i fazl u kerem
218. Ziver-i gülzâr-ı serây-ı cinân⁴⁰
 Pertev-i Firdevs-i sa'âdet-nişân
219. Şukka-firâz-ı 'alem-i ihtîşâş
 Turra-tırâz-ı kalem-i ihtîşâş
220. Maḥfil-i evvân-ı şadâkat-mekân
 Şâh-ı bülend-efser [ü] vâlâ-nişân
221. Naḥl-i ser-efrâz-ı çemenzâr-ı dîn
 Mîve-i mümtâz-ı nihâl-i yakîn
222. Ya'nî Ebû Bekr-i şadâkat-güzîn
 Aḳdem-i aşḥâb-ı ḥilâfet-ḳarîn

³⁹ rıdvânullâhî: rıdvânullâhî te'âlâ, İÜ.

⁴⁰ Bu mısradâ "gülezâr" ve "serây" kelimeleri arasında bir "vav" vardır.

223. Aḥmed-i muḥtâra odur yâr-i gâr
Oldur olan taḥt-ı dile şehriyâr
224. Zümre-i aşḫâba odur pîşvâ
Eyledi taşdıḳ-i resûl ibtidâ
[M. 14a]
225. Evvel odur da'veti taşdıḳ iden
Mes'ele-i ḥikmeti taḥkîḳ iden
226. Olmağ ile piş-rev-i aşdıḳâ
Adına şiddîḳ didi Muştafâ
[İÜ. 15b]
227. Olduğıçün şıdḳla şöhret-pezîr
Şâh-ı rusûl itdi anı evvel vezîr
228. Şıdḳ ile dünyâya şalup velvele
Kişver-i 'irfânı getürdi ele
229. Ḥayli zamân eyleyüp ihyâ-yı dîn
Eyledi islâmı selâmet-ḳarîn
230. Āteş-i şemşîrin idüp pür-şerer
Eyledi küfr ehlini zîr ü zeber
231. İtdi ḳamu 'ömrünü a'mâle şarf
Eyledi taḥşîl⁴¹-i reşâd-ı şigerf
232. Nefsini zabt eyledi teşnî'c den
Şaḳladı evḳâtını taşnî'c den
233. Zühd ü 'ibâdâta idüp iştiğâl
İtdi vücûdında kemâl işti'al

---

⁴¹ taḥşîl: taḥş[î], M.

234. Zînet-i dünyâya nazar kılmadı
Bâğçe-i meyli güzer kılmadı
235. K̇albini Ḣaḡ 'aşḡına rabṡ eyledi
Himmet ile nefsinı żabṡ eyledi
236. Aña da ḡalmadı zamân-ı merîd
Oldı dil-i pāk ile āḡir ṡehîd
237. Ḃöyle durur ḡānḡah-ı ṙüzḡār
Kimse bu vîrānede ṡutmaz ḡarār
238. Āḡir olur ṡîr-i jiyān u mār
Pençe-zen-i ṡadr-ı ṡıḡār ü kibār
239. Bulmayalar dest-i ecelden ḡalāṡ
Olmaya kes künc-i selāmetde ḡāṡ
240. Rās-ı felek menzilet-i māh-ı nev
Ḣāṡıl-ı i' mārufı eyler direv
241. İmdi bu aḡvāli yūri fikr kıl
'Āḡıbet emiri gönül żikr kıl
242. ḡalmayıcaḡ anlara mülk-i cihān
Saña ḡalur mı 'aceb ey ḡurde-dān
[M. 14b]
243. Çarḡ-ı felek anları gör n'eyledi
Tenlerini ḡāk-niṡin eyledi
[İÜ. 16a]
244. Oldı anuñ ṡām u ṡeḡer bî-gümān
Murḡ-ı dil ü cānına 'arṡ āṡiyān
245. Yevm-i ḡiyāmetde ser-efrāzdur
Pāye-i ihlāṡ ile mümtāzdur

246. Merķadidür ravza-yı pāk-i cinān
Meşhedidür şahn-ı sa'adet-nişān
247. Hem-ser-i ferş-i haremî hürdur
Hānķah-ı 'izzeti ma'murdur
248. Lütḫ-ı Hudā rūhına oldu ğidā
Pertev-i Hāķ cānına virdi şafā

*Medāyih-i eniķa-i halife-i şānī vü ğüşāyende-i mazmūn-ı seb'a'l-
meşānī ya'nī 'Ömer-i Fāruķ-ı 'adālet-'alem ü der-i merāsim-i meķārim
ü merāhim-i ser-engüşt-nümā-yı 'ālemest.*

249. Birisi sulţān-ı serīr-i 'adl
Hüsrev-i eḫdāl ü emīr-i 'adl
250. Rāyet-i bālā-yı mehābet-firāz
Şāh-ı diyār-ı kerem ü imtiyāz
251. Ser-şiken-i hāme-i şirk ü 'inād
Ṭurra-ṭırāz-ı 'alem-i 'adl ü dād
252. Ğayret-i Hāķ-pişe fütūḫ-ensāb
Ma'delet-endişe 'adālet-nişāb
253. Ma'delet-evreng-i nişīnān-ser
Fāzıl-ı dānā-dil ü 'ālī-ğüher
254. Pādişeh-i 'adl ü ser-āmed-i 'alem
Şāh-ı bülend-efser-i seyf ü ķalem
255. Feth ü zafer-rehber ü 'asker-ğüşān
Ğāzī-i maşūr-ı sa'adet-nişān
256. Pençe-zen-i sīne-i a'dā-yı dīn
Ķātil-i küffār-ı cehennem-mekīn
257. Mīve-i cān-baḫş-ı nihāl-i kerem
Şāh-ı ḫarīm-i ḫarem-i muḫterem

[İÜ. 16b]

258. Ser-‘alem efrâz-ı ‘arâş-ı yakîn
Şem‘-i şebistân-ı dil-fürüz-ı dîn

259. Günbed-i eflâk-ı şalâbet-mekîn
Şuffe-i gerdün-ı mehâbet-nişîn

[M. 15a]

260. Server-i şânî-i hilâfet-penâh
Dâver-i dâd-âver ü zıll-i İllâh

261. Ya‘nî emîr-i harem-ârâ ‘Ömer
Nâm-ver ü dâd-ger ü hõş-güher

262. Geldi o şâhib-dile bir gün meger
Kâşid-ı küffâr-ı şekâvet-eşer

263. Zât-ı şerîfinden idicek su‘âl
Kande ise didiler erbâb-ı hâl

264. Vardı işâret olunan câye ol
Gördi yatur ol ser-hayl-i resûl

265. Şandı ol mel‘ûn-ı hıyânet nişâb
Milket-i kâlbini ala ceys-i h‘âb

266. Gördü ki tenhâ yatur ol pâdişâh
Kâlbine ‘azm itdi belâ iştibâh

267. Tîğ çeküp üstine oldu vezân
Çünkü yakîn oldu o nekbet-nişân

268. Geldi kafasından anuñ bir peleng
Pençe-zen u suhte-dil ü tîz-ceng

269. Hayli o mel‘ûn ile rezm eyledi
Pençesini şalmağa ‘azm eyledi

270. Gûlgüleden çünkü uyandı o şâh
Gördi ki bir şîr ile birdür o siyâh
271. Tırma ser-âgâz-ı neberd eylemiş
‘Arşanuñ etrâfını gerd eylemiş
272. Bildi firâsetle o sulţân-ı dîn
Kendüni katl itmege geldi la‘în
273. İtmîş iken katline çok fikr-i hâş
İtdi o şeh anı belâdan hâlâş
[İÜ. 17a]
274. Didi aña fahr-i cihân Muştafâ
‘Âleme ser-tâc-ı risâlet-nümâ
275. ‘Âleme şimden girü gelse resül
Bulsa nübüvvet haremine vuşül
276. Fazl ile ser-defter olaydı ‘Ömer
Şâh-ı rusül ola idi nâm-ver
277. Menba‘-ı ser-çeşme-i maḥlûḳdur
Vaşf-ı kemâl âyeti Fârûḳdur
278. Oldur olan şeyḫ-i fezâyl-nişâb
Zâtına maḥşûşdı fazl-ı hıṭâb
[M. 15b]
279. Dehr-i denî salţanatın itdi terk
Âḫirete eyledi a‘mâli berk
280. Aña daḫı ḳalmadı dehr-i merîd
Râh-ı ‘adâletde olupdur şehîd
281. Taḫt-ı ‘adâletde ‘aceb şâh idi
Salţanat-ı ‘adl aña bir câh idi
282. Görse ‘adû rüyını lertzân idi
Bîm-i helâkıyla girîzân idi

283. Pür-dil idi gâyet ile cengde
Hâşm ile rezm itmege âhengde
284. Hâşre dek ol şâh-ı cemîlü'ş-şiyem
'Arşa-i 'adl içre olupdur 'alem

*Mehâmid-i tayyibe-i emîr-i şâliş marziyyü'l-hışâl-i Hazret-i zü'n-
nüreyn-i maḥmûdü'ş-şimâl ki ustuvâne-i hâne-i 'ilm ü revnaḳ-ı
kâşâne-i hilm ü zîver-i gülzâr-ı silmest nevverallâhu merḳadehü ve
tayyibe merḳadehü.*

285. Birisi evreng-nişin-i edeb
Pâdişeh-i şuffe-mekîn-i edeb
286. Câmi'-i âyât-ı kelâm-ı kadîm
Muşaddaḳ esrâr-ı 'alîm ü ḫalîm
287. Vâkıf-ı esrâr-ı ḳadr-şîme-gîr
Kâşif-i estâr-ı ḳazâ-yı ḳadîr
[İÜ. 17b]
288. Nâdire-perdâz-ı şuffâḫ-ı 'ulûm
Muşḫaf-ı irşâd-ı hidâyet-rüsûm
289. Velvele-ârâ-yı diyâr-ı şimâl
Gülgüle-endâz-ı bilâd-ı kemâl
290. Cilve-dih-i şâhid-i fazl ü kemâl
Hîlye-ger-i rüy-i laṭîf-ḫişâl
291. Zîkr olunan nûr-ı dil ü cândur
'İzzet ile Hazret-i 'Oşmândur
292. Şöyle ḫalîm idi o gerdün-cenâb
K'andan iderlerdi melekler ḫicâb
293. Olduḡıçün ḫilmde ol pîşvâ
İki ḳızın virdi aña Muşṫafâ

294. Didi eger şâlişe olsa 'ayân
'Aqd-i nikâh eyler idüm bî-gümân
295. 'Âdeme 'âlemde bu devlet yiter
Pâye-i 'izzetde sa'âdet yiter
[M. 16a]
296. Senden eyâ pâdişeh-i bî-kuşûr
Ahmed-i muhtâr ide 'arz-ı şekûr
297. Olmuş idi serv-şifat kıadd-nümâ
Bâğ-ı vücûdında nihâl-i hayâ
298. Bir gün o sultâna yetiştî ecel
Bâğçe-i 'ömrüne virdi hâlel
299. Şarşar-ı tış-ı felek-i pür-sitîz
Eyledi nahl-i dilini berg-rîz
300. Ya'nî o dâna-yı belâgat-nişân
Muşhafa nâzır turur iken hemân
301. Geldi harâm-zâde ü kallâşlar
İrdi cihân fitnesi evbâşlar
302. Hîle ile dârı delüp girdiler
Ol şehi çün muşhaf okur gördüler
303. Katline kaçd itdiler ehl-i nifâk
Eylediler şirret ile ittifâk
[İÜ. 18a]
304. Böyle kıılır çünki kazâ iktizâ
Virdi o sultân kazâya rızâ
305. Katli tarîkına kamu gitdiler
'Âkıbet ol şâhı şehîd itdiler

306. Rûh idicek hâne-i tenden hürûc
Eyledi kâşâne-i 'arşa 'urûc
307. Gûş idicek bu haberi sem'î cân
Oldu bu ahvâle tefekkür-künân
308. Hânçer-i gam cânıma kâr eyledi
Zahm-ı elem gönlümi zâr eyledi
309. Giydi cihân mâtem ile qaralar
Giymiş iken şadı ile hâreler
310. Mihr-i şafâ-yı dile irdi küsûf
Ol meh-i tâbâna iricek husûf
311. Şoldı gül-i şādî-i kalb-i cihân
Çihre-hırâş oldu 'arûs-ı zamân
312. İrdi hâlel bâğçe-i 'âleme
Geldi keder nev'î benî âdeme
313. Āteşe yandı tutuğ-ı lâciverd
Çihre-i çarh oldu bu derd ile gerd
[M. 16b]
314. Gûş idicek bu sözi halk âşikâr
Olmadı bünyân-ı şafâ pâyidâr
315. Kalmadı çün anlara mülk-i zamân
İmdi gönül saña kalur mı cihân
316. Ravza-yı cennetde olup cân-nişîn
Oldı revânî şeh-i huld-ı berîn
317. Hem-nefesi hür ile gılmândur
Hem-demi vildân ile rıdvândur
318. Çeşmi çemen-zâr-ı cinân seyr ider
Hağ yüzünü rûh-ı revân seyr ider

319. Muttaşıl olmaqdadur ol kâmkâr
Mazhar-ı elţâf-ı hudâvendigâr

*Me'âşir-i hamîde vü şiyem-i 'adîde-i leţâfet-şi'âr Hâzret-i Hayder-i
[İÜ. 18b] kerrâr u şikâr-künende-i bişe-zâr-ı yılan-ı küffâr-ı hasâret-
bâr u şenâ'at-girdâr ya'nî şîr-i Hudâ-yı settâr ü hudâvend-i Döldül ü
zü'l-fikâr-peyveste eşkıyâ-yı fezâhat-dişâra gâlib 'Alî bin Ebî Tâlib ki
şâh-ı merdân u şîr-i Yezdânest.*

320. Biri şehensâh-ı bilâd-ı 'ilim
Hânkah-ı fazl u 'imâd-ı 'ilim
321. Ser-şiken-i düşmen-i düzağ-mekîn
Kâtil-i a'dâ-yı hasâret-güzîn
322. Nûr-ı hedâ şem'î-i nedâ Murtażâ
Şîr-i Hudâ ejder-i düşmen-rübâ
323. Pençe-zen-i sîne-i şîr-i jiyân
Ser-şiken-i peleng-i demân
324. Haydar-ı kerrâr-ı dem-i kâr-zâr
Taht-ı şecâ'atde yel-i kâm-kâr
325. Gâzî-i rezm-âver ü şemşîr-zen
Fâris-i 'asker-keş ü düşmen-şiken
326. Zehre-şikâf-ı ser-ھاşm-ı 'anüd
Şaf-şiken-i hayl-i 'adû-yı kenüd
327. Sîne-i a'dâ durur hançer-güzâr
Ma'reke-ârâ-yı şecâ'at-şî'âr
328. Velvele-endâz u mü'essser-firâz
Ma'delet-efrâz u şeh-i imtiyâz
329. Nîze-güzârende vü Döldül-süvâr
'Arşa-ı nûr u felek-iştihâr

[M. 17a]

330. Dest-i 'adü-bend u eḳālīm-gerd
Ḳātil-i küffār-ı 'adāvet-neverd
331. Mülk-i sitānende vü kişver-güşā
Güzr-i girān ḍārib-i çarḥ-ı dütä
332. Ser ü peleng-efgen ü gerdün şikār
Ḥayme-şikāfende-i mülk-i demār

[İÜ. 19a]

333. Ḳāfile-sālār-ı diyār-ı neberd
Resm-i kemālāt-ı şecā'atde ferd
334. Ya'nī ser-efrāz u ser-āmed-velī
Server-i deryā-dil [ü] dānā 'Alī
335. Ğonca-i güلزār-ı velāyet odur
Mīve-i bostān-ı kerāmet odur
336. Şāḥ-ı şiyem berk-i 'ināyetdür ol
Bāğ-ı kerem bār-ı hidāyetdür ol
337. Tı' me-i şemşīr aña şalşaldur
Zürına bu ḍarb-ı girān dāldur
338. Alsa kaçan pençesine zü'l-fiḳār
Şīr-i felek inler idi zār zār
339. Ey ki bulup 'Anteri ol şehsüvār
Kellesini itdi anuñ ḥāk-sār
340. Ḍarb-ı ser-i tiği ile zü'l-ḥumār
Oldı dü-nīm olmadı tākāt-şī'ār
341. Bezm-i celālinde anuñ Ḳahramān
Mūr-şifat oldı za'ifu'l-cenān

342. İrse kaçan şiddetle zü'l-fiķār
Miğfer-i gerdün olamaz pây-dâr
343. Nice şalup eylese 'azm-i helāk
Cevşen-i eflākı ider çāk çāk
344. Ursa olur muştını ol nice der
Küh-ı kemer zūr ile zīr ü zeber
345. Tīğ-i 'adū-efgeni mār-ı dü-ser
Zūrına hâyil degül anuñ siper
346. Şavlet ile ol esedullâhdur
Mülk-i şecâ'atde şehensâhdur
347. Rezmine a'dâ ile gâyet mi var
Kırduğı küffâra nihâyet mi var
[M. 17b]
348. 'Älemi çok geşt ü güzâr eyledi
Zümre-i küffârı şikâr eyledi
[İÜ. 19b]
349. Pençe-zen-i südde-i Hayberdür ol
Pîş-rev-i ceyš-i peyâmberdür ol
350. Tu'me-i şemşîridür ehl-i dâlâl
Beste-i zencîri felek gibi Zâl
351. Çarh-ı çehârimde olur zerre-veş
Şu'le-i şemşîrine nisbet güneş
352. Hañçer-i hün-rîzini eylerse tîz
Şîr-i felek eyleye her dem girîz
353. Her ne zamân kudretin izhâr ider
Râyet-i küffârı nigün-sâr ider

354. Oldı o haşm-efgen ü şâhib-kırân
‘Arşa-yı kuvvetde kavî pehlüvân
355. Şarşar-ı qahrıla ‘adü-yı ser-nigün
Lâle-şifat düşmeninün bağı hün
356. Hayl-i ‘adü tiginün efgendesı
Silsile-i haşmetinün bendesi
357. İtse gâzab çarha o şâhib-zamân
Hısm ile zencire çeker kehkeşân
358. Bende-i hâk-i deri şâh-ı felek
Leşker-i manşûrı sipâh-ı melek
359. Zürını gösterse ider ol emîr
Pençe-i pülâdını çarhuñ hamîr
360. ‘Azm-i şikâr itse o nuşret-nişâb
Âhü-yı gerdüna düşer ıztırâb
361. Eylese ol şaf-şiken âheng-i cenk
‘Âlem olur düşmenine târ u teng
362. İtse ‘adü ile kaçan kâr-zâr
Qanla meydânı ider lâle-zâr
363. Eyler idi qahr ile rüz-ı mesâf
Zehrelerin düşmen-i dînün şikâf
364. Devlet ile eylese ‘azm-i neberd
‘Arşa olur pây-i semendinde gerd
365. Râyetine hayt-ı zafer-bestedür
Mertebe-i nuşrete peyvestedür
[İÜ. 20a]
366. Oldı anuñ râyeti şâm u seher
Bedraqa-yı asker-i fetḥ ü zafer

[M. 18a]

367. Tîgi ki bir şîr-i şecâ'atdür ol
Âyine-i şâhid-i nuşretdür ol
368. Lütf ile aḥbâba dil ü sine-şâf
Ḳahr ile ammâ ser-i a'dâ-şikâf
369. Ḥançeri bir mâr-ı mehâbet-nümâ
Nîzesi bir efî-i merdüm rübâ
370. Ser-âlemi ğayret-i mihr-i cihân
'Askeri manzûr-ı şeh-i lâ-mekân
371. Sa'y ile devr eylese biñ yıl zamân
Gelmez anuñ gibi yel-i kâmurân
372. Böyle gerek pâdişeh-i muḥteşem
Böyle gerek şâh-ı sa'âdet-ḥaşem
373. Ḥaşre dek ol şîr-i şeh-i pür-kerem
Resm-i şecâ'atde olupdur 'alem
374. Oldı o sulṭân-ı velâyet hemîn
Ḥâmil-i esrâr-ı resûl-i güzîn
375. 'İlm ile oldı o ser-i evliyâ
Merdüme-i çeşm-i ḥabîb-i Ḥudâ
376. Eylese şehbâz-ı dilin pür-güşâ
Şayd ola murgân-ı ḥakâyiḳ aña
377. Gitse olurdu o şeh-i nükte-dân
Fâzl ile engüşt-nümâ-yı cihân
378. Dillere olurdu ma'ânî 'ayân
Nâṭıḳası olsa bedî'ü'l-beyân

379. Katre degül fazl ile nisbet bihâr
Böyle gerek fâzıl u dâniş-güzâr
380. Zâtına maḥşuş 'uluvv-ı cenâb
Oldur olan şâh-ı kemâl-intisâb
381. Meclisidür hem-çü cinân-ı güzîn
Ġayret-i bezm-i şeh-i ḥâver-zemîn
382. Oldı o dâd-âvere leyl ü nehâr
Şâh-ı felek bende-i fermân-güzâr
[İÜ. 20b]
383. Olmuş idi ol ser-ḥayl-i resûl
Ma'delet-âmüz-ı şehân-ı 'udûl
384. 'Arşa-yı Yezdâni güzâr eyledi
Cây-ı taḥarrubda qarâr eyledi
385. Devlet-i dâreyn aña maḥşüşdur
Zât-ı hedâ-kîşine menşüşdur
386. Olmağ ile şâh-ı mü'eşşer-nişân
Oldı nazar-gerde-i faḥr-i cihân
[M. 18b]
387. Olduğıçün ser-suḥan-ı evliyâ
Oldı fer-i çeşm-i şeh-i enbiyâ
388. Nâzil olup anuñçün *hel atâ*
Oldı aña vâşif-ı midḥat-nümâ
389. Virmedi hiç zînet-i dünyâya dil
Meyl-i ma'âd itdi hemân muttaşıl
390. İtdi dil-i pâkin o devlet-penâh
Maḥzen-i gencîne-i 'aşk-ı ilâh

391. Hem-ser-i 'azrâ-yı Betül oldur ol
Kurrat-i ebşâr-ı resül oldur ol
392. Viridi aña Fâtımayı Muştafâ
İtdi anı manzar-ı 'ayn-ı vefâ
393. Fâtımadan oldu iki dürr-i 'Aden
Biri Hüseyn ü biri dahı Hasan
394. İki de mîve-i bâğ-ı kemâl
İki de mihr-i sipihr-i cemâl
395. İki de dürr-i girân-mâyedür
'İzzet-i câvid ile hem-sâyedür
396. Aña da kalmadı bu dehr-i merîd
Oldı o sulţân-ı velâyet şehîd
397. Gitdi o şâh-ı harem-ârâ-yı dîn
Kaldı iki mâh-ı sa'âdet-ķarîn

*Me'âşir-i hamîde sipih-sâlâr-şiyem hışm ü ser-dâr-ı seyyâh-kerem
hadem ü sebeb-i ķarâre-i çeşm-i Murtażâ-yı muhteşem u nür-ı 'ayn-ı
[İÜ. 21a] ģazret-i ģabîb-i ekrem ģazret-i imâm-ı Ĥasan ki mazģar-ı
elģâf-ı zü'l-minen becce-i şîr-i Ĥudâ-yı ģaşm-efşenest.*

398. Birisi verd-i çemenistân-ı dîn
Gonca-i düşîze-i bostân-ı dîn
399. Şem'ı fûrûzân-ı zamân-ı ģasen
Mihr-i dil-fûrûz-ı cihân-ı ģasen
400. Şâģ-ı leģâfet-ber ü behcet-semer
Mîve-i pākîze-i kemâl ü hüner
401. Şâh-ı reşâd-efser-i vâlâ-güher
Mâh-ı bülend-aģter-i evc-i hüner

402. Bülbül-i gülzâr-ı fezâ-yı cinân
Tûtî-i şîrîn-fem ü 'arş-âşiyân
403. Nağme-serâyende-i bâğ-ı suhan
Ya'nî şeh-i mülk-i belâgat Hasan
[M. 19a]
404. Hayr-i halefdür şeh-i merdâna ol
Oldur olan kıurret-i 'ayn-ı resûl
405. Beççe-i şîr-i şeh-i mülk-i kâdem
Dâver-i dâd-âver-i haşmet-haşem
406. Şaf-şiken-i silsile-i eşkıyâ
Ejder-i bâlâ-ser-i a'dâ-rübâ
407. Bîh-ken-i zulm-i zamân-ı 'anîd
Sîne-der-i fırka-i haşm-ı merîd
408. Serv-i iklim-i şalâh u felâh
Zâtına peyveste cenâh-ı necâh
409. Rüşenî-i dîde-i dünyâ idi
Dâniş ile nâkıd-ı bînâ idi
410. Resm-i 'ibâdetde mümtâz idi
Bâğ-ı hulûş içre ser-efrâz idi
411. Olmuş idi ol gül-i hâtır-güşâ
Gonca-i gülzâr-ı dil-i Muştafâ
[İÜ. 21b]
412. Olmuş idi ol dür-i pâkîzesi
Güş-i dil-i pâkünün âvîzesi
413. Olmuş idi verd-i ruh-ı nevresi
Fâhr-i cihâna gönül eglencesi

414. Medħa ruħ-ı pâki sezâ-vârdur
Bâğ-ı cinâna gül-i bî-ħârdür
415. Şân-ı şerîfnde zihî lütf u dâd
Tâ'at-ı ħaqq ile zihî ittiħâd
416. Böyle gerek şâh-ı 'adâlet-penâh
Oldı anuñ dâdına 'âlem güvâh
417. Her dem olup mażhar-ı lütf-ı mucîb
Oldı ol sulţâna şehâdet naşîb

*Vâkı'a-i rikakat-fezâ-yı server-i şehîdân ü ciger-güşe-i şâh-ı merdân ü
nağd-i vaqt-i şîr-i Yezdân ya'nî nûr-ı 'ayn-ı imâm-ı ħaremeyn ħazret-i
Hüseyn ki gonca-i gülzâr-ı dil-i Murtezâst.*

418. Biri sitem-sehmene âmâcdur
Semt-i şehâdet aña minhâcdur
419. Server-i dîvân-ı şehîdân odur
Ser-suħan-ı defter-i Yezdân odur
420. Medħini ħaşre dek itseñ beyân
Biñde biri vaşfinuñ olmaz 'ayân
[M. 19b]
421. Kût-ı revân kuvvet-i cân nûr-ı 'ayn
Ya'nî şeh-i taht-ı şehâdet Hüseyn
422. Bir gice rü'yâda o şâh-ı cihân
Gördi resûlü's-seķaleyni 'ayân
423. Aña didi ey gül-i bâğ-ı İrem
Gonca-i gülzâr-ı kemâl ü kerem
424. Yapdı melâyik saña ħoş bir sarây
Eylediler her tarafın tuħfe cây
[İÜ. 22a]

425. Oldı ol evvân-ı leţâfet-nümâ
 Қаşr-ı şafâ-bağş u meserred-fezâ
426. Ey gül-i gülzâr-ı behişt-i Hüdây
 Anlamazın aña mu'âdil serây
427. Liki bu a'mâl ile ey nâzenîn
 Sen olamazsın aña maḥfel-nişîn
428. Bildi ki teslîm-i dil ü cân gerek
 Defter-i teslîmde im'ân gerek
429. İtdi 'azîmet kemerin üstüvâr
 Eyledi aşḥâb ile 'azm-i şikâr
430. Ceyş-i 'adû geldi gürûh-â-gürûh
 Turdılar âlây ile mânend-i kûh
431. Gördi o mülk-i keremüñ şâhibi
 Aldı belâ ḥayli ḳamu cânibi
432. Çıkdı urup lâf dem-i kâr-zâr
 Zümre-i küffâr-i ḥasâret-şi'âr
433. Şîr-i jiyân eyledi 'azm-i kıtâl
 İtdi 'adû leşkerini pây-mâl
434. Düşmen ile ḥayli neberd eyledi
 'Âlemüñ etrâfını gird eyledi
435. İtdi cidâl içre o ḥayr-ı ḥalef
 Darb ile çok düşmen-i dînî telef
436. 'Âkıbet o şâhı şehîd itdiler
 Vâsıl-ı dîvân-ı Mecîd itdiler
437. Cümlesine oldı şehâdet naşîb
 Oldı ḳamu nâ'il-i lütf-ı mucîb

438. Böyle olur insân olıcağ bir kişi
Kim ola teslîm ü zâhir işi

[M. 20a]

Pend-i bî-gezend-i sūd-mend ez-behr-i terk-i dünyâ-yı gezend-mend.

439. Sen de gel ey Nûşî-i hâliş-fu'ad
Hâlîka teslîm ile kıl ittiḥād

440. Tâ ki ayâ 'aşîk-ı zerd ü nizâr
Sehm-i şafâdan olasın ḥişşe-dâr

[İÜ. 22b]

441. Pîre-zen-i dehre gönül virme gel
Mîve-i a'mâlüne virür ḥalel

442. Bir gün olup bâz-ı ecel per-güşâ
Eyleye berg-i tenüni zîr ü pâ

443. İrişe cām-ı dile ey müstemend
Şiddet ile seng-i belâdan gezend

444. Bir gün olur ḥ'âb-ı ecel gözlerün
Kimse işitmez o zamân sözlerün

445. Âḥîr ider şarşar-ı bād-ı zevâl
Cân u gönül ḥânesin pây-mâl

446. 'Âkıbet eyler ğam ile dil-figâr
Pençe-i şîr-i ecel cân-güzâr

447. Lütḫına aldanma bu mekkârenün
Âḥîr ider gönlünü pür-ğam senün

448. Olma şaḫın vaz'ına dil-beste ḥiç
Ṭurra-i maḫşüduñ ider pîç pîç

449. Ehl-i dilün bu zen-i ḥâṭır-firîb
'Aḫlın alup gönlün ider bî-şekîb

450. İmdi bu sehhâreden it ihtirâz
İtme bu mekkâreye 'arz-ı niyaz
451. 'Âşıkını mihnet ile zâr ider
Râyet-i qadrini nigûn-sâr ider
452. Umma vefâ bu zen-i mekkâreden
Gönlün ider fûrkat ile pür-mihen
453. Miñnet-i hicrân ile bî-mâr ider
Şoñra saña şanma ki tîmâr ider
454. Olma bu bed-ahtere gel müşteri
Gönlün ider zevk ü şafâdan beri
455. Evvel ider gerçi seni hoş-ñâl
Şoñra velî 'ırzuñ ider pây-mâl
456. Olsa maşîrûñ bu serîr-i bülend
Âñir irer Zâl-ı felekden gezend
[M. 20b]
457. Eyleseñ eflâki medâr-ı qadem
Âñir irer saña kemend-i 'adem
[İÜ. 23a]
458. Qaħbe zen-i dehr ile peyvendi kes
İrmez anuñ vuşlatına hiç-kes
459. Evvel olur gül gibi 'arîz-nümün
Lâle-şifat bağruñ ider şoñra hûn
460. Qanı Sikender qanı şeh-i Keyqubâd
Qanı Ferîdûn-ı sa'âdet-nijâd
461. Qanı Süleymân-ı emîn ü şekûr
K'emrine me'mûr idi her mâr u mûr

462. Kânı Nerîmân-ı cihân-sûz u Sâm
Rüstem ü Sührâb-ı celâlet-nizâm
463. Kalmadı ol şehlere bu rûzgâr
Olmadı bünyân-ı emel pây-dâr
464. Anlara da kalmadı mülk-i cihân
Lâzım iken 'âleme ol serverân
465. Ser-'alemün gayret-i mihr olsa ger
Bir gün ider çarh anı zîr ü zeber
466. Olsa maḡamuñ tutuḡ-ı lâcüverd
Âḡir olur cây-ı tenün zîr-i gerd
467. İmdi gönül tâ'ate peyveste ol
Rişte-i a'mâle hemân beste ol
468. Virme dilün zînet-i dünyâya gel
Gülşen-i a'mâlün ider pür-ḡalel
469. Olma der-i ḡayra tazarru'-künân
Olmayasın tâ ki mezellet-nişân
470. Ḥaḡḡa tevekkülle ser-efrâz ol
Tâ'at-i Yezdânda mümtâz ol
471. Her kim ider emr-i Ḥaḡḡa inḡiyâd
Lâ-büd olur nâyil-i genc-i murâd
472. Ḥâşıl ider kâm-ı dilin lâ-yezâl
Eylese fermânına 'abd imtişâl
473. Ḥaḡḡa olan cân ile tâ'at-güzîñ
Âḡir olur taḡt-ı sa'âdet-nişîñ
474. İtse tevâzu' der-i lütfında dil
Şâh-ı bülend-efser olur muttaşıl

[İÜ. 23b]

475. Tâ'ate sa'y eyle hemân şubh u şâm
 Hâsıl ola tâ ki murâduñ tamâm
 [M. 21a]

*Der-evşâf-ı şafâ-ittişâf-ı halîfe-i zamân u dâver-i dâd-âver-i devrân
 ya'nî Sultân Ahmed ki güşâyende-i eķâlîm-i cihân ü kayîm-makâm-ı
 Süleymân u şahib-kırân-ı kişver-sitân ü şemşîr-zen-i eşkıyâ-yı hasâret-
 nişânest.*

476. Şubh ki şâhenşeh-i hâver-zemîn
 Oldı nişîmen-geh-i bâlâ-nişîn
477. Şuķķa-firâz eyleyicek râyetin
 Tırta-tırâz eyleyicek ğâyetin
478. Yüz çevirüp zümre-i ceş-i zulâm
 'Asker-i şeb münhezim oldı tamâm
479. Eyleyicek leşker-i zulmet firâr
 Hüsrev-i çarh itdi felegin qarâr
480. Ser-'alem-i şeb olıcak ser-nigün
 Hâyl-i nücüm oldı be-ĝâyet zebün
481. Mihr olıcak hüsrev-i bâlâ-nişîn
 Oldı ziyâ-güster-i ferş-i zemîn
482. Ya'nî hüdâvend-i memâlik-sitân
 Mesned-i evvân-ı sa'âdet-mekân
483. Velvele-ârây-ı zamân-ı himem
 Gülgüle-endâz-ı sipihr-i kerem
484. Server-i şâhân-ı sa'âdet-nişân
 Şâh-ı 'atâ-baħş u cevâhir-feşân
485. Ser-'alem-efrâz-ı diyâr-ı cemâl
 Hâkim-i dâna-dil-i şehir-i kemâl

486. Gevher-i deryâ-yı kemâl-i kerem
Dürr-i dil-ârâ-yı şadâf-ı şiyem
487. Şâh-ı serâ-perde-i fazl ü kemâl
Nâyil-i gencîne-i hüsn ü cemâl
488. Hâzret-i Hân Ahmed-i 'âlî-nijâd
K'itdi cihân ehlini dâdla neşâd
[IÜ. 24a]
489. Şaldı Süleymân-şifat velvele
Hâtem-i tevfiķi gösterdi ele
[M. 21b]
490. Hüsrev-i Cem-şevket ü Cemşîd-kâr
'İzzet ile Dârâ-yı Sikender-tebâr
491. Devlet-i dâreyn ile hem-pâyedür
'İzzet-i câvid ile hem-sâyedür
492. Düşmeni başı deri hâkindedür
Gerden-i a'dâ kılcı altındadır
493. Çâder-i lütfında vücûd-ı cihân
Zîr-i livâsında hayyâm-ı zamân
494. Düşmeni pâ-beste-i zencîridür
Tu'me-i şemşîr-i cihân-gîridür
495. Câm-ı mey-i 'adl ile ol hōş-hışâl
Virdi damâğ-ı felege ihtilâl
496. Eylese âheng-i cidâl ü kıtâl
Lâ-büd olur cünd-i 'adû pây-mâl
497. 'Arşa-i rezm içre iderse qarâr
Rüstem ü Zâl eyleyemez kâr-zâr

498. Resm-i şecâ'atde kişi olsa ferd
Eyleyemez anuñ ile hîç neberd
499. Ey nice Sührâb [u] Tehmetin kıtâl
İdemedi zür ile 'azm-i cidâl
500. 'Azm-i şikâr itse ol Efrâsiyâb
Şîr-i ner-i çarha düşer ıztırâb
501. Meclis-i rezminde anuñ bî-gümân
Lâf-ı cidâli uramaz Ƙahramân
502. Sa'γ-yi belîğ eylese İsfendigâr
Eyleyemez anuñ ile kâr-zâr
503. Bend-i celâlinde felek bestedür
Tâbiş-i Ƙahr ile 'adü hastedür
504. Oldı o ser-defter-i nâzik-zamîr
Milket-i 'âlemde şeh-i dâd-gîr
505. Oldur olan pençe-zen-i şîr-i çarh
Dest-i 'adü-bend-i cihân-gîr-i çarh
[İÜ. 24b]
506. Mûnisi tevfiğ-i İlahî durur
'Adlinüñ Allâh güvâhî durur
507. Reh-beri durur atınuñ naşr-ı Hâğ
Oldı ser-âmed-'alem ol hōş-sebağ
508. İtmek ile aña felek ser-fürü
Oldı ser-efrâz-ı şeh-i mâh-rü⁴²

[M. 22a]

509. Emrine râm olmasa şîr-i zamân
Hışm ile bend eyler idi kehkeşân

⁴² İÜ. nüshasında bu beyitten sonra 490. beyit mükerrer yazılmıştır.

510. Oldı o düşmen-şiken ü nîze-dân
Ma' reke-ârâ vü memâlik-sitân
511. Hâk-i rehi efser-i pervîzdür
Cây-gehi atlas-ı tebrîzdür
512. Şâh-ı kerem-pîşe cemîlü'ş-şiyem
Pâdişeh-i dâd-ger-i muhteşem
513. Eyledi dünyâyı o zabt-ı bedîc
Emr-i hümâyûnına 'âlem muţîc
514. Oldı o manzûr-ı cenâb-ı Hudâ
Kuvvet-i şemşîr ile kişver-güşâ
515. Peykeri mir'ât-ı Sikender-şiken
Mihri-i dıraşsâne dahı ta'ne-zen
516. Pençesidür şâne-zen-i zülf-i dehr
'Âlem olur pür-girih eylerse kahr
517. Rûz-ı veğâda kaçan er gösterür
Hâzret-i Hâk aña zafer gösterür
518. Oldı neberd içre o düşmen-güzâr
Deşne-zen ü şaf-şiken ü cân-şikâr
519. Server-i 'âlemdür o gerdün-penâh
Kâh-ı felek oldı aña cây-gâh
520. Manzarası küngüre-i 'arşdur
Pâyına gülzâr-ı cinân ferşdür
521. La'l-i lebi gonca-i hândândur
Nâııkası çeşme-i hayvândur
[İÜ. 25a]
522. 'Adl ile o nâzır-ı cünd-i 'ibâd
Oldı nigh-dâr-ı diyâr u bilâd

523. 'Umde-i şâhân u selâîndür
Hâmî-i beyt u harem-i dîndür
524. Hâtem-i iqbâl ile sultândur
Vâriş-i emlâk-ı Süleymândur
525. Oldur olan sâye-i perverdigâr
Maẓhar-ı elţâf-ı şeh-i Kird-gâr
526. Kim fer-i vaşfiyle muhallâ olur
Mihr-i cemâl ile mücellâ olur
527. Dâver-i 'asker-keş-i şâh-ı mülük
İtdi reh-i 'adl ile dem-â-dem sülük
[M. 22b]
528. Râhatı var şimdi beni âdemün
Sâye-i 'adlinde şeh-i 'âlemün
529. İtdiremez kimseye hiç âhı çarh
Zulm-i şarîh eyleyemez şâh-ı çarh
530. Hiç ola mı kes ğam ile zâr ola
Bezm-i şafâda meger o târ ola
531. Olmadı şemşîrine tākāt-ķarîn
Cevşen-i nüh-tüy-ı sipihr-i berîn
532. Lütfunı cüyende zemin ü zamân
Sâye-i 'adlinde emîn ü emân
533. Pîş-i semendinde yürür servân
Ğâşiye-ber-düşü anuñ hüsrevân
534. Alsa siper destine Zâl-ı felek
Def idemez tîĝini çekse emek
535. Gürz-i girânında görüp şiddeti
İki ķat oldu felegün ķâmeti

536. Tîgi 'adem mülkine rüşen sebîl
Oldı reh-i merge dem-â-dem delîl
537. Şeş-peri ger olsa güşâyende per
Aña olur kelle-i a'dâ siper
538. Ursa eger hısm ile gaddâresi
Bî-ğüd ider düşmen-i bî-çâresi
[İÜ. 25b]
539. Reşhasıdur lütfi yemmînüñ şehâb
Himmetinüñ zerresidür âfitâb
540. Virdi cihân-i kereme intizâm
Buldı hayyâm-ı dil-i 'âlem kıyâm
541. Oldı aña bâm-ı felek bâr-gâh
Oldur olan hüsrev-i gerdün-penâh
542. Oldı anuñ 'askeri manzûr-ı Hâk
Reh-beridür râyet-i manşûr-ı Hâk
543. Aksa kaçan 'asker-i deryâ-mişâl
Eyleseler haşm ile 'azm-i cidâl
544. Hâzret-i Hâk anlara olup mu'în
Düşmen olur hâk-i hasâret-nişîn
545. Deşneleri nîze gibi cân-güzâr
Nîzeleri zümre-i a'dâ-şikâr
546. Rezme kaçan haşm ile âheng olur
Sâm u Nerîmâna cihân teng⁴³ olur
[M. 23a]
547. Deşneleri şîr-i meşâf-ı huşûm
Nîzeleri zümre-şikâf-ı huşûm

---

⁴³ teng: nîk, İÜ.

548. Şu'le-firûzân-ı 'arâş-ı kıtâl
Meş'ale-süzân-ı serây-ı cidâl
549. Nîze-güzârân-ı fezâ-yı neberd
Ma'reke-cüyân u şecâ'at-neverd
550. Şubḥ u mesâ lütf-ı Hudâ pey-revân
Şâm u seḥer feth ü zafer rehberân
551. Her birisi şîr-i jiyân-ı vegâ
Her birisi ejder-i düşmen-rübâ
552. Her birisi pençe-zen-i cân-ı ḥaşm
Her birisi hâdim-i eyvân-ı ḥaşm
553. Böyle gerek ceş-i cerâ'et-nişâb
Böyle gerek cünd-i zafer-intisâb⁴⁴
554. Oldı o şâhenşeh-i 'âlî-nazar
Mâlik-i gencîne-i feth ü zafer
555. Tu'mesidür ḥançerinün eşkıyâ
İtdi ḥarâm-zâdeleri zîr-i pâ
[İÜ. 26a]
556. Feth ü zafer reh-beridür tîginün
Ceyş-i 'adû çâkeridür tîginün
557. Sâye-i 'adlinde anuñ müslimîn
Oldı kamu künc-i selâmet-nişîn
558. Muttaşıl itsün o şeh-i nîk-nâm
Câm-ı gül-endâm ile 'ayş-ı müdâm
559. Sâğar-ı 'ayşına kelâl irmesün
Ḥâtırına gerd-i melâl irmesün

---

⁴⁴ intisâb: âfitâb, İÜ.

560. Şâhid-i izzet ile olup hem-nişîn
Olsun o şeh kaçır-ı maķāşid-mekîn
561. Sâgar-ı inşâf ola hem-dem aña
Cümcüme-i 'adl ola maķrem aña
562. Devlet ile hürrem ü handân ola
'İzzet-i câvid ile şadân ola
563. Dâyim olup şâh-ı celâlet-nişân
Rif'at-ı kadriyle ola hem-'inân

*Medâyiḡ-i enîka-i ser-defter-i erbâb-ı faẓl ü kemâl ü me'âsir-i laṡife-i
ser-suḡan-ı aşḡâb-ı câh u celâl ü iķbâl ya'ni [M. 23b] 'Abdü'l-'azîz
Efendi ki ḡ'âce-i bâzâr-ı suḡan-perdâzi vü ser-'alem-efrâz-ı 'arşa-i
maķâşid-ı firâzest.*

564. Var idi bir fâzıl-ı dâniş-neverd
Olmış idi resm-i faẓiletde ferd
565. Faẓl u kemâlâtla mümtâz idi
Baḡ-ı feẓâ'ilde ser-efrâz idi
566. Ceyş-i mezâyâyı çeküp lâ-yezâl
Olmış idi mâlik-i mülk-i kemâl
567. Bülbül-i gülzâr-ı belâgat sözi
Âyine-i nür-ı hidâyet yüzi
568. Eyler idi bir nice nürdan 'ayân
Vech-i bedî' üzre ma'ânî beyân
[İÜ. 26b]
569. Olmuş idi bezm-i fazâyil-nişîn
Câm-ı mezâyâ ile şöhret-güzîn
570. İtmiş idi Hâķ anı nâzik-şinâs
Var idi ṡab'ında zükâ bî-ķiyâs

571. Sīnesin āyīne-şinās eyleme
Māh-ı şeb-efrūza kıyās eyleme
572. Şafha-i mehtābda vardur ğubār
Cām-ı kemāline virür inkisār
573. Bezm-i belāgatde suhan-sāz idi
Dāniş ile ğulğule-endāz idi
574. Olmuş idi ol meh-i burc-ı cemāl
Velvele-ārā-yı sipihr-i kemāl
575. Meclis-i ‘ālīsi fezā’il-nigār
Südde-i sāmīsi efāzıl-medār
576. Ey nice eyvān-ı fazīlet-nişīn
Oldı aña bende-i hızm̄et-ğüzīn
577. Vey nice ‘allāme-i fazl-ittişāf
Cehline yanında ider i’tirāf
578. Ehl-i kemāle ḳapısıdur penāh
Oldı anuñ fazlına ‘ālem ğüvāh
579. Ṭab’ı ser-ḩançer-i ser-tīzdür
La’l-i dürer-bārı ğüher-rīzdür
[M. 24a]
580. Cüş ide ger ‘ayn-ı ḩayāt femi
Teşne iken ḩandura hep ‘ālemi
581. Her sözi maẓmūn-ı dil-engīzdür
Hem-çü mu‘ammā-yı siḩr-āmīzdür
582. Her ne ḩadar olsa da şeyb ü firāz
ḩayl-i dil ü ṭab’ı ider terk ü tāz
583. Zātı olupdur şeh-i ehl-i temīz
Nāmı gibi oldı vücūdı ‘azīz

584. Zâtı anuñ 'āleme devlet yiter
Himmeti dünyāya sa'adet yiter
[İÜ. 27a]
585. Hāk-i der-i devleti 'izzet-medār
Meclis-i sāmisi sa'adet-ķarār
586. Her 'ameli 'adl ile inşāfdur
Zâtı anuñ maẓhar-ı elṭāfdur
587. 'Adl ile 'ālemde bulup ittişāf
Eylemedi kimseye hıç i'tisāf
588. Fazl ü kemālâtına ğāyet mi var
Lütf ile ihsāna nihāyet mi var
589. Ma'deletle sa'yi tamām eyledi
'Āleme ihsānı merām eyledi
590. Hāzret-i Hāk sa'yini meşķür ide
Rüz-i cezā lütfını mevfür ide
591. Rüz u şeb eylerdi du'āsın 'ayān
Zāhir u bātında ķamu ins ü cān
592. Lütfını dünyāya murād eyledi
Lütf ile 'ālemleri şād eyledi
593. Kādri mehi evc-i sa'adetedür
Gün yüzi hōd burc-ı leṭāfetdedür
594. Tāb'-ı mücellāsı olupdur dilā
Āyine-i şafvet-i ğitī-nümā
595. Tāli'inüñ dīdesi bī-dārdur
Āyine-i nūr-ı hedā-dārdur
596. Her ne zamān ķahrı ki çevġān olur
Düşmenüñ kellesi ğalṭān olur

597. Görse 'adū hıřmını lerzān olur
 'Ālem anuñ başına zindān olur
[M. 24b]
598. Görse celālini cihān teng olur
 Rūy-i 'adū hāk ile hem-reng olur
599. Dīdesi āhū-yı melāhat mıdur
 Yoħsa hemān şır-i řecā'at mıdur
600. Tīg-i dili āteř-i sūzāndur
 şır-i elem daħı girīzāndur
601. Emrine rām oldu zemīn ü zamān
 Olsa n'ola 'ālem emīn ü emān
[İÜ. 27b]
602. Lūtfı ile 'ālemi rām eyledi
 Murğ-ı dile lūtfını dām eyledi
603. Hāzret-i Hāk itdi anı lā-cerem
 Kāfile-sālār-ı cihān-ı kerem
604. 'Adl ile dünyāya virüp iřtihār
 'Āleme oldu der-i 'adli medār
605. Hāk-ı cihān 'adline taħsīn ider
 Düşmenine la'net ü nefrīn ider
606. İtdüğü insāna müyesser midür
 Nev'-i beşerde mutaşavver midür
607. Teşne mey-i lūtfına 'ālem müdām
 Sāğar-ı lūtfını ider iħtirām
608. Andan içe kim ki mey-i hōř-güvār
 Kār idemez aña ğam-ı rūzgār

609. Bende iken 'âleme sulţân olur
Taht-ı sa'âdetde Süleymân olur
610. Kim ki ide eşigine intisâb
Lâ-büd ider maqşadını iktisâb
611. Zerre iken kıadr ile mümtâz olur
Gün gibi 'âlemde ser-efrâz olur
612. Oldı gönül taht-ı sa'âdet-nişîn
Olalı ol bâbda hıdmet-güzîn
613. Ol kapuda baña bu devlet yiter
Şaff-ı na'l-i mesned-i 'izzet yiter
614. Fazl ile ser-defteridür 'âlemün
Nite ki lütf ile benî âdemün
615. Oldur olan ehl-i dile pîşvâ
Pîşesidür dâniş ü fazl u zükâ
616. Dergeh-i ⁴⁵elţâfı medâr-ı sipihr
Na'l-i semend-i keremi tâc-ı mihr
[M. 25a]
617. Lütfi ile şüre-zemîn lâle-zâr
Kahrı ile hâr ola hançer-güzâr
618. Vaşf-ı cemîlinde zebân lâldur
Naql olınan ba'zısına dâldur
[İÜ. 28a]
619. Olmasa kim kapusına muttaşıl
Manşib-ı 'izzetden olur munfaşıl
620. H'âce-i dâna-dil ü gevher-feşân
'Âlim-i 'âlî-suhan ü nükte-dân

---

⁴⁵ Dergeh-i: der-i, İÜ.

621. Nâdire-perdâz-ı belâgat odur
Nükte-ger-i bezm-i feşâhat odur
622. Nağd-i şafâya özi gencinedür
Câm-şıfat sînesi bî-kinedür
623. İtdi ol iklîm-i kemâlün şehi
Şuffe-i eflâki nişîmen-gehi
624. Sînesi deryâ-yı deķâyık-güher
Levh-i dili resm-i haķâyık-maķar
625. Ey ruħ-ı şâfi-güherün dil-güşâ
Vey leb-i şîrîn suħanuñ cân-fezâ
626. Ğayret-i cām-ı mey-i kevşer sözün
Reşk-i çemen-zâr-ı cinândur yüzün
627. Devlet-i dâreyn ile mes'ûdsın
'İzzet ile 'âleme maħsûdsın
628. Emr-i şafâ-baħşuña ey dâd-gîr
Oldı felek bende-i fermân-pezîr
629. Kim ki ider aña müdâm imtişâl
Vâşıl-ı maķşûd olur ol lâ-yezâl
630. Şıdķla olur server-i bâlâ-nişîn
Hem-çü şeh-i taħt-ı sipihr-i berîn
631. Hıdmet-i bâbuñ baña devlet yiter
Hâk-i derün tâc-ı sa'âdet yiter
632. Göñlüni dil menba'-ı şefķat bilür
Bir nazaruñ 'ayn-ı 'inâyet bilür
633. Oldı yüzün ey gül-i hûr-i cinân
Ğayret-i gül-zâr-ı şafâ-yı cinân

634. Eyleyemez medhîni aslâ şükûh
Vaşfuñı yazmağda qalemler sûtûh
635. 'Âlemi geşt eylese peyk-i 'uqûl
Menzil-i evşâfuña bulmaz vuşûl
[M. 25b] [İÜ. 28b]
636. Sen ki hudâvend-i zamânsın bugün
Velvele-endâz-ı cihânsın bugün
637. Himmet ü ihsân ile mümtâzsın
Semt-i semâhatde ser-efrâzsın
638. Server-i 'âlî-ḥarem-i muḥterem
Eyleseñ izhâr-ı kemâl-i kerem
639. Cânun olur cây-ı emel ḥânesi
Murğ-ı dilün şâḥ-ı recâ lânesi
640. Söz budur ey mâlik-i genc-i 'atâ
Yüsuf-i ihsânuña olmaz bahâ
641. Ser-suḥan-ı şafḥa-i ihsânsın
Gonca-i gül-zâr-ı dil ü cânsın
642. Her suḥanuñ ṭab'â şafâ-sâzdur
Zaḥm-ı dil-i zâra şifâ-sâzdur
643. Ni'metinün baḥrine ğarḳ oldu dil
Âb-ı nevâlün iḳer ol muttaşıl
644. Lüṭfuña ihsânuña pâyân yok
Mazhar-ı elṭâf-ı dil-ârân çok
645. Kâşif-i estâr-ı hedâdur dilün
Vâkıf-ı esrâr-ı hedâdur dilün
646. Olmasa şâḥ-ı keremün kâm-dih
Rişte-i maḳşûdum olur pür-girih

647. Lütfuñ ile vâsıl-ı maqşûd iken
Nâ'îl-i ser-menzil-i mechûd iken
648. Olsa felek pür-sitem ü pür-şitâb
Göñlüme gelmez elem ü ıztırâb
649. Serzeniş-i çarḥdan oldı emîn
Ḥâne-i lütfuñda olan cân-nişîn
650. Oldı dilüñ maḥz-ı kerem lütf-ı şarf
Ṭab'ußı teşḥîş idemez şaḥş-ı cîlf
651. İrdi eyâ server-i sâmi-ḥıṣâl
Ḥâtır-ı nâ-şâduma gerd-i melâl
652. Şafḥa-i ḳalbüñde müdevvin-rusûm
Levḥ-i zamîrûñde hüveydâ 'ulûm
[İÜ. 29a]
653. Tîre-dilüm ğayret-i akrân ile
Pür-kederüm ta'ne-i yârân ile
654. Yandı göñül âteş-i efkâr ile
Ṭoṭtoludur gülşen-i dil ḥâr ile
[M. 26a]
655. Câme-i dil hüzn ile fersüdedür
Lâle-şîfat ḥün-ı ğam-âlüdedür
656. Bir yañadan derd-i dil bî-ḳarâr
Bir yañadan tâb-ı ğam-ı rûzgâr
657. Bir yañadan şarşar-ı fikr-i emel
Mîve-i bâğ-ı dile virdi ḥalel
658. Kâr-ı dil ḥaste-şîfat bestedür
Rişte-i iḥsânüña peyvestedür

659. Dergeh-i efdâlüñe itdüm penâh
Baña yiter anda olan 'izz ü câh
660. Oldı gönül hıdmetünün hem-demi
İstemez ol salţanat-ı 'âlemi
661. Merhem-i elţâf ile ey dil-nüvâz
Zahm-ı dil-i zârıma ol çâre-sâz
662. Lütf seni gün gibi meşhûr ider
Rûz-i cezâ sa'yüñi meşkûr ider
663. Lütf ü cemâl ile meleksin bugün
Gûlgüle-endâz-ı feleksin bugün
664. Eyle beni kayd-ı elemden halâş
Tâ k'ola kapuñda gönül 'abd-i hâş
665. Tîr-i belâ cânuma kâr eyledi
Guşşa beni zerd ü nizâr eyledi
666. Hâr-ı cefâ ile dil âzürdedür
Goncası âlâm ile pejmurdedür
667. Ayağa düşdüm gama oldum esîr
Ol baña ey şâh-ı kerem dest-gîr
668. Şânuña şâyeste mi ey pâk-zâd
Künc-i belâda kıala dil nâ-murâd
669. Kayd-ı hevâdan gönül âzâdedür
Şıdķ ile ihlâşuña âmâdedür
[İÜ. 29b]
670. Ğamdan iderseñ eger anı halâş
Resm-i hulûşuñda ider ihtişâş
671. Maţlabına vâşıl ide Hâķ seni
Lütfuña ger mazhar iderseñ beni

672. Mazhar-ı ihsânuñ olursam eger
Eylemez resm-i vefâdan güzër
673. Ölmez isem lâzım olur baña kâr
Ėayret-i aqrân ile terk-i diyâr
[M. 26b]
674. Zimmetüme medhüñi farz eyledüm
Hâlümi sulţanuma 'arz eyledüm
675. İşte budur mâ-vaqa' ey kâr-dân
Cümle işüm lütfuña qaldı hemân
676. Aldı gönül mülkini ceys-i belâ
'Asker-i ihsânuñı kııl rü-nümâ
677. 'Arıza-i qalbe bulup çäreyi
Qurtaralar bu dil-i âvâreyi
678. Dil kerem ü lütfuñı ey zü'n-nevâl
İtdi der-i mekremetüñden su'al
679. Lâyık odur lütfuñ ola kâm-dih
Olmaya tâ rişte-i dil pür-girih
680. Kıble-i hâcâta gelüp Nüşiyâ
Eyle du'a devletine dâ'imâ
681. Niteki ne rāk-ı sipihr-i berîn
Ola cihân içre şalâbet-qrân
682. Niteki bu maħfil-i mînâ kıbâb
Ola nihâyette ref'ü'l-me'âb
683. Mihr-i cemâline zevâl irmeye
Hâtır-ı pâkine kelâl irmeye
684. Mağşudın Allâh müyesser kıla
Zâtını ma'mûr u mu'ammer kıla

685. Hem daḡı maḡdūmını mümtâz ide
Bâġ-ı sa'âdetde ser-efrâz ide

[İÜ. 30a]

686. Rûḡ-ı dil ü cānı 'azîz eyleye
'Âleme bir ehl-i temîz eyleye
687. Derd ü belâdan anı ma'şûm ide
Levm-i refâhatine merḡûm ide
688. 'İşmet ide gerdiş-i ġaddâreden
Serzeniş-i çarḡ-ı sitem-kâreden
689. Döstların lütf ile ḡandân ide
Dâdeş ü iḡsân ile şâdân ide
690. Dillerini lütf ile mesrûr ide
Zâtlarını ġün gibi meşḡûd ide
691. Düşmenini eyleye ḡahr Ḥudâ
Ḥâk-i mezelletde şafâdan cüdâ

[M. 27a]

692. Ḥançer-i ḡahr ile zebûn eyleye
Lâle-şîfat baġrını ḡûn eyleye
693. Ḥâşılı ol server-i mülk-i kemâl
Maḡşadına vâşıl ola lâ-yezâl
694. Ceyş-i sa'âdet aña munḡâd ola
Ḥâtırı her laḡza hemân şâd ola
695. Eyleye Ḥâḡ 'ömr-i 'azîzin tavîl
Hem vire a'mâline ecr-i cezîl
696. Memleket-i 'izze server ḡıla
'Asker-i maḡşûdı musaḡḡar ḡıla
697. Aña Ḥudâ kāmını rām eyleye
Lütfi bu vech ile tamâm eyleye

*Şemme-i evşâf-ı dil-pezirân-ı nâdire-senc-i bi-nazîr ü suhan-perdâz-ı
icâz-gîr ü nevâdir-sâz ü belâgat-maşîr ki yâr-ı nâkzîr-i fezâ'il ü
mecmû'a-i delâyil ü şandüka-i mesâ'il ya'nî hazre-i 'Aysî Efendi ki
âllâme-i zamân ü fehâme-i cihânest lâ-zâle kelâmehü kıtâ'an ve
kâdrabü sâti'an.*

[İÜ. 30b]

698. Var idi bir fâzıl-i dâniş-nişâb
Olmış idi şeyh-i fezâ'il-me'âb
699. Sînesi bahr idi fazîlet-güher
Tâb'ı nihâl idi mezâyâ-şemer
700. Dâniş ü 'irfân ile mümtâz idi
Gülşen-i hikmetde ser-efrâz idi
701. Tâb'ı suhan-sâzı olup nükte-dân
Mużmer idi anda ma'ânî beyân
702. Dilber-i elfâza dili perde-dâr
Şâhid-i ma'nâya kelâmı 'izâr
703. Oldı o ser-defter-i hikmet-medâr
Fâzıl u kemâlât ile şöhret-şî'âr
704. 'Âlemün ol fâzıl u dânâsıdur
Dâniş ile velvele-ârâsıdur
705. Cüy-i fem-i pâki dil-âvîzdür
La'l-i şeker-bârı güher-rîzdür
706. Oldı leb-i nâziki 'aynü'l-hayât
Zinde olur nuṭṭı ile kâyinât
707. Meclis-i 'âlîsi deḳâyıḳ-medâr
Maḥfil-i sâmîsi ḥaḳâyıḳ-dişâr

[M. 27b]

708. Ya'nî nazâr-gerde-i lütf-ı İläh
'Ayšî-i dâna-yı fezâ'il-penâh
709. Virdi o 'allâme-i 'âlî-maķâm
Ķâ'ide-i 'ilme tamâm intizâm
710. Ser-suĥan-ı defter-i 'irfân odur
Şâh-ı ser-â-perde-i im'ân odur
711. Şem'î fîrûzân-ı hedâdur yüzi
Âyine-i nûr-ı şafâdur özi
712. Tûṭî-i pâkize-suĥandur femi
Lücce-i lû'lü'-i 'Adendür femi
713. Hâme-ger-i maĥkeme-i faẓl odur
Nâme-nüvis-i ĥarem-i 'adl odur
- [İÜ. 31a]**
714. Oldı o dâna-dil ü müşkil-güşâ
Peyker-i 'irfâna letâfet-fezâ
715. Nâdire-perdâz-ı belâgatdür ol
Mîr-i suĥan-sâz-ı feşâhatdur ol
716. Oldı bir tâze şıfat kıadd-nümâ
Gülşen-i ṭab'ında nihâl-i zekâ
717. Nuṭķ-ı güher-pâş ile ol ĥöş-suĥan
Dürr-i dil-âvîze olur ṭa'ne-zen
718. Zâtı şeh-i devlet ü iķbâldür
Menba'-ı ser-çeşme-i efdâldur
719. La'l-i güher-rîzle ol ĥöş-nesaķ
Virdi kemâl ehline hergiz sebaķ
720. Ṭab'-ı zekâ-kîşi belâgat-ķarîn
Nuṭķ-ı şafâ-baĥşı feşâhat-rehîn

721. Oldur olan fenn-i fazîletde ferd
Râh-ı mezâyâda menâzil-neverd
722. Olsa kaçan 'arşa-i dâniş-neverd
T̤ab'ı semendinden irer mâha gerd
723. 'Äleme bir daħı getürmez felek
Böyle ser-efrâz-ı cihân bir melek
724. 'İlmi ile 'äleme mahsüddur
Fazl u kemâlât ile mes'üddur
725. Pîr-i tarîkatdur o rüşen-zamîr
Şeyh-i şer'îatdur o hikmet-şehîr
[M. 28a]
726. Bedrağa-i semt-i haķîkatdür ol
Râh-rev-i meslek-i hikmetdür ol
727. Fazl ile metbû'-ı efâzıldur ol
'İlm ile menşür-ı fezâ'ıldür ol
728. Nür-ı şafâ-baħş-ı tarîk-i refîk
Oldı o dânâya refîk-i şefîk
729. T̤ab'ına esrâr-ı belâgat-ķarîn
Manıķı i'câz ü delâ'il-güzîn
730. Her suħanı pây-e-i icâzda
Ehl-i dil âlâyını i'câzda
[İÜ. 31b]
731. Sözlere tevzîh-i mesâ'ildedür
Fikret-i tenķîh-i delâ'ildedür
732. T̤ab'ına peyveste ĥuşül-ı uşül
Zâtına mahşüş vuşül-ı füşül

733. Her sözi bir gevher-i manzûm idi
Resm-i mezâyâ ile mevsûm idi
734. Eyledi izhâr o kerîmü'ş-şifât
Ma'rifet-i feth-i tılısm-ı nükât
735. Her suhanı cevher-i maḥzûndur
Dürr-i dil-ârâ gibi meknûndur
736. Hâtırıdur maṭla'-ı envâr-ı rüşd
Oldı dili maḥzen-i esrâr-ı rüşd
737. Oldı kelâmı yine her şubḥ u şâm
Ma'rifet-encâm u belâgat-nizâm
738. Şâm u seḥer ma'rifet-endîş idi
Her sözi maẓmûn-ı şafâ-kîş idi
739. Oldı o genc-i suhan-ı bî-kıyâs
Hendese-i fazl u belâgat-şinâs
740. İlmine 'irfânına ğâyet mi var
Fazl u kemâlâta nihâyet mi var
741. Fazl ile bi'l-fi'li şürûḥ ü mütûn
Olmaz anuñ gibi ebed zü-fünûn
[M. 28b]
742. Oldı o hurşîd-i sipihr-i cemâl
Gevher-i pâkîze-i kân-ı kemâl
743. Tab'-ı selîm ile ḥoş aḥlâḳdur
Lütf ile ol şöhre-i âfâḳdur
744. Oldı o kâşâne-i taḥkîk-cây
Nükte-şikâfende mu'ammâ-güşây
745. Her sözi taşḥîf u mezâmin-verân
Olmaz anuñ gibi belâgat-nişân

746. Her yeri 'irfân ile taḥḳîk ider
Dâniş ü im'ân ile tedḳîk ider
747. Nuṭḳını iz'ân idemez ehl-i dil
Diḳḳatin izhâr ider ol muttaşıl
[İÜ. 32a]
748. 'İlm ü 'amel oldu anuñ pişesi
Şâm u seḫer fazldur endişesi
749. Mîve-i bostân-ı şerî'atdur ol
Naḥl-i çemen-zâr-ı ṭarîkatdur ol
750. Dâniş ü 'irfân ile 'ârifdür ol
Server-i iḳlîm-i ma'ârifdür ol
751. Bâr-dih-i şâḫ-ı zekâ ṭab'idur
Tâze ber-i bâğ-ı şafâ ṭab'idur
752. Ḥaḳḳa dil-i ḫöş-nesakı müncezib
Bâr-geh-i 'izzetine müntesib
753. Pertev-i ḫurşîd-i şafâ ḳalbidür
Âyine-i nûr-ı hüdâ ḳalbidür
754. Zâhiri insân ile maḥlûṭdur
Bâṭını ḫaḳ 'aşḳına merbûṭdur
755. Bâṭını aḥlâḳ ile ârâste
Rûy-i dili rûşt ile pîrâste
756. Şuffa-i eyvân-ı fezâyil-nişîn
Küngüre-i şarḫ-ı mezâyâ-mekîn
757. Meclis-i va'zında dil irşâd olur
Ḳalbi kemâl ehlinüñ âbâd olur
758. Câm-ı kelâmıdur anuñ ḫöş-güvâr
Oldı müzîl-i elem-i rûzgâr

759. Hânķah-ı 'ilm ü 'amel ķalbidür
Manzar-ı feyyâz-ı ezel ķalbidür
760. Milket-i lütfuñ odur elâ dehî (?)
Oldı kerem bâğına serv-i sehî
761. Cây-ı dil-i pâki anuñ hâkdür
Mertebesi maħfil-i eflâkdur
762. Ey nice keşşâf-ı deķâyık-şikâf
'Aczine yanında ider i'tirâf
763. Vey nice kâdî-i belîgu'l-keķâm
Eyleyemez nuķkını şihhat niķâm
764. 'Arş-a efķârı güzâr eyledi
Cây-ı hâķîķatde ķarâr eyledi
[M. 29a] [İÜ. 32b]
765. Şuğl ile i'mârı geçüp muttaşıl
Eyledi taşnîf-i kütüb elli yıl
766. 'Ömrini hep dânişe şarf eyledi
Kesb-i mezâyâ-yı şigerf eyledi
767. Böyle gerek rüşd ile im'an ise
Ancaķ olur 'ilm ile 'irfân ise
768. Tâb'-ı zekâ-mâyesi leyl ü nehâr
Oldı pesendîde-i ħayl-i kibâr
769. Oldur olan tûḫî-i şîrîn-maķâl
Nağme-serâyende-i bâğ-ı kemâl
770. Câna şafâ rûħa ħîdâdur sözi
Zaħma şifâ çeşme cilâdur yüzi
771. Vaşf olınan zât-ı kerîmü'ş-şifât
Ĥilye-ger-i rûy-ı dil-i ehl-i zât

772. Vâlididür **Nûşî**-i bî-çârenüñ
Göñli murâdidür ol âvârenüñ
773. Hâzret-i Hâķ 'ömrini ma'mûr ide
Şâm u seher göñlini mesrûr ide
774. Düşdi göñül ğurbet ile miñnete
Şaldı felek n'eylevelüm fûrķate
775. Bir gün olur vaşl ile dil-şâd olur
Vuşlat-ı cânân ile âbâd olur
776. Hicr ile çok çekdi belâ-yı ğamı
Kalmadı bir hem-nefes ü hem-demi
777. Kaldı ğam-ı fûrķat-i yâr ile zâr
Yokdur o bî-çâreye bir ğam-ġüsâr
778. Dâd âyâ kâdir-i feyyâz dâd
Kaldı felâketde dil-i nâ-murâd
779. Fûrķat ile hâli dige-gündür
Baġrı ğam-ı ğurbet ile hûndür
780. Olalı dil şarşar-ı ğamdan zebûn
Râyet-i şabr oldı bugün ser-nigûn
[İÜ. 33a]
781. Bâd-ı belâdan felek-i pür-cefâ
Bâr-ı dil-i zârum ider zîr-i pâ
782. Vaşl ile yâ rabbi beni şâd kıl
Lûţfuñ ile göñlümi âbâd kıl
783. Şeyh 'Azizüñ baña göster yüzün
Sem'üme ġuş itdür o pîrûñ sözün
[M. 29b]

784. Eyle beni vaşlı ile behre-mend
Kalmaya mehcür-ı dil müstemend
785. Vâsl ile vir cân u dile intizâm
Eyle beni mazhar-ı lütfuñ tamân

*Mersiye-i rikket-fezâ-yı Şeyh 'Azîz ü vâkı'a-i 'ibret-nümâ-yı ân şâhib-i
temîz ki sûtün-ı kâşâne-i dîn-i İslâm u 'imâdu's-selâm-ı şer'*

786. Çünkü degül dehr-i fenâ ittiḥād
Maḥfil-i 'âlemde mirâḥ-ı fu'ād
787. Eyleme bu menzil-i miḥnetde cây
Olma gönül nâzır-ı şavb-ı serây
788. Saña sezâ-dâr degül bu ḥarâb
Olma devâm üzre felâket-me'âb
789. Devlet-i dünyâya esîr olma gel
Mâ'il-i sulṭân u vezîr olma gel
790. Bir gün olur pençe-i şîr-i ecel
Sîne-güzârende-i şâhib-emel
791. Âḥîr olur çeng-i peleng-i kaẓâ
Zehre-şikâfende-i ḥayl-i verâ
792. Olma bu kâşâneye peyveste-dil
Dâr-ı cihân kimseye bâkî degül
793. İtmedi mi şarşar-ı bād-ı helâk
Küngüre-i efser-i pervîzi ḥâk
794. Eyledi çîş-i felek-i pür-şitâb
Kişver-i Dârâyı qarîn-i türâb

[İÜ. 33b]

795. Oldı cihân içre mişâl-i ḥabâb
Kubbe-i maqşüre-i kayşar ḥarâb

796. Kaşr u key ol deñlü bülend eyleme
Âhir anı cāy-ı gezend eyleme
797. Eylese dādeş felek-i pür-sitiz
Eyle o bed-kış-i cihāndan giriz
798. Pire-zen-i dehre qarın olma gel
Hādīm-i i'māra yaqın olma gel
799. 'Arz-ı cemāl eylese kıl ictināb
Olmayasın tā ki felāket-me'āb
800. Meyl idenün hāli dīger-gündür
Bağrı gam-ı fūrkat ile hūndür
801. Derd ile eyler cigerün garq-ı hūn
Zīnet-i kāşāne-i dünyā-yı dūn
[M. 30a]
802. 'Ākıl odur kim ola şām u seher
'Āzīm-i ser-menzil-i fevz ü zafer
803. Ehl-i zafer 'aķıbet-endiş olur
Anuñiçün resm-i şafā-kış olur
804. Ehl-i başıret ile idüp imtizāc
'Ārıza-i gaflete kıl gel 'ilāc
805. Pirehen-i gafleti çāk eyle gel
Nefs-i cefā-karı helāk eyle gel
806. Âhir olup nekbet ü kasvet-nişān
N'olsa gerek revnaķ-ı bāğ-ı cihān
807. Çünki olur zīnet-i dünyā dūrūğ
Hāne-i dehr olsa n'ola bī-fūrūğ
808. 'Ālem-i fāniye nazar kılma gel
Bāğçe-i 'ömrün ider pür-halel

809. Şarşar-ı cān-efgen-i meyl ü rızâ
Mîve-i a‘mâlûni eyler hebâ
810. İtme bu fânide recâ-yı qarâr
Şanma bu gam-hâneyi sen pâyidâr
811. Eylemesün gönlüni derd-âşiyân
Revnağ-ı kâşâne-i mülk-i cihân
[İÜ. 34a]
812. Âhirete cān ile dil-beste ol
Rişte-i Yezdânına peyveste ol
813. Olmaz eyâ beste-i bend-i elem
Kimse bu vîrânede şâbit-ka-dem
814. Qanı dilâ kâfile-i enbiyâ
Her birisi tıtdı t̄arîk-i fenâ
815. Qanı selâţin-i ‘adâlet-güzin
Şuffa-i evvân-ı celâlet-nişin
816. Qanı yelân-ı teber ü t̄ig-i tiz
Divler anlardan iderdi giriz
817. Qanı geçen zümre-i erbâb-ı fazl
Hânkah-ı ‘ilm olan aşhâb-ı fazl
818. Qanı gönül Hâzret-i ‘Ayşî ki ol
Bulmuş idi menzil-i fevze vuşul
819. Gitdi o ser-defter-i dîvân-ı dîn
Ağlasun aña bu zamân u zemîn
820. Dönse eger sa‘y ile bin yıl zamân
Gelmez anuñ gibi ‘aziz-i cihân
821. Fariğ olup meşgale-i dehrden
Çekdi elin anda olan qahrdan

[M. 30b]

822. Meş'ale-i dehri sögündürdi ol
Halkuñ özin hayli göyündürdi ol
823. Gitdi şafâ geldi keder dillere
İrdi cünün âfeti 'âkıllara
824. Şem'-i dil-ârâ yed-i 'âlem-fürüz
Oldı cihân ehline ol sîne-süz
825. 'Äleme çok gördi anı rüzgâr
İtdi anuñ 'ömrini nâ-pây-dâr
826. Olmuş idi 'âşık-ı mihr-intimâ
Bağrına başdı anı hâk-i fenâ
827. Olmağ ile mâ'il-i ehl-i yaqîn
Sîneye çekdi anı hâk-i zemîn
828. Dâniş ile şöhre-i âfâk idi
'Älem anuñ bezmine müştâk idi

[İÜ. 34b]

829. Milket-i dünyâya virdi velvele
Şaldı fenâ kişverine zelzele
830. Mâtemi dünyâyı idüp teng ü târ
Oldı dil-i dehre qasâvet-şî'âr
831. Görmez olup bāğ-ı cihānı 'uyūn
Oldı gönüller elem ile zebūn
832. Gözler remz-i hicr ile kan ağlasun
Furqat ile sîne ciger tağlasun
833. Gitdi o zînet-dih-i bezm-i cihân
Oldı cinān bāğına serv-i revān

834. Kâmet-i şimşâdı olup ser-firâz
Buldı behişt içre tamâm imtiyâz
835. Olsun anuñ şâm u seher bî-gümân
Murğ-ı dil ü cânına 'arş-âşiyân
836. Olsun o şahib-keremün dâ'imâ
Nahl-i kıddi cennete revnağ-fezâ
837. İtsün anı şâh-ı nevâl-ittisâm
Hüsrev-i kâşâne-i dâru's-selâm
838. Ravzasını 'âleme manzûr idüp
Menzil-i iqbâlini ma'mûr idüp
839. Kıbrini pür-nûr ide envâr ile
Anı mu'aţtar kıla ezhâr ile
840. Merkıadini eyleye perverdigâr
Şûre-zemîn olmuş iken sebze-zâr
841. Eyleye hem-vâre anuñ bî-halel
Gonca-i maşşûdını şâh-ı ezel
[M. 31a]
842. Şâh-ı murâdâtını idüp ser-bülend
İrmeye gülzârına hergiz gezend
843. Olsun anuñ hür u melek maħremi
Sâğar-ı 'ayşî ola ebed hem-demi
844. Hem-suħanı fırka-i ğilmân ola
Hem-nefesi zümre-i vildân ola
845. İtsün o şehbâz güşâyende-i perr
Manzara-i kışr-ı cinânı maķar
[İÜ. 35a]

846. Sâgar-ı Firdevs ile sermest ola
Şâhid-i iķbâl ile hem-dest ola

847. Rûz-ı kıyâmetde o 'âlî-mâkâm
Maẓhar-ı elṭâf ola âḥir tamâm

*Der-sebeb-i te'lîf-i kitâb-ı müsemmâ be-Tevşihu'l-Letâ'ifest ü bâ'is-i
icâd-ı mecmû'a-i meẓâyâ-me'âb-ı sezâ-dâr-ı enẓâr u efkâr-ı ulu'l-elbâb
u şâyeste-i şarf-ı im'ân-ı nazẓâr-ı aḥbâbest.*

848. Bir dem irüp feyz-i şeh-i Kird-gâr
Tâzeledi 'âlemi ebr-i bahâr

849. Ḥayli güzellendi cemâl-i çemen
Zülfine meşşâta olıcak semen

850. Güller idüp bülbülle 'arz-ı cemâl
Bülbül ider anlara dil pây-mâl

851. Şâm u seḥer bende-şıfat cüylar
Şâh-ı gülün pâyine yüzler sürer

852. Olmuş idi serv-i cemîlü'l-cemâl
Ser-'âlem-efrâz-ı feẓâ-yı kemâl

853. Göstericek zînete gül çünki rû
Âyine-dâr oldu cemâline şu

854. Oldı delü diyü irüp nev-bahâr
Şuları zencîre çeker rûzgâr

855. Lâle tıttup elde ayağı müdâm
'Ays u şafâ eyler idi şubḥ u şâm

856. Nergis o dem bâğa olup dîde-bân
Yâd ayaqdan şaķınur idi hemân

857. Sâye-i eşcârda şubḥ u mesâ
Bûķalemün pister idindi şabâ

858. Geldi diyü gülşene şâh-ı bahâr
Ferş-i zümürüd döşedi rûzgâr
[M. 31b] [İÜ. 35b]
859. Görmemi sen 'ar'ar-ı 'âlî-maḳâm
Şahñ-ı çemen-zârda eyler hırâm
860. Bülbüle 'arz eyledi leyl ü nehâr
'Arşa-ı gülzârda güller 'izâr
861. Gösterüp aḫzar şeceri verd-i ter
Goncadan eṭrâfına şaçdı şerer
862. Oldı benefşeyle mu'aṭṭar çemen
Ṭabla-i 'aṭṭâra odur ta'ne-zen
863. Pîş-rev-i zümre-i ezhâr odur
Bedraḳa-i 'asker-i gülzâr odur
864. Murğ-ı çemen olmuş idi rûz u şeb
Nağme-serâyende-i bezm-i ṭarab
865. Ṭoldurup altun ile la'lîn ṭabaḳ
Goncalara şaçdı gül-i ḥōş nesâḳ
866. Vaḳt-i seḫer nâle idicek hezâr
Ağlar idi derd ile çü zâr zâr
867. Şâm u seḫer cüy gelüp zîr-i pâ
Güllere 'arz eyler idi mâcerâ
868. Olmuş idi bûyi ile yâsemen
Zülf-i dil-âvîz-i nigâr-ı çemen
869. Serv-i sehî kâmet-i ḥōş-ḥîzidür
Becce-i gül la'l-i güher-rîzidür
870. Berg-i sezb ḥıl'at-ı zîbâsıdur
Şafḫa-i gül ṭal'at-ı ḡarrâsıdur

871. İrmek ile mevsim-i ürd-i behişt
‘Arşa-i bāğ oldu mişāl-i behişt
872. Ezber idüp āyet-i ‘aşkı revān
Ḥāfız-ı cārī idi cūlar hemān
873. Şahn-ı çemen hayli dil-ārā idi
Ġayret-i kâşāne-i mīnā idi
874. Olmuş idi bāğ-ı tarāvet-ķarīn
Reşk-i çemen şuffe-i ḥuld-i berīn
875. Tūğın idüp serv-i sehī pür-fürūğ
Çekmiş idi şāh-ı gül urunca tūğ
[İÜ. 36a]
876. Kırmış idi anda şanavber otağ
Olmüş idi zīver-i pālīz ü bāğ
877. Taht-ı zümürrüdde çün itdi ķarār
Oldı gül-i ezhāra cevāhir-nişār
878. Nergis iderdi yine her şubḥ u şām
Sāğār-ı zerrīn ile ‘ayş-ı müdām
[M. 32a]
879. Eyledi ezhārı taḥayyür-eşer
Şīve-i gül şīven-i murğ-ı seher
880. Nāz ile geldükçe gül-i dil-firīb
Cān ile āh eyler idi ‘andelīb
881. Bülbüle cū derd ile dem-sāz idi
Ġüşe-i gülşende hem-azār idi
882. Olmuş idi şām u seher cūybār
Ṭab‘-ı güşāyende-i ‘uşşāk-ı zār

883. Yâsemen olmağa ziyâ-bahş-ı bāğ
Yağmış idi gülşene her şeb çerāğ
884. İtmeğiçün gülbünü hurrem bahâr
Jâle saçar aña dürr-i şeh-vâr
885. Virdi gülün revnağı şâm u seher
‘Ârız-ı hurşîd-i cihân-tâba fer
886. Zîver-i gül olmuş idi dil-güşâ
Zümre-i murğ-ı çemen cân-fezâ
887. Nâle-i murğân-ı hoş-elhândan
Toldı fezâ-yı çemen-i gam-şiken
888. Nâliş-i kühsâra tutup güş-ı cân
Murğ-ı seher inler idi her zamân
889. Sen de gel ey Nûşî-i şâhib-ferâğ
Eyle mey-i ‘aşk ile gül-geşt-i bāğ
890. ‘Azm-i gülistân ide gör her seher
Eyle çemen-zâr-ı şafâyı güzêr
891. Geşt ü güzâr eyle biraz gülşeni
Toldura gör güller ile dâmeni
[İÜ. 36b]
892. Ğonca-i maqşûda bulup dest-res
Tab‘unı kıl ser-şiken-i hâr u has
893. Seyr ü temâşâ ile hurrem-dil ol
‘Uğde güşâyende-i her müşkil ol
894. Oldı dil-zâra tarâvet-nümâ
Bâde-i gül-reng-i meserret-fezâ

895. Oldı mey-i bülbüle-i şu'le-zây⁴⁶
Şem' -i fûrûzân-ı dil-i tîre-sây⁴⁷
896. Eyle gülistâna gelüp şubh u şâm
Sâgar-ı gül-fâm ile 'ayş-ı müdâm
897. Bâde ile kendüni bî-hüş kıl
Miḥnet-i devrânı ferâmûş kıl
[M. 32b]
898. Oldı çemen-zâr-ı cihân cây-ı qahr
N'olsa gerek zîver-i gül-zâr-ı dehr
899. Bâde-i 'irfânı kılup nüş-ı cân
Ṭab'ûnı kıl dürr-i mezâyâ-feşân
900. Bağ-ı belâgatde olup cur'a-rîz
Eyle ḥarâbât-ı ḥaşveden girîz
901. İrdi bugün mevsim-i 'ayş u şafâ
Câm-ı muşaffâ ile ol dil-güşâ
902. Bezm-i şafâ içre olupdur dilâ
Gülgüle-i bülbüle râḥat-fezâ
903. Destüne al tîğ-i mey-i ḥoş-güvâr
'Asker-i endîşeni kıl târ-mâr
904. Kâse-i billûrı görüp lâ-yezâl
Cûş u ḥurûş eyle şurâḥî mişâl
905. Eyle mey-i sâgar-ı 'irfânı nüş
K'eyleye deryâ-yı belâgat ḥurûş
906. 'Arşa-i gül-zârı güzâr eyle gel
Murğ-ı mezâyâyı şikâr eyle gel

⁴⁶ şu'le-zây: şu'le-zâr, İÜ.

⁴⁷ tîre-sây: tîre-sâz, İÜ.

907. Gülşen-i fikretde idüp cüst ü cüy
Eyle feşâhat ile biraz güft u güy
908. Ol harem-i nükte de râyet-firâz
Tâ bulasın mihr-şifat imtiyâz
[İÜ. 37a]
909. Al elüñe hâme-i şîrîn-zebân
İt suhan-ı sîne-güşâyı beyân
910. Rütbe-i icâz ile hem-pâye ol
Şâhid-i icâz ile hem-sâye ol
911. Eyleme itnâb-ı şuffâh-ı suhan
Tâ ki ola gayret-i dürr-i 'Aden
912. Demdeme-i nazma ser-âgâz kıl
Tab'-ı suhan-sâzuñı mümtâz kıl
913. Hâme-ger-i nâme-i hikmet olup
Tîşe-zen-i kân-ı belâgat olup
914. Bülbül-i icâzı hõş-âvâz kıl
Fâz u kemâl ehlini icâz kıl
915. Ol yûri ey tab'-ı mezâmin-şiken
Gevher-i pâkîze-i kân-ı suhan
[M. 33a]
916. Şî'r ile şarrâf-ı ma'ânî olup
Sa'y ile nuqâd-ı mebânî olup
917. İt suhan-ı pâk ile her şubh u şâm
Nâdire-perdâzî-i bezm-i kelâm
918. Çünkü bulursın gel bâğ-ı cihân
Âhîr olur mazhar-ı tîş-i zamân

919. Şayf u şitâ tâze bahâr olmaz ol
Muttaşıl ezhâra nigâr olmaz ol
920. Bir gün irüp emr-i şeh-i zü'l-celâl
Serzeniş-i gerdiş ider pâ-mâl
921. Hâke düşer her gül-i nev hâste
Kılmış iken gülşeni ârâste
922. Şarşar-ı bād-ı sitem-i rüzgâr
Gonca-i nev-ĥîzi ider ĥâk-sâr
923. Şaĥn-ı çemen pür-ĥuş u ĥâsâk olur
Maĥfil-i gül cāyuña ĥâk olur
924. Bülbül olur künc-i belâda ĥamûş
Eyler iken 'aşq ile her dem ĥurûş
925. Şâh-ı şitâ gülşeni vîrân ider
Leşker-i ezhârı perîşân ider
[İÜ. 37b]
926. Ĥayl-i ĥarîf olsa ĥasâret-şî'âr
'Asker-i gül-zârı ider târ-mâr
927. Bağı tutup şî'a-i zâğ u zağan
Bülbül olur sâkin-i beytü'l-ĥazen
928. Görmez olup gülleri çeşm-i hezâr
Künc-i felâketde olur ĥâk-sâr
929. Cân ile bu ĥâleti zikr eyledüm
'Âķıbet-i 'âlemi fikr eyledüm
930. Görmedüm ider şarşar-ı bād-ı zevâl
Güllerüñ evrâķını hep pây-mâl
931. Sâkin olup ĥayret ile bir zamân
Oldum o ĥâlâta tefekkür-künân

932. Olmuş iken böyle taḥayyur-nümā
Gūsuma hātifden irişdi nidā
933. K'ey ğam-ı dünyā ile maḥzūn olan
Silsile-i fitneye meftūn olan
934. Çāk bu kadar renc ü meşakḳat nedür
Hāviye-i ğamda felāket nedür
[M. 33b]
935. Żāyi' idüp derd ile evḳātuñı
İtme ṭaleb-kār-ı belā zātuñı
936. Destüñe al kilik-i güher-bāruñı
Eyle ser-āmedine güftāruñı
937. Tā ki olup pey-rev-i semt-i selef
Ehl-i dile ol yūri ḥayr-ı ḥalef
938. Hāmeñi kıl diḳḳat ile muttaşıl
Tāze iken ḳā'ide-i ehl-i dil
939. Sen de koyup 'āleme bir ḥüb eşer
Mazhar-ı feyz ol yine şām u seḫer
940. Şānuñı şāyeste-i evşāf kıl
Hāmeñi vaşşāf-ı suḫan-şāf kıl
941. Şafḫa-i 'ālemde koyup yādigār
Lāyık-ı medḫ ol yūri her rūzgār
942. Besle yaḳup dehre çerāĝ-ı suḫan
Bir gül-i nevreste-i bāĝ-ı suḫan
[İÜ. 38a]
943. Tā ki o şāyeste-i efkār ola
Ehl-i dile maṭmaḫ-ı enzār ola

944. Eyleyüp izhâr-ı suhan perveri
Anda nişâr it nice gevherleri
945. Diller aña tâ ki harîdâr ola
Vaşlına hem-vâre taleb-kâr ola
946. Câmi'-i envâ'-i hikâyât olup
Şâmil-i eşnâf-ı rivâyât olup
947. Mecma'-ı ezhâr-ı leţâ'if olup
Menba'-ı envâr-ı ma'ârif olup
948. Gülşen-i 'irfâna olup yâdigâr
Olsun o gül gibi tarâvet-şî'âr
949. Olsun o gülzâr-ı leţâfet-enîs
Menba'-ı ser-çeşme-i şî'r-i selîs
950. Reşhasını kim ki ide iğtirâf
'Acz u kuşûrına ider i'tirâf
951. Kaşd-ı helâk itmeye mânend-i hâr
Dest-i teţâvül ile aña rûzgâr
952. Tuhfе-i Câmî gibi kâmillere
Cür'a resânende ola dillere
953. Hâzret-i Hıocaya olup dil-perîz
Ravzatü'l-Envârına olsun nazîr
954. Tuhfetü'l-Esrâr-ı Nizâmî şîfat
Velvele-endâz ola ol 'âkıbet
- [M. 34a]**
955. Eyledi hâtif baña çün kim nidâ
Oldum aña cân ile fermân-revâ
956. Aldum ele bir suhan-ârâ kalem
Vaşf olınan 'arşaya dikdüm 'alem

957. Eyledüm ol meslege maqdüri şarf
Bulmağıçün menzil-i kām-ı şigerf
958. Bādiye-i fikrete 'azm eyledüm
Kām-ı dile niyyeti cezm eyledüm
959. Bu varağı cān ile ĩcād idüp
Hātır-ı vīrānemi ābād idüp
[İÜ. 38b]
960. Nāmını *Tevşih-i Letāyif* didüm
Nādire-sencān-ı ma'ārif didüm
961. Oldı nihāyetde laţifü'n-nesağ
Bā'ış-i nām olsa n'ola ol varağ
962. Himmet-i yārān ile ol yādigār
Oldı nażar-gerde-i hayl-i kibār
963. Bu dil-i bī-çāre bulup nağd-i kām
Medha sezā-vār ola āhir tamām

*Şikāyet-i ez-rūzgār-ı ğaddār u mekâ'id-i Zāl-i zamān-ı mekkār u
şedāyid-i serzeniş-i çarh-ı sitem-kār u tūli'-i nā-müsā'id ü nā-hem-vār
be-cenāb-ı kird-gār u hazret-i perverdigār.*

964. Ey melik-i kādır-i cān-āferīn
Hālīk-ı Feyyāz-ı cihān-āferīn
965. Rāḥim ü Ğaffār u Ra'ūf ü Kerīm
Dāyim ü Settār u Aţūf u Raḥīm
966. Vāhib-i āmāl-i şıgār u kibār
Şāh-ı merām-baḥş ü 'aţāyā-nişār
967. Cāyize-baḥşende vü maqşūd-dih
Minnet-i efdāl-i dil-ārām-nih

968. 'Āfiyet-endāz-ı vücūd-ı 'ibād
Vāhib-i gencīne-i kām u murād
969. Şu'le-fürüzende-i şem'î felek
Kām-firāzende-i ins ü melek
970. Ruķ'a-nüvisende-i mülk-i ezel
Hākim-i kevneyn ü şeh-i lem-yezel
971. Şāfi-i emrāz-ı dil-i 'āşıkān
Şerha şifā-sāz-ı ber-i şādıķān
[M. 34b]
972. Dād-ger-i milket-i ihsān olan
Fā'iz-i maķşūd-ı dil ü cān olan
973. Kullarınuñ gönlüni şād eyleyen
'Āleme ihsān ile dād eyleyen
[İÜ. 39a]
974. Gönli murādı virici 'ālemüñ
Maḥv idici resm-i vücūdın ğamuñ
975. Kaldı gönül pādişehüm nā-murād
Olmadı dil hāne-i kāma 'imād
976. Bir yaña çarḥ-ı felek-i pür-şitāb
Cāna virir çoķ elem ü iztırāb
977. Haste-dilüm kalmadı bende mecāl
Oldı vücūdum ğam ile pāy-māl
978. Düşdi gönül dām-ı ğam u miḥnete
Ya'nī belā-yı elem-i fūrķate
979. Senden eyā şāh-ı melāyik-sipāh
Oldı dil-i bī-mededüm kām-ḥ'āh

980. Tâbiş-i hayret dilüm aldı tamâm
Tâb-ı suhan kalmadı mālâ-kelâm
981. Munca zamândur felek-i dil-şiken
İtdi ferâgat baña raḥm itmeden
982. Dil mey-i hicrân ile rüsvâydur
Aña ḥarâbât-ı belâ câydur
983. Şarşar-ı hicrân-ı felâket-nümün
Eyledi râḥat 'alemin ser-nigün
984. Kalmadı şabr itmege hergiz mecâl
Oldı dil-i bî-mededüm ḥaste-ḥâl
985. Minderi ḥâr u döşegi ḥâredur
Miḥnet-i hicrân ile âvâredür
986. Çekmişken bunca belâ ü emek
Şimdi revâ mı baña cevr-i felek⁴⁸
987. Bülbül-i şādî gideli itdi âh
Zâğ-ı melâlet dilüm ârâm-gâh
988. Yandı ciger âteş-i hicrân ile
Toldı gönül lâle-şifat kan ile
989. Câm-ı ğam-ı hicr ile ḥâlüm ḥarâb
Oldı dil-i zâr felâket-me'âb
990. Tîre dilüm çarḥ-ı sitem-kârdan
Serzeniş-i gerdiş-i ğaddârdan
[İÜ. 39b]
991. Dâduña hîç itmedi şâh-ı sipihr
Lütf ile ben zerre-i nâ-çîze mihr
[M. 35a]

⁴⁸ Medine nüshasında bu mısradâ “cevr” kelimesi yerine “çarḥ” kelimesi yazılmıştır, sonra tashiḥ edilmiştir.

992. Merḥamet it ey şeh-i gerdün-penâh
Şefkat idüp ol baña ihsân-h'âh
993. Ceş-i belâ şabrumı aldı benüm
Cümle işüm lütfuña kaldı benüm
994. Sensin olan çâre-dih-i zaḥm-ı dil
Câm-ı firâkıyla gönül kanzil
995. Top-ı ser-encâm ile ey şâh-ı cüd
Zelzele-dâr oldı binâ-yı vücüd
996. Bünyemi ta'mîrün ile maḥrem it
Dest-i 'aṭâ-baḥşuñ ile muḥkem it
997. Aldı belâ ḥayli dil-i zârumı
Vir kerem it lütf ile dil-dârumı
998. Dil elem-i fūrkat ile ḥastedür
Bend-i ğam-ı 'aşq ile pā-bestedür
999. İtdi hücumı felek-i pür-sitiz
Kalmadı hiç gönlüme cây-ı giriz
1000. Saña şıgındum keremünden baña
Eyle der-i lütfuñı cây-ı rehâ
1001. Yoḥsa beni derhem idüp rüzgâr
Bâr-ı dil-i zârum ider ḥâk-sâr
1002. Lütfuñ eger olmaz ise reh-nümün
Cevr-i felek gönlümi eyler zebün
1003. Çeşm-i felek ḥâlüme itmez nazar
İtdi beni fūrkat ile derbeder
1004. Komadı nâr-ı elemün tâbişi
Sîne-i süzânda âsâyişi

1005. Һasret-i cânân ile dil-Һasteyüm
Қayd-ı belâ-yı ғama peyvesteyüm
1006. Қалды göнүл чăh-ı cefâda esîr
Ol baňa ey şâh-ı kerem dest-ğîr
1007. Gerçi göнүл һāk-i қасâvet-mekîn
Lîki figân şarem-i çârüm-nişîn
[İÜ. 40a]
1008. Mağz-ı dil-i zârımı leyl ü nehâr
Mâr-ı ғamüñ târı ider târ-mâr
1009. Һâlüme raһm itmedi ‘âlemde kes
Pâdişehüm ol baňa feryâd-res
1010. Câm-ı nevâlün baňa hem-dem yiter
Zaһm-i dil-i zâruma merhem yiter
1011. Aldı belâ ‘askeri her yanımı
İtdiler âzurde dil ü cânımı
[M. 35b]
1012. Cünd-i cefâ cânımı tâlân ider
Һânқah-ı қalbümi vîrân ider
1013. Bir yaňadan tâb-ı ғam-ı iştiyâқ
Bir yaňadan süzîş-i nâr-ı firâқ
1014. Bir yaňadan derd-i dil-i bî-mecâl
Eyledi berg-i emelüm pây-mâl⁴⁹
1015. Bâd-ı firâқ eyledi cândan güzâr
Küy-ı dilüm itdi benüm pür-ğubâr
1016. Һāk-i sitem eyledi câna eşer
Âyine-i қalbüme virdi keder

⁴⁹ Bu beyit İÜ. nüshasında bulunmamaktadır.

1017. Dil elem-i fûrkat ile hâk-sâr
Oldı gözüm yaşı benüm cûybâr
1018. İşte budur pâdişehüm mâcerâ
Lütf-i vişâl ile baña kıl cezâ
1019. İtdi der-i 'adlûne dil 'arz-ı hâl
Lütfuña kaldı senün ey zü'n-nevâl
1020. Sen ki şeh-i milket-i ihsânsın
Vâhib-i âmâl-i dil ü cânsın
1021. Görmedüm ol gönca-i handânımı
Alma benüm hasret ile cânımı
1022. Aldı elümden felek-i bî-amân
Oldı yüzün görmeyeli çok zamân
1023. Olma gönül hicr-i nigâra melûl
Kim bile şoñında ola bir vuşul
1024. Gitdi o zîbâ-ruḥ u ârâm-dil
'İşve-ger ü serv-ḳadd ü kâm-dil
1025. Hasret-i zülfiyle o 'âlî-cenâb
Şaldı dil-i zâruma yüz pîç ü tâb
[İÜ. 40b]
1026. İstedi vaşlı dil-i fûrkat-me'âb
Virmedi ben hasteye şâfî cevâb
1027. Cân-ı 'azîz âh-ı firâkındadır
Yûsuf-ı dil çâh-ı firâkındadır
1028. Gelsün o gül-çihre ki Ya'ḳûb-ı dil
Külbe-i aḫzânda olur muttaşıl
1029. Gör ki zamâne neler itdi baña
Çarḫ-ı felek n'eyledi n'itdi baña

1030. Gâh gözüm yaşını Ceyhûn ider
Geh cigerüm derd ile pür-ḥûn ider
1031. Vir baña zencîr-i belâdan necât
Tâ ki gele cân u dile nev-ḥayât
[M. 36a]
1032. Tâ meh-i maḳşûd tecellî kıla
Ḥâṭır-ı maḥzûnı tesellî kıla
1033. Râh-ı firâḳ içre olup pâ-y-mâl
Oldı gönül bî-meded ü bî-mecâl
1034. Meskenümi künc-i firâḳ eyledi
Tâḳatümi derd ile tâḳ eyledi
1035. Hicr ile ğavgâlara şaldı beni
Eşk ile deryâlara şaldı beni
1036. Câm-ı belâ bağrumı ḥûn eyledi
Bâde-i ğam hicri füzûn eyledi
1037. Gelsün o ser-çeşme-i gül-zâr-ı dil
Tâ ki ola âteş-i ğam muḍmaḥîl
1038. Ḳalbi tîr-i derd ile zâr eyledi
Cânı tîr-i sîne-figâr eyledi
1039. Tîr-i cefâ cânuma kâr eyledi
Şâm u seḥer kârımı zâr eyledi
1040. Göster ol ârâm-ı dil ü cânımı
Tâ göreyin cân ile cânânumı
1041. Vâsıl idüp vaşla beni şubḥ u şâm
Maḫzar-ı lütf ile vücûdum tamâm

*İkd-ı evvel der-beyân-ı kavâ'id-i dakîka-i aşk u tahşiyye-i [IÜ. 41a]
 şahâyif-i şevk be-kilk-i bedâyi'ü's-silk-i tahkîk ü hâme-i nâme-perdâz u
 suhan-i icâz-ı tedkîkest*

1042. Gel berü ey hâme-i şîrîn-zebân
 Eyle biraz vâdî-i aşkı beyân
1043. Nağme-i uşşâka ser-âgâz kıl
 Şîr-i şafâ-sâzuñı mümtâz kıl
1044. Bezm-i muhabbetde Sikender-kelâm
 Söyle şafâsın mey-i aşkuñ müdâm
1045. 'Aşk iledür zemzeme-i kâyinât
 'Aşk iledür demdeme-i mümkünât
1046. Neş'esinüñ eñ kemi kim cândur
 Râbıta-i vuşlat-ı cânândur
1047. Cân dime şol câna ki aşk olmaya
 Dil dime ol qalbe ki şevk olmaya
1048. Cân u gönül aşk ile mümtâz olur
 Bağ-ı muhabbetde ser-efrâz olur
1049. Mîve-i bostân-ı şafâ aşkdur
 Gonca-i gül-zâr-ı vefâ aşkdur
1050. Mâye-i şevk-i dü-cihânîdür ol
 Bülbül-i gül-zâr-ı cevânîdür ol
- [M. 36b]**
1051. Bâdesinüñ neşvesin itmez 'adîm
 Zelzele-i arşa-i rûz-ı aqîm
1052. 'Alemlî zâr eylese rûz-ı şümâr
 Mest-i mey-i aşk olamaz hüşyâr

1053. Sâgarınuñ neşvesi geçmez müdâm
Tâ-be-dem-i şavlet-i rûz-ı kıyâm
1054. Câm-ı muhabbetde olan neş'e-dâr
Zînet-i dehre idemez i'tibâr
1055. Çeşm-i muhabbetle bağan âdemi
Kırpigine şaymaz iki 'âlemi
1056. Şîr-i şikârende-i meydân-ı 'aşk
Silsile-i cünbân-ı beyâbân-ı 'aşk
[İÜ. 41b]
1057. Bağ-ı muhabbetde hırâm eyleyen
Şavma'a-i mihri maqâm eyleyen
1058. Kâh-ı zer-endüda idüp i'tibâr
Eylemez ârâyiş ile iftihâr
1059. Nakş-ı muhabbetden olan şade-dil
Zînet-i dünyâya olur dâde-dil
1060. Şahlara virmedigün mülk-i dil
Bir güzelün tahtı olur muttaşıl
1061. Şâh iken i'zâya gönül ber-devâm
Bende ider kâküline bir gulâm
1062. İster ise beste-i zencîr ider
İster ise küşte-i şemşîr ider
1063. 'Aşkı beyân itmege tākāt mi var
Süzüş ü te'sîrine gâyet mi var
1064. Biñ yıl atılsaydı yetişmek muhâl
Mertebe-i 'aşka kemend-i hayâl
1065. Dehri çutar şu'le-i şemşîr-i 'aşk
Çarhı şikâr itse n'ola şîr-i 'aşk

1066. Cāna deger gevher-i bāzār-ı 'aşk
Sīne-güşādur gül-i güلزār-ı 'aşk
1067. Cānuma eglence yiter kār-ı 'aşk
Gönlümi mesrūr ider āzār-ı 'aşk
1068. Tatlı marāzdur kıatı 'aşıklara
Zevk-i ebeddür şoñı şadıqlara
1069. Kim ki bu zencīre giriftār olur
'Ākıbeti yāre hevā-dār olur
1070. Kim ki bu meclisde kıadeh nüş ider
Miħnet-i devrānı ferāmüş ider
1071. Cāy-ı ħakīkīye varur olsa ger
Kāñtara-ı 'aşk-ı mecāzī-memer
1072. Sözlerümi añlama yañlış şakın
Yāda sözi söylemez ehl-i yakın
[M. 37a]
1073. Cısr-i mecāzī saña temşıldür
Lāzım olan dānişi taħşıldür
[İÜ. 42a]
1074. Var yüri bir pādişeh bende ol
Südde-i 'aşkıñda ser-efgende ol
1075. Kulluğın it bekle kıapusın hemīn
Tā k'olasın şadr-ı sa'adet-nişīn
1076. Bir göz ile cān ile dil-dāde ol
Silsile-i kıayddan āzāde ol
1077. Çarħ-ı dilün derd ile şoldurmadın
Gülşen-i i'māruñı şoldurmadın

1078. Bir gül-i nevresteye dil-beste ol
Hâr-ı ğam-ı aşkı ile haste ol
1079. Miḥnet-i dünyâ saña çok reng ider
Gonca gibi sînefi dil-teng ider
1080. Derhem idüp gönlüni sünbül gibi
Sînefi şad-çâk ider gül gibi
1081. Beñzüñ ider derd ile nergis gibi
Hem-dem olur ğam saña münis gibi
1082. Aşk ile âlemde dil-endüde ol
Bâde-i âlâmına âlüde ol
1083. Ārıza-i aşka ilâc eyleme
Kendüni fersüde-mizâc eyleme
1084. Hâkdan ümîdüm budur ol kâm-dih
Aşk ile olsun baña ârâm-dih
1085. Hem-dem ola rûḥ-ı revânum gibi
Bir nefes ayrılmaya cânım gibi
1086. Câm-ı muḥabbet anı mest eyleyen
Şîşe-i nâmûsı şikest eyleyen
1087. Neşve-i irfân ile mümtâz olur
Gülbün-i vuşlatda ser-efrâz olur
1088. Āşık odur istemeye vuşlatı
Cânına eglence ide fürḫati
1089. Kim ki muḥabbetde olur pāk-bâz
İki cihân içre bulur imtiyâz
1090. Yârine teslîm olup endîşesi
Virmek olur cânını kem pîşesi

[İÜ. 42b]

1091. 'Ārīza-i 'aşka giriftār olan
Cānı bu derd ile dil-figār olan
1092. Cümle 'avārızdan ifākat bulur
Gülşen-i vuşlatda selāmet bulur
1093. Hāq bizi kılsun bu marazla marīz
'Aşkımuзуñ 'arızını itsün 'arīz
[M. 37b]
1094. Cānımuзуñ miḥnet olup pīşesi
Gönlümüзуñ 'aşk ola endīşesi
1095. Cām-ı muḥabbet ile olup ḳanzil
Şevḳ ile dem-sāz olavuz muttaşıl
1096. Virsün o Feyyāz [u] Ḳadīm ü Şamed
'Aşḳ ile 'ālemde ḫayāt-ı ebed
1097. Pīrleri tāze ider cām-ı 'aşḳ
Neşve-i cān-baḫşdur encām-ı 'aşḳ
1098. Zāl-ı felek 'aşḳ ile pāyendedür
Sīnesi bir çeşme-i zāyendedür
1099. Bedraḳa-i 'aşka olan mübtedā
Rāh-ber-i 'aḳla olur müntehā
1100. Eylese ālūde seni reng u bū
Cāna olur perde-i envār-ı hū
1101. Bāde-i şehvet ile şaḳın olma mest
Şīşe-i ĩmānuñı eyler şikest
1102. Hem-dem-i fāniye olup beste-dil
Olma firākında şaḳın ḫaste-dil

1103. Bir güzeli sev ki fenâ bulmaya
Mihri cemâline zevâl olmaya
1104. Gönlüne 'uşşâkuñ olup şu'le-sâz
'Âşık-ı müştâka ola dil-nüvâz
1105. Zümre-i 'uşşâka olup ta'ne-zen
Zerre kadar olmaya hâtır-şiken
1106. Şimdi güzeller kaçtı hõd-bîndür
Dilleri bî-rahmet ü sengîndür
1107. 'Arzların senüñ zer idüp şikest
Kâmet-i bâlâlarını itdi pest
[İÜ. 43a]
1108. Sîm-i sirişkiyle gönül gevherin
Minçara almazlar olup zer-güzîñ
1109. Şîveleri 'aşîka hâdden füzün
Gönlüñi almağda iderler füsün
1110. Ellerine girdigi dem cân u dil
Pençe-i hicrâna düşer muttaşıl
1111. Gönlümi âb-ı gama kandurdılar
Hicr ile cânumdan uşandurdılar
1112. Cümlesi ağyâr ile 'işret-güzîñ
Cümlesini buldum erâzil-nişîñ
1113. Böyledür âyin-i sipihri berîñ
Güller olup hâr ile şoḥbet-güzîñ
[M. 38a]
1114. Bülbül idüp girye-i hicrân-ı yâr
Çan ile gülzârı ider lâle-zâr

1115. Olma yakîn⁵⁰ anlara umma vefâ
Dür olan anlardan olur pür-şafâ
1116. 'Aşk-ı Hudâvende taleb-dâde ol
Silsile-i guşşadan âzâde ol
1117. 'Aşk ile âzâdelige tâlib ol
Düşmen-i emmâreye gel gâlib ol
1118. Dehre gönül virme ki mel'undur
'Aşık olan 'âleme mağbündür
1119. 'Aşk-ı Hudâvend-i ezeldür güzel
Cân bitirür şevk-i şeh-i lem-yezel
1120. 'Âlem-i fânîye gönül bağlama
Nâr-ı firâkıyla ciger tağlama
1121. Dehre muhabbetle biraz çağlama
Şoñra gam-ı hicr ile ağlama
1122. Cân ile Mevlânuñ olup 'aşıkı
Eyle bu 'âlemde gönül şadıķı

*Vâkı'a-i 'ibret-engîz-i sulţân-ı enbiyâ vü bürhân-ı asfiyâ der-leyle-i
mi'râc-ı ez-şafha-i minhâcest*

[İÜ. 43b]

1123. Böyle yazar şafha-i minhâcda
Hâzret ile leyle-i mi'râcda
1124. Geşt ü güzâr eyler iken Cebrâ'il
Olmış iken ol şeh-i dîne delil
1125. Sidreye varduķda alup gitmedi
Hâzret ile Hâķķa bile yetmedi

⁵⁰ yakîn: şaķın İÜ.

1126. Aña didi pîş-rev-i enbiyâ
Lütf ile ey bedraqa-i aşfiyâ
1127. Olmuş iken baña refîk-i şeffîk
Görmüş iken saña şadîk-i haķîk
1128. Sidrede kalmak ne revâdur saña
Şānuña şâyeste mi resm-i nevâ
1129. Didi o sālār-ı sipāh-ı kemāl
Lütf ile ey sālîk-i semt-i vişāl
1130. Bundan öte gitmege yoķdur mecāl
Nār-ı taķarrub ile yanar per ü bāl
1131. Var yūri ey sālîk-i semt-i hedā
Lütf-ı Hūdā saña olur reh-nümā
1132. Ğayrı delālet saña lāzım degül
Ceyş-i melālet saña ‘āzım degül
[M. 38b]
1133. Hāzret-i Cibrīle olup mūntehā
Hāzrete oldı o mekān mūbtedā
1134. Böyle beyān eyledi bir ehl-i hāl
Fikr-i daķîk itdi vü ince hayāl
1135. Halk olunup ‘aşķ-ı Hūdādan resül
Buldı muħabbet ħarīmine vuşül
1136. Hāzret-i Cibrīl-i sa‘ādet-nişān
‘Aql u zekādan yaradıldı hemān
1137. ‘Aqla ne menzil ki ola mūntehā
Lā-būd olur ‘aşķa o cā mūbtedā
1138. Eyle kıyās ey dil-i nāzik-şinās
Kıl o Hūdāvende dem-ā-dem sipās

1139. K'itdi dilüñ şâh-ı çemenzâr-ı 'aşk
Gonca-i düşîze-i gülzâr-ı 'aşk
[İÜ. 44a]
1140. Taht-ı muhabbetde idüp cā-nişîn
Eyledi evvân-ı meserret-mekîn
1141. Çekme elem ğam yime ey dil şağın
Mağşadum olmaz dime hâşıl şağın
1142. 'Ays u şafâ saña muhabbet yiter
Kâm-ı dil-i zâr-ı meserret yiter
1143. Çeşme-i 'aşk ile bulup nev-ğayât
Bul yûri var çâh-ı 'ademden necât
1144. Gönlüni ol hâlete peyveste kıl
Rište-i mağşûda hemân beste kıl
1145. Dâğ-ı muhabbet ile dil-figâr ol
Tâb-ı ğam-ı 'aşk ile bî-mâr ol
1146. Āteşe yan sūziş-i 'aşk ile gel
Gel kemer ol tâbiş-i 'aşk ile gel
1147. Tâ ki saña çeşme-i fevz ü necât
Vire bu vâdîde zülâl-i hayât
1148. Tâbiş-i 'aşk ile özün şâf kıl
Câyûnı sîmurğ-şîfat Kâf kıl
1149. Nâr-ı muhabbetde semender-şîfat
Yan bulasın tâ ki gönül 'âfiyet
1150. Râh-ı muhabbetde kâlender-dil ol
'Aşk ile 'âlemde şafâ menzil ol
1151. Kâmuñ olur 'aşk ile hâşıl senüñ
Gönlüñ olur mağşûda vâşıl senüñ

[M. 39a]

1152. 'Aşk ile gel pîr-i şafâ-perver ol
Zâviye-i dilde vefâ-güster ol

1153. Kañtaradur 'aşk-ı mecâzî dilâ
Semt-i haķîķiye olur reh-nümâ

Sâķî-nâme-i meclis-i nefis [ü] şafâ-enis ü vefâ-celis

1154. Gel berü ey sâķî-i nüşîn-kelâm
Cümcüme-i 'aşkı baña şun müdâm

[İÜ. 44b]

1155. Nüşî-i bî-çâreyi mestâne kıl
Meş'ale-i mihrüñe pervâne kıl

1156. Câm-ı muhabbet ile hürüş eylesün
Sînesi deryâ gibi cüş eylesün

*Dâstân-ı ân pâdişâh-ı âfitâb-ı iştibâh ki eş'âr-ı dil-pezir ü ebyât-ı bî-
nazîr mi gofî be-şu 'arâ-yı cezilü'l-me'âsir teklîf-i nezâyir-i bî-nezâyir
mi kerdî*

1157. Var idi bir pâdişeh-i ser-bülend
Şalmış idi tāk-ı celâle kemend

1158. Zâtı gibi 'ilmi de mümtâz idi
Bağ-ı leţâfetde ser-efrâz idi

1159. Her gâzeli olmuş idi dil-pesend
Târzi Hâsan vaz'⁵¹ kemâl-i Hucend

1160. Her suhanı gayret-i Hâssân idi
Gıbta-i Sahbân-ı suhandân idi

1161. Olmuş idi her sözi bî-iştibâh
Reşk-i Nizâmî-i belâgat-güvâh

⁵¹ Târzi hasen vaz': Vaz'ı hasen tarzı, İÜ.

1162. Hâmil-i gencîne-i esrâr idi
Hem-nefes-i Hâzret-i 'Aṭṭâr idi
1163. Pâyesi Firdevsîden a'lâ idi
Her sözi maẓmûn u mu'ammâ idi
1164. Hâlet-i Câmîden olup neş'e-dâr
Gelmez idi ṭab'ına hergiz ḥumâr
1165. Server idi memleket-i 'irfânda
Pey-rev idi Hüsreve im'anda
1166. Olmuş idi ol hâlef-i Hüsrevî
Şâm u seher semt-i ğazel reh-revi
1167. Ṭab'ı olup ğâh belâgat-pezîr
Eyler idi bir ğazel-i bî-naẓîr
[M. 39b]
1168. Eyleyicek anda ma'ânî beyân
Aña nezâ'ir dir idi şâ'irân
[İÜ. 45a]
1169. Şâha şunup her birisi lâ-cerem
Olur idi maẓhar-ı lütf u kerem
1170. Var idi bir şâ'ir-i hâliş-nijâd
Olmuş idi hayli ser-âmed nihâd
1171. Gülşen-i şi'r içre olup ser-firâz
Bulmuş idi serv-şîfat imtiyâz
1172. Gülbün-i ma'nâda olup ser-bülend
Şalmış idi қаşr-ı hayâle kemend
1173. Mâ'il idi bir gül-i ra'nâya ol
Bir şaçı şeb-bûy u semen-sâya ol

1174. Hâşleti maḥmūd u sözi dil-peẓîr
‘Ârızı ḥōd bî-bedel ü bî nazîr
1175. Şîvesi dil-baḥş u lebi dil-güşâ
Her suḥanı ḳalbe meserred-fezâ
1176. Ğamzesi seḥḥâr u gözi dil-firîb
Fitne-firâzende-i şehri-şekîb
1177. Gözleri cādū-yı ḥayâl-âferîn
Sözleri düzd-i dil-i miḥnet-ḳarîn
1178. Böyle dil-âvîz iken ol ḥōş-nesaḳ
Ehl-i ṭabî‘atdan olurdu sebaḳ
1179. Mâ’il idi şî‘re o serv-i sehî
Eyler idi meyl-i deḳâyıḳ gehî
1180. Gördi o dānâ ki feşâhat-verân
Ya’nî belâgat-ger olan şâ‘irân
1181. Şâha şunup bir ğazel-i bî-bedel
Maẓhar olur ‘atîfete bî-ḥalel
1182. Her birisi maẓhar-ı iḥsân olur
Şâm u seḫer ḥurrem u ḥandân olur
1183. Düşdi anuñ gönlüne bu ârzū
Gülbün-i fikretde idüp cüst u cū
1184. Bir gül-i nev-bâde idüp âşikâr
Ya’nî ḳılup bir ğazel-i âb-dâr
1185. Şâha şunup maẓhar-ı iḥsân ola
Vuşlat-ı maḳşûd ile şādân ola
[İÜ. 45b]
1186. ‘Arşa-i efkârı güzâr eyledi
Cây-ı ferâgatde ḳarâr eyledi

1187. Gördi ki îcâdına kâdir degül
Pişce-i eş'ârda mâhir degül
[M. 40a]
1188. 'Āşığına eyledi teklif-i tām
Olmağıçün nâ'il-i genc-i merām
1189. Didi ki ey şā'ir-i rengīn-edā
Velvele-ārā vü pesendīde-rā
1190. Ṭab'uña îcād-ı suḥan munḥaşır
Gūşe-i ḳalbūnde kerem müstetir
1191. Levḫ-i zamīründe hüveydā nükāt
Zātuña ma'lūm simāt-ı şifāt
1192. Lütf u zekā gülbün ü gülbīzdür
Ṭab'ūñ aña gonca-i nev-ḫīzdür
1193. Senden ümīdüm budur ey pür-hüner
Āmil olup lütfuñı şām u seḫer
1194. Maḫlaşuñı kendüme maḫlaş ḳıluḫ
Zātuma eş'aruñı muḫtaş ḳıluḫ
1195. Şāha idüp 'arz-ı hüner şubḫ u şām
Bildireyin ṭab'-ı bülendüm tamām
1196. Aña şunup bir ğazel-i bī-miṣāl
Maḫzar-ı iḫsān olayın lā-yezāl
1197. Sen de bu iḫsāna olasuñ sebeḫ
Maḫzar-ı elṭāf olasın bī-ta'ab
1198. Olur isen bā'ış-i vaşl-ı merām
Lütfum ile hem-ser olursın tamām
1199. Ḥāşıl idüp cümle-i maḫşūduñı
Şād ḳılam ḳalb-i ğam-endūduñı

1200. Her ne ise maṭlabuñ ey ḥurde-bîn
Taht-ı ḥuşul üzre olur cân-nişîn
1201. Göñlüni elṭâf ile mesrûr idem
Zulmetüñin cânuñı pür-nûr idem
1202. Vaşlını ‘ahd itdi o ‘âlî-cenâb
Çünki işitdi o felâket-me‘âb
[İÜ. 46a]
1203. Şevk şalup mülk-i dile velvele
Tutdı binâ-yı tenini zelzele
1204. Didi ki ey gönca-ı gülzâr-ı dil
Pâye-i maḳşûda yetiş muttaşıl
1205. Ceyş-i murâduñ saña Hâḳ râm ide
Zâtuñı şâh-ı harem-i kâm ide
1206. Câm-ı murâdâtuñ olup nûş-ı câm
Ḥayme-i kâm ola [saña] sâye-bân
[M. 40b]
1207. Yoluña ey şâh-ı leṭâfet-nümâ
Şi‘r degül cânımı itdüm fedâ
1208. Tîr-i ḳader olsa güşâyende-per
Aña olur sîne-i ‘âşık siper
1209. Bâz-ı ḳazâ açsa ḳaçan bâl tîz
Eyleyemez murğ-ı dil u cân girîz
1210. Câna olur şiddet ile kâr-ger
Tîr-i ciger-düz-ı ḳazâ vü ḳader
1211. ‘Âşık olan şiddete şâbir gerek
Miḥnet ile cânına câbir gerek

1212. Tâ harem-i maqşada vâşıl ola
Kâm-ı dil-i şādıķı hâşıl ola
1213. Bir gün o dānā-yı mezāmin şikāf
Şi'r ile evşāf-ı kemāl ittişāf
1214. Aldı ele hāme-i gevher-nişār
Yazdı nazīr-i ğazel-i şeh-r-yār
1215. Yāre didi bu ğazel-i ser-bülend
Oldı şehensāha sezā-yı pesend
1216. Şun bunı sulţāna ki ey pāk-bīn
Tā olasın şuffe-i maqşad-nişīn
1217. Eyleyesin şı'r ile taşşıl-i kām
Bil k'olasın mālīk-i mülk-i merām
1218. Şundı o da şāha bu şı'r-i teri
Oldı ğam u miḥnet-i dilden berī
1219. İtdi nazār aña şeh-i nükte-dān
Kıldı pesend ol ğazeli bī-gümān
[İÜ. 46b]
1220. Didi ki bilsem bu ğazel şāhibin
K'eyledi ma'mūr kamu cānibin
1221. Didiler ey server-i kişver-ġüşā
Bir şanem-i 'işve-ger-i dil-rübā
1222. Naḥl-i şafā-baḥş-ı çemen-zār-ı ḥüsn
Ġonca-i nevreste-i ġülzār-ı ḥüsn
1223. Nuḳl-i lebi kıand-i şeker-rīzdür
La'l-i dil-āvīzi ġüher-bīzdür
1224. Çeşme-i bostān-ı belāġat femi
Cām-ı mey-i lütf-ı suḥan hem-demi

1225. Sözlere cân u dile râhat-fezâ
La'l-i lebi bâde-şîfat dil-güşâ
[M. 41a]
1226. Görmedük ey şâh-ı kelâm-âferîn
Ancılayın zât-ı şerif ü güzîn
1227. Vâs idicek şâha o mâhı tamâm
Eylediler 'aşık-ı mihr irtisâm
1228. Cüş idicek sîne de deryâ-yı 'aşk
İtdi şenâ-verlige ol şâh meşk
1229. Eyledi ol şâh-ı me'âlî-nümün
Sîne de günden güne mihrin füzün
1230. Gâlib olup dilde hevâ-yı vişâl
Esdî derûnında şabâ-yı vişâl
1231. 'Âkıbet ol hüsrev-i kişver-sitân
Eyledi fermân-ı hümâyün hemân
1232. Tâ getürüp ol şanemi yanına
Hem-ser ide sîne-şîfat cânına
1233. Gönlüne ârâm ide endâmını
Manzar idüp 'arız-ı gül-fâmını
1234. Hâşıl idüp gönlünün eglencesin
Oğşaya bâğ-ı ruşunuñ goncasın
1235. Vardılar ol mâha gürûh-ı haşem
Şâha getürdiler anı lâ-cerem
1236. Aña nazâr şaldı şeh-i rûzgâr
Gördi ki bir mâh-ı sa'âdet-şî'âr
[İÜ. 47a]

1237. Aldı şafâ hayli dil ü cânını
Gördüğü dem ıtal'at-ı cânânını
1238. Gördi anı şâh-ı cezîlü'l-kemâl
Bir harem-ârâ-yı sarây-ı cemâl
1239. Şive-ger ü işve-firâzendedür
Hâtır-ı maḥzûnı nevâzendedür
1240. La'l-i revân-bahşı meserret-fezâ
Bâde-i gül-gün-şıfat dil-güşâ
1241. Gülşen-i hüsne gül-i nâzik-izâr
Şûḥ-ı dil-engîz ü tarâvet-şiar
1242. Oldı hemân aşık-ı bîçâresi
Mıhr-i ruḥ-ı pâkinüñ âvâresi
1243. Mâyil olup ol şeh-i kişver-sitân
Aldı iç oğlanı idindi hemân
1244. Güş idicek bu haberi derd-mend
Oldı hemân haste olup müstemend
1245. İtdi o sâ'atde o bâlâ-nişân
Miḥnet-i hicrân ile teslîm-i cân
[M. 41b]

1246. Böyle gerek aşık-ı âlî-fütûḥ
Fürkat ile eyleye teslîm-i rûḥ

Der-naşîḫat-ı münşî-i müstehâm-ı be-tahriḫ-i aşk-ı tām

1247. Sen de gel Nüşî-i mihr-iktisâb
Eyle der-i aşka tamâm intisâb
1248. Eyle vücûduñ ğam-ı aşk ile kâl
Tâ k'olasın sîm-i adîmü'l-mişâl

1249. Bezm-i muhabbetde olup bâde-nüş
Eyle yüri şevk ile cüş u huruş

*İkd-i düvvüm der-pend-i aşhâb-ı hüsn ü cemâl-i teberrük-gurür ki
mücib-i ihtilâl-hâl ü bâ'is ü teşâdü-m-i belbâlest*

1250. Ey meh-i ruhsâr ile meşhûr olan
Tal'at ile 'âleme manzûr olan
[İÜ. 47b]

1251. Ğonca-i düşîze-i bâğ-ı cemâl
Naḥl-i şafâ-mîve-i râğ-ı kemâl
1252. Kâmet-i ḥöş-ḥîzi olup ser-firâz
Mîve-i şîveyle bulan imtiyâz
1253. Ḥaddi olup bâ'is-i ârâm-ı dil
Ḥalka-i ğisûsı olan dâm-ı dil
1254. Beste-i zencîri idüp 'âlemi
Şâm u seḥer fitne iden maḥremi
1255. Naḥl-i çemen-zâr-ı dil-ârâm-ı nâz
Ğonca-i ğülzâr-ı ğül-endâm-ı nâz
1256. Şîve-fürüş-ı ser-i bâzâr-ı 'aşk
Naḥd-sitân-ı dil-i tüccâr-ı 'aşk
1257. 'Ârız-ı pür-tâbını germ eyleyen
Ḥâtır-ı 'uşşâkıını nerm eyleyen
1258. Memleket-i dilleri târâc iden
Şabr u şafâ nânına muḥtâc iden
1259. La'l-i revân-baḥş ile ğüyâ olan
Hem-dem-i enfâs-ı Mesîhâ olan
1260. Sözlürümi diḳkât ile ğüş kıł
Pendümi cân ğüşına mengüş kıł

1261. Murğ-ı dilüñ eyleme şayd-ı gurūr
Olma şaķın beste-i kayd-ı gurūr
1262. Pençe-i şehbâz-ı gurūr âdemi
Lâ-büd ider dâm-ı ğamuñ maħremi
1263. Olsa eger her dem olur ğadri pest
Câm-ı gurūr ile cüvânân mest
[M. 42a]
1264. Her ne ğadar dilber-i mümtâz iseñ
Evc-i melâhatde ser-efrâz iseñ
1265. Mihr-i felek bezmüñe müştâķ ise
Mâh-ı ruħuñ şöhre-i âfâķ ise
1266. Çeşme-i ħurşide virürseñ zülâl
Ħusrev-i âfâķa şalarsañ zevâl
1267. Tâl'at-ı ħübâna olup ân-baħş
Olsañ aña şu'le-i rahşân-baħş
[İÜ. 48a]
1268. Mihr-i dıraħşâna olup ta'ne-zen
Olsa yüzüñ şîşe-i ħasvet-şiken
1269. 'Âlem olup ħüsnüñe ħayrân senüñ
Olsa cihân la'lüñe ħurbân senüñ
1270. Kılma şaķın 'ucb u gurūr u sitiz
İtme tevâzu'dan efendi giriz
1271. Anı bilürsin ki melâhat gider
Bağ-ı ruħuñdan bu leţâfet gider
1272. İmdi gider şâm u seħer 'ucbı sen
Olma şaķın âyine-i dil-şiken

1273. Ey yüzi meh-pâre vü kaşı hilâl
Hüsni'n olur çünki seri' u-z-zevâl
1274. Resm-i tekebbür saña lâyıķ mıdur
Pîşe-i inşâfa muvâfıķ mıdur
1275. Görme misin Yûsuf-ı Ken'ânı kim
Ol hâsed-âzürde-i ihvânı kim
1276. Bir dem olup mest-i şarâb-ı gurûr
Gönlüni germ eyledi tâb-ı gurûr
1277. Gırre olup bir nefes ol sâde-dil
Oldı hõd-ârâlığa âmâde dil
1278. Eyleyüp âyîneye bir dem nigâh
Didi o meh-rüy-ı leţâfet-penâh
1279. Ben de ğulâm olsam eger lâ-yezâl
Olsa benüm tâlibüm erbâb-ı mâl
1280. Cümlesi hep mâmelekin itse şarf
Olmağıçün nâ'il-i genc-i şigerf
1281. Bulmayalar hüsnu me hergiz bahâ
Görmeyeler aña cihânı revâ
1282. Gelmedi hõş Hâķķa kelâmı anuñ
Oldı bu söz kâmına dâmı anuñ
1283. Kem şemen necise görüldi harı
Mâluña bey' itdiler ol serveri
1284. Hâlini tafşilen işitdüñ tamâm
Dinle sözüm 'ibret alup ve's-selâm
[İÜ. 48b]
1285. Bağ-ı ruhuñ çarh-ı perîşân ider
Vaz'uña her lahza peşimân ider

[M. 42b]

1286. Bir gün olur şu'le-i hüsn ü cemâl
Serzeniş-i gerdiş ile pây-mâl
1287. Nâme-i ikbâlüne haţt-ı siyâh
Hâme-i ta'n ile virür çok tebâh
1288. Sâgar-ı aşkuñdan olan bâde-nüş
Neşve-i şevküñle iderken huruş
1289. Künc-i ferâgatde o maḥmûr olur
Bâde-i aşkuñ aña menfûr olur
1290. İmdi bilüp kıymet-i uşşâkı sen
Olma şaḳın anlara ḥâţır-şiken

*Dâstân-ı ân duḡter-i ḥurşid-i aḡter ki der-zib ü ferr ü zer ü ziver-i
meşhûre-i cihân u manzûre-i zamân-şod buved aḡır be-şüm-ı gurûr
der-âyine-i ikbâleş şûret-i nekbet-ayân-şod*

1291. Var idi bir duḡter-i aḡter-bülend
Şalmış idi mihr-i kemâle kemend
1292. Şive-i şimşâd-ı ḳaddi dil-güşâ
Bâde-i nüşîn lebi cân-fezâ
1293. Nâţıkası çeşme-i şirîn zülâl
Ḳâmeti naḡl-i çemen-i i'tidâl
1294. Sînesi billûr-şıfat dil-fürüz
Tâbiş-i ḥurşid ruḡı sîne-süz
1295. Ğamzesi cādû-yı ḡayâl-âferîn
Ḥandesi bir verd-i leţâfet-ḳarîn
1296. Şiveleri ḡâţır-ı aşık firîb
İşveleri düzd-i metâ'-ı şekîb⁵²

⁵² Der-kenâr: sabır, İÜ.

1297. Turrasınun mâşıta üftâdesi
Serv-i sehî kıddinün âzâdesi
1298. İnce miyânında kemer bendesi
Dâmeninün turrası efgendesı
[İÜ. 49a]
1299. 'Aşkına bağılu kemer-i sîm idi
Tavķ⁵³-ı kemer halka-i teslîm idi
1300. Hüsni ile âfâka şalup iştiâr
Olmış idi mihr dağı tâb-dâr⁵⁴
1301. Silsile-i kâküli piçân idi
'Âlem aña beste-dil ü cân idi
1302. Bende idi pâyine halhâl anuñ
Eyler idi pâyine rû-mâl anuñ
1303. Pîrechen-i 'âşık idi sîne-çâk
Âteş-i mihr ile olup tâb-nâk⁵⁵
1304. La'l-i şekker-rîzi idi hõş-keâm
Naħl-i dil-âvîzi idi hõş-ħırâm⁵⁶
1305. Zülfine dil-dâde idi şâneler⁵⁷
La'line müştâķ idi peymâneler
[M. 43a]
1306. 'Anber-sârâya olup dil-şiken⁵⁸
Nâfe-i Tâtâra olup ta'ne-zen

---

⁵³ Der-kenâr: *halka*, İÜ.

⁵⁴ Der-kenâr: *şu'leli*, İÜ.

⁵⁵ Der-kenâr: *harâretli*, İÜ.

⁵⁶ Der-kenâr: *salınmak*, İÜ.

⁵⁷ Der-kenâr: *tarak*, İÜ.

⁵⁸ Der-kenâr: *gönül kırıcı*, İÜ.

1307. Mağz-i dili eyler idi pür-şemīm
Râyihā-i gīsū-yı 'anber-nesīm
1308. 'Ālemi eylerdi mu'aṭṭar hemān
Laḥlaḥa-i ṭurra-i 'anber-feşān
1309. Pençe-i sīmīni olup dām-ı dil
Aña düşer idi ṭam^c-ı ḥām-ı dil
1310. Būy-i 'anberīnden olup behre-ver⁵⁹
Anı yetiştirse nesīm-i seher⁶⁰
1311. Şehr-i Ḥoten nāfe-i Tātār olur
Şahn-ı çemen ṭabla-i 'aṭṭar olur
1312. Meş'ale-i ḥüsni fūrūzān idi
Sīneleri mihr ile sūzān idi
1313. Yüzine müştāk idi āyīneler
Ṭolmuş idi 'aşkı ile sīneler
1314. Öpmez idi dāmenin illā ki şāc
Görmez idi gülşenin illā ki şāc
[İÜ. 49b]
1315. Olmuş idi niteki şāh-ı sipihr
Aña kenizūn meh ü nāhīd⁶¹ ü mihr
1316. Olmuş idi niteki sulṭān-ı çarḥ
Cāriye bānū-yı şebistān-ı çarḥ
1317. Ṭārem-i firūze-i ḥāver-zemīn
Ḥātem-i iḳbāline olmuş nigīn⁶²

⁵⁹ Der-kenâr: *nasıbli*, İÜ.

⁶⁰ İstanbul Üniversitesi nüshasında, bu mısranın başında "kı'a" kelimesi yazmaktadır.

⁶¹ Der-kenâr: *zühre*, İÜ.

⁶² Der-kenâr: *hâtem*, İÜ.

1318. Sâgar-ı rûzgâr-ı zeberced nigâr⁶³
Olmış aña cām-ı mey-i hōş-güvâr
1319. Kāse-i mīnā⁶⁴-yı zümür-rüd-mişâl
Nān-ı seg-i küyına olmuş sifâl⁶⁵
1320. Kendisi şeh-zāde-i meşhūr idi
Ṭal'at-ı mümtāz ile manzūr idi
1321. Vāliidi bir şāh-ı ser-efrāz idi
Devlet ü iqbāl ile mümtāz idi
1322. Bendeleri var idi Dārā gibi
Ḳayşar u Güştāsb u Kisrā gibi
1323. Devlet-i İskender ü Cemşīd aña
Olmaz idi zerre ḳadar rû-nümā
1324. Var idi bir gevher-i devlet-feri⁶⁶
Ya'nī ki ol duḫter-i mihr aḫteri
1325. Ṭal'atı hūrşīde virüp zīveri
Olmış idi 'ālem aña müşteri
[M. 43b]
1326. 'Āşīḳ idi sīne-i germiyle mihr
Ḥalḳa begūşı idi şāh-ı sipihr
1327. Ṭālib idi vaşlına şehzādeler
Bende idi ḳāmeti āzādeler
1328. Ḥalḳa-i teslīmi idüp gūş-vār
Ḥıdmetin itmişler idi ihtiyār

---

⁶³ Der-kenâr: *zînet*, İÜ.

⁶⁴ Der-kenâr: *şîşe*, İÜ.

⁶⁵ Der-kenâr: *sakst*, İÜ.

⁶⁶ ferî: *kıızı* İÜ.

1329. Hüsni ile meşhûre-i âfâk idi
Her birisi vaşlına müştâk idi
1330. Nâr-ı ğam mihr ile ol gül-izâr
Sîneleri itmiş idi dâğdâr
1331. Zülfine dil-beste idi şâhlar
Gün yüzine aşık idi mâhlar
1332. Olmaz idi hiç vişâle mecâl
Her biri añlardı hâyâl-i muhâl
[İÜ. 50a]
1333. Almış idi şâh-ı felekden harâc
Virmiş idi aña selâtin-ı bâc
1334. Arza kılup mâmelekin cümle şâh
Tâlib idi vaşlına bî-iştibâh
1335. İtmış idi cân ile her pâdişâ
Cân u ser ü mâlı yolına fedâ
1336. Vaşlına peyveste idüp ibtihâl⁶⁷
Her ne kadar eyleseler arz-ı mâl
1337. Vâlidî itmez idi kanâ'at aña
Böyle çama-kâr idi ol pâdişâ
1338. Olmadı şâhân-ı cihân lâ-yezâl⁶⁸
Mâl yetişdürmege aşlâ mecâl
1339. Duhter olup böyle güzelden güzel
Şalmış idi dillere nâr-ı hâlel
1340. Kaşr-ı behâcetde⁶⁹ turup lâ-yezâl
Eyler idi âlem aña arz-ı hâl

⁶⁷ Der-kenâr: *tazarru*; İÜ.

⁶⁸ Der-kenâr: *dâ'imâ*, İÜ.

⁶⁹ Der-kenâr: *letâfet*, İÜ.

1341. Gördi o nev-bāve⁷⁰-i bāğ-ı cemāl
Halk-ı cihān 'aşkı ile haste-ḥāl
1342. 'Aqlın alup neşve-i cām-ı ğurūr
Eyledi āsar-ı nuḥūset zuhūr
1343. Germ olup duḡter-i ḥurşid-fer
Didi 'aceb ṭal'at-ı şems ü kamer
1344. Zerre kadar ḥüsnüme hem-tā mıdur
Ṭal'at-ı pāküm gibi zībā mıdur
1345. Ḥüsn ü cemālümdür olan dil-peziir
Ḥüsnüme 'ālemde bulunmaz nazir
1346. Ḥüsn ü leṭāfetde benüm bī-bedel
Ān u melāḥatda benüm bī-ḥalel
1347. Rişte⁷¹-i 'aşkımda cihān bestedür
Her birisi derdüm ile ḥastedür
[M. 44a]
1348. Her birisi vuşlatuma teşnedür
Niş⁷²-i nevā dillerine deşnedür⁷³
1349. Sürmek umar her şeh-i devlet-nümā
Dāmenüme yüzlerini ḥāk-sā
[İÜ. 50b]
1350. Şām u seher 'aşk ile ay u güneş
Öpmek umar la'lümi peymāne-veş
1351. Pāye-i behcetde ser-āmed menüm
Bāğ-ı leṭāletde sehī-ḳadd menüm

---

⁷⁰ Der-kenār: *yemişsiz*, İÜ.

⁷¹ Der-kenār: *ip*, İÜ.

⁷² Der-kenār: *neşter*, İÜ.

⁷³ Der-kenār: *hançer*, İÜ.

1352. Kimse benüm vaşluma lâyıķ degül
T̄ab[‘]-ı mu‘allāma muvāfiķ degül
1353. Olsa cihān milketine şehr-yār
Eylemez kimseyi hiĉ iĉtiyār
1354. Şehler olup ‘aşķ ile lālālarum
Düşdi tamām anlara ğavğālarum
1355. Eylemişüm nite ki dām-ı ‘anā⁷⁴
‘Ālemi pā-beste-i ķayd-ı belā
1356. Sünbül-i ğisūma muķayyed cihān
‘Aşķuma dil-beste kihān u mihān⁷⁵
1357. Hüsnum olup ‘āleme şāyi‘ hemīn
T̄ālib aña Hüsrev-i hāver-zemīn
1358. Olmağa şāyeste degül lâ-cerem
Aţlas-ı gerdün baña ferş-i ķadem
1359. Olmaya hergiz tutuķ-ı nīl-gün
Baña serā-perde-i devlet-nümün
1360. Hüsnine mağrūr olup ol sāde-dil
‘Arz-ı ğurūr itdi hemān muttaşıl
1361. Añmadı Yezdān-ı ‘ināyet-geri
Hālīķ-ı Feyyāz-ı hidāyet-geri
1362. Bilmedi kim pādişāh-ı zü’l-celāl
Virmese insāna kemāl ü cemāl
1363. Bāğçe-i hüsnine eger bārān
Virmese ol şāh-ı ‘ināyet-nişān

---

⁷⁴ Der-kenār: *zabmet*, İÜ.

⁷⁵ Der-kenār: *kebirān u sagirān*, İÜ.

1364. Bir gün olup bād-ı nuḥüset vezân
Aña virür tîş-ı şe'âmet ḥazân
1365. Serzeniş⁷⁶-i gerdiş-i ṭâlî'-şiken
Aña urup seng-i belâ vü miḥen
1366. Mîve-i iḳbâlini tâlân⁷⁷ ider
Revnaḳını ḥayli perişân ider
[İÜ. 51a]
1367. Duḫter o dem ḥurrem ü mesrûr iken
Mâ-ḥaşalı ḥüsnine maḡrûr iken
[M. 44b]
1368. Bir gün irüp şarşar-ı bād-ı fenâ
Vâlidinüñ mülkini itdi hebâ
1369. Ḳâri'a-i serzeniş-i rûzgâr
Tâcını taḫtını idüp ḥâk-sâr
1370. Şâri'a⁷⁸-i dehr-i ḥasâret-şî'âr
Salṭanatın itdi anuñ târ-mâr
1371. Ḳalmadı ol ṭaṭṭana-i ḥüsrevî
Künc-i meḡâk içre olup münzevî
1372. Ḥâka düşüp ol şeh-i ḡaflet-ḳarîn
Oldı teni künc-i ḥasâret-nişîn
1373. Bâda virüp memleket ü mâlını
İtdi hebâ milket ü âmâlini
1374. Gitdi bu deñlü ḥışım u ṭumṭurâḳ
Oldı aña ḥâk-i mezellet ṭarâḳ

---

⁷⁶ Der-kenâr: *başa urmak*, İÜ.

⁷⁷ Der-kenâr: *zâyi'*, İÜ.

⁷⁸ Der-kenâr: *belâ*, İÜ.

1375. Pisteri şammûr idi bî-irtiyâb
Oldı aña hâk-i hasâret-me'âb
1376. Kimseye baş egmez iken lâ-cerem
Oldı ser-efgende-i bezm-i 'adem
1377. Duhterün emlâki dağı bî-gümân
Oldı nihâyetde hasâret-nişân
1378. Şadme-i eyyâm ile mâl ü menâl
Gitdi olup gönlü esîr-i melâl
1379. Oldı anuñ nite ki seyl-i belâ
Çeşme-i iqbâli kudûret-nümâ
1380. 'Âşık olan fâriğ olup 'aşkıdan
Geçdi mey-i 'aşk ile ol şevkıden
1381. Meş'ale-i hüsni söğündi hemân
Mihir dağı oldı keşâfet-nişân
1382. Tâlib iken 'âlem anuñ bezmine
Cümle kemer-beste iken 'azmine
1383. Fâriğ olup cümlesi bu pîşeden
Oldılar âzâde bu endîşeden
- [İÜ. 51b]**
1384. 'Arz-ı cemâl eylese bîñ kerre ger
Kimse nigâh itmez idi bir nazar
1385. 'Âşık olup kendüsi 'uşşâkına
Mâ'il olup 'âşık-ı müştâkına
1386. Eyler idi anlara her dem niyâz
Aña hîç olmazlar idi dil-nüvâz
1387. Şöyle zelîl oldı o duhter ki tâ
Hîme-keşe varmağa virdi rızâ

1388. Tūr-ra-i iḳbāli olup pīç pīç
Hīme-keşān almadılar anı hīç
[M. 45a]
1389. Çıkmadı çün başa işi bī-gümān
Kaldı ayaklarda o duḫter hemān
1390. Olmayıcak ıaşr-ı şafā menzele
Oldı anuñ cāy-gehi mezbele
1391. Şām u seḫer zillet ile aç olup
Zerre kadar ekmege muḫtāc olup
1392. ‘Āḳıbet ol duḫter-i bed-aḫteri
Seng-i fenā itdi belādan berī
1393. Hāke şalup zillet ile rüzgār
İtdi anı bād-ı ‘adem ḫāk-sār
1394. Yaḳdı anuñ āteş-i ḫüsrān özin
Görmedi dünyāda āb-dār yüzün
1395. Gelmedi ḫōş Hāḳḳa kelāmı anuñ
ḫaybet-i maḫz oldı merāmı anuñ
1396. Şām u seḫer ādeme ḫālī‘ gerek
Mihr ü meh ḫālī‘i lāmi‘ gerek
1397. Yoḫsa leḫāfet yaluñız ānsuz
Beñzer o ecsāme k’ola cānsuz
1398. Gör ki dilā ādemi n’eyler ḡurūr
Hergiz ider rüy-i şe’āmet zuhūr
1399. Yād idüp Allāhı her işde tamām
Eyle dilüñ nā’il-i eyvān-ı kām

Der-ḥiṭâb-ı nefis-i münşî-i ḥazîn ez-ṭarîḳ-i pend-i güzin
[İÜ. 52a]

1400. Olma şaşkın gırre olup **Nüşiyâ**
Beste-i ser-rişte-i dâm-ı 'anâ
1401. Her nefes Allâhı dilünden kıoma
Sübḥa-i ezkârı elünden kıoma
1402. Dinle hikâyâtı idüp i'tibâr
Ol yûri hem-vâre sa'âdet-şî'âr

Vâkı'a-i ḥazret-i Cibrîl-i hidâyet delîl ü beyân-ı inâbet-i ân peyk-i
cenâb-ı celîlest

1403. Ḥazret-i Cibrîl-i emânet-ḳarîn
Olmış idi şâh-ı melâyik hemîn
1404. Bir gün o bir ḫıdmete 'azm eyledi
Niyetini şıdḳ ile cezm eyledi
1405. Göz yumup içince o şâh-ı gayûr
İtdi edâ ḫıdmetini bî-ḳuşûr

[M. 45b]

1406. Ḥâlet-i iḳbâline maḡrûr olup
Ḳuvvet-i iclâline mesrûr olup
1407. 'Azm-i semâ eyledi bî-iştibâh
Gördi o manzûr-ı cenâb-i İlâh
1408. Nice melâyik ki yatur ḳadri pest
Bâl ü peri cümleñün olmuş şikest
1409. Her birisi beste-dem ü ḥaste-ḥâl
'Arzları cümlesinüñ pây-mâl
1410. Her biri ma'zûl u ḥasâret-nişâb
Her biri maḳḫûr u felâket-me'âb

1411. İtdi anlara su'âl peyk-i Hudâ
Didi ki ey hayl-i hasâret-nümâ
1412. N'oldı sizün hâlünüz eyleñ beyân
Olmaya dil tâ ki melâlet-nişân
1413. Didiler ey peyk-i cenâb-ı celîl
Her birimüz olmuş idük Cibrîl
1414. Bir gün idüp câh u celâle ğarûr
Şaldı bizi nâr-ı dâlâle ğurûr
[İÜ. 52b]
1415. Ber-ter iken kâdrimüzi itdi pest
Eyledi câm-ı dil ü cânı şikest
1416. Güş idicek bu sözi rûhu'l-emîn
Tâyib olup oldı nâbit-güzîn
1417. Tevbesini eyledi Mevlâ kabûl
Buldı murâdı haremine vuşul

Tevşîh-i ruhsâre-i kelâm be-meşşâta-i pend-i şafâ-nizâm

1418. Sen de eyâ Nûşî-i ğaflet-perest
Olma şaķın câm-ı ğurûr ile mest
1419. Her ki ol endîşeye peyvestedür
Silsile-i miñnete pâ-bestedür
1420. Lâ-büd olur bâde-i telh-i ğurûr
Şâm u seher bâ'îs-i đayr u şürûr
1421. Zerre kadar 'ilmün eger var ise
Cân u dilün feyze sezâ-dâr ise
1422. Eyle ğurûr eylemeden ihtirâz
'İlm ile ol serv gibi ser-efrâz

İkd-ı süvvüm der-tahrîz-i cevvd-ı 'ilm ü kemâlest.

1423. Naql olunur ba'zı ser-efrâzdan
Pâye-i 'irfân ile mümtâzdan
1424. Kim taleb-i 'ilm idenün rûz u şeb
Hayl-i melek şefkat ile bî-te'ab
[M. 46a]
1425. Altuna yazup perini lâ-yezâl
Eyler anuñ pisterini per ü bâl
1426. Çekmeye tâ zümre-i ehl-i taleb
Şâm u seher kâr-ı talebden te'ab
1427. Şuğl şafâ-bağş-ı dil-i zârdur
Şuğl gül-i gülşen-i bî-hârdur
1428. Hâr-ı gam-ı müşkül ü maqşûd-ı dil
Sûzen-i şuğl ile çıkar muttaşıl
1429. Âyine-i ma'rifet-i Haqq'a baq
Tâ görine çeşmüne envâr-ı Haq
[İÜ. 53a]
1430. 'Ilme çalış şâm u seher tâ saña
Hâşıl ola mâye-i zevk ü şafâ
1431. Eyleme ey sâlik-i semt-i hedâ
Zâhid-i bî-'ilme şağın iktidâ
1432. Hâşıl olur 'ilm ile pâk i'tikâd
'Âlim olur mağzen-i genc-i murâd
1433. Zâhid-i 'âbid ki ola bî-'ilm
Virmez aña fâ'ide aşlâ silm
1434. İtme şağın câh ile sen ittibâ'
Eyleme elfâzın anuñ istimâ'

1435. Şavma‘a-i cehle olan cân-nişîn
Kendin ider mekr ü dâlâlet-ķarîn
1436. Sâlik olan ‘ilm ile hem-dem gerek
Bâde-i ‘irfân ile maħrem gerek
1437. Bedraķa-i semt-i hevâdur cehl
Mezlaķa-i pây-ı hedâdur cehl
1438. Câhil idüp Hâķķa ‘ibâdet müdâm
Eylese da‘vâ-yı velâyet tamâm
1439. Göñli anuñ seng-şifat suħtdur
Şirret-i pendâr ile bed-baħtdur
1440. Aña şaķın eyleme teslîm-i dil
Senden olur feyz-i hedâ muźmaħil
1441. Câhil olan tã‘at idüp lâ-yezâl
Eylese biñ yıl ‘amele iştiğâl
1442. ‘Âlim olan fâsıķ olup rûz u şeb
Eylese bî-hüş anı cãm-ı țarab
1443. Rûz-ı cezâ Hâzret-i Perverdigâr
Eylese ol fâsıķa nârı medâr
1444. Şoñra çıkarup aña cennet vire
Göñline şâdî vü meserret vire
[M. 46b]
1445. Andan olup niş-i cefâ muźmaħil
Cãm-ı şafâ nüşı ola muttaşıl
1446. Eyleye ol ‘âlim-i fâsıķ müdâm
Câh ile cennetde teşaddar tamâm
[İÜ. 53b]

1447. Bu sözi bî-hüde kıyâs eyleme
Yâde-i hâyîde şinâs eyleme
1448. Bağ şeref-i 'ilme ki fısk u fücür
Olmış iken bâ'ış-i zenb ü kuşûr
1449. Eylemeye pâye-i maqşûdı dün
İtmeye kâmuñ 'alemin ser-nigûn
1450. 'İlm ki cân-ı ten-i insândur
Câhil olanlar ten-i bî-cândur
1451. 'İlm iledür vuşlat-ı âmâl-i dil
'İlm iledür cevdet-i aḥvâl-i dil
1452. 'Âlim olan fâ'iz olup lâ-cerem
Bezm-i sa'âdetde olur muḥterem
1453. Gel berü ey sâlik-i dâniş-güzîn
Mülk-i ma'ârifde olan cân-nişîn
1454. Eyle te'emmül bu suḥanda tamâm
Tâ ki idesin menzil-i fehmi maḳâm
1455. Ol yüri 'âlemde taleb-kâr-ı 'ilm
Tâ k'olasın ḥ'âce-i bâzâr-ı 'ilm
1456. Şâm u seḥer ma'rifet-endîşe ol
Kışşadan al ḥişşe şafâ-pîşe ol

*Dâstân-ı bedî'ü'l-beyân-ı ân acûze-i cehâlet-nişân ki be-şevîlât-ı şeytân
iḳtizâ kerdî vü be-irşâd-ı şeyḥ peşimân şodî.*

1457. Var idi bir pîre-zen-i köhne-sâl
Olmış idi çarḥ-ı felek gibi dâl
1458. Kâmeti ḳavs-i ḳuzaḥ-âsâ idi
Püşti leked-ḥürde-i dünyâ idi

1459. Görmüş idi nîk ü bed ü germ serd
Olmüş idi resm-i felekde ferd
1460. Mâyil idi lîki o miḥnet-şî'âr
Ṭâ'at-ı Yezdâniye leyl ü nehâr
[İÜ. 54a]
1461. Bî'at idüp şeyḥden ol nîk-nâm
Perde-nişîn olmış idi şubḥ u şâm
1462. Her dem olup zühd ile ḥalvet-güzîñ
Çille-i merdân çeker idi hemîn
[M. 47a]
1463. İtmez idi kimse ile ihtilâṭ
Virmiş idi gönline vaḥdet neşât
1464. Şeyḥe varup şâhid-i îmân ile
Mev'ızasın dinler idi cân ile
1465. Fuḥş u ma'âşîden idüp ihtirâz
Bulmuş idi ṭâ'at ile imtiyaz
1466. Hâzır olup meclisine şubḥ u şâm
Eyler idi şeyḥ ile ekl ü ṭâ'âm
1467. Aña teveccüh kı lup aşḥâb-ı şeyḥ
Dinler idi kavlini aḥbâb-ı şeyḥ
1468. Bir gün o meftûn-ı belâ-yı dâlâl
Şeyḥe gelüp eylemedi imtişâl
1469. İtmez olup şeyḥe tenezzül o zen
Oldı anuñ ḥâletine ṭâ'ne-zen
1470. Anı su'âl eyledi şeyḥ-i 'azîz
Didi n'îçün gelmedi ol bî-temîz

1471. Didi mürîdân-ı cemîlü'ş-şimâl
Bilmezüz ey şeyh-i kerimü'l-hışâl
1472. Gelmedi ol pîre-zen-i müstemend
Haste midür yoħsa nedür derd-mend
1473. Geldi meger aña olup reh-nümün
Şüret-i Cibrilde şeytân-ı dñn
1474. Āl ile hınzırı getürdi la'în
Aña budur didi burâķ-ı güzîn
1475. Hem didi ey server-i erbâb-ı hâl
Saña selâm itdi şeh-i zü'l-celâl
1476. Didi idüp 'ömrini a'mâla şarf
Eyledi taħşîl-i kemâl-i şigerf
1477. Munca zamân tâ'ate oldı qarîn
Lâyıķ odur kim ola cennet-nişîn
[İÜ. 54b]
1478. Bağçe-i 'Adni güzâr eylesün
Kaşr-ı cinân içre karar eylesün
1479. Baña didi Hâlık eyâ Cebre'îl
Ol yürî ol tâlib-i Haķķa delîl
1480. Çekdi 'ibâdât ile her rüz u şeb
Zâviye-i derd ü belâda ta'ab
1481. Renc ü 'anâ anı zebün eyledi
Hâr-ı belâ bağrını hñn eyledi
1482. Gelsün o gâhî harem-i cennete
Maħrem ola tâ ki refâhiyyete
1483. Şâm u seħer gelsün o 'âlî-maķâm
Cennet-i me'vâda yisün çok ta'âm

1484. Aña degül tu' me-i dünyâ-sezâ
Lâyık aña loğma-i h'ân-ı beķâ
[M. 47b]
1485. Zâtını cennetde muķîm eylesün
Seyr-i çemen-zâr-ı na'îm eylesün
1486. Güş idicek bu sözi im'ân ile
Yirlere sürdi yüzini cân ile
1487. Didi 'Azâzile ki ey Cebre'îl
Sensin olan peyk-i cenâb-ı celîl
1488. Rûhumı ķabz itmege ol lâ-yezâl
İtdi mi fermân-ı 'adîmü'l-mişâl
1489. Didi ki yok hâl-i hayātuñdadur
Rûyet-i dîdârı memâtuñdadur
1490. Gel gidelüm ol bu Burâķa süvâr
Eyle gülistân-ı cinânı güzâr
1491. Çekdi çün hıznîrî aña ol la'în
Oldı süvâr ol zen-i bî-'aql u dîn
1492. Var idi bir menzil-i mebraz-mekân
Anı getürdi o maķâma hemân
1493. Sihr ile gösterdi aña ol la'în
Ol yiri bir cây-ı laţîf ü güzîn
1494. Dil-keş ü ma'mûr u meserred-fezâ
Gülşen-i Firdevs-şîfat dil-güşâ
[İÜ. 55a]
1495. Her yiri şaħn-ı çemen ü sebze-zâr
Tîre-güşâyende-i şarâvet-şî'âr

1496. Menzil-i şādī-ver ü ārām-ı dil
Çeşm-i beşer mişlini görmüş degül
1497. İtmış anuñ şahnını pür-zīb ü fer
Zīver-i ezhār-ı ʔarāvet-eşer
1498. Anda ider nahl-i laṭīfū'l-maḳām
Serv-i ser-efrāz ile hergiz hırām
1499. Aḳıdur insānı leb-i cūy-bār
El uzadur cūlara şāh-ı çenār
1500. Şāhid-i eşcār olup sebze-pūş
Cümle yil esdikçe iderler hūrūş
1501. Şāhları gördi o ḥayret-ḳarīn
Şandı ki gülzār ola pür-hūr u ʕīn
1502. Şandı melāyik heme eşcārı ol
Bāğ-ı naʕīm añladı gülzārı ol
1503. Cūları Kevşer şanup ol bed-gümān
Ḥayret olup oldı tefekkür-künān
1504. Didi ki ben maḳşada yitdüm tamām
Oldı baña şāh-ı saʕadet maḳām
1505. Göñlüme şimden girü gelmez elem
Eylemez āzurde beni ḥār-ı ğam
1506. Līki ḥaḳīḳatde o cāyuñ hemān
Olmış idi her yiri mebraz-nişān
[M. 48a]
1507. Ṭāyife-i cünne olup müsterāḥ
Bulmaz idi anda varın hīç felāḥ
1508. Devr-i ḳadīm içre o mebraz-nişān
Olmış idi ehl-i ḳalāle mekān

1509. Şoñra anı şarşar-ı tîş-i zamân
Kün feyekün itmiş idi bî-gümân
1510. Şöyle harâb oldu o vîrâne daş
Kalmadı bir zerrece taş üzre taş
1511. Anda görünmez idi kızrdan turâb
Her biri olmışdı necâset-me'âb
[İÜ. 55b]
1512. Sihr ile şeytân-ı 'anîd-i la'în
Ol yiri gösterdi maqâm-ı güzîn
1513. Didi budur cennet-i 'âlî-serây
Hürrem ü cân-bağş u le'âfet-nümây
1514. Bunda nefâyis çoğ olur gözün aç
Çekmeyesin bunda ebed ihtiyâc
1515. Aña yedürdi o necisden tamâm
Aldı o mel'un-ı kenüd intikâm
1516. Şubh u mesâ böyle idüp ol merîd
Pîre-zeni itdi be-gâyet 'anîd
1517. Geçdi bu hâl üzre nice yevm ü leyl
Eylemedi zerre kadar şeyhe meyl
1518. Geçdi dâlâletde günü lâ-yezâl
Gelmedi mel'uneye hiç hüsn-hâl
1519. Oldı vücūdında dâlâlet füzün
İtdi hidâyet 'alemin ser-nigün
1520. Gör nice ider zümre-i nādânı cehl
Çâh-ı dâlâletde qor insânı cehl
1521. Şirk ile cehl oldu şadîk-i hamîm
Cevr ile cehl oldu qarîn-i kadîm

1522. Eyle cehâletden ebed ictinâb
Olmayasın tâ ki çalâlet-me'âb
1523. Şeyh-i 'azîz aña komışdı meger
Yoklamağa hâlini hergiz bir er
1524. Keş ü kerâmet ile ma'rûf idi
Hem şıfat-ı rüşd ile mevşûf idi
1525. Gördi nıgeh-bân-ı şadâkat-şî'âr
Pîre-zen-i dehr-i çalâlet-medâr
1526. Fi'l-i kabîh işleyüp ol tîre-dil
'Azm-i çalâl eyler özin muttaşıl
1527. Hâline taşşîl-i şu'ür eyledi
Geldi hemân şeyhe anı söyledi
1528. Vâkıf olup aña o şeyh-i güzîn
Pîre-zeni eyledi da'vet hemîn
[İÜ. 56a]
1529. Hâli su'al eyleyicek cümleten
Vâkı' olan hâli didi pîre zen
[M. 48b]
1530. Oldı anuñ hâline âgâh şeyh
Bildi ki olmuş anı gümrâh şeyh
1531. İtdi anı beste-i zencîr-i bend
Virmeye tâ cehl aña hergiz gezend
1532. İtdi hidâyet aña feyz-i ezel
Gitdi anuñ bâğ-ı dilinden hâlel
1533. Oldı bu hâlâta özin tevbe-kâr
İtdi vücûdında hidâyet karar

Niyâz-ı râcî-i sebeb-i mümtâz bâ-cenâb-ı bî-niyâz.

1534. Ey şamed [u] hayy-i 'inâyet-fezâ
Nüşîyi kıl hâne-sütün-ı hüdâ
1535. Şakla cehâletden anuñ zâtını
İtmeye tâ zâyi' ol evkâtını
1536. Vir aña bir mürşid-i 'âlî-nijâd
Eyleye tâ kesb-i reşâd u sedâd

*Dâstân-ı ân seyyâh-ı tecerrüd-şi'âr ki 'irâş-ı zemîn-râ güzâr-kerd
berây-ı mürşid-i kâmilü'l-'ayâr⁷⁹.*

1537. Var idi bir sâlik-i semt-i reşâd
Olmış idi reh-rev-i mülk-i sedâd
1538. Olmuş idi dâyim o dâñâ-yı dîn
'Arşa-i dünyâyı seyâhat-güzîn
1539. Göñli gam-ı dünyeden âzâd idi
Şâm u seher tâlib-i irşâd idi
1540. 'İlmi delîl eyleyüp ol dâyimâ
Olmış idi 'âzim-i semt-i hüdâ
1541. 'İlm ile meşhûr idi âfâkda
Maṭmah-ı enzâr idi ahlâkda
1542. Şahñ-ı fezâ'ilde ser-efrâz idi
Pâye-i im'an ile mümtâz idi
- [İÜ. 56b]
1543. Bağ-ı 'ulûm içre olup ser-bülend
Virmez idi aña cehâlet gezend
1544. Ma'rifet-i Hâkka bulup dest-res
Kesmiş idi gayrı hevâdan heves

⁷⁹ 'ayâr: 'a[y]âr M.

1545. İtmiş idi zâtını rüşd intimā
Ma'rifet-i zāt u şifât-ı Hudā
1546. Mürşid eger olsa cehālet-maşīr
Olmaz idi aña itā'at pezīr
1547. Görmüş idi bir nice sālūs o merd
Olmüş idi aña itā'at neverd
1548. Şoñra peşīmān olup ol hürde-dān
Ġayret ile fāriğ olurdu hemān
1549. Bir gün olup 'āzim-i semt-i taleb
Oldı kemer-beste-i rāh-ı ta'ab
1550. Şām u seher geşt ü güzār eyledi
Nefsini ālām ile zār eyledi
[M. 49a]
1551. Nāmını bir şeyhūñ idüp gūs o merd
Oldı anuñ 'aşkına şahrā-neverd
1552. Buldı o çün menzil-i şeyhe vuşul
İtdi anuñ hıdmet-i bezmin kabul
1553. Gördi anuñ şem'ı-i hüdādur yüzi
Sünnet ü ādāba muvāfıķ sözi
1554. Şandı anuñ zātını ol bī-halel
Menba'ı ser-çeşme-i feyz-i ezel
1555. Şandı anuñ şānını ābād ola
Ma'den-i gencīne-i irşād ola
1556. Egledi gönlini o şāhib-sedād
Pertev-i āyīne-i rüşd ü reşād
1557. Feyzi anuñ vāhib-i āmāl ola
Revnaķ-ı kāşāne-i a'māl ola

1558. Rûyını hürşîd-i 'inâyet şanup
Zîver-i gülzâr-ı hidâyet şanup
1559. Anı bilüp şeyh-i fezâ'il-ferîd
Oldı aña cân u gönülден mürîd
[İÜ. 57a]
1560. Lîki olup şeyh-i muqallid hemîn
Olmış idi hayli cehâlet-ķarîn
1561. Ma'rifet-i Allâha degüldi enîs
Olmış idi aña cehâlet celîs
1562. Hayli zamân eyledi hıdmet aña
İtdi nihâyetde itâ'at aña
1563. Şeyh aña hem-vâre himâyet kıilup
Hâtır-ı pâkine re'âyet kıilup
1564. Aña idüp hüsn-i nazâr her zamân
İtdi anı ser-suhan-ı sâlikân
1565. Eyleyüp irşâdı muķarrer aña
Himmetini eyledi yâver aña
1566. Leyl ü nehâr itdi 'ibâdet o merd
Semt-i itâ'atda olup reh-neverd
1567. Ma'rifet-i Hâlıkı taḫşîl idüp
Kâ'ide-i hıdmeti tekmîl idüp
1568. Oldı ser-efrâz-ı tarîķ-i 'amel
Olsa sezâ nâ'il-i evc-i emel
1569. Bir gün aña şeyh-i dâlâlet-ķarîn
Didi ki ey serv-i çemen-zâr-ı dîn
1570. Olduñ eyâ mihr-i sipihr-i sedâd
Şemse-i evvân-ı refî'î-i reşâd

1571. Vâsıl-ı Hâk olmağa şâyestesin
Mertebe-i vuşlata peyvestesin
1572. Vâkı'a-i vaşluñı gördüm tamâm
Ol bu gice nâzır-ı semt-i merâm
1573. Şubha dek encüm gibi bî-dâr ol
Vuşlat-ı settâra sezâ-vâr ol
1574. Muntazır ol şâhid-i ihsânına
Vaz'-ı ser it ribka-i fermânına
1575. Hâzin-i gencîne-i esrâr-ı kân
Cevherî-i rişte-i bâzâr-ı kân
[M. 49b]
1576. Sürme-keş-i çeşm-i şeb-i tîre çeşm
Meş'ale-efrüz-ı hür-ı hîre çeşm
[İÜ. 57b]
1577. Pencere-sâz-ı harem-i şeş-deri
Naķ-tırâz-ı tutuķ-ı çenberi
1578. 'Âşıkını vaşl ile şâd eyleyen
Vaşlını 'uşşâka murâd eyleyen
1579. Manzara-i dîdeyi pür-nür iden
Hânķah-ı vuşlatı ma'mûr iden
1580. Göñlüñ idüp vaşl ile hurrem senüñ
Cânüñ ider vaşl ile maħrem senüñ
1581. Gülbün-i vaşlında idüp ser-efrâz
Saña virür vuşlat ile imtiyâz
1582. Şandı anuñ kaşdını ol sâde-dil
Feyz-i Hudâ nâzil olup muttaşıl

1583. Cânın idüp vâkıf-ı esrâr-ı rüşd
Göñlin idüp maṭla‘-ı envâr-ı rüşd
1584. Keşf ü kerâmet ile mümtâz ider
Bâğ-ı hidâyetde ser-efrâz ider
1585. Ğayrı idi lîki murâdı anuñ
Cehle nedîm idi nihâdı anuñ
1586. Aña gelüp ol gice ḥâşâ Hudâ
Eyleye iclâl ile ‘arz-ı likâ
1587. Hânesine geldi o merd-i güzîn
Sâkin-i kâşâne-i dîn ü yaḳîn
1588. Nâzır iken her yaña ol ḥöş-şu‘ür
Oldı nümâyân aña bir şekl-i nür
1589. Karşusına geldi anuñ bî-gümân
İtdi nazâr aña o dâniş-nişân
1590. Aña didi kıl baña bir kez sücüd
‘Aks ola tâ göñlüñe nür-ı şühüd
1591. Ben ki senün Hâlîk-ı bî-çünüñüm
Ğâyet-i kâ-m-ı dil-i meftünüñüm
1592. Vaşlum idüp şâm u seher ârzü
Sâlik-i her meslek idün sũ-be-sũ
1593. Tâlip olup vaşluma leyl ü nehâr
Eyler idün ‘arşa-i dehr-i güzâr
1594. Teşne idün çeşme-i elṭâfuma
Beste idün rişte-i a‘ṭâfuma
- [İÜ. 58a]

1595. Şimdi bulup reşha-i kâma vuşul
Buldı çemen-zâr-ı murâduñ ḥuşul

1596. Vaşluma şâyestesin ey pāk-zāt
Saña sezā mertebe-i iltifāt
1597. Kıadrüni vaşlum ile ser-efrāz idüp
Vuşlat ile zātuñı mümtāz idüp
1598. Ser-suĥan-ı ehl-i kerāmet idem
Nā'il-i gencīne-i ĥālāt idem
1599. Maţlabuñı ey ser-i erbāb-ı ĥāl
Eyle benüm 'āţıfetümden su'al
1600. Maķşaduñ ey mażhar-ı feyz-i mecīd
Eyle der-i mekremetümden ümīd
[M. 50a]
1601. Kām-ı dilün ĥāşıl idüp şād idem
Göñlüni endişeden āzād idem
1602. Her dem idüp mażhar-ı feyz-ı ezel
Cānuñ idem nūr-ı hüdāya maĥal
1603. Aña didi ol suĥan-ārā-yı dehr
Vāķıf-ı esrār-ı mu'ammā-yı dehr
1604. Nükte-şikāfende-i bezm-i kelām
'Ārif-i esmā-yı Ĥudā-yı enām
1605. Ĥāmil-i esrār-ı şıfāt-ı şamed
Vāķıf-ı mażmün-ı kelām-ı eĥad
1606. Ağzuñı tüt ey sırr-ı ehl-i đalāl
Virme benüm göñlüme hergiz melāl
1607. Söyleme ey sāĥir-i düzaĥ-nişīn
Bende-i İblīs-i đalālet-ķarīn
1608. Sen ki o şeytān-ı ĥile-pişesin
Şubĥ u mesāda sitem-endişesin

1609. Hâne-i a'mâli idüp zîr-i hâk
Zümre-i zühhâdı idersin helâk
1610. 'Âşıkâ hâşâ mülk-i lâ-mekân
Eyleye dünyâda vücûdın 'ayân
1611. Milket-i 'uqbâya o maşşûsdur
Cennet ehâlisine menşûşdur
[İÜ. 58b]
1612. Oldı eyâ puhte-i nâr-ı dâlâl
Nûr-ı tecelliye taḥammül mecâl
1613. Hem didi hâşâ mülk-i zü'l-celâl
Menzil-i imkâna ide intiḳâl
1614. Fazl ile Mevlâsını tenzîh idüp
Ḳâ'ide-i ḥikmete tenbîh idüp
1615. Didi odur şâh-ı serîr-i ḳadem
Îrmez anuñ bezmine seng-i 'adem
1616. Oldur ayâ pür-fiten-i ḥîle-düz
Rîşe-keş-i perde-i zer-beft-i rûz
1617. Reng-rez-i lâle-i bâğ-ı ḳadem
Meş'ale-efrûz-ı çerâğ-ı ḳadem
1618. Şu'le-firâz-ı kamer ü âfitâb
Nâfe-güşâ-yı nefes-i müşg-nâb
1619. Micmere-gerdân-ı nesîm-i hüdâ
Ḥalḫala-sûz-ı çemen-i ihtidâ
1620. Nakş-ı nigârende-i ḳaşr-ı ezel
Şâh-ı ḳadem pâdişeh-i lem-yezel
1621. Gevher-i kân-ı keremi "kün fekân"
Ġarḳa-i baḫr-i ni'ami ins ü cân

1622. Lütfi ile buldı bu çarh-ı berîn
Hıl'at-ı şeş-dâmen ü heft-âsitin

1623. Muhterî'-i târem-i firûze-hışt
Mücid-i gülzâr-ı şafâ-yı behişt

1624. Hâme-zen-i şafha-i bezm-i ezel
Ser-şiken-i kilik-i fesâd u halel

1625. 'Arşa-i evşâfına gâyet mi var
Lütfına 'âlemde nihâyet mi var

[M. 50b]

1626. Böyle diyüp ol suhan-efrüz-ı dîn
Eyledi şeytânı hasâret karîn

1627. Anı bu elfâz ile ilzâm idüp
Rište-i ilzâmı aña dâm idüp

1628. İtdi o mel'ûnı hemân-dem hasîr
Eyledi şahrâ-yı melâlet-maşîr

[İÜ. 59a]

1629. Görđi o dem-beste-i tîş-i dâlâl
Anuñ ile söyleşebilmek muhâl

1630. Kendüni ol demde nihân eyledi
Güşe-i miñnetde figân eyledi

1631. Şubh olıcağ o ser-i ehl-i vuşul
Oldı hemân 'âzim-i şeyh-i cehül

1632. Şandı anı şeyh-i cehâlet-nümâ
K'olmuş ola vâşıl-ı zât-ı Hudâ

1633. Karşu çıkup eyledi iqbâl aña
Kılmağıçün 'izzet ü iclâl aña

1634. Hâyli mürîdâna işâret kı lup
Ya'nî o dâ nâya ri'âyet kı lup
1635. Aña idüp 'izzet ile ihtirâm
Eyleyeler sürür-ı 'âlî-maķâm
1636. Düşdi ayağına anuñ her biri
İtdi aña 'arza kamu çâkeri
1637. Vaşlını tâ anlara taķrîr ide
Her birisi gönline taķrîr ide
1638. Hûn-ı vişâlınden olup behre-yâb
Her birisi ola hidâyet-me'âb
1639. Aña didi şeyh-i cehâlet-ķarîñ
Ey ser-i 'uşşâķ-ı muħabbet-güzîñ
1640. Vuşlatuñuñ baķşını taķķîķ kı l
Göñlümüzi mazhar-ı tevfiķ kı l
1641. Muntazıruz cümle senüñ hâlüne
Vaşf-ı huşûl-i emel-i bâlüne
1642. Şetm-i ğalîz eyleyüp ol ħurde-dân
Oldı o dâ nâya ihânet-künân
1643. Çaldı yire tâcını destârını
La'n-i müdâm eyledi ğüftârını
1644. Şeyh-i cehâlet-gere ķahr eyledi
Zümresini ķahr ile zehr eyledi
1645. Aña didi ey ser-i ehl-i dâlâl
'Arzuñ idüp şâm u seķer pây-mâl
[İÜ. 59b]
1646. 'Äleme rüsvây ideyin seni
Süy-i derüñden çekeyin dâmeni

1647. Munca Müslümânı idüp lâ-yezâl
Beste-i ser-rişte-i dâm-ı dâlâl

1648. Hâbl-i ğavâdan daħı lâ-yenkaṭı'
Şubḥ u mesâ olmayasın münkaṭı'

1649. Cehlün ile 'âlemi dâlâl idüp
Hânkaḥ-i milleti pâ-mâl idüp

1650. N'olsa gerek 'âkıbet emr u hâl
Kim kıurasın 'âleme dâm-ı dâlâl

[M. 51a]

1651. Böyle diyüp ol ser-i ehl-i hüdâ
Oldı hemân 'âzim-i süy-i fezâ

1652. İtmiş idi şeyḥ-i cehâlet-nişâb
Niceleri böyle ḥasâret-me'âb

1653. Şanmış idi ol ser-i ḥayl-i dâlâl
Görine dünyâda şeh-i zü'l-celâl

1654. Olsa firüzende-i kalb-i kavî
Kâ'ide-i nükte-i *hel yestevî*

1655. Eylemez ol câh ile bî'at hemîn
Lâ-büd olur taḥt-ı hidâyet-nişîn

1656. Râyet-i ikbâl ile manzûr⁸⁰ olur
Şâm u seḥer ḥâṭırı mesrûr [olur]

Der-ḥüsn-i taḥallüs ez-tarîk-i pend-i sa'âdet-intihâl.

1657. Eyleme ey Nüşî-i 'irfân-neverd
Râh-ı cehâletde özün 'arşa-gerd

⁸⁰ manzûr: manşûr, İÜ.

1658. Ol yürü ey sâlik-i semt-i hüdâ
‘Âzim-i ser-menzil-i ‘ilm-i Hudâ
1659. Eyleme nâ-dâna tenezzül şağın
Aıķletine kılma taħammül şağın
1660. Dünyede envâ‘-ı kemâlât çok
‘İlm ü ‘adâlet gibi bir nesne yok
1661. Fazl u kemâlâta muħabbet gerek
Kişver-i ‘ilmüñde ‘adâlet gerek
[İÜ. 60a]

*Der-naşîhat-ı ‘avâhil-i evreng-nişîn-i be-i‘tişâm ‘urve-i vüşkâ-yı ‘adâlet
ü inzicâr-ı gavâyil-i ğurür ki bâ‘iş-i dayr u şürür u dalâletest.*

1662. Ey harem-i salţanat-efrüz olan
Maţla‘-ı her tâli‘-i firüz olan
1663. Hâtem-i iķbâle bulup dest-res
Eyleyen evreng-i celâle heves
1664. Dâyim olup hem-çü şeh-i çâr-ţâķ
Hayme-zen-i bâm-ı zeberced-revâķ
1665. Hüsrev-i hâver gibi mümtâz olan
Taht-ı celâletde ser-efrâz olan
1666. Pencere-i şeş-deri cây eyleyen
Manzara-i hefti sarây eyleyen
1667. Her dem olan günbed-i firûze-fâm
Zâtına kâşâne-i ‘âlî-maķâm
1668. Târem-i nüh-ţâķa şalan velvele
Milket-i âfâķa viren ğulgule
1669. Meclis-i gerdüna olup cur‘a-rîz
Sâġar-ı ħurşide olan kâm-bîz

1670. Hıttâ-i eflâke olup pây-nih
 Kâlb-i şafâ-kîşe olan kâm-dih
[M. 51b]
1671. Şâh olup âfâka şalan iştihâr
 Milket-i celâletde olan nâm-dâr
1672. Olma şaşkın mest-i şarâb-ı gurûr
 Almaya tâ çeşmüni h'âb-ı gurûr
1673. Kendüni şemşîr-i kazâdan şaşkın
 Şâm u seher şîr-i belâdan şaşkın
1674. Olma şaşkın 'âzim-i semt-i sitem
 Tutmaya tâ dâmenüni hâr-ı gam
1675. Nîş-i cefâ cânunı zâr itmeye
 Rîş-i belâ sîne-figâr itmeye
[İÜ. 60b]
1676. Şarşar-ı tîş-i sitem-i cân-güzâr
 Salţanatuñ kaşrın ider hâksâr
1677. Şadme-i belbâl-ı sitem lâ-yezâl
 Salţanatuñ 'arzın ider pây-mâl
1678. Zûlm ü ta'addîden idüp ihtirâz
 Bağ-ı 'adâletde var ol ser-firâz
1679. Tâ'at-i Yezdâna idüp inkıyâd
 Gönlünü kıl şâm u seher ber-murâd
1680. Dest-i 'adâletle idüp 'azm-i kâr
 Eyle esâs-ı emelün üstüvâr
1681. Ol yûri ey şâh-ı 'adâlet-füzün
 Ma'delet-efrâz u maķaşîd-nümün

1682. Eyle der-i 'adli felekden bülend
İrmeye tâ aña kemend-i gezend
1683. Bûy-i beķā istesüñ ol lâ-yezāl
Laħlaħa-süz-ı hırām-ı i'tidāl
1684. Hadd-i 'adāletden olup sen birün
Olma şaķın resm-i melālet-füzün
1685. Şive-i bed-kış ile her rüz u şeb
Şiven-i dünyāya olursun sebeb
1686. Tā ki irer gūşuña bang-ı zevāl
Seng-i ecel 'ömrün ider pāy-māl
1687. 'Āķıl odur 'adl ile her rüzgār
Tīr-i belādan ola perhīz-kār
1688. Virse dimāğ-ı ādeme cām-ı gurūr
İRse dil ü cānına her dem sürūr
1689. Çarħ-ı dimāğını idüp pür-ħalel
Hāke şalar anı ħumār-ı ecel
1690. Cām-ı gurūr ile özüñ kılma mest
Şīşe-i iķbālünü iyler şikest
1691. Ziver olur maħfil-i iķbāle 'adl
Revnaķ olur meclis-i iclāle 'adl
1692. Bedraķa-i 'adl ile idüp iķtidā
Kendüñi kıl nā'il-i cāy-ı hüdā
- [İÜ. 61a]**
1693. İrmesün ey pādişeh-i ser-bülend
Sāğar-ı iclālüne seng-i gezend
1694. Kıl olasın tā ki selāmet-nizām
Merħamet ü şefķat ü 'adli merām

1695. Pîşe-i key-‘âtîfet her zebûn
Olmayasın tâ ki felâket-füzûn
[M. 52a]
1696. Görmeyesin haşm-ı kavîden zarar
Olmayasın tâ ki hasâret-eşer
1697. Olma şağın gırre-i taht-ı celâl
Bir gün ider anı felek pây-mâl
1698. Mîve-i iqbâle virür çok gezend
Serzeniş-i çarh-ı felâket-fikend
1699. Dâyire-i cevre kadem başma gel
Gülbün-i âmâlûn ider pür-şalel
1700. Rişte-i efdâle bulup dest-res
Cân ile kes gayrı hevâdan heves
1701. Küngüre-i ‘adle olup cân-nişîn
‘Âkıbet ol nâ’il-i huld-i berîn
1702. Ser-suhan-ı defter-i şâhân olup
Mâlik-i gencîne-i ihsân olup
1703. Mertebe-i ‘adle olup cân-nişîn
Kendüni kıl ser-suhan-ı fâ’izîn
1704. Rüz-ı cezâ kâdî olup zü’l-celâl
Saña ider ‘adl ü sitemden su’âl
1705. İtdün ise ‘âleme ger ‘adl-i tām
Şahın-ı selâmetde bulursun mağām
1706. Vây eger itdünse cihâna sitem
Cânûn olur beste-i zencîr-i gam
1707. Cismûn ider şiddet ile pây-mâl
Serzeniş-i hışm-i şeh-i zü’l-celâl

1708. Rişte-i dünyāya gönül bağlama
Nār-ı muḥabbet ile ciger tağlama
1709. Âḫir olur derd ü felâket-nümün
N'olsa gerek devlet-i dünyā-yı dūn
[İÜ. 61b]
1710. 'Âkıl odur kim ola leyl ü nehâr
Sâ'î-i tã'at-ı Hüdâvendigâr
1711. Hâk-ı fenâ içre kalur 'âkıbet
Zîb ü fer-i bâğçe-i salṭanat
1712. Hem-dem-i fânîye olup beste-dil
Olma firâkıında şaḫın ḫaste-dil
1713. Yâr aña dirler ki olup bî-zevâl
Maḫrem ola cân u dile lâ-yezâl
1714. Yoḫsa bu dünyā-yı serî'ü'z-zevâl
Bir gün olup sâye-şîfat pây-mâl
1715. Gönlün idüp ğamlara maḫrem senün
Cânun ider hemlere hem-dem senün
1716. Çünkü bulursun gel 'ömr-i cihân
Âḫir olur ḫâk-i ḫasâret-nişân
1717. Mevsim-i ḫâşâk irişüp bir zamân
Köhne bahâr eyler anı bî-gümân
1718. Muttaşıl ey pâdişeh-i bî-ḫaber
Tâze bahâr olmaz o güllerün ter
1719. İmdi bu eyyâmı ğanîmet bilüp
'Adli şehâ cânunı minnet bilüp
[M. 52b]

1720. Ma'deletün kaçırını ma'mûr kıl
Rûz-ı cezâ sa'yûnî meşkûr kıl
1721. Eyler eyâ şâh-ı mesâ'î-nümûn
Devlet ü iqbâli 'adâlet-füzûn
1722. 'Âdil olur fevz ile rûz-i cezâ
Sâye-nişîn-i 'alem-i Muştafâ
1723. 'Âkıbet-i hâli tefekkür kılup
Kâ'ide-i 'adli tezekkür kılup
1724. Eyle 'amel pend ile âsûde ol
Şâm u seher saltanat-endüde ol
1725. Maḥrem olup devlet ile hüsn-i hâl
Gelmesün aḥvâlüne hiç iḥtilâl
1726. Cevr ile bir sîbi kôparsañ eger
Mâye-i âsîb olur ey bî-ḥaber
[İÜ. 62a]
1727. Zûlm ile bir beyzaya itsen nigâh
Yevm-i cezâda olasın rû-siyâh
1728. Zerre kadar zulme virseñ rızâ
Beste-i zencîr ide şâh-ı kazâ
1729. Zûlm ider insâni 'ale'l-ittişâl
Mazhar-ı kahr-ı melek-i zü'l-celâl
1730. Zûlmet-i zûlm içre olan nâ-bedîd
Eylemesün nûr-ı cemâli ümîd
1731. Zûlm idenün 'ömri olursa dırâz
Eyle gurûr eylemeden iḥtirâz
1732. Hışm-ı Hudâ añla ki rûz-ı kıyâm
Aña ider şâh-ı ezel intikâm

1733. Zâlimüñ evlâdını Perverdigâr
Şarşar-ı kâhr ile ider hâk-sâr
1734. Çünkü cihân devleti bâķî degül
Eyleme bir kimseyi rencîde-dil
1735. Âhîr olur zâlim-i bed-rûzgâr
Tu'me-i şemşîr-i Hudâvendigâr
1736. Zâlime imhâl ki eyler Hudâ
Olmasun âsüde-i tîr-i kâzâ
1737. Kaşruñı zulm ile iderseñ bülend
Âhîr ider aña kemend-i gezend
1738. Pençe-i 'âlem-şiken-i 'Azra'îl
Cânufı işkenceye eyler sebîl
1739. Tâcuñı evrengüñi pâ-mâl ider
Nâr-ı cehennemle özün kâl ider
1740. Pend idene eyleme yañlış va'îd
Senden olur fevz ü sa'âdet ba'îd
1741. Kâtl-i 'ibâd eyleme gel bî-sebeb
Çekmeyesin rûz-i cezâda ta'ab
1742. Kaşr-ı 'ibâdâtı idüp bî-kuşûr
Ravza-i cennetde binâ it kuşûr
1743. Dîñle ne olur zâlümün aḫvâlini
Zulm ile kaşd itdügi âmâlini
[İÜ. 62b]
1744. Hâşıl idüp 'adl ile genc-i merâm
Maẓhar-ı tevfiķ olursın tamâm
[M. 53a]

*Dâstân-ı ğarîb-i ân şâh-ı sitem-penâh ki kaçır-ı refî' peydâ-kerd hem-
ser-i tâk-ı nüv-revâkest.*

1745. Nükte-şenâ-sân-ı mu'ammâ-şikâf
Nâdire-cüyân-ı kemâl-ittişâf
1746. Nağme-serâyân-ı riyâz-ı kelâm
Kıssa-güzârân-ı hâkâyık-nizâm
1747. Kilk-i güher-bârı revân itdiler
Kıssa-i pür-hişşe beyân itdiler
1748. Var idi bir hüsrev-i bî-dâd-ger
Olmış idi zulm ile fersüde-ser
1749. Mâ'il idi cevr-i re'âyâya ol
Zulm ile îzâ-yı berâyâya ol
1750. Dest-i te'addîyle ol şirret-me'âb
Ma'deletün kaçırını itdi hârâb
1751. Eyledi ol şâh-ı sitem cem'-i mâl
Virdi re'âyâya tamâm ihtilâl
1752. Yapdı bu emvâl ile bir kaçır-ı hûb
Her tarafı bî-bedel ü bî-uyüb
1753. Hem-ser idüp günbed-i çarha tamâm
Eyledi maqşûre-i 'âlî-mağâm
1754. İtdi olup hayli ser-âmed sarây
Mağfil-i cevzâyı tecävüz o cây
1755. İtdi ol eyvânı şu deñlü bülend
İrmeye güyâ aña seng-i gezend
1756. Eyleyüp ahhâb ile 'ayş u tarab
Anda karar eyler idi rüz u şeb

1757. Câm-ı gül endâmı seher nûş idüp
Guşsa-i devrânı ferâmûş idüp
1758. 'İşret ile 'ömri geçirdi müdâm
Hâşıl iderdi gül ü mülde merâm
[İÜ. 63a]
1759. Şîve-i hübân-ı tarâvet-şî'âr
Şîven-i murğân-ı terennüm-güzâr
1760. Zînet-i ezhâr-ı meserret-fezâ
Revnağ-ı gülzâr-ı tabâyî'-güşâ
1761. 'İşret-i dünyâ ile ol bî-haber
Egler idi gönîlîni şâm u seher
1762. Gözci komuşdı meger ol çarh-cây
Kim ki ola nâzır-ı şavb-ı sarây
1763. Anı idüp kendü eliyle helâk
Kellesini eyler idi zîr-i hâk
1764. Geçdi bu hâl üzre nice yevm ü leyl
Nâdim olup eylemedi rüşde meyl
1765. Hîç ne mücâvir ü misâfir bilür
Vey ne müselmân ü ne kâfir bilür
1766. Kim ki bağa kaçırına anuñ hemân
Katl ider ol nâzır-ı virmez amân
1767. Böyle sitem-kâr olup ol nâ-halef
Eyledi çok nefsi dem-â-dem telef
[M. 53b]
1768. Var idi devrinde meger bir 'azîz
Olmış idi rüşd ile şâhib-temîz
1769. Mülk-i kerâmete başup ol kâdem
Olmış idi resm-i hüdâda 'alem

1770. Virmiş idi ol şeh-i 'ālī-güher
Rûy-ı vücûdına şalâhıyla fer
1771. Güş idüp ol zâlimün aḥvâlini
Bildi nedür gâyet-i âmâlini
1772. Vardı aña pend ü naşîhat kılup
Câdde-i inşâfa delâlet kılup
1773. Didi ki ey zübde-i nev'-i beşer
Taht-ı celâletde olan nâm-ver
1774. Munca Müselmânı kırup bî-günâh
Eyleyesin rûy-i vücûduñ siyâh
1775. Rûz-ı cezâ kâdî olıcaḡ Hudâ
'Adl ile itdikle cihâna cezâ
[İÜ. 63b]
1776. Zûlm ile şol ḡatlı olınan Müslimîn
Ḥaḡḡa dir ey şâh-ı 'adâlet-güzîn
1777. Zûlm-i şariḡ itdi bu zâlim tamâm
Yirde ḡoma ḡanumuz it intiḡâm
1778. 'İlmüne pûşide degül ḡâlimüz
Sensin olan vâhib-i âmâlimüz
1779. Dir saña ol demde şeh-i zü'l-celâl
Ḥıḡm ile ey mesned-i cünd-i ḡalâl
1780. Munca vücûdı niçün itdün telef
Zûlm ile ey tîre-dil-i nâ-ḡalef
1781. Böyle didikle şeh-i 'ālī-cenâb
Aña ne şüretle virürsin cevâb
1782. İtdi müdârât ile mel'ûna pend
Olmadı ammâ ki ebed sūd-mend

1783. Didi ki ey zâhid-i yâbis-dimâğ
Bizi idinmek mi dilersin çerâğ
1784. Sende görüp başa tedârik hemân
Ol buradan taşra dem-â-dem revân
1785. Yoğsa seni zîr-i muğân eylerem
Çahr ile hem-sâye-i hâk eylerem
1786. Bu suhanı güş idicek ol 'azîz
Tutdı hemân gözleri cây-ı gürîz
1787. Taşra çıkup eyledi 'azm-i firâr
Bil ki hemân itdi o terk-i diyâr
1788. Oldı o bir güşede tenhâ-nişîn
İtdi vücûdını 'ibâdet-ķarîn
1789. Hâşıl idüp zühd ü reşâd-ı şigerf
Eyledi evķâtını tã'ata şarf
1790. Gördi naşîhatden o hõş kã'ide
Olmadı mel'ûna ebed fã'ide
1791. Buldı kemâlini o şâh-ı dâlâl
Çeşmine göründi cemâl-i zevâl
1792. Bir gün irişüp melek-i cân-sitân
Eyledi tebdîl-i kıyâfet hemân
[İÜ. 64a]
1793. Geldi sarây altına ol nâm-ver
Eyledi eķrâfına ķaşruñ nazâr
[M. 54a]
1794. Gördi anı nâzır-ı eyvân-ı şâh
Ķaşra ider bir ķişi cândan nigâh

1795. Gördi ki bir müflis-i pejmürde ter
Şarhuñ ider her tarafına nazâr
1796. Beñzer o cäsüsa bilâ-iştibâh
Diğķat ile eyledügünden nigâh
1797. Zerre kadar eylemeyüp bîm u bâk
Gelmez anuñ göñline ħavf-ı helâk
1798. Ķatline ‘azm eyleyicek bî-gümân
Düşdi helâk oldu o nâzır hemân
1799. Şâha yetişdi bu ħaber dem-be-dem
Didiler ey pâdişâh-ı muĥterem
1800. Bir kişi var ey kişiye beñzemez
Kimdügin ammâ aña şorsañ dimez
1801. İtdi filan nâzırı şâhum helâk
Kellesini ħıldı anuñ zîr-i ħâk
1802. Şâh çıkup gördi bir [ki] aĥķar gedâ
Çünki gedâ oldu aña rû-nümâ
1803. Bîm ile lertzân olup ol bî-devâr
Göñline töldi elem-i rûzgâr
1804. Eyledi aĥdâm giyüp efserin
Ķatline gönderdi ħamu ‘askerin
1805. Cümlesini ħatlı idüp ol cân-sitân
Kellelerin itdi hemân ħâk-dân
1806. Çün yaluñuz ħaldı şeh-i bî-emân
Ķavf ile töldi dil ü cânı revân
1807. Didi ki kimsün baña bildür özüñ
Cânuma od şaldı be-ğâyet yüzüñ

1808. Didi o sulţân-ı celâlet-nişân
Ben melekü'l-mevtüm eyâ bî-amân
1809. Rûhuñı kabz itmege geldüm senüñ
Cânuñ alup gitmeye geldüm senüñ
1810. Oldı şakar cânuña hergiz maqar
Qaldı cehennemde özüñ derbeder
[İÜ. 64b]
1811. Oldı dilüñ gâyet ile bed-mîzâc
Merg durur zaḥmuña ancak 'ilâc
1812. Virmedi ol zâlîme aşlâ amân
Aldı hemân cânını ol cân-sitân
1813. Anı şikenceyle helâk eyledi
Hışm ile ol zâlîmi ḥâk eyledi
1814. Hâkı vücûdına idüp müsteqar
İtdi anuñ qaşrını zîr ü zeber
1815. İtdi re'âyâyı elinden ḥalâş
Her birisi oldı selâmetde ḥâş
1816. Zıkr olınan şeyḥ-i selîmü'l-fu'âd
Menziline geldi o rahmet-nihâd
1817. Şöyle uşanmışdı cihândan o pîr
Çeşmine ḥâr olmuş idi her ḥarîr
1818. El çeküp ârâyiş-i dünyâdan ol
Qalmış idi pest ile bâlâdan ol
[M. 54b]
1819. Teşne idi çeşme-i mevte tamâm
Aña ölümlü idi ol nîk-nâm

1820. Şekl-i aḥabbāya girüp 'Azra'îl
Aña yetişdürdi selâm-ı celîl
1821. Didi ki ḥâlün nedür ey pîşe-ḥayr
Gördi vücûduñ ğam-ı dehr ile ḍayr
1822. Munca zamân tâ'ate oldun ḳarîn
Eyledün ihlâşa dilün cân-nişîn
1823. Zıkr-i Hudâ gönlüne virdi şafâ
Fıkr-i Hudâ cânuña oldı ğidâ
1824. Virse saña Ḥazret-i Ḥaḳ 'ömr-i Nüh
'Ays-i ebed ḳapusu bulmaz fütüh
1825. Âḥir olur kâse-i şadr-ı ḥayât
Şadme-i ser-pençe-i şîr-i memât
1826. Şaḥn-ı şafâ gerçi çerâ-gâhdur
Lîki fenâ cisri güzer-gâhdur
1827. Zevḳi cihānuñ elem-âlüdedür
Lütfi zamānuñ sitem-endüdedür
1828. Her kişinün âkıbeti lâ-cerem
Meslegidür semt-i fezâ-yı 'adem
[İÜ. 65a]
1829. Râyet-i i'mârı ider ser-nigün
Gerdiş-i gerdün-ı felâket-nümün
1830. Ḳâri'a-i şarşar-ı bād-ı ecel
Gülbün-i i'mârı ider pür-ḥalel
1831. Şâri'a-i âfet-i şiş-i fenâ
Cismi ider ğaşte-i ḥâk-i 'anâ
1832. Zelzele-i pür-şadamât-ı zevâl
Bünye-i ecsâmı ider pây-mâl

1833. Halk-ı cihân olsa gerek lâ-cerem
‘Âzim-i ser-menzil-i semt-i ‘adem
1834. Gel gidelüm bār-geh-i Hâzrete
Maẓhar olursın kerem ü raḥmete
1835. Saña Hudâven-i cezîlü’l-‘aṭâ
Lütf ile iḥsân ile eyler cezâ
1836. Cānuñı vir rehn-i cenâb-ı celîl
Ma‘rifet-i Hâkka ben oldum kefil
1837. Aña didi var yûri ey nîk-nâm
Ehl ü ‘iyâlün ile vedâ‘ it tamâm
1838. Maşlahatuñ cümle bitür ḥâzır ol
Sâ‘at-i yevm-i ecele nâzır ol
1839. Cümle vaşiyetlerüni it tamâm
‘Azm-i ma‘âd itmede kıl ihtimâm
1840. Böylece tenbîh idicek ol hemân
Didi benüm işlerüm oldı tamâm
1841. Eyle beni nâ‘il-i bâğ-ı na‘îm
Eyle beni vâşıl-ı Hâkka kerîm
1842. Gördi ki dünyâdan uşanmış o pîr
‘Âkıbet ol bende-i şâh-ı kâdîr
1843. Bir çiçeği burnına işmâm idüp
Rûhunu kabz eyledi ikrâm idüp
1844. Eylemedi kahr ile rencîde-dil
Sâde yağından şanasın çekdi kıl

Tetimme-i kelâm-i 'ibret-encâm u naşihat-ihtitâm.
[M. 55a] [İÜ. 65b]

1845. Böyle olur⁸¹ lütf-ı Hudâ Nüşiyâ
Böyle gerek dâdeş ü fazl u 'aça
1846. Sen de bu yollarda idüp tek⁸² ü tâz
Eyle semend-i dilüñi ser-firâz
1847. Tâ'at u ihlâs ile maşhûb ol
Vâşıl-ı ser-menzil-i maçlûb ol

Zamîme-i dâstân-ı evvel der-beyân-ı fezâiyih-i sitemest.

1848. Hâmil-i esrâr-ı feşâhat-şî'âr
Nâkil-i ahbâr-ı belâgat-dişâr
1849. Didi ki Haccâc-ı sitem âferîn
Dâyim olup zulm u teçâvul-güzîn
1850. Zümre-i ebrârı kırup bî-günâh
İtmiş idi çihre-i dînin siyâh
1851. Yolda görüp bir gün ol bir meh-liqâ
Oldı aña 'aşık-ı mihr-intimâ
1852. Mîve-i güftârı şafâ-bağş-ı cân
Şîve-i reftârı leţâfet-nişân
1853. Gülbün-i ruhsârı dil-ârâm idi
Nâzik idi hayli hõş endâm idi
1854. 'İşveleri cânâ şafâ-bağş idi
Kendüsi bir yâr-i vefâ-bağş idi
1855. Böyle güzellikle hõş elhân idi
Hâmil-i gencîne-i 'irfân idi

⁸¹ olur: gerek, İÜ.

⁸² Medine nüshasında bu kelime "terk" olarak yazılmıştır.

1856. Olmış idi bir şeh-i 'ālî-neseb
Halk anı medh eyler idi rûz u şeb
1857. Hôş-nefes ü hōş-dil ü meşhûr idi
'Arız-ı mümtâz ile manzûr idi
1858. Gördi ki Haccâcı anı bir nicedür
'Âşık-i bî-çâreye eglencedür
1859. Aldı anı yanına itdi qarîn
Oldı o meh-rûya maķâşid-güzîn
1860. Dîñledi Haccâc anı bî-irtiyâb
Oldı dili aña hasâret-şitâb
[IÜ. 66a]
1861. Eyledi cellâda işâret hemân
Tâ ki kesüp başın ide hâk-dân
1862. Tîğ çeküp kesdi başın itdi hâk
Kıldı ten-i pâkini zîr-i meğâk
1863. Didiler ey şâh-ı hasâret-nedîm
Eyledün ol nevrese zulm-i 'azîm
1864. Cevr ile ol şâhı helâk eyledün
Kesdün anuñ başını hâk eyledün
1865. Cevr ü sitem şânuña lâyıķ mıdur
Ka'ide-i 'adle muvâfıķ mıdur
1866. Didi sevüp anı dil-i bî-ķarâr
İtdi beni 'aşkı anuñ dil-figâr
1867. Aña bir ihsân idündüm murâd
Tâ ki kılam zâtını hurrem-nihâd
[M. 55b]

1868. Bir nice ihsânı aña zıkr eyledüm
‘Âkıbeti kıatlıni fikr eyledüm
1869. Zâtını sultân-ı sa‘âdet kılup
Küşte-i şemşîr-i şehâdet kılup
1870. Vâsıl idüp cennete bî-iştibâh
İtdüm anı şâh-ı melâyık sipâh
1871. Kendüni ammâ ki hayır eyledi
Pîşe-i âlâm-pezir eyledi
1872. Çok bu kadar cehl ü hamâkat nedür
Nefsine isrâr u hasâret nedür

Der-tenbîh-i höd ez-mekâ'id-i cevr-i bed.

1873. Kendüni ey Nüşî sitemden şakın
Şadme-i şemşîr-i elemde şakın
1874. İlden özün esbak u elzemededür
Merhamet nefsi-i muqaddemdedür
1875. Olma şakın mest-i şarâb-ı dalâl
‘Aklıñ alur neşve-i câm-ı melâl
1876. Her nefes Allâha niyâz eyle gel
Olmaya tâ cân u dilüñ pür-ğalel
[İÜ. 66b]
1877. Hâzret-i mennâna muhabbet gerek
Pîre-zen-i dehre ‘adâlet gerek

Der-şammât-ı dünyâ la'netüllâhi 'aleyhâ.

1878. Ey nazâr-endâz-ı ‘izâr-ı zamân
Mâyil-i müştâk-ı cemâl-i cihân

1879. Vuşlat-ı dünyâyı idüp ârzü
Hân-gah-ı dehr-i kılan cüst ü cü
1880. Bu suhanı gūşuña mengüş kıl
Hâtıra-i vaşlı ferâmüş kıl
1881. Tâl'at-ı dünyâya esîr olma gel
Saña degüldür bu zen-i bed-maḥal
1882. Her 'ameli şirrete peyvestedür
Rište-i derd ü eleme bestedür
1883. Vaşl ile şād eylese bir dem eger
Biñ gün ider fūrkat ile der-be-der
1884. Dāne-i iḥsānı belā dāmıdır
Şubḥ-ı şafā-baḥşı ecel şāmıdur
1885. Eyleyüp iclāl ile hergiz qarīn
İtse seni taḥt-ı sa'ādet-nişīn
1886. Eylese dünyā-yı ḥasāret-nişān
Mağribe vü maşrıka ḥükmün revān
1887. Hāşıl idüp cümle murāduñ tamām
Cāy-ı suhan ḳalmasa mālā-keḷām
1888. Ser-'alemün çarḥ ile hem-ser kı lup
Maḥfil-i cevzāya ber-ā-ber kı lup
1889. Çarḥ-ı celāletde idüp nām-dār
Virse saña 'asker-i emcüm-şümār
1890. Olma bu evdā'ına ğırre şaḳın
Tīre-dil eyler seni dünyā şaḳın
1891. Bir gün idüp taḥtuñı zīr ü zeber
Salṭanatuñdan ḳomaz aşlā eşer

[M. 56a]

1892. Eyler o mel'ûna seni hâk-sâr
İtmiş iken devlet ile şeh-r-yâr
[İÜ. 67a]
1893. Ser-‘alemün hâke ber-â-ber kı-lur
Cân u dilün derd ile hem-ser kı-lur
1894. Bir gün iderse seni vuşlat ile şād
Biñ yıl ider hâsret ile nâ-murād
1895. Böyledür ol pîre-zenün ‘âdeti
Cevr-i aḥabbâdur anuñ şan‘atı
1896. Vaz‘ına aldanma şaḳın ‘âkıbet
Eyler o ‘uşşâkıñı bî-‘âfiyet
1897. Çâh-ı dâlâletde ḳalursın şaḳın
Vādî-i miḥnetde ḳalursın şaḳın
1898. Pendümi güş eyle dilün şâf kı-l
Merḥamet it nefsuñe inşâf kı-l
1899. Eyle ḳamu ‘ömrüñi a‘mâle şarf
Ḥâsıl ola tâ ki merâm-ı şigerf
1900. Kâm aña dirler ki olup lâ-yezâl
İrmeye aḥvâline hergiz zevâl
1901. Yoḥsa murâdât-ı felek bî-gümân
Geh bulunur gâh bulunmaz ‘ayân
1902. Kâm-ı ebed Ḥaḳḳa itâ‘atdadur
Rûz u şeb ihlâş ile tâ‘atdadur
1903. Lâzım olan mü‘mine ey ḥurde-dân
Ḥâlîḳa teslîm ü rızâdur hemân
1904. Emrine râm olmağı gel pîşe kı-l
Baḥş-i ‘ibâdâtını endîşe kı-l

1905. Cümcüme-i 'ömrüne ey derd-mend
Bir gün irer seng-i ecelden gezend
1906. Cân u dilün şîr-i kazâdan şakın
Kendüni şemşîr-i belâdan şakın
1907. Virme gönül dehre seni ğam alur
Şoñra peşimân olasın kim bilür
1908. Şîşe-i nâzik beden-i cân-ı mest
Şadme-i gerdün ile olur şikest
[IÜ. 67b]
1909. Tâ'at-i Hâk saña o dem yâr olur
Mağberede râhatiçün câr olur
1910. Mâ-ھاşalı mâder ü hîş ü peder
Hem-dem ü hem-şîre ü duhter-i per
1911. Zerre kadar fâ'ide virmez saña
Olmaz o yollarda ebed reh-nümâ
1912. Rüz-i cezâ olsa kaçan her biri
Miñnet ü derd ile olur serserî
1913. Cümlesi bî-zâr olur ihvândan
Kızdan oğuldan dahı yârândan
1914. Tâ'at o dem saña tesellî virür
Gün gibi her lağza tecellî virür
1915. Hâtır-ı mañzûnuñ ider şâd-mân
İmdi vücûduñ aña şarf it hemân
1916. Rişte-i peyvendi kesüp lâ-yezâl
İtme bu dünyâya şakın ittişâl
[M. 56b]

1917. Yoḥsa seni mekr ile maḡbün ider
 Āl ile ruḥsârına meftûn ider
1918. Siḥr ile insâna zen-i köhne-sâl
 İtse ne var gün gibi 'arz-ı cemâl
1919. Tâl'at-ı dünyâya olan dâde-dil
 Resm-i sa'âdetden olur sâde-dil
1920. Kim ki o ruḥsâra gönül baḡladı
 Nâr-ı nuḥûset ile ciger taḡladı
1921. Pîre-zen-i dehri niḡâḡ eyleyen
 Kendini maḥrûm-ı felâḡ eyleyen
1922. Rûz-ı kıyâmetde daḡı yâr olur
 Nâr-ı çeḡîm içre hevâ-dâr olur
1923. Kim ki o mel'ûneden i'râz ider
 'Arz-ı 'izâr eylese aḡmâz ider
1924. Yevm-i kıyâmetde ider lâ-yezâl
 Tâl'at-ı iḡbâl aña 'arz-ı cemâl
1925. Ni'meti niḡmet keremi germdür
 Meyl idenün 'âkıbeti şermdür
1926. Kim ki aña 'âşıḡ-ı nâlân olur
 Rûz-ı kıyâmetde peşimân olur
 [İÜ. 68a]

Dâstân-ı 'acûze-i dünyâ der-ḡıyâm-ı şâmme-i kübrâ.

1927. Gel berü ey 'âşıḡ-ı âlûde-'aḡl
 Eyle levm-i ḡışsa-i dünyâyı naḡl
1928. Eyle benüm pendümi 'âlemde ḡuş
 Tâ ki idesin bâde-i maḡşûdı nûş

1929. İtme şaķın Zāl-ı zamāna nazar
Āyine-i 'ömrüñe eyler zarar
1930. Saña şaķın dest-i 'acüz-ı dehr
Ķahr ile ehlüñe virür çoķ zehr
1931. Virse şeker şerbeti nüş eyleme
Aldanup elfāzını güş eyleme
1932. Hergiz içi zehr ile ālüdedür
Cāme-i efďāli belā-düdedür
1933. Oldı anuñ ey dil-i dāniş-nişān
Çihre-i nā-pāki hırāş-ı revān
1934. Yevm-i kıyāmetde gelüp ol la'īn
Ĥaķķa diye ey şeh-i cān-āferīn
1935. Vir beni bir mü'min-i şāfi-dile
Tā ki benüm cānuma rāḫat gele
1936. Olsun o cennetde baña hem-mizāc
Ben ideyin anuñ ile imtizāc
1937. Bāĝ-ı na'īm içre idüp zevķ-i tām
'Ays-i müdām eyleyelüm şubḫ u şām
1938. Göñlümüze şevķ ile tolsun sürür
Eyleyelüm bezm-i şafāda ḫuzür
1939. Şīr ü şekker gibi idüp iḫtilāṫ
Ṭatlu sözüm göñlüne virsün neşāt
1940. Mālik olup bencileyin hem-sere
Göñlüne şādī vü meserred ire
1941. 'Arz-ı cemāl eyleyeyin mihr-vār
Zerre kadar ḫalmaya ĝam āşikār

[M. 57a]

1942. Söyleyicek böyle ol ebter suhan
 Hâk diye mü'minlere bu pîre-zen
 [İÜ. 68b]
1943. Tâlib olup zevce ider iktirâh
 Câyiz olur mı size 'ağd-i nikâh
1944. Böyle hıttâb eyleyicek Hâk hemîn
 Aña nigâh eyleyeler Müslimîn
1945. Çün göreler bir zen-i fersüde-ten
 Çihresi hüd âyine-i dil-şiken
1946. Mebreze beñzer femi çirkîn büy
 Yesteh-i bārān-zede-i zışt-rüy
1947. Cānı yakup her sözi eyler figār
 Şanki zebānında zebānisi var
1948. Dişleri hüd çirk ü necâset yeri
 Semm ü helâhil çolu araları
1949. Yır süpürür lebleri gâyet kabîh
 Cîfe-i murdâr aña nisbet melîh
1950. Zaḥm-şifat gözleri pür-kîh ü hün
 Çihresi gâyetde fezzâhat-nümün
1951. Şanki eşk yağrıdur gözleri
 Cānı hırâş eyler anuñ sözleri
1952. Burnı iki falya aḡar āb-ı çirk
 Toḡtolu ider aḡzını seyl-āb-ı çirk
1953. Başı belā kūhı iki gūşı ḡār
 Şaçı şeb-i şüm u iki kaşı mār⁸³

---

⁸³ mār: var, İÜ.

1954. Çeşmi anuñ çeşme-i kaṭrāndur
Çihresi hōd boḳluca bostāndur
1955. Burnı anuñ küngüre-i bām-ı şirk
Aḡzı çepel-hāne-i fersūde çirk
1956. Her sözi bir ḥançer-i ālūde-zehr
Kendisi bir ḳaḥbe-i dīrīne-dehr
1957. Çihre-i fersūdesi niḳbet-nümün
Şüret-i murdārı nuḥūset-füzün
1958. Peyker-i nā-şüstesi menḥūsdur
Hey'et-i nā-puḥtesi kābūsdur
1959. Kelle-i fersūdesi menkūsdur
Şekli 'abūs işleri ma'kūsdur
- [İÜ. 69a]
1960. Elleri nā-şüstedür ammā nedür
Ḳolları üstün bezir-hānedür
1961. Böyle kıyāfetde görüp ol zeni
Her birisi diye ki ḳurtar beni
1962. Baña gerekmez bu zen-i nā-ḥalef
Eyler o insān vücūdını telef
1963. Gönli dönüp her birisi ḳay' ide
Gördügi dem yüzünü 'aḳlı gide
1964. Ḥaḳ diye ey pīre-zen ol sen melūl
Kimse seni itmedi hergiz ḳabūl
1965. Var yūri dūzaḥda yer it muttaşıl
Gülşen-i cennet saña lāyık degül
1966. Kim seni dünyāda idindi ḳarīn
Sen de var ol aña iṭā'at-güzīn

[M. 57b]

1967. Zümre-i küffâr ile it imtizâc
Saña 'azâb içre olur hem-mizâc
1968. İtdiler ikrâh kamu müslimîn
Kâfir ile ol yüri düzaḥ-mekîn
1969. Var seni küffâr kabûl eylesün
Yoḥsa seni mü'min olan n'eylesün

Der-terhîb-i nefis-i şâ'ir ez-ğavâyil⁸⁴-i şeytân-ı sâhir

1970. Kaḥbe zen-i dehre şaḳın Nüşiyâ
Olma cihân içre muḥabbet-nümâ
1971. Nefs ile şeytâna idüp imtişâl
Olma ser-efgende-i bezm-i dâlâl
1972. Rişte-i tevfiḳe dilüñ beste kııl
Çâh-ı belâdan özüñi reste kııl
1973. Her nefes Allâha münâcât idüp
Eşigüñi kıble-i ḥacât idüp
1974. 'Urve-i vüşkâsını kııl i'tisâm
Câyüñ ider ravza-i dâru's-selâm

Dâstân-ı darâ'at-ı Bâyezîd be-cenâb-ı şâh-ı mecîd.
[İÜ. 69b]

1975. Hüsrev-i iklîm-i hüdâ Bâyezîd
Olmış idi şeyḥ-i kerâmet-ferîd
1976. Keşf ü kerâmet ile mümtâz idi
Bâğ-ı hidâyetde ser-efrâz idi
1977. Olmuş idi dâyim o ṭâ'at-ḳarîn
Şavma'a-i dilde 'ibâdet-güzîn

⁸⁴ ez-ğavâyil: ğavâyil İÜ.

1978. Tölmüş idi gönlüne bî-iştibâh
Cezbe-i Mevlâ-yı dü-âlem-penâh
1979. Mertebe-i aşka olup pây-nih
Olmış idi qalbine ihlâş-dih
1980. Nesf ile şeytânı idüp pây-mâl
İtmiş idi Hakkâ tamâm imtişâl
1981. Olmuş idi ol ser-i hayli kibâr
Pîre-zen-i dehre 'adâvet-şî'âr
1982. Qalbini şâf itmiş idi mâh u sâl
Feyz-i Hudâvend-i 'adîmü'z-zevâl
1983. Perde-i pendâr-ı idüp çâk çâk
İtmiş idi nefsinî hergiz helâk
1984. Geçdi bu hâl üzre nice rûzgâr
Oldı velâyetde o şeh pây-dâr
1985. Bir gün irüp kâşîd-ı emr-i Hudâ
Müjde-i ihsânı getürdi aña
1986. Virdi aña bu söz ile iştiyâk
Didi ki encâma yetişdi firâk
1987. Şâm-ı firâk âhir olup şeb-mişâl
Geldi yetişdi dem-i şubh-ı vişâl
1988. Gel berü ey 'âşîk-ı şâfî-fu'ad
Eyleyelüm 'azm-i fezâ-yı murâd
1989. Olmadı bu lâne-i dâr-ı tebâh
Murğ-ı dil-i 'âşîka ârâm-gâh
1990. Himmet ile cânufî şebbâz kıl
'Arşa pür-'aşk ile pervâz kıl

1991. Eyleme bu 'âlem-i fânide cā
Saña sezā-vār sarāy-ı beķā
[M. 58a] [İÜ. 70a]
1992. Zāğ-şifat itme anı āşiyān
Cānuña lāyık mı seng-i hāk-dān
1993. Gel gidelüm Hāzrete kim şubḥ u şām
Maẓhar-ı iḥsān olasın tā tamām
1994. Mertebe-i vuşlatı eyle medār
Çekme ğam-ı fūrķat ile intizār
1995. Şubḥ u mesā oldu hırāş-ı revān
Çihre-i fersüde-i Zāl-i zamān
1996. Eylemesün baĝruñı 'âlemde hün
Reng-i ruḥ-ı zişt zen-i dehr-i dūn
1997. Āyine-veş rüy-i dilün şāf kıł
Ķāyil olup bu söze inşāf kıł
1998. Gerd-i kederden dil ü cānuñ şaķın
Lehvden erkān u cenānuñ şaķın
1999. Böyle diyüp ķāşid-ı fermān-beyān
Oldı hemān cānib-i Hāķķa revān
2000. Başını bāline ķodı Bāyezīd
Lütf-ı şeh-i ķādirī oldu mürīd
2001. Hāste olup ya'nī o merd-i güzīn
Pister-i ālāmda oldu meķīn
2002. Bād-ı hāzān-ı ecel oldu vezān
Şoldı gül-i 'ömr-i ķarāvet-nişān
2003. Serzeniş-i tīş-i ḥarīf-i ecel
Virdi bahār-ı dil ü cāna ḥalel

2004. Olmuş iken tâze ber ü hõş-nihâl
Köhne bahâr oldı dıraht-ı cemâl
2005. Bezm-i fenâ içre mey-i cām-ı cān
Oldı 'adem sengi ile hāk-dān
2006. Bāz-ı ecel aña açup per ü bāl
Cānı şikārına gelür lā-yezāl
2007. Çıkmağa eylerdi kılup ıztırāb
Murğ-ı revān ten kâfesinden şitāb
2008. Hāne-i ten başına zindān idi
'Āzim-i ser-menzil-i Yezdān idi
[İÜ. 70b]
2009. Hālet-i nez' üzre iken şeyh-i dīn
Geldi 'Azāzil-i hasāret-güzīn
2010. Başladı vesvās-ı vesāvis-fiken
İtmege idlālî ol imān-şiken
2011. Didi ki ey maḥzen-i ihlāş-ı hāş
Oldı elemden dil ü cānuñ ḥalāş
2012. Olmaduñ aşlā baña bir kez muṭī'
Zātuña maḥşûş bu vaz'-ı bedī'
2013. Ehl-i şafā ḥālet-i ünsiyyede
Saña nazar kuvvet-i kudsiyyede
2014. Böyle gerek silm ü sedād u şalāh
Ancaḳ olur rüşd ü reşād u felāh
2015. Söyledi mel'un-ı merīd-i fazīh
Nice bunuñ gibi kelām-ı kabīh

2016. Aldaya tâ şeyhi bu taqrîr ile
Kendüne mağrûr ide tezvîr ile⁸⁵
2017. Câm-ı gurûr ile anı mest ide
Kadri bülend olmuş iken best ide
2018. Âhirete belki gide rû-siyâh
Cümle işi ola 'azîzü'n tebâh
[M. 58b]
2019. Âdemi mağrûm ider îmândan
Uyma şağın nefis ile şeytâna sen
2020. Hâyır dağı eylese telkîn eger
Anı kabûl itme çekersin zarar
2021. Cennet-i maşşûddan eyler ba'îd
Âdemi şeytân-ı la'în-i 'anîd
2022. Dâne-i a'mâli riyâ dâmıdur
Şol seher-i lütfı belâ şâmıdur
2023. Bildi o dâna-yı hidâyet-medâr
Kim anı iblîs-i çalâlet-şî'âr
2024. Gırre idüp istedi kim râm ide
Rişte-i idlâli aña dâm ide
2025. Âhirete göndere anı hasîr
Belki mağâmı ola dâr-ı sa'îr
[İÜ. 71a]
2026. Ağladı cân ile o dem Bâyezîd
Oldı Hudâvendi 'aşsın mürîd
2027. Hâkka didi ey Şamed-i lâ-yezâl
Aldı benüm gönlümi ceş-i melâl

---

⁸⁵ ile: ide İÜ.

2028. Cāna hücum itdi 'adū-yı dālāl
Şaqla beni ey melik-i bī-zevāl
2029. Yoḥsa benüm ḥāşıl-ı dīnüm biçer
Rās-ı dālālet baña çok iş geçer
2030. Pençe şalup baña peleng-i ğavā
Eylemek ister 'amelüm zīr ü pā
2031. Diş bile di şīr-i dālālet tamām
Eyle benüm cāyumu dāru's-selām
2032. Şaqla beni ḥīle-i şeytāndan
Dīnümi ol āfet-i devrāndan
2033. Böyle niyāz eyleyicek cāndan
İsteyicek rahmeti rahmāndan
2034. Hāḫ didi Cibrīle o dem yā Emīn
Per ile çal ḥāsir ola tā la'īn
2035. Geldi ol araya Emīn-i Hudā
Gördi ki şeytān-ı dālāl-intimā
2036. Turma ider şeyḥe cefā lā-yezāl
Çaldı aña ḥışm ile bir per ü bāl
2037. Mağribe düşdi o felāket-me'āb
İtdi yine cānib-i şeyḥe şitāb
2038. Sür'at ile 'azm-i fesād eyledi
Ḥazret-i Mevlāya 'inād eyledi
2039. Gördi gelüp 'ābid-i 'ālī-fütūḥ
Eylemiş imān ile teslīm-i rūḥ
2040. Çaldı yire kendüni ḥāk eyledi
Cān u dilin zīr-i meḡāk eyledi

2041. Şol kadar ağladı gâmdan la'în
Tutdı semâvâtı şadâ-yı enîn

Der-teşbîb-i tahalluş-ı şâ'ir.

[İÜ. 71b]

2042. Sen de gel ey Nûsî-i âvâre-dil
Hakka niyâz eyle hemân muttaşıl
2043. Tâ seni Allâh hâlâş eyleye
Cânunı tevfiğine hâş eyleye
2044. Hakka niyâz itmege himmet gerek
Vaqt-i şehherlerde darâ'at gerek

Der-letâyif-i şehher-hîzî vü ez-h'âb-perhîzî.

2045. Gel berü ey murğ-ı şehher nağme kıl
Gonca-i dil tâ k'açıla muttaşıl

[M. 59a]

2046. Eyle ser-âğâz-ı şehherden müdâm
Feyz demün ile bizi kıl şad-ı kâm
2047. Şîven-i eşhâr ile her şubh dem
Cân u gönülde kıla gör def'-i ğam
2048. Çünkü şehher bâ'ış-ı ikbâldür
Mücib-i cem'iyet-i ahvâldür
2049. Aç gözün ey beste-i zencîr-i h'âb
Olma nuhûsetle felâket-me'âb
2050. Murğ-ı şehher gibi olup pür-hurüş
Olma behâyim gibi hergiz hamüş
2051. Nâliş-ı eşhâra ser-âğâz kıl
Kendünî murğân ile dem-sâz kıl

2052. Feyz-i seher mâye-i devlet yiter
Vaqt-i seher h'âb-ı şe'amet yiter
2053. Vaqt-i seher şıdık ile bî-dâr ol
Devlet-i dâreyne sezâ-dâr ol
2054. Câdde-i iqbâle olur reh-nümâ
Feyz-i seher sâye-i perr-i hü mâ
2055. Şubh-dem ey âmil-i seyb-i mecîd
'Ömrünü vü rızkuñı eyler mezîd
2056. Bâde-i feyz-i seher eyler müdâm
Câna gönül hoşluğunu müstedâm
2057. Vaqt-i seher câna şafâdur seher
'Ömri füzün eyleye feyz-i seher
[İÜ. 72a]
2058. Şöyle kıyâs eyle ki yoğdur dilâ
Devlete eşhâr gibi reh-nümâ
2059. Vaqt-i seher beste idenler gözin
Görmeye 'âlemde sa'âdet yüzün
2060. Nâ'im olanlar seher ey bî-ğalel
Oldı behâyim gibi *bel hüm adall*
2061. Nevm-i seher 'ayn-i şe'amet yiter
Nekbete vü zillete 'illet yiter
2062. Vaqt-i seher 'aşk ile âvâz kııl
Zemzeme-i zikre ser-âğâz kııl
2063. Çeşmini bâz eylese kâfir şabâh
Aña olur vaşla cenâh-ı necâh
2064. Devlet-i îmâna olup reh-nümün
Eyleye Firdevsi mağâm-ı sükün

*Der-beyân-ı ân muğ-beçe-i bâde-fürûş-i pür-ğürüş ki be-duhter-i
ğurşîd-i ahter 'arz u dâd- kerd ü ittihâd.*

2065. Nâdire-sencân-ı ħarîm-i şafâ
Nükte-şenâ-sân-ı mezâyâ-nümâ
2066. Bâde-güsârân-ı gülistân-ı 'aşk
Cür'a-feşânân-ı mülistân-ı 'sevğ
2067. Görmeyeler bir nefes endüh u ħam
Böyle beyân eylediler dem-be-dem
2068. Var idi bir muğbeçe-i mey-fürüş
Eyler idi 'aşk ile her dem ħurüş
2069. 'Ārızı ħurşîd ü ħaşî mâh-ı nev
Olmış idi 'aşkına 'âlem girev
2070. Lebleri senbüse-i terden lezîz
Sözleri ħöd şehd ü şekkerden lezîz
[M. 59b]
2071. Tâl'atı meh-pâre vü ħaşî hilâl
Kendüsi sulţân-ı serîr-i cemâl
2072. Ġamzesinüñ ehl-i vefâ ħastesi
Zülfünüñ erbâb-ı şafâ bestesi
[İÜ. 72b]
2073. Evc-i leţâfetde olur zerre-veş
Şu'le-i ruĥsârına nisbet güneş
2074. Şadme-i peygâr ile o büt-perest
Mihrûñ ider şîşe-i ħüsnin şikest
2075. Zülf-i dil-âvîzin idüp pür-girih
Rişte-i her câna olur 'uğde-nih

2076. Ğabgabı nârenci şafâ-bahş-ı cân
Sîb-i zenehdânı tarâvet-nişân
2077. Zülfi-i 'abîr-efgeni 'anber-şiken
Nâtıkası tûtı-i şekker-şiken
2078. Büy u behâcetde saçı müşg-nâb
Hüsn ü leţâfetde yüzi âfitâb
2079. Sînesi cüşende ham-ı mey gibi
Nâtıkı nâlede dem-i mey gibi
2080. Tal'at-ı pākîzesi bâğ-ı vefâ
La'l-i lebi bâde-fürüş-i şafâ
2081. Dîni gibi rahmet ü inşâfi süst
Cevri dil-i 'aşıkâ ammâ dürüst
2082. İnce beli müy-i dil-âvîz hem
Bend-i kemer halkâ-i mîm-i 'adem
2083. Zülfi hümâ-yı felek-i hüsn ü ân
Gözleri şebbâz-ı celâl-âşiyân
2084. Ğamzesi cellâd u gözi mest-i h'âb
'Âşıkâ cevri eylemege pür-şitâb
2085. Ğonca-i düşîzesi nevreste şeng
Gönlin ider 'aşıkun ammâ ki teng
2086. Mihr-i dıraşşânı fûrüzende ter
Sîne-i 'uşşâkıını süzende ter
2087. Lafzı ma'ânîdür ü maźmûn-ı cân
Nuţkı belâgatle bedî'ü'l-beyân
2088. Nâtıkası nağme-ger ü nükte-senc
Câna ider her nefes îşâr-ı genc

2089. Zîver-i güلزâr-ı şafâ gülleri
Bâğ-ı cihân toptolu bülbülleri
[İÜ. 73a]
2090. Çeşm-i gazâlânesi mânend-i şîr
Tıfl-veş ağzında dili büy-ı şîr
2091. Ğamze-i kıttâlî peleng-i demân
Dîde-i mestânesi şîr-i jiyân
2092. 'Arbede-cû ğamze-i 'ayyâresi
Nâdire-gû la'l-i güher bâresi
2093. Ahter-i ferhunde-i burc-ı şafâ
Gevher-i rahşende-i dürc-i vefâ
2094. Nicesi virmişdi idüp ber-murâd
Kal'a-i der-beste-i câna güşâd
2095. Oldı o hoş haç 'adîmü'l-mişâl
Levha-i dîbâce-i hüsn ü cemâl
2096. Maçla'-ı dîvân-ı dil-âvîzân
Levha-i mecmû'a-i cân-ı cihân
2097. Çeşmesinüñ kaçresi 'ummân u yem
Sâğarınıñ cur'asıdur câm-ı Cem
[M. 60a]
2098. Böyle güzellikde ser-efrâz iken
Revnaç-ı ruhsâr ile mümtâz iken
2099. 'Âşık olup ol gül-i tal'at-nümâ
Sevmiş idi bir şanem-i dil-rübâ
2100. Almış idi gönlünü kim bir nigâr
Câme-i zer-befti idi zer-nigâr

2101. Sünbül-i gîsûsı olup tâb-dâr
Gonca-i nev-ĥîzi idi âb-dâr
2102. Kaddi olup şanki şanevber mişâl
Serv-i çemân-ı çemen-i i'tidâl
2103. Sînesi âyîne-i billür idi
Mâ-ħaşalı her biri ma'mûr idi
2104. Sâye şalup bâğ-ı cemâline zülf
Düşmiş idi ĥüsni hayâline zülf
2105. Şanki kemer-bendin idüp dâm-ı dil
'Azm-i şikâr eyler idi muttaşıl
2106. Ay ü güneş rûyına müştâk idi
Mihir gibi şöhre-i âfâk idi
[İÜ. 73b]
2107. Manzar idi ĥüsni-i müselleme ol
Ĥüsni ile meşhûr idi 'âlemde ol
2108. Olmuş idi dâyim olup çâkeri
Ay ü güneş tal'atına müştērî
2109. Tîr-i ġamı itmiş idi şubĥ u şâm
Sîne-i cevzâyı tecâvüz tamâm
2110. Olmuş idi bende-i fermân aña
Ĥüsrev-i âfâk ile keyvân aña
2111. Olmuş idi ĥandesi ĥâtır-güşâ
Hem-çü gül-i nevres-i 'ârîz-nümâ
2112. Câm-şıfat her suĥanı cân-fezâ
La'l-i lebi bâde gibi ġam-zedâ
2113. Ġonca-i sîr-âb-şıfat tâze ĥad
Kendüsi bir gül-beçe-i serv-ġad

2114. Olsa sezâ-vâr aña leyl ü nehâr
Ferş-i qâdem bu tutuq-ı zer-nigâr
2115. Olsa sezâydı aña câme-i h'âb
Hayme-i nüh-manzara-i zer-ıtnâb
2116. Ehl-i dilün dâyim ol hâtır-sitân
Şive şatup göñlin alurdu hemân
2117. 'İşve-i mümtâz ile ol nâzenîn
Olmış idi hayli şabâhat-ğarîn
2118. Şüreti kim sîret-i ervâh idi
Sîreti h'öd kudret-i fettâh idi
2119. Tâze ruğından gül-i cennet hacil
Qâmeti tûbâyı ider münfe'îl
2120. Vaşlı idi dâye-i pinhân-ı rûh
Hicri idi pâye-i tûfân-ı Nüh⁸⁶
2121. 'Ârızıdur fitne-i devr-i kamer
İtdi hayâli dil ü cânı mağar
2122. H'âhiş-i cân h'âste-i hadîddür
Râstî ârâste-i kadîddür
2123. Sâğar-ı vaşl-ı lebidür câm-ı câh
Rişte-i zülf-i siyehi dâm-ı râh
[İÜ. 74a]
2124. Bülbüline bülbüle dem-sâz idi
Bezm-i şafâlarda hem-âvâz idi
[M. 60b]
2125. T'al'atı bir ahter-i tâbendedür
Çâkeri h'öd devlet-i pâyendedür

⁸⁶ Medine nüshasında "Nüh" kelimesinin son harfi sehven "ayın" olarak yazılmıştır.

2126. Ğamzesidür h̄ançer-i s̄at̄ur-ı ḡuş
Kâkülidür kâfir-i kâfur-ı p̄uş
2127. Tâze ruḥı 'arşa-i şat̄ranc-ı nâr
La'l-i lebi ğonca-i p̄ur-ĝanc-ı râz
2128. H̄astesi yüz bîn dil-i bî-dâr cân
Bestesidür dîde-i şad-kârvân
2129. Şerbet-i la'l-i lebidür çâre çâr
Nâvek-i şüst-i ğamıdur h̄âre h̄âr
2130. T̄ütî-i câna yüzi âyîne-bîn
Mezra'ı dilden gözidür çîne çîn
2131. H̄andesî şan h̄ande-i h̄urşîd idi
Küştesi h̄öd zinde-i câvîd idi
2132. Vesme yaḫınsa kaşına ol melek
Ebre girer şanki hilâl-i felek
2133. Sürme çekinse göze ol nâzenîn
Olur idi reşk-i ğazâlân-i Çîn
2134. Barmağına taḫsa eger h̄âtemi
Zerd ü nizâr eyler idi 'âlemi
2135. Sâ'id-i sîmîn o pençe-i sivâr
Ḳaddin iki bükdi bilâ-iḫtiyâr
2136. Pâyine yüz sürmege h̄alḫal-i zer
Zerd ü nizâr oldı çeküp derd-i ser
2137. Öpmedi gerdânını dürr ü güher
Olmayacağı süfte-i elmâs-ı ter
2138. Eylemedi olmayacağı süfte-süs
Güşını gerdânını mengüş būs

2139. Olmuş idi her dem olup bestesi
‘Āşıkınıñ ‘āşık-ı dil-ḥastesi
2140. Biri meh ü birisi mihr-i münîr
İkisi de bî-bedel ü bî-naẓîr
[İÜ. 74b]
2141. Birbirinün mâyl-i dil-dâdesi
Birbirinün ‘āşık-ı üftâdesi
2142. Birbirinün bezmine şem‘-i münîr
Her birisi mihr ile rüşen-zamîr
2143. İki belâ bir yire gelmiş ğarîb
Vâlih ider ḥalkı bu kâr-ı ‘acîb
2144. Her biri bir câm ile mestâneler
Birbirinün şem‘ine pervâneler
2145. Bir gül içün ikisi şîven-firâz
İkisi bir ‘āşığa ḥâtır-nüvâz
2146. Birisinün ğamzesi düzd-i şekîb
Birisinün ḥandesi ḥâtır-firîb
2147. Birisinün turrası ‘abher-nesîm
Birisinün sünbüli ‘anber-şemîm
2148. Birisinün büsesi mülden laṭîf
Birisinün ‘arızı gülden şerîf
2149. Birisinün kâmeti serv-i revân
Birisinün kâküli ‘anber-feşân
2150. Birisinün baḥtı sa‘adet-eşer
Birisinün ṭâlî‘i ferḥunde-ter
2151. Birisinün rûyı fûrûzân güneş
Mihr-i cihân aña nazar zerre-veş

[M. 61a]

2152. Birisinün ƒal'atı 'âlem-fürüz
Olmış o 'âşıklarına sîne-süz
2153. Böyle iki 'âşık-ı hâliş-nihâd
'Âlem-i ma'nâda ƒalup ittihâd
2154. Birbirine cân ile meftûn idi
Birbirine Leylî vü Mecnûn idi
2155. Olmuş idi çekmişken çok emek
İkisinün vaşlına mâni' felek
2156. Olmuş idi ikisi de büt-perest
ƒılmış idi şîşe-i dînin şikest
2157. İtmemiş idi o gül-i nûş hând
Sâ'id-i sîmîni aña sîne-bend

[İÜ. 75a]

2158. Düşmemişdi dahı leyl ü nehâr
Goncasına şebnem-i feyz-i nigâr
2159. Olmadı ol gevher-i pākîze-kâr
Rište-keş-i lü'lü'-i meknûn-ı yâr
2160. Hânçer-i tîz ile şâm u seher
Perde-der olmadı o gül-berg-i ter
2161. İtmedi ol gonca-i nevrete had
Lüle-i maşşûdını icrâ ebed
2162. ƒılmadı ol hōş-ħaṭ ü şîrîn-kâr
Hâme-i sîmînini gevher-nişâr
2163. İtmedi ma'sûka o şîrîn maḳâl
Çeşme-i iḳbâlini nûşîn-zülâl

2164. İki de vaşla taleb-kâr idi
Vaşl metâ'ına harîdâr idi
2165. Lîki aña mâni' olup rûzgâr
İtmiş idi dillerini bî-ķarâr
2166. İki de gülşen-i aşkı bulup
Murğ-ı çemen gibi seher-ķîz olup
2167. Birbirine derd ile dem-sâz idi
Gülbün-i miñnetde hem-âvâz idi
2168. Dillerine feyz-i nesîm-i seher
Vermiş idi bûy-ı şafâdan eşer
2169. Olduğı dem bād-ı hidâyet vezân
Olmış idi dilleri şafvet-nişân
2170. Dillerini fevz ile bî-irtiyâb
İtmiş idi feyz-i seher behre-nâb
2171. Bir dem esüp şarşar-ı bād-ı ecel
Dilleri gül-zârına virdi ħalel
2172. 'Ömrleri goncası şoldı tamâm
Nite ki gül-zâr-ı fenâ iħtinâm
2173. Şarşar-ı devrân ile bāğ-ı vücûd
Oldı nihâyetde ħasâret-nümûd
2174. Tenlerini ħâke şalup rûzgâr
Gitdi iki gonca-i nâzûk 'izâr
[İÜ. 75b]
2175. Olmadı pâlîz-i emel bâr-der
Eyledi devrân anı zîr ü zeber
2176. Eyler idi herbiri vaşlı ħayâl
Olmadı dünyâda müyesser vişâl

[M. 61b]

2177. Anlara dām oldu hayâl-i muhâl
Olmadı bir lahza vişâle mecâl
2178. Şâm u seher kâr-ı felek böyledür
Cünbüş-i eṭvâr-ı felek böyledür
2179. ‘Arşa-i fûrkatde idüp nâ-bedîd
‘Âşıkı ma‘şûkdan eyler ba‘îd
2180. Olma şağın lütfına peyveste-dil
Bir gün ider fûrkat ile haste-dil
2181. Gitdi çün ol iki gül-i hōş-liķā
Oldı maķām anlara hâk-i fenâ
2182. Bir gice bir merd-i Hudâ-yı güzîn
Vâkı‘ada anları gördi hemîn
2183. Gülbün-i cennetde olup cân-nişîn
Her birinün gönli meserret-ķarîn
2184. Olmuş iki goncaya cāy u sebîl
Ṭarf-ı şafâ-baḥş-ı ser-i selsebîl
2185. Çeşme-i iķbâli idüp nûş-ı cân
Bulmuş iki gül emel-i câvidân
2186. Şarmaşup ol iki nihâl-i bülend
İrmemiş anlara kemend-i gezend
2187. Bûse ile gül kıparup her biri
Dilleri olmuş ğam-ı vehmden berî
2188. Gülbün-i cennetde olup hōş-ķırām
Her birisi bulmuş anuñ kebk-i kām
2189. Her ne murâd itdiler ise hemîn
Bulmuş ol iki şanem-i nâzenîn

2190. Bir kişiye ŝordı o merd-i Hüdâ
Didi ki ey mazhar-ı feyz-i hüdâ
2191. Olmuş idi bunların ey merd-i Hâk
İkisi de kâfir-i şirket-sebak
[İÜ. 76a]
2192. N'oldı sebep kâm-ı karîn olmağa
Ravza-i Firdevs-nişin olmağa
2193. Çünkü su'âl itdi o merd-i Hüdâ
Virdi cevâb ol ser-i ehl-i hüdâ
2194. Didi olup iki gül-i tâze-fer
‘Aşk ile çün kâyim-i vaqt-i seher
2195. Her dem iderdi ol iki pür-hurûş
Murğ-ı seher gibi ser-âgâz-ı cûş
2196. Nağme-i hicrâna ser-âheng idüp
Hâne-i ârâmı dahı teng idüp
2197. Nâle-i dil-sûzı merâm eyleyüp
Perde-i ‘uşşâkı maqâm eyleyüp
2198. Olmuş idi iki meh-i dil-fürüz
Âteş-i hicrân ile çün sine-süz
2199. Anlar idüp bir şaneme çün niyâz
Vaşl ile isterler idi imtiyâz
2200. Hâkka olup lîki hakîkatde ol
Bulmuş idi evc-i kabûle vuşül
2201. Feyz-i seher anlara itdi eşer
İrdiler âmâle olup kâm-ber
2202. Anlara Hâlîk dem-i âhir hemân
Eyledi imânı ‘atâ bî-gümân

[M. 62a]

2203. Buldılar ol iki sa'âdet-nişân
Kuvvet-i İmân ile kaçır-ı cinân
2204. Bağ-ı emânide olup ser-firâz
İkisi de buldı tamâm-imtiyâz
2205. Hâkdan irüp anlara feyz-i felâh
Buldılar eyvân-ı şafâda necâh
2206. Dilleri maşşûd ile şadân olup
Yüzleri güller gibi handân olup
2207. Maşlab-ı a'lâya tamâm irdiler
Sâgar-ı maşşûda müdâm irdiler
2208. Cümcüme-i vaşl ile mestândur
Vâşıl-ı kâm-ı dil-i cüyândur

[İÜ. 76b]

Tezyîl-i kelâm-ı 'ibret-nizâm be-naşîhat-i fevz-irtisâm.

2209. Sen de bul ey Nûşî-i şâhib-şu'ûr
Şubh u mesâ feyz-i seherden sürür
2210. Kâyim olup vaqt-i seher cüş kıl
Guşsa-i devrânı ferâmüş kıl
2211. Hâkka niyâz eyle gönülden tamâm
Tâ k'olasın pâ-nih-i evc-i merâm
2212. Balsa saña kâfir-i nefsüñ zafer
Hâkka niyâz eyle yetişmez zarar
2213. Şadme-i şemşîr-i şeh-i Kird-gâr
Kelle-i a'dâyı ider hâk-sâr

*Dāstān-ı ān ġāzī-i şemşīr-zen ü tāzī-süvār-ı şaf-şiken ki seyyid-i ġuzāt
buved.*

2214. Bir harem-ārā-yı harīm-i suhan
Fāris-i meydān-ı qadīm-i suhan
2215. Nükte-şināsende-i şahn-ı şafā
Böyle beyān eyledi kim sâbıqā
2216. Var idi bir ġāzī-i şemşīr-zen
Merd-i silāh-[ş]ür idi ol şaf-şiken
2217. Qātil-i küffār idi leyl ü nehār
Olmış idi hayli şecā'at-şī'ār
2218. Menba^ç-ı deryāçe-i merdāne ki
Maṭla^ç-ı dībāce-i ferzāne ki
2219. Ġāzī-i baṭṭāl u ser-i kārđān
Fāris-i rezm-āver ü bisyardān
2220. Seyyid-i yek-dāne-i aşhāb-ı ceng
Server ü ser-defter-i erbāb-ı ceng
2221. Bir gün o sālār-ı sipāh-ı hüner
Devlet ile eyledi 'azm-i sefer
2222. Tā ki 'adū ceysin idüp ser-nigün
Her birinün eyleye baġrını hün
[İÜ. 77a]
2223. Gitdi o sulṭān-ı serīr-i neberd
Oldı ġazā semtine şahrā-neverd
2224. Menzil-i maqşūda yetişdi tamām
Anda kıyām itdi o 'ālī-maqām
2225. Almaz idi yanına hīç hem-demi
Yaluñuz eylerdi güzer 'ālemi

[M. 62b]

2226. Ser-‘alem-i küfri idüp ser-nigün
Olmış idi rāyet-i nuşret-nümün
2227. Ğāyetle merd-i seher-hîz idi
Tîğ-i güher-bāresi hün-rîz idi
2228. Olmağ ile kâyim vaqt-i seher
Zümre-i a‘dāya bulurdı zafer
2229. Bulmuş idi feyz-i seherden murād
İtmiş idi nuşret ile ittiḥād
2230. Muttaşıl etrāfa iderken nazar
Geldi aña bir server-i ‘ālî-güher
2231. Öpdi dizin kulluğın itdi kabûl
Bulmağičün kāmına hergiz vuşûl
2232. İtdi kabûl anı o merd-i güzîn
Oldı o zür-āver ile hem-nişîn
2233. Gördi bu aḥvâli iraqdan ‘adū
İtdi aña bir serv-i sehî ser-fürū
2234. Halka-i teslîmi idüp güş-vār
Hıdmetini itdi anuñ ihtiyār
2235. Bildiler ol merd-i şalābet-ķarîn
Oldı ser-efrāz-ı şecā‘at-güzîn
2236. Olduğına server-i nuşret-penāh
Kalmadı hiç şâyibe-i iştibāh
2237. Zümre-i küffāra budur şubḥ u şām
Dārbet-i tîğiyle viren inhizām
2238. Vardı o cāsūs-ı ḥasāret-penāh
Virdi haber ‘askere bî-iştibāh

2239. Düşmenüñ alayı gelüp lâ-yezâl
Eylediler 'azm-i neberd ü kıtâl
[İÜ. 77b]
2240. Rezme çıkup ol iki şîr-i jiyân
İtdiler a'dâya dem-â-dem ziyân
2241. Hûn-ı 'adüyânı idüp hâk-sâr
Eylediler 'arşaları lâle-zâr
2242. 'Âkıbet ol soñra gelen şîr-i cüş
İtdi şehâdet meyini anda nüş
2243. Kaldı o gâzî yaluñuz itdi ceng
Eyledi a'dâsına meydânı teng
2244. Kimisini tu'me-i şemşîr idüp
Kimini pâ-beste-i zencîr idüp
2245. Tutdı hemân püşteleri küşteler
Oldı dem-âlûde kamu püşteler
2246. Hep kırılıp kâfir-i düzağ-mekîn
Kaldı siphe-dâr-ı şekâvet-güzîn
2247. Cümlesine server idi ol la'în
Olmış idi hayli şecâ'at-ğarîn
2248. Şîr-i dilîr idi ol merd-i neberd
Olmış idi ma'rekede 'arşa-gerd
2249. Kaldı bu meydânda iki şaf-siken
Birisî gâzî biri ol Pîl-ten
2250. Nîze ile şâme dek elleşdiler
Şâm olıcağ böyle kavilleşdiler
2251. Şubha dek incitmeyeler birbirin
Mazhar-ı cevri itmeyeler birbirin

[M. 63a]

2252. Her birisi 'ahd u amân eyledi
H'âb için ol yirde mekân eyledi
2253. Şubh olıcak hüsrev-i evreng-i şark
Eyledi çün 'âlemi envâra garğ
2254. İtdi serîr-i felek üzre karar
Oldı hemân 'asker-i şeb târumâr
2255. Oldı hemân hıl'at-ı 'âlem fûrûz
Tügme-i pîrâhen-i gül-reng-i rûz
2256. Pençe-i nüh-pencere buldı güşâd
Âteş-i nüh-mecmere oldı fütâd

[İÜ. 78a]

2257. Dâc-ı şebi zâ'il idüp mihr-i şubh
Şaldı ziyâ dehre fer-çihre-i şubh
2258. Mevc-zed-i ez-sâhil-i deryâ-yı çarğ
Gevher-i rüşen dil-i yektâ-yı çarğ
2259. Zengî-i şeb başmış iken 'âlemi
Hüsrev-i şubh eyledi zâyil gamı
2260. Çünkü nazâr kıldı şeh-i köhne sâl
İtdiler âgâz-ı neberd ü kıtâl
2261. Yüz çevirüp tîğ-i celâlet-nişân
İkisi de aldı ele gürz-i girân
2262. Şâma dek anuñla idüp kâr-zâr
Kâr-ı neberd eyledi anları zâr
2263. Ancılayın gürzüñe kılsa güzer
Sâmı anuñ şadmesi ser-sâm ider

2264. Zâle zevâl irgüre Suhrâba tâb
Rüstemi zâr eylese 'Amrı ħarâb
2265. Ħançer olup ħûn ile gülnâr-gûn
İtdi 'adûnuñ cigerin ġarķ-ı ħûn
2266. Şeş-per ü şemşîr ü ħadeng ü kemend
Câna yetişdürdi dem-â-dem gezend
2267. Atlarınıñ belleri olmışdı pest
Şadme-i ġürz eyledi âġir şikest
2268. İndiler ol iki dilîr-i cihân
Yırde cidâl eylediler bir zamân
2269. Düşdi ayaġı çuķura bî-gümân
Ġâzî-i rezm-âverüñ ol dem hemân
2270. 'Azmine irdi bu belâdan zarar
Virdi dil-i pâkine miġnet keder
2271. Olmayıncaķ pâyı anuñ pây-dâr
Bî-meded oldu o felâket-medâr
2272. Başdı anı kâfir-i dûzaġ-mekîn
Aldı ele ħançer-i tîzin hemîn
2273. Didi kim eyler seni benden ħalâş
Tâ k'olasın ġüşe-i râġatda ħâş
[İÜ. 78b]
2274. Şimdi kim olur saña ey ħîç kes
Lütf ile ķurtarmaġa feryâd-res
2275. Didi o meftûn-ı ġam-ı rûzgâr
Ķâdir-i muţlaķdur o Perverdigâr
2276. Oldur olan ķullarına dest-ġîr
Oldur olan râġim-i pûziş-peziir

[M. 63b]

2277. Derdlere lütf ile dermân ider
Dilleri ihsân ile şadân ider
2278. Hasteye lütfuyla şifâlar virür
Hâtır-ı ğam-gîne şafâlar virür
2279. Didi ol mel'ûn-ı 'adâvet-nihâd
Eyleyeçür sen de aña i'timâd
2280. Ol seni kırtarmağa kâdir midür
Pîşe-i tahtlîşde mâhir midür
2281. Böyle diyüp hançerin itdi yaluñ
Tâ yağa kül eylese cismüñ anuñ
2282. Kalkup ol demde o şehîd-i sa'îd
Urdı kılıç kâfire itdi şa'îd
2283. Turdı ayağ üzre o ğazî hemân
Eyledi şükr-i ni'am-i müste'an
2284. Baqdı 'adû başı olup hâk-sâr
Yirde yatur sîm ü zeri bî-şümâr
2285. Riğkat ile yerlere sürdi yüzün
Hamd-i Hudâ eyledi her bir sözün
2286. Eyledi altun işin ol şâf-dil
Şükr-i Hudâ itdi hemân muttaşıl
2287. Bildi ki Feyyâz-ı Kerîmü'l-me'âb
Âdemi her lahza ider kâm-yâb

Sâķi-nâme-i bezm-i ihlâş-ı peymâne-i hâşest.

2288. Gel berü ey sâķi-i Cemşîd-câm
Nüşîye şun şâgar-ı şevķi müdâm

2289. İtsün anı neşve-i cām-ı vefā
Ma' reke-perdāz⁸⁷-ı meşâf-ı şafā

[İÜ. 79a]

2290. Eyle anı cām-ı hülüş ile mest
Şîşe-i zerķi ola tâ kim şikest
2291. Eylemesün çirk-i cihân-ı fenā
Dāmenin ālūde-i zerķ ü riyā
2292. Bāde-i ihlāş ile mest it anı
Neş'e-i der-bezm-i elest it anı

Der-beyān-ı ihlāş-ı müsted'i'l-ihtişāş.

2293. Eyleme ey zāhid-i pākīze-kār
Zerķ ü riyā pīşesini ihtiyār
2294. Cīfe-i dünyā için ey bī-ḥaber
Eyleme İmānuñı murdār-ı ter
2295. Bādesi bu maşṭabanuñ ḳahrdrur
Şerbeti bu maşṭabanuñ zehrdür
2296. Mīvesi pūşt-i dil-i dānāya bār
Ġonca-i zībāsı ḥaḳīḳatde ḥār
2297. Cāy-ı sitem gūşe-i mey-ḥānesi
Māye-i ḡam bāde-i peymānesi
2298. Neşve-i zībāsı ḥumār-ı cefā
Sāḡar-ı 'ayşında anuñ yok şafā
2299. Lāle-i nevrestesi ḥūnīn ciger
Ġonca-i dūşīzesi pejmürde ter
2300. Devleti āsīb ile ālūdedür
Ḥıl'at-i nā-şüstesi fersūdedür

---

⁸⁷ perdāz: pervāz İÜ.

2301. Şuffe-i kâşânesi şarh-ı saķar
Maħfil-i iclâli cehennem-maķar
[M. 64a]
2302. Devleti nekbetlere maħşûşdur
Zilleti dânalara menşûşdur
2303. Câhı anuñ çâh-ı belâdur şaķın
Kârı belâ-yâba şalâdur şaķın
2304. Gerçi anuñ mihri ten-i efrûzdur
Şoñra dili derd ile cân sûzdur
2305. Mûrı anuñ mâr-ı düjemdür hemîn
Mîşi anuñ gürk-i sitemdür hemîn
[İÜ. 79b]
2306. Kaşr-ı dil-âvîzi anuñ pür-ķuşûr
Añlama sâlûs anı cây-ı sürûr
2307. Çeşmesini şanma ki nûşîn zülâl
Câna virür reşhası derd ü melâl
2308. Añlama gülzârını cây-ı şafâ
Çoķdur o gülzârda hâr-ı cefâ
2309. Gülleri âlâm ile âlûdedür
Ėonca-i nevrestesi fersûdedür
2310. Bir gül-i zîbâsına bin hâr var
Berg-i şafâ-baħşına şad-bâr var
2311. Şafha-i gülzâra gördük cûybâr
Naķş ider âlâmını her rûzgâr
2312. Olmaz anı añlama cây-ı karar
Bezm-i şafâda ķadehi pây-dâr

2313. Ehl-i kemâle mey-i bâkî gerek
Sâkî-i kevşer gibi sâkî gerek
2314. Kim ki mey-i dehr ile sermest olur
Kadri bülend olmuş iken pest olur
2315. Devlet-i dünyâya olan beste-dil
Pister-i hicrinde olur haste-dil
2316. Rûz-i ezel şol ki muqadder degül
Sa'y ile insâna müyesser degül
2317. Olma şaşkın zerke dilâ pençe-nih
Rište-i a'mâli ider pür-girih
2318. Hâzret-i Yezdâna 'amel hâş iken
Lâyık olan âdeme ihlâş iken
2319. Sen varasın zerke ile ey nâ-bekâr
Şirk-i hafî eylesin ihtiyâr
2320. Zerke u nifâk ikisi hem-pâyedür
Nekbet-i câvîd ile hem-sâyedür
2321. Zerke ü nifâk ehlini Perverdigâr
Cennete emr eylese rûz-ı şümâr
2322. 'Aş u şafâ ile şitâbân olup
'Âzim-i ser-menzil-i ihsân olup
[İÜ. 80a]
2323. 'Azm-i der-i cennet iderken hemîn
Diñle n'olur kışşayı ey hurde-bîn
2324. Yaklaşacak cennete bād-ı nesîm
Mağzların eyleye 'anber-şemîm
2325. Cānib-i Hâkdan gele bir kez nidâ
Kim çevirün yüzlerini dāyimā

2326. Sözləri çün zikrde şadıq degül
Kaşr-ı cinân anlara lâyıq degül
2327. Özlerini kâl ide nâr-ı saşar
Künc-i saşar anlara oldı maşar
[M. 64b]
2328. Diyeler ey pâdişeh-i zü'l-celâl
İtmiş iken lütf ile 'arzın cemâl
2329. Şimdi nedür 'arz-ı celâl eylemek
Gönlümüzi cāy-ı melâl eylemek
2330. Hakk diye kim zerka mükâfâtdur
İtdüğünüz fi'le mücâzâtdur
2331. İtdünüz ey t̄âyife-i bed-nümüd
Şüret-i ihlâş ile 'arz-ı vücüd
2332. Hem-dem olup atvel-i âmâl ile
Aldaduñuz illeri a'mâl ile
2333. Lâyıq odur kim olasız lâ-yezâl
Maşhar-ı suhriye-i şâh-ı celâl
2334. Naql olunan kışşaya kıl diğkati
Kışşa-ı pür-hişşeden al 'ibreti
2335. Şâ'ir iseñ midhade ihlâş kıl
Hakk ile peygamberine hâş kıl
2336. Anlara bir beyti hulûş eyleseñ
Tuşfe virüp 'arz-ı huşuş eyleseñ
2337. Hakk vire bir beytüñe biñ kaşr-ı hûb
Her birisi bî-bedel ü bî-'uyüb
2338. Böyle ğayür iken o şâh-ı kazâ
Şirket-i ağıyara virür mi rızâ

2339. Sâķī-i ihlâşuña 'arz it ħurûş
Bâde-i maķşûdı murâduñsa nûş
[İÜ. 80b]
2340. Cennet-i a'lâda idüp şubĥ u şâm
Câm-ı gül-endâm ile 'ayş-ı müdâm
2341. Menzil olup zâtuña kaçır-ı kemâl
Şâh-ı celâl eylese 'arz-ı cemâl
2342. Devlet odur gönülün olup şâd-kâm
Nâzır-ı dîdâr olasin ber-devâm
- Niyâz ü ibtihâl be-Kird-gâr-ı cezilü'l-efdâl.*
2343. Nûşî-i bî-çâreye ey lâ-yezâl
Eyle bu efdâl ile 'arz-ı cemâl
2344. Sâgar-ı ikrâmuñı nûşende kıł
Ĥıl'at-i in'âmuñı pûşende kıł
2345. Bâde-i 'aşķuñ ile ħurûş eylesün
Şevķ ile deryâ gibi cûş eylesün
2346. Gönlüni derdünle fikend eylesün
Rişte-i tevfiķuña bend eylesün
2347. Tâ'atini kendüñe taĥşîş kıł
Rüşd ile a'mâlini tenşîş kıł
2348. İtmesün ol 'âşık bî-iştibâh
Göz yumup açınca cihâna nigâh
2349. Pâye-firâzende⁸⁸-i eflâk kıł
Sîne-i bî-kînesini pâk kıł

⁸⁸ Her iki nüshada da "pâye-i firâzende" yazan terkip vezin gereği "pâye-firâzende" şeklinde okunmuştur.

2350. Eyle anı ey şeh-i cān-āferīn
Pey-rev-i aşhāb-ı resül-i güzīn
2351. Bāde-i tevfiķuñ ile hem-dem it
Tā'at u ihlāsuñ ile maḥrem it
2352. Sāgar-ı tevḥīd ile sermest kıl
Şāhid-i maķşūd ile hem-dest kıl
2353. Eyle anı mazhar-ı lütf-ı ḥabīb
Hān-ı şefā'atden aña vir naşīb
2354. Menzil-i maķşūda anı vāşıl it
Cümle murādātın anuñ ḥāşıl it

[M. 65a]

*Dāstān-ı ser-şahīfe-i bülegā-yı 'Acem ü ser-suḥan-ı füzelā-yı [İÜ. 81a]
'ālem ya'nı Monlā Cāmi-i ḥamidü'ş-şiyem.*

2355. Bāde-keş-i mey-gede-i nām u kām
Cur'a-feşānende-i bezm-i kelām
2356. Sākī-i mey-ḥāne-i faşlü'l-ḥiṭāb
Cām-dih-i meclis-i baḥiş-i kitāb
2357. Sāgar-ı mażmūn u mu'ammā-güşān
Cur'a-i taḥkīķ ü mezāyā-feşān
2358. Hāme-i im'ānı idüp nükte-senc
Eyledi aḥbābına işār-ı genc
2359. Kilk-i güher-bārı kılup nağme-sāz
Eyledi güftārı 'aceb nükte-bāz
2360. Şafḥa-i taķrīri 'ayān eyledi
Kıssa-ı Cāmiyi beyān eyledi
2361. Her dem idüp cām-ı kemāl ile cüş
Bāde-i aşķ ile iderdi ḥurüş

2362. Rişte-keş-i cevher-i 'irfân idi
Cevhere-i gevher-i im'ân idi
2363. Baħr-i zamîri güher-engîz idi
Şehd-i ħadîşi şeker-âmîz idi
2364. Olmuş idi zâtı olup ser-firâz
Serv-i çemân-ı çemen-i imtiyâz
2365. Her sözi mazmûn-ı dil-ârâ idi
Cümcüme-i bezm-i mu'ammâ idi
2366. Olmuş idi ol ser-i dâniş-verân
Zümre-i taşhîf ü mezâmin-derân
2367. Olmuş idi fikrine alçaq maķâm
Târem-i şeş-revzen ü firûze-nâm
2368. Bir gün idüp seng-i fenâ câmına
Geldi kudûret-i mey ârâmına
2369. İtdi anuñ sāgar-ı bezm-i ecel
Mağz-ı dil ü cânını cây-ı ħalel
2370. Sâķî-i dehr aldı ele câm-ı fenâ
Şundi aña bir ķadeħ-i cân-rübâ
[İÜ. 81b]
2371. Ħîle-i tedbîr ile 'ayyâr-ı dehr
Kâse-i a'mârına ħoldurdı zehr
2372. Bulmuş iken neşve-i bezm-i elest
Şîşe-i keyfiyyeti oldu şikest
2373. Gerd-i fenâsıyla çü seyl-i belâ
Sāgar-ı 'ömri oldu kudûret-nümâ
2374. Ya'nî ecel câmını nüş eyledi
Nâtıķa-i pâki ħamûş eyledi

2375. Sâgar-ı mey-ḥâne-i mergi içüp
Câm-ı dil-firûz-ı şafâdan geçüp
2376. Yumdı gözin zînet-i dünyâdan ol
Çekdi elin devlet-i dünyâdan ol
2377. Oldı tehî zemzemesinden cihân
Şîven-i hicrânına düşdi zamân
2378. Şaldı cihâna şerer-i iftirâk
Tâbiş-i germiyyet-i câm-ı firâk
[M. 65b]
2379. Çeşme-i âsâyişe irdi gubâr
Neşve-i ârâma irişdi ḥumâr
2380. Cânını yandurdu çü nâr-ı 'adem
Yandı yakıldı aña mülk-i 'Acem
2381. Düşdi firâk âteşi kâmillere
Şaldı şerâr-ı elemi dillere
2382. Câmı düşürdi yine elden cihân
Şît ü şadâ oldı nümâyân hemân
2383. Nâle-i hicrân ile Zâl-ı zamân
Oldı kemend-efgen-i şîr-i cihân
2384. Şîven-i aḥbâb ile çarḥ-ı berîn
Eyledi 'aşık gibi âh u enîn
2385. Câm-ı vücûdını anuñ bî-gümân
Cur'a-şifat ḥâke düşürdi zamân
2386. Elde tutup câm-ı kelâmın tamâm
Eyler iken her kişi ikrâm-ı tām
2387. Ḥurde-i mînâ gibi bu rûzgâr
İtdi vücûdını anuñ ḥâk-sâr

[İÜ. 82a]

2388. Sâgar-ı cāmı gül-i bî-hâr idi
Gülşen-i Firdevse sezâ-vâr idi
2389. Anuñiçün şâh-ı 'inâyet-nişân
Eyledi zînet-dih-i bâğ-ı cinân
2390. Eyledi hallâk-ı çemenzâr-ı 'aden
Bir gül-i düşîze-i gülzâr-ı 'aden
2391. Çünkü idüp hâke sipâriş anı
Eylediler⁸⁹ Hâkka gümâriş anı
2392. Bir gice bir pîr-i hidâyet-şu'ûr
Vâkı'ada gördi anı pür-sürür
2393. Elde tutup gül gibi zerrîn kadeh
Tolmuş anuñ cânına her dem ferah
2394. Câm-ı mey-i 'adn ile sermest olup
Zümre-i vildân ile hem-mest olup
2395. Menzil-i maşşûda yetişmiş tamâm
Anda kıyâm itmiş o 'âlî-mağâm
2396. Olmuş anuñ maḥremi her hür u 'în
Hem-demi hōd sâgar-ı bezm-i yakîn
2397. Fırka-ı gilmân ile leyl ü nehâr
Nüş ider ol cām-ı mey-i hōş-güvâr
2398. Bâde-i tevḥîd ile mest olmuş ol
Neş'e-i bezm-i elest olmuş ol
2399. Çeşme-i selsâl-ı ser-i selsebîl
Olmış aña râhat-ı rûḥ-ı cemîl

---

⁸⁹ Eylediler: İtdiler, İÜ.

2400. İtmiş aña şâh-ı kadîmü'n-nevâl
Kevşeri bir çeşme-i nüşîin-zülâl
2401. Bezm-i cinân içre o ruḥ-ı revân
Bâde-i maḳşûdı idüp nüş-ı cân
2402. Hurrem olup ḥâtırı gülzâr-veş
Beñzi kızarmış ruḥ-ı gülnâr-veş
2403. Tâze olup 'arızı mânend-i gül
Virmiş aña âb-ı şafâ-tâb-ı mül
[M. 66a]
2404. Ravza-i Firdevse olup cân-nişîn
Olmış anuñ maḥfilî ḥuld-ı berîn
[İÜ. 82b]
2405. Kaşr-ı çemenzâr-ı rıyâz-ı na'îm
Olmış aña minḥa-i şâh-ı kerîm
2406. Olmuş aña hem-dem-i cân-ı ḥaḳîḳ
Çeşme-i tesnîm ü şarâb-ı raḥîḳ
2407. Olmuş anuñ menzili kaşr-ı behîşt
Olmaz esâs aña bu firûze-ḥışt
2408. Şöyle bülend olmuş anuñ şeş-deri
Olmaz esâsı felek-i çenberi
2409. Taḥt-ı zebercede olup ser-bülend
İrmez aña tîş-i belâdan gezend
2410. Kaşr-ı zümürüdde olup ser-firâz
Dilden ider Ḥaḳḳa dem-â-dem niyâz
2411. Şöyle refî' itmiş anı zü'l-celâl
İrmez ol eyvâna kemend-i ḥayâl

2412. Târem-i enzâr aña hem-pâ degül
Evc-i himem ferşine hem-tâ degül
2413. Olmuş o maqşüre-i zerrîne ferş
Behcet ile ğıbta-i sükkân-ı 'arş
2414. Olmuş o manzûr-ı cihân-âferîn
Cümle murâdına yetişmiş hemîn
2415. Mest olup olmuş o maqâsîd-nizâm
Muntazır-ı nûr-ı tecellî tamâm
2416. Var nice biñ kaşrı anuñ bî-kuşûr
Maḥfil-i âsâyiş ü cây-ı sürür
2417. Aña didi pîr-i laṭîfü'l-kelâm
Ey ḥarem-efrûz-ı ḥarîm-i merâm
2418. Câm-dih-i bezm-i kemâlât olan
Mâlik-i gencîne-i ḥâlât olan
2419. Nâṭıka-i pâki şeker-rîz iden
Naql-i kelâmın şeker-âmîz iden
2420. Devlet-i cāvîde özün tûş idüp
Miḥnet-i dünyâyı ferâmûş idüp
2421. Çâķ bu kadar 'izzet ü câh ü celâl
Saña neden virdi şeh-i bî-zevâl
- [İÜ. 83a]**
2422. Didi o ḥoş-lafz u belîgu'l-maķâl
Bir gün idüp nazma tamâm iştiĝâl
2423. Aḥmed-i muḥtârı idüp medḥ-i tām
Eyler iken medḥi belâĝat-nizâm
2424. Şâdır olup dilden o demde hemîn
Cân ile bir beyt-i leṭâfet-ķarîn

2425. Na‘t-ı resûl oldı o beyt-i güzîn
Oldı nazar-gerde-i cân-âferîn
2426. Hôş gelüp Allâha tamâm ol kelâm
İtdi beni sâkin-i beyt-i merâm
2427. Hışt-ı hülûş ile o ma‘mûr idi
Anuñiçün Hâlika manzûr idi
2428. Virdi Hudâvend-i cezîlü’s-süyüb
Lütf ile bir beytüme biñ kaçır-ı hûb
[M. 66b]
2429. Cânum evin tıldurup âmâl ile
Virdi şafâ devlet ü ikbâl ile
2430. Beyt-i murâdâta olup cân-nişîn
Oldı vücûdum şeh-i huld-ı berîn
2431. Oldı baña anuñiçün fetih-i bâb
İtdi meni beyt-i maķâşid-me’âb
2432. ‘Arz idicek Hâlika bir beyti dil
Eyledi biñ kaçır-ı ‘atâ muttaşıl
2433. ‘Arz ide bir bende-i zillet-maşîr
Şâhına bir tuhf-e-i hâtır-pezîr
2434. Anuñ ile ‘arza-i ihlâş ide
Beyt-i huşûş içre dilin hâş ide
2435. Lâyık odur şâha ki leyl ü nehâr
Eyleye ol bendeye lütf-ı hezâr
2436. Ola huşûşan ki şeh-i lem-yezel
Şu‘le-firûzende-i taht-ı ezel
2437. Şâh aña dirler ki şeh-i çârumîn
Hırmen-ı lütfında ola hûşe-çîn

2438. Sâgar-ı rûzgâr-ı felek lâ-yezâl
Kûy-ı 'aţasında olupdur sıfâl

[İÜ. 83b]

2439. Târem-i lütfında olur zerre-veş
Şu'le-i ihsânına nisbet güneş

2440. Dest-i 'aţâyası olup kâm-bîz
Olsa şehâb-ı keremi kaçtre-rîz

2441. Lâ-büd olur zevrağına bād-bān
Ġarğa-i deryā-yı meţālib hemān

2442. Böyle gerek şâh-ı merām āferīn
Böyle gerek şâh-ı 'ināyet-güzīn

Beyân-ı hakikat-i hâl ez-dünyâ-yı seri'atü'z-zevâl.

2443. Sen de eyâ Nûşî-i dāniş-firāz
Hakka tutup cān ile rûy-i niyāz

2444. Anda idüp cümle murāduñ ricā
Ol aña peyveste tazarru'-nümā

2445. Bir dem alup çeşmüñi h'âb-ı ecel
Cānuñ olur mest-i şarâb-ı ecel

2446. Neşve-i i'mârı humâr-ı fenā
Eyleye âlām ile bir dem hebā

2447. Cānuñı keyfiyyet-i cām-ı 'adem
Eyleye mestāne-i bezm-i neķam

2448. Seng-i zevâl olsa hasâret-şi'âr
Şîşe-i i'mârı ider tār-mār

2449. Şîr-i kaçā olsa kaçan pür-sitîz
Eyleyemez cān-ı 'azîzün girîz

2450. Bir gün olup beste-i kayd-ı ecel
Murğ-ı revānuñ ola şayd-ı ecel
2451. Saña kabā-yı hār u has hāk ola
Cismüñe mesken-i kafes hāk ola
2452. Şıgmaz iken 'āleme cān u tenüñ
Güşe-i pür-mihnet ola meskenüñ
2453. Eyleye devrān-ı felāket-nümā
Cismüñi ağaşte-i hāk-i fenā
[M. 67a]
2454. Eyleye ey gāfil-i nā-puhte-kām
Kāse-i zehr-āb-ı ecel telh-kām
[İÜ. 84a]
2455. Bir dem olup tîşe-i tîz-āb-ı tîş
Hiddet ile ser-şiken-i nahl-i 'îş
2456. Şarşar-ı devrān ile şām u seher
Mîve-i i'mār ola zîr ü zeber
2457. Çeşm-i cihān-bīnüñ olup hîre-sāz
Şu'le-i āsāyiş ola tîre-sāz
2458. Çeşme-i 'ömr ola kudüret-nümā
Nite ki seyl-āb-ı gārīn-i belā
2459. Bāğ-ı dil ü cān perīşān ola
Cismüñ ise bī-ser ü sāmān ola
2460. Ol dem idüp hāke sipāriş seni
Cismüñe hāk eyleyeler meskeni
2461. Sevk ideler tā tola gitdikde sen
Şīven-i aḥbāb ile beytü'l-ḥazen

2462. Mâder olup hicr ile mâtem-zede
Hâtır-ı ahbâbuñ ola ğam-zede
2463. Hâkdan ümîdüm budur ol dem benüm
Eyleye bir kaçrı dilâ meskenüm
2464. Maṭlabum oldur ki şeh-i lem-yezel
Eyleye biñ beytüme anı bedel
2465. Ol gün olup baña daḥı fetḥ-i bâb
Göñlüm ola beyt-i meṭâlib-me'âb
2466. Zâtumı ol şâh-ı⁹⁰ maḳâşid-nümün
Eyleye kâşâne-i kâma sûtün
2467. Eyleyüp ol şâh-ı serîr-i ezel
Göñlüm evin bâğ-ı cinâna bedel
2468. Şâm u seḥer ḥurrem u mesrûr ide
Hânḳah-ı şevḳümi ma'mûr ide
2469. Câm-ı mey-i devlet ile cûş idüm
Ġuşsa-i devrânı ferâmûş idüm
2470. Her dem elümde ola câm-ı şafâ
Şu'le-firûz-ı dil-i ḳasvet-nümâ
2471. 'Arz-ı cemâl eyleye efḏâl ide
Bendesini nâ'il-i âmâl ide
2472. Ḳurtara kâşâne-i ğamdan beni
Hâviye-i derd ü elemden beni
[İÜ. 84b]
2473. Seyr-i çemen şuffe-i kâm eyleyem
Şâm u seḥer 'İş-i müdâm eyleyem

⁹⁰ İÜ. nüshasında müntensih bu kelimedden itibaren sonraki beyitte bulunan *şâh* kelimesine atlamış ve bu *şâh* kelimesinden, sonraki beyitte bulunan *şâh* kelimesine kadar olan kelimeler sehven yazılmamıştır.

2474. Çeşme-i tesnîm ola ravḥ-ı revân
Câm-ı raḥîķiyyi idem nûş-ı cân
2475. Bâde-i kâm ile olup şâd-kâm
Gözesi maḥtûm ola miski ḥitâm
2476. Her dem ola çeşme-i tevḥîd-sâ
Kâse-i Kevşer dile râḥat-fezâ
2477. Dâyim olup vâşıl-ı evc-i merâm
Cümle murâdum ola ḥâşıl tamâm

[M. 67b]

*Dâstân-ı şâh-ı merdân u şîr-i Yezdân be-kâfir-i düzaḥ-mekân 'aleyhi
la'netüllâhi'l-mennân.*

2478. Nâdire-sencân-ı deķâyıķ-şikâf
Nükte-şinâsân-ı kemâl-ittişâf
2479. Ma'reke-sâzân-ı fezâ-yı suḥan
'Arbede-cüyân-ı veġâ-yı suḥan
2480. Nâdire-güyân-ı emîr-i kelâm
Sîne-şikâfân-ı dilîr-i kelâm
2481. Böyle beyân eylediler dâsitân
Şîr-i Ḥudâ bedraķa-i ġâziyân
2482. Ser-şiken-i şî'a-i a'dâ-yı dîn
Pençe-zen-i şadr-ı peleng-i ġarîn
2483. Şaf-şiken-i düşmen-i rezm-âferîn
Ma'reke-ârâ vü şecâ'at-güzîn
2484. Server-i merdân u ser-i evliyâ
Merdümeķ-i çeşm-i şeh-i evliyâ
2485. Ya'nî fazîletde müselleḡ velî
Ḥâkim-i iķlîm-i velâyet 'Alî

2486. Her dem olup 'âzim-i şahn-ı neberd
Eyler idi 'arşa-ı dünyâyı gerd
[İÜ. 85a]
2487. Semm-i sütürından irüp çarha gerd
Dide-i gerdüna virürdi o derd
2488. Her dem elinde ser-i şemşir-i tîz
Olmış idi hiddet ile hün-rîz
2489. Rüz-ı veğâ dîdesi dil-süz idi
Her müjesi tîr-i ciger-düz idi
2490. Kalb-i 'adü tîrine âmâc idi
Sîne-i küffâr aña minhâc idi
2491. Perçem-i a'lâmı olup ser-firâz
Bulmuş idi nuşretle imtiyâz
2492. Olmuş idi 'arşada bî-irtiyâb
Rağş-ı şabâ sur'ati şarşar-ı şitâb
2493. Nâmı olup Düldül-i deryâ-sebûh
Var idi alnında nişân-ı fütûh
2494. Tîğ-i cihân-gîri olup pür-ğazab
Hün ile âlüde idi rüz u şeb
2495. Bir gün idüp devletle 'azm-i rezm
Niyetini itdi hülûşıyla cezm
2496. Pây-ı semendini idüp 'arşa-gerd
Aldı ele râyet-i gîti-neverd
2497. Çünkü kuşandı beline tîğ-i tîz
Oldı kemer-beste-i semt-i sitîz
2498. Ya'nî kı lup 'azm-i süy-ı kâr-zâr
Şaldı cihân milketine iştihâr

2499. Zümre-i a'dāya virüp iḥtilāl⁹¹
Dillerin itdi ğam ile pāy-māl
[M. 68a]
2500. Lerze düşüp düşmenüñ endāmına
Kalmadı imkân anuñ ārāmına
2501. 'Azm idicek ol şeh-i rezm-âferîn
Ḥavf ile taldı dil-i a'dā-yı dîn
2502. Ser-'alemüñ eyleyüp efrāhte
Eyledi mihri nazār-endāhte
2503. Ceyşi idüp şevk ile cüş u hurüş
Sîne-i hāmünü pür itdi cüyüş
[İÜ. 85b]
2504. Şaldı aqın leşker-i deryâ-mişâl
Kılmağa a'dāyı kıamu pāy-māl
2505. Virdi elem düşmene cünbişleri
Cânı hırâş itdi ğarr-ı nişleri
2506. Geldi o sālâr-ı sipāh-ı zafer
Ser-suḥan-ı zümre-i ehl-i sefer
2507. Ma'rekenüñ şahnına yetti tamām
Anda kıyâm itdi o nuşret-maḳâm
2508. Leşkeri kondurdu çün ol bî-ta'ab
Zelzele düşdi dil-i küffâra hep
2509. Şubḥ olıcağ ḥüsrev-i ḥâver-zemîn
Oldı çün evreng-i zeberced-nişîn
2510. Bulmuş iken oldı yine târ-mâr
Ḥüsrev-i şeb leşker-i encüm-şümâr

---

⁹¹ iḥtilâl: i'tidâl, İÜ.

2511. Eyledi şâhenşeh-i hâver-nigâh
İtdi ser-âğâz-ı neberde sipâh
2512. Oldı müzeyyen kılinup pür-necâh
Meymene vü meysere ƙalb ü cenâh
2513. Şafları tertîb idüp ol müsteşâr
İtdi hemân 'azm-i dem-i kâr-zâr
2514. Çıkdı veğâ şahnına ol tîğ-i zen
Şalmağa kâfirlere nâr-ı mihen
2515. Âteş-i şemşîr ile ol şîr-i kâr
Yağdı 'adüyânı idüp hâk-sâr
2516. Hûn ile şemşîrini gül-gün idüp
Ma'rekeyi ƙanla Ceyhûn idüp
2517. Fırƙa-i küffârı kırup bî-şümâr
Kelle-i a'dâyı idüp hâk-sâr
2518. Nîzesini cân-sitân eyledi
Hañçerini âfet-i cân eyledi
2519. Tîr-i ciger-düzın idüp tîz-rev
Oldı aña cânı 'adûnuñ girev
2520. Deşnesini gördüğü demde hemân
İster idi ağız açup zaħm emân
[İÜ. 86a]
2521. Nîzesi peykânın idüp cân-rübâ
İtdi vücüdını 'adûnuñ hebâ
2522. Zümrelerin düşmenüñ itdi şikâf
Şâ'ıƙa-i nâ'ra-i şîr-i maşâf
2523. Mağz-ı ser-i kâfiri çâk eyledi
Kellelerin zîr-i meğâk eyledi

[M. 68b]

2524. Şahn-ı veğâda o yel-i ercümend
Eyledi ibtâli esîr-i kemend
2525. İtdi 'adüyânı o ğurrende şîr
Beste-i zencîr-i siyâset-pezîr
2526. Eyledi küffârı o şavlet-medâr
Tu'me-i şemşîr-i celâlet-şî'âr
2527. Tîĝi olup 'arşada mâr-ı dü-ser
'Asker-i küffâra virürdi zarar
2528. Rüz-ı veğâ olmuş idi güyiyâ
Nîzesi bir ef'î-i merdüm-rübâ
2529. Zülfi siyeh gibi dem-i kâr-zâr
Perçem-i tuĝ olmuş idi fitne-bâr
2530. Deşnesi hâk-efgen-i eşbâh idi
Nîzesi ğâret-ger-i ervâh idi
2531. Eyledi şol deñlü ki kanı revân
Anda şenâ-verlik iderdi yılan
2532. Tîĝ-i dem-âlüdını kılsa 'ayân
Gökde şafağ şeklini bağlardı kan
2533. Hûn ile şemşîrin idüp la'l-gün
Bağrını a'dâsınuñ eylerdi hûn
2534. İtmese hınâ-yı demâyı dirîĝ
Pençe-i mercâna dönerdi o tîĝ
2535. Olmuş idi şanki dem-i kâr-zâr
'Asker-i ğaddârla veğâ lâle-zâr
2536. Şîr-i Hudâ şaf-der-i rüz-ı neberd
Haydar-ı kerrâr-ı şecâ'at-neverd

2537. Üştür-i sermest gibi cüş idüp
Şavlet-i küffârı ferâmûş idüp
[İÜ. 86b]
2538. Niceleri qahr ile hâk eyledi
Zehrelerin hışım ile çâk eyledi
2539. Şadme-i kûpâl ile ol nerre şîr
Eyledi a'dâyı hasâret-maşîr
2540. Darbet-i gürz ile iderdi o mîr
Cevşen-i nüh-tüy-ı yelânı hamîr
2541. Eyler idi ursa o şîr-i düjem
Şeş-per ile kâmet-i eflâki ham
2542. Zâl-ı zamân olsa temerrüd-mağâm
Beste ider anı o Rüstem-ğulâm
2543. Böyle neberd içre o şâhib-kırân
Eyler iken haşımı hasâret-nişân
2544. Var idi bir kâfir-i düzağ-maşîr
Fenn-i şeca'atde olup bî-nazîr
2545. Hayli dilîr idi o mânend-i Sâm
Leşker-i İslâma virüp inhizâm
2546. Eyler iken rûz-ı veğâ ol la'în
'Asker-i İslâmı hasâret-çarîn
2547. Râst gelüp aña o serv-i bülend
Atdı anuñ gürzüne bir kemend
2548. Anı yaqîn itdi keşân-ber-keşân
Çaldı yire kıldı fezâhat-nişân
2549. Destine bir hançer-i hûn-rîz alup
Hiddet ile qatle tefekkür kı lup

2550. Da'vet idüp dîne anı bir zamân
Aña emân virdi o şâhib-kırân
[M. 69a]
2551. Gördi ki düşnâm ider ol bed-zebân
Çekdi hemân hançer o gerden-keşân
2552. 'Âciz u bî-çâre olup ol la'în
Yüzine tükürdi 'Alînün hemîn
2553. Eyledi âzâd anı şîr-i Hudâ
Buldı o mel'un elinden rehâ
2554. Didiler aḥbâb-ı şadâkat-karîn
Lütf ile ey gâlib-i şîr-i garîn
[İÜ. 87a]
2555. 'İlmüne pûşide degül ḥâl-i rezm
İtmiş idün katle o mel'unı 'azm
2556. İtdi emânet saña ol bed-nihâd
N'oldı ḥalâş itmeden anı murâd
2557. Eyledük aḥvâli saña çünki 'arz
İki sebebden anı katl oldu farz
2558. Didi o sulṭân-ı laṭîfî'l-keḷâm
'Âḳıbet-endîş ü sa'âdet-nizâm
2559. Pür-ğam idüp gönlüm o ḥâlet benüm
Nefsüme güç geldi ihânet benüm
2560. Ben ğarâz-ı nefis ile kâr eylemem
Sîne-i iḥlâşî figâr eylemem
2561. İtsem anı küşte-i şemşîr-i tîz
Nefse uyup itmiş olurum sitîz

2562. Böyle gerek resm-i hülûş ey gönül
Ancağ olur tarz-ı huşûş ey gönül

Der-pend-i münşî-i be-ihlâş-ı haliyyü'l-irri'âş.

2563. Sen de eyâ Nûşî-i dâniş-firâz
Hakka hülûş ile bulup imtiyâz
2564. Tâ'at u ihlâş ile hõş-kîş ol
Şâm u seher 'âkıbet-endîş ol
2565. Eyleme i'râzına nefsün nigâh
Şabr u taḥammülle var ol kâm-h'âh

*Der-beyân-ı fevâ'id-i şabr u 'avâ'id-i cebr ü menâfi'-i taḥammül ü
letâyif-i mekmüne-i tecemmül ki sezâ-yı te'emmülest.*

2566. Gel berü ey sâkı-i nûşîn-keâm
Sâgar-ı la'lün bize lütf it müdâm
2567. Eyle bizi bâde-i 'aşkuñ ile mest
Eyleyelüm şîşe-i 'arzı şikest
2568. Oldı bize sine-i büryân kebâb
Eşk-i ter-i dîde-i giryân şarâb
[İÜ. 87b]
2569. Nâlemüzi diñlese bî-irriyâb
Bir daḥı efgân idemezdi rebâb
2570. Şun bize peymâne-i şîrîn-şarâb
İtdi bizi şiddet-i devrân ḥarâb
2571. Câm-ı mey-i şevk ile sermest idüp
Şâhid-i maḥşûd ile hem-dest idüp
2572. Bâ'îş-i şabr ol bize derd u gama
Eyleme rüsvây bizi 'âleme

2573. Cânımızu şöylece mest eyle kim
Şîşe-şifat böyle şikest eyle kim
2574. Tuymayavuz cām-ı gamuñ derdini
Çekmeyevüz faşl-ı hemüñ serdini
[M. 69b]
2575. Gerçi cihân içre kemâlât çok
Şabr u taḥammül gibi bir nesne yok
2576. Bār-ı ğam u derde taḥammül gerek
Renc ü felâketde taḥammül gerek
2577. Şabr u taḥammülde tekemmül gerek
‘Âkıbet-i ḥâli te’emmül gerek
2578. Her ne kadar telḥ ise şabr u sükûn
Lezzet-i maḳşûda olur reh-nümûn
2579. Şabr u taḥammülle olan pāk-bāz
‘Ârıza-i nefse olur çâre-sâz
2580. Şabr ile ol ey dil-i bî-çâre gel
Maẓhar-ı aḥlâḳ-ı şabûr-ı ezel
2581. İllere aḥvâli beyân eyleme
Sînede zaḥm olsa ‘ayân eyleme
2582. Naḳşuñı a’dâ çıkarup her zamân
Eylemesün öz begüñi dâsîtân
2583. Derdüñe merd olmayıcaḳ dem-be-dem
Söyleme gel eyleme izhâr-ı ğam
2584. Saña dimem ḥalka ḥikâyet gerek
Eyleyicek Ḥaḳḳa şikâyet gerek
2585. Oldur o a’mâlüñi mebrûr iden
Gönlüñi iḥsân ile mesrûr iden

[İÜ. 88a]

2586. Çâre-dih-i 'arıza-i cân olan
Kâm-dih-i hâtır-ı insân olan
2587. 'Âlemi ihsân ile dil-şâd iden
Dilleri âlâmdan âzâd iden
2588. Haste-i bî-çârelere çâre-sâz
Bende-i dem-bestelere dil-nüvâz
2589. Şabr idenüñ gönlünü şâd eyleyen
Nâ'il-i evvân-ı murâd eyleyen
2590. Oldı anuñ şun'ı ile mâ' u tîñ
Levha-i dîbâce-i dünyâ vü dîn
2591. Dîde-i cân rûşen-i envârıdur
Mağzen-i dil gülşen-i esrârıdur
2592. Cāyuña 'aşığı şehr-i 'anā
Şerbet-i dil-ğastesi zehr-i fenā
2593. 'Âmil-i nüh-sikke-i sâlim 'ayâr
'Âmir-i nüh-gülşen-i dāyim bahār
2594. Virdi o Mevlā-yı kerîm ü celîl
Şabr-ı cemîl ehline ecr-i cezîl
2595. Ğayzını kezîm eyleyen erbâb-ı dil
Rişte-i iqbâle olur muttaşıl
2596. Câm-ı ğâzab âdemi sermest ider
Mertebe-i rifatını pest ider
2597. Cur'a-i cām-ı ğâzabı nûş iden
Kendüñi ol hâlde hāmûş iden
2598. Sâğar-ı tevfiķ ile ser-mest olur
Neşve-i maķşûd u murâdın bulur

2599. Merd aña dirler ki ide kezım ğazab
Nefsine cebr ile çeke çok ta'ab
2600. Aña direm ben dahı şāhib-kırān
Nefsini zābı eyleye ol bī-gümān
2601. Zaħm-ı zebānı çeken aşhāb-ı dil
Gōnli murādına yiter muttaşıl
2602. Kātıbe-i kāfile-i enbiyā
Kāffe-i silsile-i evliyā
[İÜ. 88b]
2603. Beste-i zencīr-i belā oldılar
Haste-i ālām u 'anā oldılar
[M. 70a]
2604. Buldılar ol cādde revān-ı huşul
Şabr ile ser-menzil-i kāma vuşul
2605. Tā'at u a'māli kalīl eyleyen
Derde velī şabr-ı cemīl eyleyen
2606. Cennet-i a'lāda meleklerle ol
Eyleye pervāzı bulup Hāķķa yol
2607. Cümleden iķbālde mümtāz ola
Zümre-i ebrār ile dem-sāz ola
2608. Rişte-i şabrı şaķın elden ķoma
Zıkr-i Hudāvendüni dilden ķoma
2609. Oldı eyā sālīk-i semt-i yaķın
Şabr u sükūn a'zam-ı eczā'-i dīn
2610. Şabr ile ol pençe-zen-i ceyb-i kām
Şabr ile ol nā'il-i seyb-i merām

2611. Oldı şan ĩmāna bu şabr u karar
Gövde-i insāna nazār kelle var
2612. Nā'il-i gencĭne-i şabr u şekĭb
Şāhid-i maqşūdını eyler firĭb
2613. Olsañ eger ey yel-i Sührāb-sā
Kuvvet-i şemşĭr ile kişver-güşā
2614. Dinle sözüm şabr ile hem-sāye ol
Sāgar-ı iclāl ile hem-pāye ol
2615. Düşmen-i bed-kĭşüñe ey bĭ-ħaber
Tĭg-i taħammülle bulursun zafer

*Dāstān-ı ān gāzĭ-i mümtāz ü dil-āver-i ser-efrāz-kerd der-resm-i ser-
bāzĭ-i müselleṃ ü mümtāz-ı 'ālem-buved.*

2616. Bir yel-i meydān-ı belāgat-nümā
Böyle beyān eyledi kim sābĭkā
2617. Var idi bir gāzĭ-i gerden-keşān
Olmış idi zūr ile merd-i cihān
[İÜ. 89a]
2618. Şaħn-ı neberd içre ser-efrāz idi
Ĥayli dilĭr idi ser-endāz idi
2619. Fāris u 'asker-keş u ser-bāz idi
Pür-dil idi server-i mümtāz idi
2620. Pençe-zen-i sĭne-i küffār olup
Ser-şiken-i şĭ'a-i füccār olup
2621. Tĭgin idüp ĥün ile gül-nār-ı gūn
Düşmeninüñ bağrını eylerdi ĥün
2622. Nĭze-i cān-düzını ser-tĭz idüp
Ĥaçer-i bürrānını ĥün-rĭz idüp

2623. Sîne-i a'dâyı kılup çäk çäk
Kellelerin eyler idi zîr-i hâk
2624. Nerre-i şîr gibi olup pür-ğurüş
Câm-ı dilîri ile eylerdi cüş
2625. Tâbiş-i germiyyet-i şemşîrden
Şalmış idi dillere nâr-ı mihen
2626. Âteş-i şemşîrin idüp pür-şerâr
Yağmış idi düşmeni mânend-i hâr
2627. Kârı idi şâm u seher kâr-zâr
Düşmenini eyler idi hâk-sâr
2628. Elde yaluñ tîgi olup tâb-gîn
Haşmını hâkister iderdi hemîn
[M. 70b]
2629. Böyle dil-âverlik idüp lâ-yezâl
Kelle-i küffârı kılup pây-mâl
2630. Her dem o şemşîr-zen ü şaf-şiken
Olmış idi dillere âteş-figen
2631. Her dem olup bâde-şifat ter-mizâc
İtmiş idi hiddet ile imtizâc
2632. Şâm u seher şiddet-i şemşîr ile
Şavlet-i zencîr-i cihân-gîr ile
2633. Beste kılup 'âlemi ol pür-celâl
İtmiş idi küşte-i tîğ-i zevâl
2634. İtmegi taşdan çıkarup ol dilîr
Eyler idi haşmı hasâret-pezîr
[İÜ. 89b]
2635. Olmuş idi fenn-i şecâ'atde ferd
Kimseye baş egmez idi hîç o merd

2636. Bir gün olup 'âzim-i meydân-ı ceng
Eyledi a'dâsına meydânı teng
2637. Şaf-der olup kuvvet-i şemşîr ile
Düşmeni bend eyledi zencîr ile
2638. Tîğ-i cihân-gîr ile ol zûr-kâr
Eyledi çok kelleleri hâk-sâr
2639. Hânçeri küffâra şunup câm-ı merg
Her birisi eyledi dünyâyı terk
2640. Elde kılıç eyledi her şafî hark
İtdi 'adû leşkerini kına ğark
2641. Başdan aşup cüşîş-i seyl-âb-ı ğayz
Boğdı 'adû haylini gird-âb-ı ğayz
2642. Memleket düşmeni[ni] tâlân idüp
Leşker-i küffârı perîşân idüp
2643. Milket-i a'dâyı o nuşret-me'âb
Şadme-i pür-hâş ile itdi hârâb
2644. Kına çü müstağrak olup cevşeni
Çeşme-i hûn oldu anuñ dâmeni
2645. Mağz-ı ser-i kâfir idüp çün peleng
Eyledi kıan ol cebeyi lâle-reng
2646. Rûz-ı veğâ tîği olup hûn-feşân
Sînesi pür-tâbiş idi ağzı kıan
2647. Hânçer olup hiddet ile la'l-reng
Ser-keşîdi ğâyet ile rûz-i ceng
2648. Teşne olup deşnesi cân cüyına
Tâlibiydi rûh-ı revân cüyına

2649. Şeş-per olup haşma güşâyende per
Kelle-i küffâr olur idi siper

2650. Gerden-i a'dāya kemend atsa ger
Eyler idi zūr ile zîr ü zeber

2651. Tîri olup nîze gibi sîne-der
Eyler idi cān u cigerden güzêr

[İÜ. 90a]

2652. Pençe şalup eylese 'azm-i şikâr
Küh-ı kemer olmaz idi pây-dâr

2653. 'Āleme bu resme hūner gösterüp
Lütf-ı Hūdā aña zafer gösterüp

2654. Herkes idüp cünbüşine āferîn
Didiler ey merd-i şecā'at-ķarîn

2655. Şānuña şāyeste dilîri senüñ
Zātuña maḥşûş emîri senüñ

[M. 71a]

2656. Ancaķ olur ceng ise ey ser-firāz
Bulduñ o vādide tamām imtiyāz

2657. Kuvvet-i şemşîr ile leyl ü nehâr
Eyledüñ İslāmı selāmet-şî'âr

2658. Hāzret-i Hāķ kuvvetüñ itsün füzün
Eyle 'adū sancağını ser-nigün

2659. Her-dem olup zūr ile şemşîr-bāz
Rāyet-i İslāmı idüp ser-firāz

2660. Eyle şecā'at 'alemin ser-bülend
İrmesün iķbālüne hergiz gezend

2661. Var idi anlarda meger bir kişi
 Hakkâ hulûş idi anuñ her işi
2662. Hîçe şayup devlet-i dünyâyı ol
 Bulmuş idi evc-i sedâda vuşul
2663. Her ‘ameli Hakkâ pür-rehâş idi
 Maħremi taqvâ ile ihlâş idi
2664. ‘Ârif-i billâh idi ol hõş-nihâd
 Bulmuş idi mülk-i hüdâda murâd
2665. Her sözi bir cevher-i maħzûn idi
 Dürr-i dil-ârâ gibi meknûn idi
2666. Aña didi ol kişi ey tîğ-bâz
 Dîñle sözüm tâ k’olasın ser-firâz
2667. Kezm-i ğazâbdur hüner ey şaf-şiken
 İtdüğün evzâ’ı hüner şanma sen
2668. Hîñ-i ğazâb şabr u taħammül kılan
 ‘Âkıbet-i hâli te’emmül kılan
[İÜ. 90b]
2669. Lâ-büd olur merd-i hüner-perver ol
 Âhîr olur mülk-i dile server ol
2670. Hâşm ile ceng eylemek âsândur
 Belki⁹² o mağdûr-ı her insândur
2671. Nesf ile ammâ katı düş-vârdur
 Âdeme zîrâ ki hayl-i kârdur
2672. Her kim idüp düşmen-i nefis ile ceng
 Eyler anuñ başına dünyâyı teng

⁹² Bu kelime “*bil ki*” şeklinde de okunabilir.

2673. Oldur olan merd-i şecâ'at-ķarîn
Kârına hem-vâre hezâr âferîn
2674. Yoĥsa senün cünbüşün ey rûzgâr
Hîç degül lâyıķ-ı medĥ-i kibâr
2675. Virse saña Őetm ile dűşmen ta'ab
Aña idűp Őabr ile kezĥm-i ğazab
2676. Erlik idűp 'afv idesin anı sen
Olmayasın ol kişiye dil-Şiken
2677. Őabr idesin cân u dile cebr idűp
İtdüĝine ħalmayasın Őabr idűp
2678. Ħazret-i Yezdân ħadîmü'l-kelâm
İtdi kelâmında anı medĥ-i tām
2679. Olmasa ĝüç ĝâyet o kâr-ı 'asîr
Olmaz idi lâyıķ-ı medĥ-i ħadîr
2680. Aña heves eyle ki Őubĥ u mesâ
Tâ olasın mazĥar-ı medĥ-i Ħudâ
2681. Her kim ola mazĥar-ı Şabr-ı cemîl
Oldı naĝar-gerde-i Őâĥ-ı celîl
[M. 71b]

Der-ĥüsn-i taĥallas ki mücib-i teĥaŐŐeŐest.

2682. Sen de eyâ ey NűŐî-i dâniŐ-ķarîn
Şâhid-i Şabr ile olup hem-nişîn
2683. Őabr u taĥammül-i rűŐen-pîŐe ħıl
Őâm u seĥer ĝönlűne endîŐe ħıl
2684. Her dem idűp ŐîŐe-i ĝayzı ŐikeŐ
Câm-ı taĥammülle dilűn eyle mest
[İÜ. 91a]

2685. Hem-dem idüp rehber-i şabrı dile
Fevz ü hidâyet ile yetiş menzile
2686. Sâlik olan şabr ile mahrem gerek
Fenn-i taḥammülde müselleme gerek
2687. Şabr ile ol kâm-dih-i cân u dil
Şabr ile şâd eyle özüñ muttaşıl
2688. Ol yürü ey sâlik-i rüşen-delîl
Nâzır-ı maẓmûn-ı *feşabrun cemîl*
- Vâkı'a-i şâh-ı merdân ü şîr-i jiyân.***
2689. Nağme-serâyân-ı riyâz-ı suḥan
Ġavṭa-şinâsân-ı ḥıyâz-ı suḥan
2690. Nâdire-cüyân-ı belâgat-ḳarîn
Küngüre-i ḳaşr-ı mezâyâ-nişîn
2691. Nükte-güzînân-ı mu'ammâ-şikâf
Ḳışsa-güzârân-ı reşâd ittişâf
2692. Böyle beyân eylediler ḳışsayı
Ḳışsa-i pür-'ibret ü pür-ḥişseyi
2693. Şîr-i Hudâ nûr-ı hüdâ Murtaẓâ
Şem'-i şafâ şu'le-i mihr-i vefâ
2694. Menba'-ı ser-çeşme-i feyz-i ezel
Maṭla'-ı nûr-ı kerem-i lem-yezel
2695. Şu'le-fürûz-ı ḥarem-i evliyâ
Meş'ale-i maḥfil-i ehl-i hüdâ
2696. Şîr-i peleng-efgen ü şemşîr-gîr
Şaf-der-i leşker-şiken-i şîr-gîr

2697. Râ'iz-i heft-aşkar-i gîti-neverd
Merkez-i nüh-dâyire-i lâcüverd

2698. Ol ki şeh-i Hâlikuñ arslanıdur
Şîr-i sipihri seg-i derbânıdur

2699. Ya'nî şeh-i mülk-i velâyet 'Alî
Encümen-efrüz-ı 'âlî-i velî

[İÜ. 91b]

2700. Taht-ı hilâfette olup cân-nişîn
Olmış idi fenn-i 'adâlet-güzîn

2701. Hüsrev-i âfâk-ı kemâl-ittişâf
Lücce-i 'adlinde idüp i'tirâf

2702. Bulmuş idi tâb-ı sitemden halâş
Olmış idi evc-i selâmetde hâş

2703. Bir gün idüp 'âleme 'adl-âşikâr
Virmiş iken mihr gibi iştihâr

2704. 'Adli firâz eyler iken nâgehân
Geldi bir üftâde Yehüdî hemân

2705. Her 'ameli hîle vü tezvîr idi
Kâzib ü pür-fitne vü şerîr idi

[M. 72a]

2706. Hâtır-ı hannâs idi menzil aña
Pîşe-i tesvîl idi hâşıl aña

2707. Şeklini şeytân-ı la'în görse ger
Eyler idi anı edîb-i saşkar

2708. Hîle ile şöhre-i âfâk idi
Ehl-i fesâdât aña müştâk idi

2709. Olmuş idi dâyim olup fitne-sâz
Şu'bede-âmüz-ı dil-i hoşça-bâz

2710. Pîşeleri hîle vü telbîs idi
Şanki ciger-ķūşe-i iblîs idi
2711. 'Ömri dāletde geçüp lâ-yezāl
Gelmez idi zātına hîç ħüsn-i ħāl
2712. Ĥazret-i Kerrāra o tezvîr-kār
Didi ki ey ħākim-i 'ālî-tebār
2713. 'Ālemi 'adlünle idüp şād-kām
Buldı cihān 'adlün ile intizām
2714. Dādı idüp pîşe vücūduñ tamām
Buldı cihān sāye-i 'adlünle kām
2715. Lîki baña zulm idüp ey dād-kār
Eyledün anuñla beni dil-figār
2716. Cevr ü sitem şānuña lāyık mıdur
Pîşe-i inşāfa muvāfık mıdur
[İÜ. 92a]
2717. Benden alup bir zirih-i zer-nigār
Virmedün ey ħākim-i devlet-şî'ār
2718. Oldı baña ol zirih-i sîm-bîz
Cevşen-i nüh-tüy-ı felekden 'azîz
2719. Lîki ħaķîķatde o tezvîr idi
Rây-ı Yehūdî-i ħıyel-gîr idi
2720. Zılm ide ħāşā aña şîr-i Ĥudā
Çünki odur reh-zen-i rāh-ı hüdā
2721. İtmiş idi nice bunuñ gibi rây
Ol ħıyel-ārā 'amel ü fitne-zây
2722. Şîr-i Ĥudā eyleyüp inkār anı
Eyledi tevbiĥa sezā-vār anı

2723. Cevşeni inkâr idicek ol güzîn
Da'vet-i şer' itdi Yehūdî hemîn
2724. Hâkim-i pür-dâd idi Kâdî Şüreyh
Olmış idi mazhar-ı efdâl ruveyh
2725. Fenn-i 'adâletde olup mû-şikâf
Bulmuş idi dâniş ile ittişâf
2726. Hâtır için itmez idi ol güzîn
Meyl-i ehibbâ-yı şadâkat-ķarîn
2727. Şîr-i Hudâ aña icâbet kı lup
Maħkeme-i şer'a ri'âyet kı lup
2728. Hâzır olup meclis-i şer'a tamâm
İkisi de itdi berâber kı yâm
2729. Çün olıcak kâdî teveccüh-künân
Başladı da'vâya Yehūdî hemân
2730. Diķķat ile baş-ı kelâm eyledi
Cân ile ta'bîr-i merâm eyledi
2731. Bir cebe da'vâ idüp andan hemîn
Oldı o dânyâya ħasâret-güzîn
2732. Şâhid-i zür ile o tezvîr-kâr
Eyledi da'vâyı metânet-şî'âr
[M. 72b]
2733. Hük m idüp âhir anı kâdî hemân
Şîr-i Hudâ oldı icâbet-künân
[İÜ. 92b]
2734. Görđi ki çün hük m-i şerî'at budur
Lâzıme-i semt-i tarîķat budur

2735. Olmağ ile mâlik-i genc-i hüdâ
İtdi qabûl anı o merd-i Hudâ
2736. İtmedi ol düşmen-i dîne gâzab
Qılmadı pâ-beste-i dâm-ı ta'ab
2737. Aña Yehūdî-i hasâret-şî'âr
Didi ki ey şîr-i şeh-i Kird-gâr
2738. Ey harem-ârâ-yı riyâz-ı kerem
Sâkî-i pür-lütf-ı hıyâz-ı kerem
2739. Maçla'ı hürşîd-i feyz-i Hudâ
Şâhib-i pür-seyb-i huyûz-ı hüdâ
2740. Olmasa Haq dînün eger serverâ
Olmaz idün böyle tevâzu'-nümâ
2741. Lâzıme-i şer'a idüp imtişâl
Eylemedün hışm ile 'arz-ı celâl
2742. Olmuş iken şâh-ı sipâh-ı kirâm
Bencileyin duna idüp iltiyâm
2743. Ben kulı qahruñla helâk itmedün
Cism-i pür-efkârımı hâk itmedün
2744. Bende bilüp haqqidüğün dînünün
Semt-i şafâ peyrev-i âyînünün
2745. İtdüm anı cân ile hergiz qabûl
Bulmağıçün cây-ı merâma vuşûl
2746. Şâhid ol ey server-i 'âlî-nesak
Bilmiş ol ey merd-i hidâyet-sebak
2747. Cân ile İmâna gelüp ol kişi
Hamd-i Hudâ oldı anuñ her işi

2748. Hâzret-i Kerrâra o devlet-şî'âr
Virdi hemân bir zîrih-i yâd-gâr
2749. Pîşe-i İslâmda mümtâz olup
Hâyli kirâm içre ser-efrâz olup
2750. Şıdķ ile âfâķa virüp iştihâr
Oldı o manzûr-ı 'uyûn-ı kibâr

[İÜ. 93a]

İğrâ-yı münşî-i müstehâm ber-şabr u şebât u ihtimâm.

2751. Sen de gel ey Nûşî-i dâniş-nüvâz
Şabr u tevâzu'la olup ser-firâz
2752. Tâ'at-ı Yezdâna enîs ol müdâm
Bâde-i maķşûd ile bul câm-ı kâm
2753. Her dem olup şâhid-i şabra ķarîn
Eyle özüñ taht-ı sa'âdet-nişîn
2754. Dâlle-i maķşûduñı 'âlemde bul
Şabr u haķîķatde şebât üzre ol

Der-pend-i erbâb-ı telâşî be-şebât ü tehâşî

2755. Kim ki haķîķatde ola şâbit-ķadem
Menzil-i maķşûda yiter lâ-cerem
2756. Kim ki yirin bekleye mânend-i serv
Bâğ-ı sa'âdetde yürür çün tezerv
2757. Her ne ķadar şabr u şebât eyleseñ
Kendüñi ferħunde şîfât eyleseñ
2758. Kîşver-i kâmuñda bulursun hemîn
Mâye-i gencîne-i dünyâ vü dîn

[M. 73a]

2759. Eyleme ümmîd-i mürüvvet şebât
Kalmadı 'âlemde haqîkat şebât
2760. Kimseden ümmîd-i vefâ eyleme
Cânuña bî-çâre cefâ eyleme
2761. Kim ki vefâyı ruḥ-ı cânân umar
Şanki o şeytândan îmân umar
2762. Oldı ricâ-dâr-ı raqîb-i ğabî
İt kemigünden ilik ummaḡ gibi
2763. Kalmadı 'âlemde vefâdan eşer
Nite ki dillerde şafâdan eşer
2764. Umma güzellerden efendi vefâ
Anlara kısmetde virilmiş cefâ
2765. Şimdi güzeller katı ḥöd-bîndür
Eñ güzeli kâfir-i bî-dîndür
[İÜ. 93b]
2766. Şehd-i lebinden diler iseñ 'asel
Nîşe-i müjgânı ḡayâl eyle gel
2767. La'l-i lebinden emeli az kıl
Zülf ü ruḡından dilüni bâz kıl
2768. Ğamze-i cellâdı belâdur şaḡın
Çîn-i ser-i zülfi ḡaḡâdur şaḡın
2769. Hem-çü 'izâr-ı felek-i fârızı
Ruḡlarınıñ şu'lesidür 'arızı
2770. Zülf-i siyeh-kârıdur efî-şıfat
Kâküli yüz ḡarasıdur 'âkıbet
2771. Sende eger var ise fi'l-cümle 'âr
İtme muḡabbetlerini iḡtiyâr

2772. Anlara 'arz itme haqîkatle zât
Câdde-i tã'atde ger gider şebât
2773. Hâk-i râh-ı Aḥmed-i Muḥtâr olup
Devlet-i câvide sezâ-vâr olup
2774. Cānuñı bezl it ki şeh-i lem-yezel
Göñlüñ ide mazḥar-ı feyz-i ezel

*Vâkı'a-i 'ibret-encâm-ı sālâr-ı sipâh-ı enbiyâ-i 'izâm der-evâyl-i İslâm
u ibtidâ-yı teveccüh-i aşḫâb-ı kirâm be-ḥâk-pây-ı sa'âdet-nizâm.*

2775. Hüsrev-i Baḥḥâ meh-i Yeşrib ḥarem
Şâh-ı neşîmen-geh-i taḥt-ı kerem
2776. Dürr-i yetîm-i şadef-i işîfâ
Gevher-i pâkîze-i kân-ı hüdâ
2777. H'âce-i dānâ-dil-i bāzâr-ı şer'
Hâzin-i gencîne-i esrâr-ı şer'
2778. 'Âbid-i âzâde-i ferş-i qadîm
Sâcid-i seccâde-i 'arş-ı 'azîm
2779. Server ü ser-defter-i sālâr-ı dîn
Mih-ter ü meh-manzar u muḥtâr-ı dîn

[İÜ. 94a]

2780. Aḥter-i tâbende-i burc-ı şafâ
Gevher-i raḥşende-i dürc-i vefâ
2781. Zîver-i kâşâne-i fevz ü hüdâ
Revnaḥ-ı dîbâce-i fazl-ı Hudâ
2782. Şâh-ı felek-taḥt u melâyik-sipâh
Mâh-ı sa'âdet-ferr ü 'izzet-penâh

[M. 73b]

2783. Şem^c-i fûrûzende-i eyvân-ı râz
Meş^cale-sûzende-i dîvân-ı râz
2784. Sürme-keş-i çeşm-i dil-i hîre-sâ
Fer-dih-i bâğ-ı şiyem-i tîre-sâ
2785. Kâm-ı firâz-ı dil-i erbâb-ı râz
Ṭab^c-ı nevâzende-i aşhâb-ı râz
2786. Bülbül-i hõş-nağme-i gülzâr-ı dîn
Nahl-i hüdâ yâr-ı çemenzâr-ı dîn
2787. Mihr-i ruḥı şemse-i beytü'l-ḥarâm
Ṭal^catıdır püz-dih-i nüh-ḥıyâm
2788. Dürr-i hadîşi güher-i dürc-i şer^c
İzzetidür neyyire-i burc-ı şer^c
2789. Turrasıdır sünbül-i bâğ-ı behişt
Ârızıdır ravza-i anber-sirişt
2790. Gevher-i cân taraf-ı kemer-bendidür
Ṭütî-i dil şayd-ı şeker-ḥandidür
2791. Halka-i begüşı felek çenberi
Peykeri âyîne-i İskenderî
2792. Mülk-i bihānuñ oña sulṭānıdır
Yüsuf-ı Mışrı ser-i ğilmānıdır
2793. Taḥt-ı nübüvvetde çün itdi karar
Oldı hüdâ bezmine cevher-nişâr
2794. Hakkā itâ^catde huşü^c eyledi
Da^cvet-i İslāma şürü^c eyledi
2795. Gün gibi dünyâyı tıutup şöreti
Şâyı^c olup aleme ol da^cveti

2796. Anı işitdi çü gürûh-ı dâlâl
Oldı kamu beste-i bend-i melâl
[İÜ. 94b]
2797. Derhem olup dilleri zencîr-veş
Oldı dili şavlet ile şîr-veş
2798. Oldılar ol kavm-i 'inād-istinād
Cümle kemer-beste-i semt-i fesād
2799. Bir yire geldi nice hıznîr-ı vaqt
Oldı velî her birisi şîr-i vaqt
2800. Şafha-i esrârı 'ayân itdiler
Hâme-i tedbîri revân itdiler
2801. Söyledi ol kavm-i cesâret-merâm
Defter-i taqdîre muhâlif-kelâm
2802. Sözleri hep tîre-i Yezdân idi
Dilleri hüd hîre-i hüsrân idi
2803. Hâşiye-i şafha-i tezvîr idi
Zîver-i dîbâce-i taqşîr idi
2804. Fıkr ü tedârikleri bî-iştibâh
Oldı hemân katl-i habîb-i İlâh
2805. Katline kaşd eyleyüp ol kavm-i şüm
Göstereler aña cemî'an hücum
2806. Bir yire cem'iyet idüp çîn-seher
İtmiş iken her biri 'azm-ı zarar
2807. Ğayz ile ol t̄ayife-i bed-nihād
Olmış iken sâlik-i semt-i fesād
2808. Zâhir olup anlara bir özge pîr
Çihre-i berrâkı mehâbet-sefir

2809. Şeyh-i emed-dîde vü fersûde-ten
 Hâtır-ı nezzâre dâlâlet-fiken
 [M. 74a]
2810. Rîşi olup berf-i sepîde mişâl
 Düşmiş aña reşha-i şavb-ı dâlâl
2811. Çihre-i nâ-pâki şe'âmet-nümâ
 Şüret-i murdârı nuhûset-fezâ
2812. Peyker-i nâ-şüstesi nuhs-ı kebîr
 Hâtır-ı bed-kîşi dâlâlet-pezîr
2813. Encümen-efrûz-ı fesâd u dâlâl
 Meş'ale-sûz-ı haram-ı ihtilâl
 [İÜ. 95a]
2814. Ma'reke-pervâz-ı maşâf-ı belâ
 Nîze-güzârende-i şahın-ı gāvâ
2815. Velvele-ârây-ı cihân-ı fesâd
 Gûlgüle-endâz-ı zamân-ı 'inâd
2816. Fitne-firâzende-i şehri-i kulüb
 Bâ'ış-i a'mâl-i fesâd u zünüb
2817. Ser-şiken-i kill-i 'ibâdât olan
 Hâme-ger-i bezm-i fesâdât olan
2818. Ya'nî 'Azâzîl-i 'alîlü'd-delîl
 Mazhar-ı da'vâ-yı dâlâlet-zalîl
2819. Cübbesi pür-dâmen-i idlâl olan
 Âdeme her bir suhanı âl olan
2820. Hâzret-i Yezdâna 'inâd eyleyen
 Şâm u seher kârı fesâd eyleyen

2821. Âdemün iqlâline me'nûs olan
Şubḥ u mesâ işleri ma'kûs olan
2822. Oldı o füccâra ser-i encümen
Ol sitem-endâz u fezâhat-fiken
2823. Başladılar fikr ü tedebbürlere
Resm-i fezâ'atde tefekkürlere
2824. Her biri bir dürlü cefâ fikr idüp
Ḥâtırâsın gayrlara zıkr idüp
2825. Biri didi eyleyelüm ittifaḳ
Tâ k'ola dil-beste-i ḳayd-ı vifâḳ
2826. Cümle anuñ ḳatline 'azm eyleyüp
Niyyeti ol ḫâlete cezm eyleyüp
2827. İtdi 'Azâzîl bu fikri pesend
Didi oluñ râğıb-ı resm-i gezend
2828. Yatdılar evbâş-ı fezâhat-ḳarîn
Ya'nî o füccâr-ı dâlâlet-güzîn
2829. Tâ k'uyanup nişf-ı şeb ol ḳavm-i şüm
Eyleyeler Ḥâzrete bir kez hücum
2830. Yatdı 'Azâzîl-i dâlâl-intisâb
Aldı anuñ gözlerini tâb-ı ḫ'âb
[İÜ. 95b]
2831. Müddet-i 'ömrinde o nekbet-me'âb
Olmaz iken beste-i zencîr-i ḫ'âb
2832. Ḥikmet-i Yezdân ile ol şeb hemân
Aldı gözün nevm-i ḫasâret-nişân
2833. Çünki 'Azâzîl uyandı hemîn
Gördi o kim şubḥ-dem olmuş yaḳîn

2834. Didi ki ey t̄âyife-i nâdirest
Eylemiş endâmuñızı h̄'âb süst
2835. Bâde-i ğafletle sizi mest idüp
Rütbe-i idrâküñizi pest idüp
2836. Sihr ile ol sâhir-i 'âlem-firîb
Eylemiş âlüde mekr-i ğarîb
[M. 74b]
2837. Üstünüze h̄âk-i mezârı şaçup
Kendüsi bir semt-i h̄alâşa kaçup
2838. Ğafleti dâm itmiş o sâhir size
Ğâlib olur sihr ile âhir size
2839. Didi o mel'un-ı ğavâyet-fiken
Şânına lâyıķ nice ebter-suħan
2840. Anları idlâl idüp ol pür-fesâd
Oldı ķamu 'âzim-i süy-ı 'inâd
2841. Cümlesi şemşirini ser-tîz idüp
Hañçer-i bürrânını h̄ün-rîz idüp
2842. Tîr ü kemân şeş-per ü gürz ü kemend
Nîze-i cevşen-güzer ü ķayd-ı bend
2843. Cümlesin âmâde idüp bî-gümân
Eylediler 'azm-i ğasâret hemân
2844. Önlerine düşdi 'Azâzîl-i dün
Tîr-i 'azâb eyleye baĝrını h̄ün
2845. Oldı o mel'un-ı 'adâvet-nihâd
Bedraķa-i t̄âyife-i pür-fesâd
2846. Faħr-i cihânuñ ķapusından girüp
Câyına evbâş ile ol dem irüp

2847. Mesken-i a'lāsına itdi nazar
Tâyife-i şüm-ı nuḥüset-eşer
[İÜ. 96a]
2848. Gördiler ol şîr-i jiyân-ı Hüdâ
Bebr-i hizebr-efgen u a'da-ribâ
2849. Nîze-zen-i sîne-i Zâl-ı zamân
Şaf-şiken-i düşmen-i Rüstem-nişân
2850. Şâm u seher düşmeninün gâlibi
Ya'nî 'Alî bin Ebî Tâlibi
2851. Mâr-ı düjem efî-i kâfir-şikâr
Ya'nî o şemşîr dü-ser-i zü'l-fişkâr
2852. Belde turup merd-i ḥarâmî mişâl
Eyler idi düşmene 'arz-ı celâl
2853. Şîr-i Hüdâyı görüp ol kavm-i şüm
İstediler eyleyüp aña hücüm
2854. Tu'me-i şemşîr idüp anı tamâm
Andan ala her birisi intiķâm
2855. Gördi bu evbâşı o şîr-i ğarîn
Her birinün sînesi pür-ḥışm u kîn
2856. Her biri bir pîl-i demân-ı düjem
Pençe-zen-i şahn-ı meşâf-ı sitem
2857. Gördi çün anları o merdân helâk
Zerre kadar eylemedi bîm ü bāk
2858. Andan idüp faḥr-i cihâni su'al
Didiler ey şîr-i meşâf-ı celâl
2859. Kande firâr itdi Muḥammed 'acep
Bulmağa 'azm eyler idük anı hep

2860. Anlara o şîr-i şecâ'at-pezîr
Didi ki ey t̄âyife-i nâ-güzîr
2861. Şimdi sizi tu'me-i şemşîr idüp
Kimûnüzi beste-i zencîr idüp
2862. Gösteririn faḥr-i cihânı size
Tîḡ ile ol rûḥ-ı revânı size
2863. Lerze düşüp cümleñ endâmına
Duymadılar şavlet-i aḡdâmına
[M. 75a]
2864. Şîr-i Hudâ kükredi üştür-mişâl
Duymadılar baḡmaḡa cünd-i ḡalâl
[İÜ. 96b]
2865. Elde kılıç ḡabzası dilde celâl
Eyledi a'dâ yüregın pây-mâl
2866. Tâb-ı ḡazab ḡal'atını itdi germ
Eyledi ol ḡaḡır-ı a'dâyı nerm
2867. Kaçdılar ol t̄âyife-i ḡallîn
Oldılar âlâm ile tenhâ-nişîn
2868. Almadı ol ḡavm-i ḡabâşet-nihâd
Ellerine bir daḡı tîḡ-i fesâd
2869. Hâzret-i ḡuddüs-i mekârim-maşîr
Leyle-i cem'iyet-i ḡavm-i ḡayr
2870. Hâmil-i vahye didi ey Cibrîl
Eyle yürü 'azm-i ḡabîb-i cemîl
2871. Benden aña eyle selâm u du'â
Olsun o meh'âzim-i semt-i fezâ

2872. Menziline⁹³ şîr⁹⁴-i ğarînem qosun
Pençe-zen-i düşmen-i dînem qosun
2873. Eyleyüp ol 'azm-i tarîk-i daķîķ
İtsün Ebü Bekri refîķ-i şefîķ
2874. Var idi bu sözde bilâ iştibâh
Hikmet-i Yezdân-ı dü-gîti-penâh
2875. Güş idicek bu sözi ol dâd-gâr
Oldı hemân hâlîķa fermân-güzâr
2876. 'Azm-i beyâbân idüp ol şâh-ı dîn
Aldı Ebü Bekri yanınca hemîn
2877. Hâzret-i Şiddîķı idüp yâr-ı ğâr
Oldı aña şâm u seher ğam-güsâr
2878. Şîr-i Hudâya didi şâh-ı rusül
Fazl ile sâlâr-ı sipâh-ı rusül
2879. Ey harem-efrüz-ı gülistân-ı dîn
Gonca-i nevreste-i bâğ-ı yaķîn
2880. Gülbün-i 'irfâna gül-i nev-bahâr
Naħl-i çemân-ı çemen-i iştihâr
2881. Gonca-i nev-hîz-i çemen-zâr-ı 'ilm
Râyiķa-baħşende-i ezhâr-ı 'ilm
[İÜ. 97a]
2882. Şîr-i jiyân-ı mülk-i zü'l-celâl
Bebr-i demân-ı şamed-i lâ-yezâl
2883. Sîne-şikâfende-i ğaşm-ı ğarîn
Nîze-güzârende-i çarh-ı berîn

⁹³ menziline: menzile İÜ.

⁹⁴ şîr: şer M.

2884. Baña dimiş şâh-ı 'adîmü'l-mişâl
Eyleyüp âheng fezâ-yı lâ-yezâl
2885. Eylesün ol ser-suhan-ı ehl-i kâm
Menziline şîrûmi kıyım-maķâm
2886. Hâzret aña hâli 'ayân eyledi
Hîle-i evbâşı beyân eyledi
2887. Güş idicek bu sözi itdi ķabûl
Olmadı a'dâ eleminden melûl
2888. Bildi ki olmışlar o erbâb-ı şûr
'Azm⁹⁵-i ser-menzil-i baĝî vü şürûr
2889. Hâzreti bulmazlar ise lâ-cerem
Kendü olur beste-i ķayd-ı sitem
[M. 75b]
2890. Bildi ki mümkün degül o pâdişâ
Munca mülâ'înüñ elinden rehâ
2891. Serkeş olup olmadı gerden-firâz
İtdi ķabûl suhan-ı şâh-ı râz
2892. Tâze vü nâ-bâliĝ idi ol zamân
Tıflı idi ammâ ki şecâ'at-nişân
2893. Bilmeyen ol şâhı şanurdu emer
Mâderinüñ şîrini ol şîr-i ner
2894. Meger esâfilden o ĝurrende şîr
Zerre ķadar olmadı hîç bîm-ĝîr
2895. 'Ömrin o sulţâna fedâ eyledi
Şânını manzûr-ı Hudâ eyledi

⁹⁵ Her iki nüshada da "Āzim" yazan kelime kalıp gereĝi "Azm-i" şeklinde okunmuştur.

2896. Bildi ki eyler o şeh-i dîn-penâh
Bâd-ı ecel hürmen-i 'ömrin tebâh
2897. Çünkü kazâ böyle ider iktizâ
Virdi kazâ hükmine hergiz rızâ
2898. Böyle gerek şîr-i jiyân-ı garîn
Böyle gerek kâtil-i a'dâ-yı dîn
[İÜ. 97b]
2899. Hağ didi Cibrîle ki ey rûh-ı kıuds
Dâhil-i kâşâne-i meftûh-ı kıuds
2900. Oldı felân şâh-ı melâyik hemîn
Bunca zamân saña uşuvvet-güzîn
2901. Oldı sizün ey melikân-ı celîl
'Ömrünüz eyyâmı dirâz u tavîl
2902. 'Ömrünüzün müddeti rûz-ı kıyâm
Ancağ olur fevz ile âhîr tamâm
2903. Birbirünüz 'ömrine dih sâl-ı tâm
Bağış idün ey melikân hemân
2904. Böyle didi hâlîk-ı kaşr-ı felek
Birbirine baqdılar iki melek
2905. Olmadı câ'iz bu 'aâtâ anlara
Virmedi yüz rüy-ı vefâ anlara
2906. Anlara Yezdân-ı haţîru'l-keâm
Didi birâderler iken siz tamâm
2907. Virmedünüz ey melikân-ı celîl
Birbirünüz uğrına 'ömr-i kalîl
2908. Şîr-i jiyânum görün ol pür-vefâ
'Ömrini hep Ahmede itdi fedâ

2909. Ol gül-i nevreste dağı tıfl iken
Söz şayup olmadı o hâtır-şiken
2910. Lâzım olupdur anı siz beklemek
Çekmeye tâ tîr-i belâdan emek
2911. Beklediler iki melek tâ seher
İrmedi ol şîr-i ğarîne zarar

Hasse-i münşî-i nâ-tüvân be-bezl-i cân.

2912. Sen de ko ey Nüşî-i şeydâ-revân
Hâk-i râh-ı Aḥmed-i Muhtâra cân
2913. Rîşüni dergâhına cârüb kııl
Hidmetini cânuña maḥlûb kııl
2914. Menzil-i iḳbâle yetiş lâ-yezâl
Ol ḥarem-efrûz-ı kıybâb-ı vişâl
[M. 76a] [İÜ. 98a]

Dâstân-ı dilber-i sîmîn-ber ü nâz-perver.

2915. Burc-ı leḫâfetde meger bir zamân
Var idi bir mâh-ı sa'âdet-nişân
2916. Sâ'id-i sîmîni dil-ârâ idi
Pençe-i billûrı semen-sâ idi
2917. Kâmet-i mevzûnı olup ḥoş-ḥırâm
La'l-i güher-rîzi idi ḥoş-keâm
2918. Nuḫḫı şeker-bîz idi gevher-nişâr
Zülfi dil-âvîz idi 'anber-nişâr
2919. La'l-i revân-baḫşı idi câm-ı cân
Bâde-i nüşîni idi kâm-ı cân

2920. Pençesi hırşîd idi anuñ hemân
Şa'şa'a-sâz olmuş idi her benân
2921. Sevmege hem-vâre sezâ-vâr idi
Cevri gibi 'âşıkı bisyâr idi
2922. Bir gün o mehr-rû-yı leţâfet-penâh
İtmiş idi devlet ile 'azm-i râh
2923. Yolında giderken o sa'âdet-güvâh
'Âşıkınıñ birisi itdi nigâh
2924. Bağdı aña cân ile âh eyledi
Hâlini 'aşk ile tebâh eyledi
2925. Gâyetiyle ter düşüp ol dürr-i dâl
'Âşıkâ 'arz eyledi rûy-i celâl
2926. Bildi ki bir 'âşık-ı dîvânedür
Meş'ale-i hüsnine pervânedür
2927. Hışm idüp ol şâh-ı celâlet-nedîm
Başına açdı yedi zaḥm-ı 'azîm
2928. İtdi anuñ seng-i muḥabbet-şî'âr
Bağ-ı sırrında yedi gül âşikâr
2929. Oldı anuñ ḥâtırı ḥurrem bahâr
Peyk-i vişâl oldı aña seng-i yâr
2930. Şadme-i âlâm anı bî-hüş idüp
Kendüni ol demde ferâmüş idip
[İÜ. 98b]
2931. Çok tolu şandı aña seng-i 'anât
İtse n'ola 'âşıkâ îcâb-ı ḥ'âb
2932. Bir gün uyandı o ser-i âşikân
Oldı yine 'âzim-i dilber hemân

2933. Yolda buluşdı aña âh eyledi
 'Ârız-ı pākine nigâh eyledi
2934. Başını hâk-i reh-i cānān idüp
 İrdi fiğān çāk-ı girībān idüp
2935. Hışm idüp ol şāh-ı celālet-me'āb
 Urdı anuñ başına seng-i 'itāb
2936. Tāzeledi başınuñ ol güllerin
 Eyledi ārāste-i bāğ-ı serin
2937. Düşdi yine hāke ol āşüfte hāl
 Oldı vücūdı ğam ile pāy-māl
2938. Eyledi biñ kerre o bu resme āh
 Eyledi biñ dürlü cefālar o şāh
[M. 76b]
2939. Gördi hālāş olmağa yoqdur mecāl
 Didi ki ey 'āşık-ı āşüfte-hāl
2940. Var filān yirde bir ehl-i kemāl
 Hüsñ ile hürşid-i sipihr-i cemāl
2941. Dilber-i mümtāz dur ol mäh-veş
 Aña göre zerre degüldür güneş
2942. Hüsñ ile meşhür-ı cihāndur o şāh
 Ān ile manzür-ı zamāndur o mäh
2943. Yoq saña çün benden ümīd-i vefā
 Var aña ol mihr ü muḥabbet-nümā
2944. Ol ki güzellikde ser-efrāz dur
 'Āşıka iḥsān ile mümtāz dur
2945. Qulları yüz cümleyüz ol dilberüñ
 Ol gül-i dūşize-i behcet-verüñ

2946. Var aña ol bende ki ser-dârdur
Hûblara kâfile-sâlârdur
2947. Gûş idicek bu sözi 'aşîk hemîn
Didi ki ey mâh-ı sa'âdet-ķarîn
[İÜ. 99a]
2948. Sensin o mihr-rûy-ı behâcet-firâz
Sensin o şâh-ı harem-i imtiyâz
2949. Göñlüme râh-ı ğamı minhâc idüp
Ben kuluñı illere muhtâc idüp
2950. Eyleme redd ey şeh-i mülk-i kerem
Sensin olan pâdişeh-i muhterem
2951. Gûş idicek bu sözi inşâf idüp
Sîne-i pür-kînesini şâf idüp
2952. Eyledi ol 'aşîkı leyl ü nehâr
Kendüsine maħrem idüp ğam-güsâr
2953. 'Asker-i 'uşşâķına serdâr idüp
Cümlesine kâfile-sâlâr idüp
2954. Her dem idüp hem-dem-i 'ayş ü çarab
Maħrem-i râz eyledi her rûz u şeb
2955. Olmağ ile 'aşîk-ı sâbit-ķadem
Gördi nice lütf u 'âtâ vü kerem

Der-mev'ıza-i darâ'at-ı be-ķuddüs-i inâyet.

2956. Cân ile ey Nûşî-i ferhunde-dem
Eyle dilüñ şıdķ ile sâbit-ķadem
2957. Dergeh-i Yezdâna münâcât kıl
Şâm u seher 'arza-i hâcât kıl

2958. Eyle niyâz-ı mülk-i zü'l-celâl
Maṭlab-ı a'lâya dilerseñ vişâl

Der-teşvîk-i erbâb-ı hâl be-ibtihâl-i zü'l-celâl.

2959. Gel berü ey sâlik-i semt-i şafâ
Ḥaḫḫa tazarru'lar idüp dâyimâ
2960. Kendüñi tâ 'âkıbet-endüd kıl
Nâ'il-i ser-menzil-i maḫşüd kıl
2961. Kâma yetişmekte eger semt çok
Ḥaḫḫa đarâ'at gibi bir nesne yok
[M. 77a]
2962. Aç gözünü zâ'il idüp ğafleti
Ḥaḫḫa niyâz eyle gözet fırsatı
[İÜ. 99b]
2963. Vaḫt-i seḫer rahmet-i ğaffârı gör
Furşatı fevt eyleme yalvarı gör
2964. Kim ki bu fırsatları tazıyî' ider
Kendüni şâyeste-i teşnî' ider
2965. Virdi saña Ḥazret-i Ḥaḫ çok zamân
Kendüne 'arz itmege maḫşüd-ı cân
2966. Saña bu ihmâl için olsa 'itâb
Ḥaḫḫa ne şüret ile virürsün cevâb
2967. Žâyi' idüp sehv ile ezmânuñı
İtme sezâ-vâr-ı belâ cânuñı
2968. Ğaflet ile elli yıl itdi güzer
Ḷaldı senüñ beş günüñ ey bî-ḫaber
2969. Şaḫn-ı şafâ şanma serây-ı penc
Derd ü belâ-sencidür âmâde renc

2970. Baġma bu Zâl-ı felegün rüyına
Gönlünü bend eyleme ser-müyına
2971. Meger 'Azâzîl-i dâlâlet-eşer
Ceybüne ser-pençe ilişdürse ger
2972. Hakkı niyâz ile ħalâş eylesün
Güşe-i el'tâfda ħâş eylesün
2973. 'İlme şaġın 'arz-ı ġurür eyleme
Kendünü dem-beste-i şür eyleme

Dâstân-ı fâzıl-ı münteġallü'l-fezâyil.

2974. Var idi bir fâzıl-ı taġķik-enîs
Şâhid-i 'irfân u mezâyâ-celîs
2975. Virmiş idi aña 'aġâ-yı ezel
Ma'rifet-i zât-ı şeh-i lem-yezel
2976. Zâtına maġşûş idi 'ilm-i şifât
Şânına maġşûr idi taġķik-i zât
2977. Olmuş idi 'ilm ile ol ħôş nesak
Maġzen-i gencîne-i esrâr-ı Hakk
2978. Olmuş idi dâyim o 'âlî-makâm
Ĥayme-i 'irfâna 'imâdü's-selâm
- [İÜ. 100a]
2979. Lîki idüp kuvvetine i'timâd
İtmez idi 'işmet-i Yezdânı yâd
2980. Ğirre olup bir dem o şâhib-kemâl
Didi ki eyâ melik-i zü'l-celâl
2981. İtdi mi ħalk anı ki 'âlemde tâ
Ola fazîletde mu'âdil baña

2982. Cehlle idüp cümle fühül i'tirâf
Baħr-i kemâlümden ider iğtirâf
2983. Kimdür o kes kim beni ilzâm ide
Rište-i ilzâmı baña dâm ide
2984. Ma'rifet-âmûz-ı efâzıl menem
H'âce-i bāzâr-ı fazâ'il menem
2985. Nâdire-perdâz u suħan-perverem
Bâğçe-i diğkate zînet-i kerem
2986. Vâkıf-ı esmâ vü müsemmä menem
Kâşif-i esrâr-ı mu'ammâ menem
[M. 77b]
2987. Gelse 'Azâzîl-i ħîle-pîşe ger
Eylese baħş ol sitem endîşe ger
2988. Sa'y idüp idlâle o mel'un tamâm
Ķursa benüm şayduma biñ dürlü dâm
2989. Her ne Ķadar eylese şarf-ı mecâl
Eyleyemez beste-i dâm-ı dâlâl
2990. Söyleşemez ol ser-i ehl-i fesâd
Eylese biñ kerre cidâl u 'inâd
2991. Ol dem olup mest-i şarâb-ı Ķurür
İtdi hemân neşve-i da'vâ zuhûr
2992. Germ olup ol merd-i dekâyık-şikâf
İtdi dem-â-dem nice lâf u Ķüzâf
2993. Hâlet-i 'irfân ile ol cûş idüp
'İşmet-i sübhâni ferâmûş idüp
2994. Bilmedi kim 'ârifet-i Kird-gâr
Olmasa insâna 'inâyet-şî'âr

2995. Şâne-i elçâf-ı Hudâ muttaşıl
İtmese işlâh-ı ser-i zülfi dil
[İÜ. 100b]
2996. Turra-i maşşûdı müşevveş olur
Hâne-i âmâli pür-âteş olur
2997. Olmasa ger hâbl-ı 'aṭâ-yı Hudâ
Çâh-ı dâlâletde qalur dâyimâ
2998. Toldı gurûr ile dem-â-dem özi
Gelmedi hoş Haḫḫa anuñ her sözi⁹⁶
2999. Bir gün olup tîr-i kazâ pür-güşâ
Sîne-i bî-kînine toḡrudı tâ
3000. Bâz-ı fenâ bâlini tîz eyledi
Şayd-ı dil ü câna sitîz eyledi
3001. Pençe-i şâhîn-i ecel tîz olup
Hañçer-i Behrâm gibi hûn-rîz olup
3002. Cânına kaşd eyledi tiḡ-i ecel
Gülbün-i ârâmına virdi ḫalel
3003. İtdi dem-â-dem dem-i serd-i fenâ
Ḡonca-i gülzâr-ı vücûdın hebâ
3004. Şarşar-ı bād-ı elem oldı vezân
Gülşen-i i'mârına virdi ḫazân
3005. Hâlet-i nez' üzre iken ol 'azîz
Geldi 'Azâzîl-i dâlâlet-temîz
3006. Şüret-i şâlihde ol îmân-şiken
Dillere ammâ ki dâlâlet-fiken

⁹⁶ 2997 ve 2998. beyitler İÜ. nüshasında der-kenâr şeklindedir.

3007. Şüret-i tezvîr ü şe'âmet yüzi
Hîle-i idlâl u fezâhat sözi
3008. İşleri telbîs ü özi pür-fesâd
Hâli hıyel hâleti mekr ü 'inâd
3009. Başladı bahş itmege ol pür-çalâl
Oldı sözi bâ'îş-i derd ü melâl
3010. Açdı suhan zât-ı Hudâdan hemân
Oldı ol idlâle 'azîmet-künân
3011. Virdi cevâb aña o merd-i şamed
İtmedi şeytân aña teslîm ebed
3012. İtdi beyân nice delîl-i 'alîl
Ol gâzab-âlûde-i rabb-i celîl
3013. 'Âkıbet ol fâzılı ilzâm idüp
Rişte-i tezvîri aña dâm idüp
3014. Âhîr anuñ sözlerin ibtâl idüp
Hâne-i 'irfânını pâ-mâl idüp
[M. 78a] [İÜ. 101a]
3015. Eyledi pâ-beste-i bend-i melâl
Oldı nümâyân aña rüy-ı çalâl
3016. Oldı anuñ niteki câm-ı 'anâ
Çeşme-i tevhîdi kudüret-nümâ
3017. Toldı hemân niteki seyl-âb-ı çirk
Sâgar-ı tecrîdine tîz-âb-ı şirk
3018. Virdi anuñ nîş-i belâ gibi 'ayy
Kâse-i tefrîdine zehr-âb-ı gayy
3019. Cilve-nümâ oldı 'arûs-ı çalâl
Virdi gönül milketine ihtilâl

3020. Şâhid-i ilzâm anı medhüş idüp
Sâgar-ı idlâl ile bî-hüş idüp
3021. Oldı hemân rüy-ı keder cilve-ger
Tutdı dil-i pâkini jeng-i keder
3022. Mülzem olup ol ser-ehl-i kemâl
Oldı hemân beste-i dâm-ı dalâl
3023. İtdi 'Azâzîl anı dem-beste çün
Gönlüni bend-i gama peyveste çün
3024. Dâne-i tezvîr ile şayd eyledi
Rişte-i idlâline kayd eyledi
3025. Munca zamân itmiş iken ol güzîn
'Âleme 'irfân ile ta'lîm-i dîn
3026. Andan alurken gice gündüz sebağ
Ehl-i kemâlât-ı belâgat-nesağ
3027. Anı zebûn itdi o mel'ûn-ı vaqt
Eyledi ilzâm ile meftûn-ı vaqt
3028. Hâkka tutup rüy-ı niyâzı hemîn
Didi ki ey şâh-ı cihân-âferîn
3029. 'İlm-i ezel zâtuña maşşûşdur
Şân-ı hüda bahşuña menşûşdur
3030. Sensin olan vâkıf-ı ahvâl-i dil
Sensin olan vâhib-i âmâl-i dil
3031. Sensin olan râhim-i pûziş-pezîr
Sensin olan şâh-ı 'inâyet-maşîr

[İÜ. 101b]

3032. Sensin olan 'acize dâyim mu'în
Sensin olan zâlime her dem mühîn

3033. Eyle benüm 'özümi şähâ kabül
Eyleme i'râz ile gönüm melül
3034. Munca zamândur dem-i 'irfân ile
Nâfe-güşâ olmuş idüm cân ile
3035. Olmuş iken nâtıka-i hõş-mağâl
Lağlağ-perdâz-ı harîm-i kemâl
3036. 'Äleme enfâs-ı Mesîhâ-şifat
Bağş-ı hayât itmiş iken 'âkıbet
3037. Pister-i gâfletde beni nefsi dün
Eyledi şeytân ile her dem zebün
3038. Oldı dil-i bî-meded ü pür-kuşür
Nefse uyup beste-i bend-i gurür
3039. Dâm-ı ser-encâma düşüp derd-mend
Haste olup oldu 'aceb müstemend
3040. Saña şıgındum beni kırtar şehâ
Kıl harem-i lütfuñı cây-ı rehâ
3041. Ol harem-ârâ-yı harîm-i kelâm
Hakka niyâz itdi gönülden tamâm
[M. 78b]
3042. Bildi tamâmet yine noğşânını
İtdi ricâ re'fet-i rahmânını
3043. Cüşiş idüp lücce-i lütf-ı Hudâ
Virdi şafâ aña nesîm-i hüdâ
3044. Geldi yetişdi aña feyz-i ezel
Gitdi anuñ bâğ-ı dilinden hâlel
3045. Var idi bir şeyh-i kemâl-iştihâr
Keşf ü kerâmet ile olmuşdı yâr

3046. 'İlm ile manzûr-ı cihân idi ol
Fazl ile meşhûr-ı zamân idi ol
3047. Vâkıf olup hâline ol nükte-dân
Oldı hemân aña 'azîmet-künân
3048. Gördi ki şeytân-ı dalâlet-güvâh
Eyleyüp ilzâm anı bî-iştibâh
[İÜ. 102a]
3049. İtmiş anı beste-dem ü haste-hâl
Şalmış aña rişte-i mekr ü dâlâl
3050. İzn-i Hudâ ile o şâhib-kemâl
Eyledi şeytânı esîr-i melal
3051. Baḥş idüp o merd-i hidâyet-maḳâm
Eyledi ilzâm anı mālâ-kelâm
3052. Kurtarup anı o 'inâyet-ḳarîn
Ḳaldı taḥayyürde hemân ol la'în
3053. Müşkülünü ḥall idüp anuñ tamâm
İtdi o dâneyı selâmet-nizâm
3054. Az zamân ḳaldı ki ol merd-i râh
Maḫzar-ı Yezdâna vara rû-siyâh
3055. Güşe-i nîrânı penâh eyleye
Ḥâlini peyveste tebâh eyleye
3056. Nâr-ı ceḫîm içre olup sühte
Her dem ola cânı ğam-endühte
3057. Munca zamân itdügi a'mâl anuñ
Sâye-şifat tâ ola pâ-mâl anuñ
3058. Dâyim ola ol ser-i ehl-i kemâl
Maḫzar-ı ḫışm u ğazab-ı zü'l-celâl

Der-niyâz-ı 'âhil-i kâim-firâz ü dil-nüvâz.

3059. Sen de gel ey Nüşî-i şâhib-şu'ür
Olma şaķın mest-i şarâb-ı gurûr
3060. Olma eyâ emel-i feyz-i ezel
Ėirre olup mazhar-ı mekr ü hıyel
3061. Fitne-i şeytâna olursañ maħal
Eyle ricâ-yı kerem-i lem-yezel
3062. Cânuñ idüp 'arza-i rabb-i celîl
Ėazret-i kıddüs ile var ol Ėalîl

Vâķi'a-i mu'âmele-i Ėalîl bâ-rabb-i celîl.

3063. Böyle beyân itdi bir ehl-i şafâ
Şâh-ı kerem ya'nî Ėalîl-i Ėudâ
[İÜ. 102b]
3064. Her dem olup genc-i 'aᖁâyâ-feşân
Olmış idi râyet-i dâdeş-keşân
3065. Şâmil idi lütfi cihân ehline
Nâzil idi seybi zamân ehline
3066. Bir gün irüp kıâşıd-ı emr-i celîl
Müjde-i vaşl ile sevindi Ėalîl
3067. Şüret-i aᖁbâba görüp 'Azra'îl
Aña yetişdürdi selâm-ı celîl
[M. 79a]
3068. Emr-i Ėudâvendi beyân eyledi
Sırr-ı dil-fürûzı 'ayân eyledi
3069. Aña didi ol melek-i Ėoř-nu'üt
Rûᖁnı ister melek-i lâ-yemüt

3070. Baña eyâ merd-i laîfî'n-nesağ
Rûhuñı kabz itmegi emr itdi Hâğ
3071. Böyle diyüp ol melek-i cân-sitân
Oldı aña cân ile fermân-beyân
3072. Çünkü işitdi bu kelâmı Halîl
Didi ki ey peyk-i cenâb-ı celîl
3073. Hâğğa di kim dōsta lâyıq mıdur
Kâ'ide-i şıdğa muvâfiğ mıdur
3074. Kim taleb-i cân ide aħbâbdan
Ola tamâm anlara hâtır-şiken
3075. Baña Halîlüm diyü itdi vedâd
Şimdi nedür rûhı talebden murâd
3076. Güş idicek bu suħanı 'Azra'îl
İtdi hemân 'azm-i cenâb-ı celîl
3077. Oldı güzârende-i bâm-ı felek
Hâğğa didi bu suħanı ol melek
3078. Hâzret-i quddüs-ı kerîmü'l-me'âb
Didi ki ey peyk-i itâ'at-nişâb
3079. Aña di kim dōst olup dil-şiken
Cân şaķınur mı 'acabâ dōstdan
3080. Çünkü işitdi bu sözi 'Azra'îl
Oldı hemân 'âzim-i taraf-ı Halîl
[İÜ. 103a]
3081. Cānuña ol sırrı 'ayân eyledi
Hâğ sözini aña beyân eyledi
3082. Mülzem olup ol şeh-i 'alî-fütūħ
İtdi hemân cân ile teslîm-i rûħ

Der-sevķ-i nāzım-ı nahif be-bezl-i cān-ı za'if.

3083. Böyle gerek Hāķķa hūlūş ey gönül
Ancaķ olur resm-i hūşūş ey gönül
3084. Kār-ı hūlūş ile gelüp Nūşiyā
Kesb-i hūşūş eyle şabāh u mesā
3085. Cānı fedā eyle reh-i Hāķķa gel
Tā k'olasın mażhar-ı lūtf-ı ezel

Hikāyet-i ber-muktezā-yı haşb-i hāl.

3086. Var idi bir köhne 'Arab kayr-fām
Sākin idi Şāmda her şubh u şām
3087. Olmuş idi rişî dırāz u sepîd
Şekl-i ğarîb üzre olurdu bedîd
3088. Ğāyet ile kāmetsi bālā idi
Kaddi anuñ şan şeb-i yeldā idi
3089. Liki nihāyetde olup māl-dār
H'āce-i simsār idi leyl ü nehār
3090. Yidi oğul virmiş idi aña Hāķ
Her birisi yek-sebaķ u yek-nesaķ
3091. Kāra idi cümlesinüñ yüzleri
Zāğ-şıfat tatsız idi sözleri
3092. Sāye şalup anlara perr-i hümā
Olmüş idi her biri devlet-nümā
[M. 79b]
3093. Beyza-i sî-murĝ-ı sa'adet-tamām
Gelmiş idi ellerine şubh u şām

3094. Tâ'ir-i devlet konup anlara hem
Olmış idi cümlesi 'izzet-ḥaşem
3095. Olmuş idi tal'at-ı her beççe zâğ
Ḥân-ḳah-ı devlete rüşen çerâğ
[İÜ. 103b]
3096. Virmiş idi çeşm-i ṭama' lâ-yezâl
Gözler idi gözleri māl ü menâl
3097. Her dem olup derd ü belâdan berî
İt gibi cân besler idi her biri
3098. Cümlesi hey'etde olup şan kelâğ
Zişt ü siyeh-rû idi mânend-i zâğ
3099. Tâcir olup her birisi şubḥ u şâm
Bulmuş idi râh-ı ticâretde kâm
3100. Her birisi Şâma virüp iştiḥâr
Şâm u seḥer eyler idi kesb ü kâr
3101. Râh-ı ticâretde gidüp Şâma dek
Eyler idi sa'yini aḥşama dek
3102. 'Ömrlerin kâra koyup şubḥ u şâm
Eyler idi her biri taḥşîl-i kâm
3103. Bir gün idüp köhne 'Arab Rûma 'azm
Niyetini eyledi ol râha cezm
3104. İtdi tedârik o ser-i ehl-i kâm
Ṭuydı anuñ niyyetini mîr-i Şâm
3105. Da'vet idüp anı bilâ-irtiyâb
Didi ki ey tâcir-i devlet-me'âb
3106. Baña getür iki gulâm-ı güzîñ
Her birisi ola şabâḥat-ḳarîñ

3107. Ruḥları çün lâle-i cāvīd ola
Kolları ḥōd pençe-i ḥurşīd ola
3108. Yüzleri bir şu'le-i raḥşān ola
Sözleri şehd-i şeker-efşān ola
3109. Gūş idicek bu sözi ol nām-ver
İtdi qabūl eyledi 'azm-i sefer
3110. Eyledi çüm hıttā-i Rūmı güzār
İki gulām aradı çoq rūzgār
3111. Bulmadı gönline yarar bir gulām
Tā ki ala şāha virüp naqd-i kām
3112. 'Ākıbet ol tācir-i devlet-nizām
Oldı hemān 'āzim-i iqlīm-i Şām
[İÜ. 104a]
3113. 'Arza kı lup şāha 'Arab kendini
Virdi hemānā iki ferzendini
3114. Didi ki ey ḥākim-i iqlīm-i Şām
Eyledüm eṭrāfi taleb şubḥ u şām
3115. Bunlara hem-sāye güzel bulmadum
Bunlara hem-pāye bedel bulmadum
3116. Bunlar ile ğayrısı ey şeh-r-yār
Şu'le-i ḥurşīde göre zerre-vār
3117. Her birisi ḥıdmete şāyestedür
Dergeh-i efdālūne dil-bestedür
3118. Her birisi māha mişāl oldılar
Ḥāl-i ruḥ-ı ḥüsn ü cemāl oldılar
3119. Ğayrıya lāyıq degül ey şād-kām
Saña sezādur bu iki gulām

[M. 80a]

3120. Görmedüm ey hâkim-i 'âlî-mağâm
Tâl'at ile bunlara beñzer gûlâm
3121. Devlet anuñ kim gide andan melâl
'Arz-ı cemâl eyleyeler mâh u sâl
3122. Söyleyeler ikisi bülbül gibi
Hürrem ola gönli anuñ gül gibi
3123. Her dem olup sözleri şekker-şiken
Turraları bil k'ola 'anber-şiken
3124. Tâl'at-ı zîbâları mümtâzdur
Bâğ-ı behâcetde ser-efrâzdur
3125. Her nazarı gönlüñi mesrûr ider
Hânkah-ı şevküñi ma'mûr ider
3126. 'Arz-ı izâr eyleyeler rûz u şeb
Câna tolar şevk ü sürûr u tarab
3127. Liki iki zâğ-şifat bendeler
Zişt idi gâyetde kabîhu'n-nazar
3128. Mühmil ü müstekrih idi her biri
Olmış idi resm-i şafâdan berî
3129. 'Arz idicek cân ile ol nâ-tüvân
Gördi hûş ol şâh-ı ma'ârif-nişân

[İÜ. 104b]

3130. İtdi kabûl anları bî-iştibâh
N'eyesün ol şâh-ı mürüvvet-penâh
3131. Vâkıf olup hâle idüp i'tibâr
Oldı dil-i nâziki 'ibret-şî'âr

Der-‘arza-i i‘tizâr be-‘huzûr-ı ulü'l-ebşâr.

3132. Ben de eyâ Nûşî-i şâhib-hüner
Kıssa-i pür-hişseye itdüm nazar
3133. Olur imiş bildüm anı ben fakîr
Herkesi kendü ‘ameli dil-pezîr
3134. Hôş görünürmiş kişiye pîşesi
Medh imiş ol pîşesi endîşesi
3135. Baña da bu zâde-i efkârdur
Şâm u seher maṭmaḥ-ı enzârdur
3136. Her kişi hâlince idüp bir ‘amel
Kendin ider mazhar-ı feyz-i ezel
3137. Olsa eger bu varaḫ-ı hōş-nümâ
Her ne ḳadar pür-ḫaṭal u pür-ḫaṭâ
3138. Baña görünür yine bî-irtiyâb
Her suḫanı pür-nüket ü pür-şavâb

Der-pend-i ḳaşr-ı yed ez-tevşîḫ-i kelâm-ı müşeyyed.

3139. Çek elüni hâme-i îcâddan
K’oldı sözüñ ḡayret-i dürr-i ‘Aden
3140. ‘Anber-i sârâya olup ṭa‘ne-zen
Oldı dilüñ laḫlaḫa-süz-ı suḫan
3141. Nâfe-i Tâtâra odur bûy-dih
Ṭabla-i ‘aṭṭâra odur şân-nih
3142. Meclis-i yârâna ḳoduñ câm-ı pend
Ḥâṭır-ı ḫussâduña virdüñ gezend
3143. Ṭurra-i maḳşûdı ser-efrâz idüp
Naḫl-i murâdâtuñı mümtâz idüp

3144. Sîne-i a'dâyı figâr eyledün
Düşmeni âlâm ile zâr eyledün
[M. 80b] [İÜ. 105a]
3145. Sâğar-ı 'ırfânı idüp nüş-ı cân
Buldı şafâ şevk ile rûh-ı revân
3146. Hâlîka şükr eyle ki ol kâm-bağş
Oldı bu güftârûña encâm-bağş
3147. Zînet-i dünyâya kı lup i'tibâr
İtme vücûduñ gam ile hâk-sâr
3148. Gördiler ebrâr-ı sa'âdet-heves
Devlet-i dünyâyı çü perr-i mekes
3149. Lâ-büd olur hâk-i tarîk-i 'anâ
Küngüre-i devlet-i zâr-ı fenâ
3150. Gülbün-i dünyâya koyup yâd-gâr
Oldı dilün halka cevâhir-nişâr
3151. Ehl-i dile bezm-i şafâ-sâz olup
Dillerine 'âkıbet-endâz olup
3152. Sîne-i a'dâyı kebâb eyledün
Gözleri yaşını şarâb eyledün
3153. Oldı kelâmuñ yine her şubh u şâm
Mâ-şadağ-ı nükte-i hayru'l-keâm
- Hâtime-i kitâb-ı belâgat-nişâb.*
3154. Minnet o mennâna ki bî-irtiyâb
'Avni ile buldı nihâyet kitâb
3155. Zâhir olup tañtana-i Hüsrevî
Buldı gönül mevhibet-i Mevlevî

3156. Bezm-i leţâfetde leţâ'if kıodum
 'Äleme bir genc-i ma'ârif kıodum
3157. Hıyme-zen-i küngüre-i çarh olup
 Pây-nih-i manzara-i çarh olup
3158. Oldı revāk-ı tutuķ-ı zer-nigâr
 Şâhid-i efkâruma cây-ı karar
3159. Ğonca-i ümmîdüm olup ser-firâz
 Şebnem-i lütf ile bulup imtiyâz
3160. 'Ar'ar-ı maķşûdum olup hõş-hırâm
 Oldı nihâyetde leţâfet-maķâm

[İÜ. 105b]

3161. Çünkü kıodum cân ile ben bî-karâr
 Gülşen-i 'irfâna gül-i nev-bahâr
3162. Hıakdan ümîdüm budur ol verd-i ter
 Görmeye devrân-ı fenâdan zarar
3163. Dest-i ihânetle anuñ rûzgâr
 Bir varaķın eylemeye hâk-sâr
3164. Eylemeye hem-çü dil-i haste-hâl
 Serzeniş-i çarh o güli pây-mâl
3165. Dîde-i hussâda olup hem-çü hâr
 Hâtır-ı a'dâyı ide pür-figâr
3166. Sîne-i ahbâbı idüp pür-şafâ
 Dillerine ola meserred-fezâ
3167. Munca mevâni' nice işğâl ile
 Yazdum anı derd ü ğam-ı bâl ile

3168. 'Ayn-ı 'inâyetle nigâh eyleyen
Kavline inşâfı güvâh eyleyen
3169. Anı ider hî̄n-i nazarda pesend
Tâ'n ile şalmaz dile bend-i gezend
[M. 81a]
3170. Rişte-i peygâra eyle dâyimâ
Eylemez aḥbâbı esîr-i cefâ
3171. Şimdi nice nev-heves ü sâde-ḥâl
Tâ'n ile yârâna virür iḥtilâl
3172. Añlamayup nükte-i mazmûnı ol
Gözlemeyüp lü'lü'-i meknûnı ol
3173. Kendüni şarrâf-ı cevâhir şanur
Vâkıf-ı esrâr-ı nevâdir şunur
3174. Bilmez o ḥâtır-şiken-i nâ-muḥaḳ
Pîle-ver olmağa degül müsteḥaḳ
3175. İtse olur rüy-ı şafâ cilve-ger
Dîde-i inşaf ile her kim nazar
3176. Çeşm-i ḥaḳâretle nigâh eyleyen
Şafḥa-i 'irfâna tebâh eyleyen
3177. Manzara-i 'aynı olup pür-ḥalel
Ḥâtır-ı bed-kîşine irsün kesel
[İÜ. 106a]
3178. Her ne ise ger ḥaḫal u ger şavâb
Zâde-i ḫab' oldı baña bu kitâb
3179. Oldı anuñ 'âleme leyl ü nehâr
Şafḫaları lücce-i gevher-nişâr

3180. Hâme-ger-i maḥfil-i faşlü'l-ḥiṭâb
İtdi anı ser-i suḥan her kitâb
3181. Hâḡdan ümîdüm budur ol yâd-gâr
Meclis-i 'irfâna olup dürr-nişâr
3182. Hâṭır-ı yârânı idüp pür-şafâ
Sîne-i ihvâna ola dil-güşâ
3183. Dehre o mecmû'a-i ferḡunde-nâm
Encümen-efrûz ola âḡir tamâm

Temme'l-kitâb

Extended Abstract

This work in your hand constitutes an important link in the tradition of verse advice in classical Turkish literature. This masnavi named *Tevşîhu'l-Letâ'if* was written in the 17th century. It was written by Şeyh Ahmed Nûşî. Information about Nûşî's life is limited in the sources. Ahmed Nûşî Efendi, about whose birth and death we do not have definitive information, is the son of Tireli Ayşî Efendi. We have *Tevşîhu'l-Letâ'if*, *Mir'âtü'z-Zamân*, *El-Kasîdetü'n-Nûşîyye* and some of his poems from the works of Nûşî, who took lessons from Abdülaziz Efendi. The idea of working on this important advice called *Tevşîhu'l-Letâ'if* arose during our research in Medina Arif Hikmet Library. As a result of the literature review we witnessed that no scientific study has been done on Nûşî and *Tevşîhu'l-Letâ'if*. We began to work on masnavi, with the conviction that this important verse advice, which has been neglected and has not come to light until today, needs to be researched in every aspect, and at the end of our work, this work emerged. This book about *Tevşîhu'l-Letâ'if* consists of three parts: In the first part of the study Ahmed Nûşî's life, literary personality and works are introduced. Very little information has been found about the poet or his masnavi in other biographical sources. For this reason, most of the information and evaluations about Ahmed Nûşî's life and literary personality have been put forward based on *Tevşîhu'l-Letâ'if*. In the second part, the masnavi in question was examined in terms of form, content, language and stylistic features. Under the title of "Formal Features of *Tevşîhu'l-Letâ'if*", "verse form, name of the masnavi, pseudonym of the poet, date of writing of the work, chapters and headings, number of couplets, rhyme and meter" were emphasized and the shape of the masnavi was given by giving witness couplets. The content features of *Tevşîhu'l-Letâ'if* were examined one by one according to the order of subjects in the work. While conveying his advice to the reader in this work, Nûşî followed an important and effective path, as he stated in the introduction section. The poet says in the preface

section of his masnavi: "... *Tevşîhu'l-Letâ'if* became famous by making one article and two stories." As can be seen, Nûşî first deals with a subject in his masnavi and then tells two stories about the subject. By giving a quote from the story, that is, by giving two representations appropriate to the relevant topic, the readers have been enabled to understand the advice more easily. In addition, after the articles and stories, Nûşî addresses himself with a few couplets and gives advice to himself regarding the subject covered in the chapter and lists his prayers. In the main part of *Tevşîhu'l-Letâ'if*, the following topics are discussed: "True love, pride, knowledge and ignorance, justice, the mortality of the world, being awake at dawn, sincerity, patience, perseverance and sacrifice in the way of Muhammad, supplication and prayer to Allah."

At the end of this section, it is possible to find the linguistic and stylistic features of the masnavi. In the third part of the study, the text of *Tevşîhu'l-Letâ'if* is revealed. The text is based on the three copies of *Tevşîhu'l-Letâ'if* that we have access to. One of these copies is registered in Medina Arif Hikmet Library, Turkish Manuscripts Department, archive number 26/811, the second is registered in Istanbul University Library, Turkish Manuscripts Department, NEKTY01868 archive number, and the third is registered in Süleymaniye Library, Halet Efendi, archive number 00118. We would like to point out that we encountered some problems while presenting the criticized text. For this reason, it is certain and natural that there will be mistakes and deficiencies caused by the work or by us. We would like to state that the criticism on deficiencies and flaws and the different reading suggestions and warnings offered in the text will contribute to our work and to us. Our wish is that the most complete text will emerge with the discovery of a new copy or copies of *Tevşîhu'l-Letâ'if*.

Doç. Dr. Enes YILDIZ

ORCID: 0000-0003-3614-579X

Adana'nın Karaisalı ilçesinde doğdu. İlkokulu Mersin, ortaokulu Adana ve liseyi Hatay'da bitirdi. 2004 yılında girdiği Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliğinden 2009 yılında mezun oldu. Niğde Üniversitesinde Prof. Dr. Bekir Çınar danışmanlığında Muntehabât-ı Eş'âr ve Gazeliyât [06 Mil Yz A 799] adlı yüksek lisansını (2014), Çukurova Üniversitesinde Prof. Dr. Haluk Gökalp danışmanlığında Divanlarda Küçük Mesneviler adlı doktorasını (2019) tamamladı. 2022 yılında doçentlik ünvanını aldı. Hâlen Osmaniye Korkut Ata Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Enes Yıldız was born in Karaisalı district of Adana. He completed primary school in Mersin, secondary school in Adana and high school in Hatay. He graduated from Balıkesir University, Necatibey Faculty of Education, Turkish Language and Literature Teaching in 2009. He completed his master's degree (2014) titled Muntehabât-ı Eş'âr ve Gazeliyât [06 Mil Yz A 799] under the supervision of Prof. Dr. Bekir Çınar at Niğde University and his doctorate (2019) titled Divanlarda Küçük Mesneviler under the supervision of Prof. Dr. Haluk Gökalp at Çukurova University. In 2022, he became an associate professor. He is currently working as a faculty member at Osmaniye Korkut Ata University.